

SBÍRKA
SOUDNÍCH ROZHODNUTÍ A STANOVISEK

NEJVYŠŠÍHO SOUDU
ČESKÉ REPUBLIKY

3/2013

OBSAH
Rozhodnutí ve věcech trestních

Lichva	č. 23
Obnova řízení	č. 22
Omyl skutkový	č. 24
Podpora a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka	č. 25
Řízení o odvolání	č. 21
Souběh trestných činů	č. 20
Šíření pornografie	č. 20
Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií	č. 20
Znásilnění	č. 24

OBSAH

Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Bezdůvodné obohacení	č. 28
Doručování	č. 27
Exekuce	č. 30
Konkurs	č. 34
Neplatnost právního úkonu	č. 25
Neplatnost právního úkonu	č. 32
Neplatnost právního úkonu	č. 33
Obec	č. 23
Obecní úřad	č. 23
Ochrana osobnosti	č. 31
Okamžité zrušení pracovního poměru	č. 25
Opatrovník	č. 29
Podmínky řízení	č. 27
Pracovněprávní vztahy	č. 28
Právo na soukromý a rodinný život	č. 31
Promlčení	č. 28
Přerušení řízení	č. 27
Přípustnost dovolání	č. 26
Řízení opatrovnické	č. 31
Smlouva o úvěru	č. 33
Společnost s ručením omezeným	č. 32
Statutární orgán	č. 23
Svoboda projevu	č. 31
Určení otcovství	č. 29
Výpověď z pracovního poměru	č. 23
Zástavní právo	č. 34
Zpeněžování	č. 34
Žaloba pro zmatečnost	č. 29
Žaloba vylučovací (excindační)	č. 34

ROZHODNUTÍ VE VĚCECH TRESTNÍCH

I. Rozesílání pornografických děl prostřednictvím elektronické pošty mezi tzv. e-mailovými schránkami, chráněnými individuálními přístupovými hesly, nenaplnuje znak „veřejně přístupná počítačová síť“ ve smyslu § 191 odst. 3 písm. b) a § 192 odst. 3 písm. b) tr. zákoníku.

II. V případě rozesílání pornografických děl na větší počet e-mailových adres, je-li význam tohoto jednání pro šíření díla právě s ohledem na počet oslovených adresátů srovnatelný se spácháním trestného činu tiskem, filmem, rozhlasem, televizí nebo veřejně přístupnou počítačovou sítí, naplňuje znak „jiným obdobně účinným způsobem“ ve smyslu § 191 odst. 3 písm. b) a § 192 odst. 3 písm. b) tr. zákoníku. Rozeslání pornografických děl např. 163 adresátům splňuje tuto podmínku. *

III. Ustanovení § 192 odst. 1 tr. zákoníku je subsidiární ve vztahu k ustanovení § 192 odst. 2, odst. 3 písm. b) tr. zákoníku, proto je jejich jednočinný souběh vyloučen. To platí i tehdy, jestliže pachatel používá tutéž e-mailovou schránku jak k přechovávání pornografických děl a přístupu k nim, tak i k jejich odesílání, přičemž přechovávání je od počátku určeno jako prostředek k rozesílání takových děl.**

(Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu České republiky
ze dne 30. 1. 2013, sp. zn. Tpjn 300/2012)

Z o d ů v o d n ě n í :

Předseda trestního kolegia Nejvyššího soudu podle § 21 odst. 1 zák. č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, a čl. 14 odst. 1 písm. f) Jednacího řádu Nejvyššího soudu dne 13. 10. 2010 navrhl, aby trestní kolegium Nejvyššího soudu zaujalo stanovisko k výše uvedené otázce.

Tento návrh učinil předseda trestního kolegia na základě podnětu nejvyšší státní zástupkyně ze dne 15. 11. 2010, na základě podnětu nejvyššího státního zástupce ze dne 24. 11. 2011 a na základě doporučení evidenčního senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu.

Z předloženého podnětu vyplývá, že jde o problematiku, ve které postupují soudy České republiky včetně Nejvyššího soudu nejednotně, přitom dosavadní rozhodnutí Nejvyššího soudu vydaná k obdobným otázkám neskýtají vyčerpávající odpovědi na problémy s nimi spojené a bude třeba se jimi zabývat i v širších souvislostech.

* Poznámka redakce: V odůvodnění stanoviska je za tímto textem uvedeno: „To však neznamená, že by uvedená podmínka srovnatelnosti nemohla být splněna i v případě menšího počtu adresátů, podle názoru trestního kolegia tomu tak bude zpravidla, když jejich počet bude tvořit několik desítek.“

** Závěry vyjádřené v právních větvách se uplatní i ve vztahu k ustanovením § 205 odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. b) a § 205a dříve platného tr. zák.

Názor, že rozesílání pornografických děl prostřednictvím e-mailové pošty naplňuje znak „veřejně přístupná počítačová síť“, lze v různých modifikacích nalézt např. v rozhodnutích Nejvyššího soudu, a to usnesení ze dne 13. 7. 2011, sp. zn. 7 Tdo 687/2011, usnesení ze dne 12. 1. 2011, sp. zn. 8 Tdo 1467/2010, rozsudku ze dne 27. 1. 2011, sp. zn. 4 Tz 79/2010, usnesení ze dne 29. 9. 2010, sp. zn. 6 Tdo 1135/2010. Naproti tomu spíše opačný názor zastávají rozhodnutí Nejvyššího soudu – usnesení ze dne 1. 6. 2011, sp. zn. 3 Tdo 669/2011, usnesení ze dne 15. 12. 2011, sp. zn. 6 Tdo 1561/2011, usnesení ze dne 4. 5. 2011, sp. zn. 3 Tdo 414/2011, s tím, že znak „veřejná počítačová síť“ nebyl rozesláním emailovou poštou konkrétním adresátům naplněn, přičemž tato rozhodnutí nevyklučují možnost posuzovat takový způsob zaslání při větším počtu adresátů jako naplnění znaku „jiným obdobně účinným způsobem“.

V otázce posuzování případného souběhu trestných činů podle § 205a a podle § 205 odst. 2 písm. a) tr. zák., resp. podle § 192 odst. 1 a podle § 192 odst. 2, odst. 3, písm. b) tr. zákoníku byl zaujat názor, že se o souběh nejedná, např. v rozsudcích Okresního soudu v Pardubicích ze dne 29. 6. 2010, sp. zn. 4 T 84/2010, Okresního soudu v Českém Krumlově ze dne 2. 6. 2010, sp. zn. 10 T 30/2010, Okresního soudu v Karlových Varech ze dne 22. 3. 2010, sp. zn. 2 T 9/2010, či v rozsudku Okresního soudu v Litoměřicích ze dne 19. 4. 2010, sp. zn. 1 T 59/2010. Opačný názor zastávají např. rozsudky Okresního soudu ve Zlíně ze dne 30. 6. 2010, sp. zn. 31 T 85/2010, Okresního soudu v Ostravě ze dne 4. 6. 2010, sp. zn. 70 T 80/2010, či rozsudek Okresního soudu v Ústí nad Orlicí ze dne 13. 10. 2010, sp. zn. 3 T 165/2010.

Před rozhodnutím trestního kolegia Nejvyššího soudu si jeho předseda vyžádal podle § 21 odst. 3 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů, vyjádření od Ministerstva spravedlnosti České republiky, Nejvyššího státního zastupitelství, Kanceláře veřejného ochránce práv, předsedů vrchních a krajských soudů, právnických fakult v Praze, Brně, Plzni a v Olomouci, Institutu pro kriminologii a sociální prevenci, Ústavu státu a práva Akademie věd České republiky a České advokátní komory. Návrh stanoviska byl do připomínkového řízení zaslán ve dvou alternativách, které měly původně tyto právní věty:

Alternativa první:

I. Rozesílání pornografických děl prostřednictvím e-mailové pošty mezi e-mailovými schránkami, chráněnými individuálními přístupovými hesly, nenaplňuje znak „veřejně přístupná počítačová síť“ ve smyslu ustanovení § 205 odst. 2, odst. 3 písm. b) tr. zák. ani ve smyslu ustanovení § 191 odst. 3 písm. b) a ustanovení § 192 odst. 3 písm. b) tr. zákoníku. V případě rozesílání takových děl na větší počet e-mailových adres však není vyloučeno naplnění znaku „jiným obdobně účinným způsobem“ ve smyslu těchto výše uvedených zákonných ustanovení.

II. Jednočinný souběh mezi trestnými činy podle § 205a a podle § 205 odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. b) tr. zák., stejně jako mezi trestnými činy podle § 192 odst. 1

a podle § 192 odst. 2, odst. 3 písm. b) tr. zákoníku, je vyloučen. Vícečinný souběh mezi výše uvedenými trestnými činy je vyloučen tehdy, jestliže pachatel používá tutéž e-mailovou schránku jak k přechovávání a přístupu, tak k odesílání pornografických děl.

Alternativa druhá:

I. Rozesílání pornografických děl prostřednictvím e-mailové pošty mezi e-mailovými schránkami, chráněných individuálními přístupovými hesly, naplňuje znak „veřejně přístupnou počítačovou sítí“ ve smyslu ustanovení § 191 odst. 3 písm. b) a ustanovení § 192 odst. 3 písm. b) tr. zákoníku.

II. právní věta byla totožná s alternativou první.

Z oslovených orgánů a institucí se vyjádřily krajské soudy v Plzni, v Brně, v Hradci Králové, v Ostravě, v Praze, v Českých Budějovicích, dále Městský soud v Praze, vrchní soudy v Praze a v Olomouci, Nejvyšší státní zastupitelství, Ministerstvo spravedlnosti České republiky, Právnická fakulta v Brně. S výjimkou Nejvyššího státního zastupitelství se všechny orgány a instituce, které se vyjádřily, přiklonily jednoznačně k alternativě I. Z některých vyjádření také vyplynulo doporučení konkretizovat v I. právní větě vhodným způsobem větší počet adresátů, kterým byla pornografická díla zaslána, naplňující již znak „jiným obdobným způsobem“.

Nejvyšší státní zastupitelství zejména uvedlo, že podle jejich názoru restriktivně pojatý výklad, který se naznačuje v alternativě I., by neodpovídal závažnosti (škodlivosti) takového činu, která spočívá právě v tom, že odesílatel, využívajíc veřejně přístupnou počítačovou síť, vědomě vytváří podmínky pro možnost šíření takové zprávy mezi další, prakticky neomezené množství uživatelů (adresátů), a to bez ohledu na jeho eventuální původní záměr, ale i v rámci celých počítačových sítí, v různých variantách realizace tohoto zpřístupňování.

Poté po zvážení všech vyjádření zaujalo trestní kolegium shora uvedené stanovisko.

Obecně se uznává, že za veřejně přístupnou počítačovou síť se v obecných rysech považuje funkční propojení do sítí s cílem vytvořit informační systém pracující s tzv. dálkovým přístupem, jakým je především Internet a jiné podobné komunikační systémy. Internet je informační a komunikační systém, který má kromě jiného i povahu prostředku, jehož prostřednictvím lze veřejně šířit informace. Je tedy patrné, že Internet je počítačovou sítí, která figuruje jako přenosové médium umožňující využívání určitých služeb, z nichž nejvýznamnější je přenos informací.

Tzv. e-mailová adresa představuje elektronickou službu spočívající v elektronické poště, která je definována jako telekomunikační služba instalovaná převážně na standardních počítačových sítích, určena k přenosu zpráv mezi počítačovými pracovišti, k ukládání těchto zpráv do paměťových schránek, k třídění a předzpracovávání zpráv (Smejkal, V. a kol. Právo informačních a telekomunikačních systémů. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2001, str. 39, 40, 205). E-mail je nejznámějším druhem

internetové pošty, jíž je zpráva poslaná prostřednictvím veřejné sítě elektronických komunikací, která může být uložena v síti nebo koncovém zařízení uživatele, dokud ji uživatel nevyzvedne. Důvěrnost zpráv a s nimi spojených provozních a lokalizačních údajů jsou chráněny podle § 89 a násl. zákona č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích. Podle § 89 tohoto zákona podnikatelé zajišťující veřejné komunikační sítě nebo poskytující veřejně dostupné služby elektronických komunikací jsou povinni zajistit technicky a organizačně důvěrnost zpráv a s nimi spojených údajů, které se těmito sítěmi a komunikacemi přenášejí. Zejména nepřipustí odposlech, ukládání zpráv nebo jiné druhy zachycení nebo sledování zpráv a s nimi spojených údajů osobami jinými, než jsou uživatelé, bez souhlasu dotčených uživatelů, pokud zákon nestanoví jinak. To nebrání technickému ukládání údajů, které jsou nezbytné pro přenos zpráv, aniž by byla dotčena zásada důvěrnosti. Zprávou se rozumí jakákoliv informace, která se vyměňuje nebo přenáší mezi konečným počtem účastníků nebo uživatelů, pokud ji jde přiřadit k určitému účastníkovi nebo uživateli, který tuto informaci přijímá (§ 89 odst. 2 zák. č. 127/2005 Sb.).

Právní ochrany tedy požívá obsah dopravované zprávy, ne však samotná e-mailová adresa, a to patrně ani podle zákona č. 101/2000 Sb., pokud půjde pouze o soubor e-mailových adres bez propojení na určitou osobu (viz Smejkal, cit. dílo, str. 428, 429). Srov. k tomu i ochranu poskytovanou trestním právem v ustanoveních § 182 a § 183 tr. zákoníku o trestných činech porušení tajemství dopravovaných zpráv a porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí.

K tomu je možno dodat, že na základě výše uvedených skutečností je Internet veřejně přístupnou sítí, neboť zaregistrovat se na něm a využívat jeho služby může obecně každý. Podmínka veřejně přístupné sítě je splněna bez dalšího v případě, pokud by komunikace byla vedena formou veřejně přístupných webových stránek, na kterých by např. byly závadné materiály „vyvěšeny“. K takovým stránkám, pokud nejsou zakódovány či opatřeny heslem, má přístup každý či může se stát uživatelem při splnění určitých podmínek. Webové stránky jsou tedy obecně přístupné blíže neurčenému a neomezenému okruhu uživatelů.

Samotné e-mailové zprávy a jejich obsah posílaný prostřednictvím Internetu však veřejně přístupné nejsou. Každá emailová schránka, do níž jsou doručovány zprávy, je chráněna jedinečným přístupovým heslem a samotné emaily jsou uchovávány na serverech, ke kterým nemají neoprávněné osoby přístup. E-mailová komunikace tak probíhá mezi subjekty, které mají předmětnou e-mailovou adresu, jinak daný typ komunikace možný není. Tato adresa je chráněna heslem, které si každý uživatel volí podle svého uvážení. E-mailovou adresu lze přidělit jen ke konkrétnímu uživateli, a to na základě soukromé smlouvy s poskytovatelem (providerem). Přiřadit konkrétní osobu k elektronické adrese může pouze provider, a pokud by to učinil kdokoliv jiný, porušil by zákon on i ten, kdo mu data poskytl. Existuje tedy sice propojení mezi adresou a identifikací osoby, a to ve smlouvě mezi uživatelem a providerem, nejedná se však o veřejně dostupný údaj. Je pravdou, že emailová zpráva

prochází cizími počítači předtím, než dosáhne počítač cílový, nicméně pouze z této skutečnosti nelze dovodit, že e-mailová zpráva by měla představovat formu jakési veřejné komunikace, tedy komunikace, jež není vymezena konkrétními předem určenými subjekty. K obsahu korespondence si mohou legálně zjednat přístup pouze odesílatel a příjemce, popř. omezený okruh osob činných pro poskytovatele připojení, takže se jedná o konkrétní adresáty e-mailových zpráv, nikoliv o široký, předem nevymezený okruh osob, jak by tomu bylo v případě vystavení pornografického díla na veřejně přístupných stránkách Internetu. Forma emailové korespondence je srovnatelná s komunikací uskutečněnou prostou dopisní korespondencí. Pokud jsou e-mailové zprávy zasílány ze soukromých schránek, chráněných heslem či adresou, vždy konkrétnímu příjemci do opět chráněné soukromé schránky, chráněné opět heslem, bez jehož znalosti nelze obsah přeposílané korespondence zpřístupnit, nelze v takovém případě považovat za splněnou podmínku veřejné přístupnosti. V takovém případě je pak využita k šíření díla veřejně prospěšná počítačová síť, avšak způsobem nikoli veřejně přístupným.

Vedle toho je možno ještě uvést, že ve výše uvedeném smyslu by bylo možno považovat elektronickou poštu (e-mail) za určitou část jinak veřejně přístupné počítačové sítě (tedy tzv. podsít), která veřejně přístupná není. Jde o obdobný případ jako uzavřenou počítačovou síť některé právnické osoby (intranet), která též není považována za veřejně přístupnou počítačovou síť, neboť nespĺňuje podmínku veřejné přístupnosti (např. Šámal a kol. Trestní zákoník II. Komentář I. Praha: C.H. Beck 2010, str. 1700). Takový postup v rámci restriktivního výkladu pojmu „veřejná počítačová síť“ není podle našeho názoru vyloučen a plně odpovídá požadavku na srovnatelnou účinnost šíření pornografického díla dalšími způsoby uvedenými v odstavci 3 písm. b) § 191 a § 192 tr. zákoníku (tiskem, filmem, rozhlasem, televizí) a tím i stejnou závažnost těchto způsobů páčání trestné činnosti tvořících alternativní znaky jedné kvalifikované skutkové podstaty.

Na druhou stranu je třeba uvést, že způsob šíření pornografických děl je pro daný typ trestné činnosti typický. Osoby obdobného zaměření, včetně osob sexuálně deviantních, jsou v kontaktu prostřednictvím Internetu i emailové pošty, vyměňují si pornografické materiály často s vědomím, že tyto budou dále šířeny a přeposílány dalším uživatelům. Je proto nutné zvažovat, zda takovým jednáním není naplněn znak „jiným obdobně účinným způsobem“, jež je vyjádřen v ustanovení § 205 odst. 2, odst. 3 písm. b) tr. zák., § 191 odst. 3 písm. b) a § 192 odst. 3 písm. b) tr. zák. Pod tento znak by vedle nahrávky na gramofonové desce, magnetofonovém pásku, kazetě či jiném druhu záznamové techniky i samotné veřejně přístupné počítačové sítě bylo možné zahrnout i počítačové soubory vytvořené, zachycené či jinak získané do e-mailové adresy a jejím prostřednictvím předávané, když stejně jako u osobně vytvořeného záznamu, např. na magnetofonovém pásku, jde i u počítačového souboru na e-mailové adrese o záznamy, které se vytvářejí soukromě a informace na nich uložená, pokud není nabízena, přenechávána nebo zpřístupňována jiným

osobám nepoživá ochrany trestního zákoníku. Stejná situace jako u předání předmětné informace většímu počtu příjemců, např. přehráním filmu nebo videozáznamu, nastane, jestliže se počítačové soubory rozešlou prostřednictvím elektronické pošty většímu počtu e-mailových adresátů. Je-li význam tohoto jednání právě s ohledem na počet oslovených adresátů srovnatelný se spácháním trestného činu tiskem, filmem, rozhlasem, televizí nebo veřejně přístupnou počítačovou sítí, naplňuje znak „jiným obdobně účinným způsobem“ ve smyslu týchž výše uvedených zákonných ustanovení. Z odůvodnění usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 1. 2011, sp. zn. 8 Tdo 1467/2010, lze dovodit, že Nejvyšší soud považoval uvedený znak za naplněný v případě, kdy pachatel rozeslal pornografický materiál 163 adresátům. To však neznamená, že by uvedená podmínka srovnatelnosti nemohla být splněna i v případě menšího počtu adresátů, podle názoru trestního kolegia tomu tak bude zpravidla, když jejich počet bude tvořit několik desítek.

K otázce možnosti souběhu právních kvalifikací podle ustanovení § 205a a § 205 odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. b) dřívějšího trestního zákona, stejně jako podle ustanovení § 192 odst. 1 a § 192 odst. 2, odst. 3 písm. b) trestního zákoníku lze uvést následující:

Skutek spočívá většinou v tom, že obviněný přistupuje do e-mailové schránky, k níž zná jedinečné přístupové heslo, přičemž v této schránce přechovává e-mailové zprávy obsahující fotografie nebo videozáznamy s dětskou pornografií, a tento materiál zasílá dalším uživatelům na různé e-mailové adresy. Přitom pornografické materiály přechovává právě za účelem jejich pozdějšího rozesílání.

Z důvodové zprávy k zákonu č. 271/2007 Sb. ve vztahu k ustanovení § 205a dřívějšího trestního zákona vyplývá, že se jednalo o doplňkovou skutkovou podstatu k základní skutkové podstatě trestného činu podle § 205 odst. 2 písm. a) dřívějšího trestního zákona. S ohledem na různou míru společenské nebezpečnosti pak bylo odděleno jednání spočívající v přechovávání dětské pornografie od její výroby a šíření. Přitom za přechovávání byl považován jakýkoliv způsob držení dětské pornografie, aniž by záleželo na délce přechovávání. Nebylo ani nutné, aby měl pachatel dětskou pornografii přímo u sebe (v tašce, ve stole, ve svém počítači), nýbrž postačilo, že ji měl ve své moci (uloženou v emailové poště, uložené na serveru internetového poskytovatele služeb). Důvodová zpráva, ačkoliv o tom přímo nehovořila, poukázala nepřímou na subsidiaritu trestného činu přechovávání dětské pornografie podle § 205a tr. zák. vůči trestnému činu šíření pornografie podle § 205 odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. b) tr. zák., jelikož tento trestný čin vymezila jako doplňkovou skutkovou podstatu k přísněji trestnému činu spočívajícímu v šíření dětské pornografie.

Šíření pornografie z e-mailové schránky, která obsahuje závadové soubory, není prakticky možné bez toho, aniž by bylo do této schránky, v níž jsou závadové soubory, přistoupeno. Fakticky jde o jednání, kdy se pachatel připojí do e-mailové schránky a poté přechovávané soubory nebo některé z nich dále přeposílá jiným uživatelům. Jednání pachatele spočívající v přeposílání (šíření) závadových zpráv není

reálně uskutečnitelné bez toho, aniž by se pachatel nejprve do předmětné schránky připojil a tyto zprávy držel, měl v dispozici, přechovával.

Jednočinný souběh těchto trestných činů je tedy vyloučen, a to z důvodů vztahu jednotlivých skutkových podstat, které mohou být jednáním obviněného společně naplněny, kdy jedna z nich je ustanovením subsidiárním k ustanovení primárnímu. Subsidiarita skutkové podstaty, jejíž objektivní stránkou je přechovávání pornografických materiálů, vyplývá zejména z toho, že v uvedených nejčastějších případech je přechovávání vlastně přípravným jednáním tedy vzdálenějším stadiem trestné činnosti k dalšímu závažnějšímu jednání – jejich rozesílání. V takových případech pak jde podle teorie a praxe o případy vyloučení jednočinného souběhu (zdánlivý souběh). Pokud pachatel popsané skutky (dílní skutky) opakuje, přechovává a rozesílá další materiály, za podmínek ustanovení § 116 tr. zákoníku, jde o pokračování v primárním trestném činu.

O vícečinný souběh pak půjde tehdy, kdy pachatel nepřistupuje do jediné e-mailové schránky, ale do více takových schránek. Lze si představit situaci vícečinného souběhu, kdy pachatel do jedné schránky se závadovým materiálem přistupuje, aniž by nakládal se závadovými soubory tím způsobem, že by je přeposílal jiným uživatelům na jejich e-mailové adresy, a do další své e-mailové schránky přistupuje a současně z ní odesílá závadové soubory dále. V případě, že pachatel používá jednu e-mailovou schránku, jde o vícečinný souběh tehdy, kdy pachatel nejdříve přechovává pornografický materiál pro svoji potřebu a teprve dodatečně se rozhodne, že jej využije k rozeslání.

Odvolací soud může na podkladě odvolání podaného státním zástupcem pouze v neprospěch obviněného zrušit nebo změnit napadený rozsudek soudu prvního stupně nejen v neprospěch obviněného, ale i v neprospěch a ve prospěch obviněného a také výlučně v jeho prospěch. Takovému rozhodnutí nebrání ani skutečnost, že obviněný se po vyhlášení rozsudku výslovně vzdal odvolání (§ 250 odst. 1 tr. ř.).

Rozhodnout ve prospěch obviněného může odvolací soud pouze za splnění podmínek uvedených v ustanoveních § 254 odst. 1, 2, 3 tr. ř. a § 258 a § 259 tr. ř. V odůvodnění rozhodnutí musí takový postup řádně odůvodnit.

(Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu České republiky
ze dne 30. 1. 2013, sp. zn. Tpjn 303/2012)

Z o d ů v o d n ě n í :

Předseda trestního kolegia Nejvyššího soudu podle § 21 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, navrhl, aby trestní kolegium Nejvyššího soudu zaujalo stanovisko k výše uvedené otázce.

Tento návrh učinil předseda trestního kolegia na základě závěrů zasedání trestního kolegia ze dne 12. 4. 2012, z kterých vyplynula rozdílná rozhodovací praxe senátů trestního kolegia při posuzování zákonnosti postupu soudu v odvolacím řízení, pokud odvolací soud k odvolání státního zástupce podaného výlučně v neprospěch obviněného rozhodne za splnění podmínek § 254 tr. ř. tak, že napadený rozsudek změní ve prospěch obviněného. Rozdílná praxe byla demonstrována na jedné straně navrženým usnesením Nejvyššího soudu ze dne 14. 11. 2011, sp. zn. 11 Tz 64/2011, k uveřejnění ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek a na druhé straně rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 22. 9. 2010, sp. zn. 4 Tz 32/2010, s tím, že rozdílnou praxi je třeba sjednotit zaujetím stanoviska trestního kolegia Nejvyššího soudu.

Trestní kolegium Nejvyššího soudu před zaujetím stanoviska vyžádalo podle § 21 odst. 3 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů, vyjádření od Ministerstva spravedlnosti České republiky, Ministerstva vnitra České republiky, Nejvyššího státního zastupitelství, předsedů vrchních a krajských soudů, právnických fakult v Praze, v Brně, v Plzni a v Olomouci, Institutu pro kriminologii a sociální prevenci, Ústavu státu a práva Akademie věd České republiky a České advokátní komory. Spolu se žádostí o vyjádření jim zaslalo návrh stanoviska. Z těchto subjektů se vyjádřily Ministerstvo spravedlnosti, Krajský soud v Hradci Králové, Krajský soud v Brně, Krajský soud v Českých Budějovicích, Krajský soud v Plzni, Krajský soud v Praze, Krajský soud v Ústí nad Labem, Krajský soud v Ostravě, Městský soud v Praze, Vrchní soud v Praze a Vrchní soud v Olomouci, přičemž všechny tyto subjekty s předloženým návrhem souhlasily.

V rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 22. 9. 2010, sp. zn. 4 Tz 32/2010, byl vysloven názor, že jestliže probíhá odvolací řízení pouze na základě odvolání státního zástupce, který podal odvolání v neprospěch obviněných, a to jen do výroku o uložených trestech, může se odvolací soud v rámci své přezkumné činnosti zabývat ve smyslu § 254 odst. 1, 2 tr. ř. výhradně oddělitelnými výroky o trestech, které byly uloženy obviněným, a to pouze z pohledu oprávněnosti námitek vznesených státním zástupcem. Jinými slovy řečeno, odvolací soud mohl v projednávaném případě přihlížet pouze k takové vadě výroku o vině, která by zapříčinila, že soudem prvního stupně bylo rozhodnuto pro obviněné příznivěji, než tomu správně a v souladu se zákonem mělo být. Tedy změnit rozhodnutí soudu prvního stupně ve výrociích o vině a trestech bylo možné pouze ve smyslu odvolání podaného státním zástupcem v neprospěch obviněných, jelikož výrok o trestu (který byl u obviněných odvoláním napaden) navazuje na výrok o vině (který odvoláním napaden nebyl), proti němuž státní zástupce je oprávněn též podat odvolání v neprospěch obviněných. To pak zároveň znamená, že nebyl oprávněn zrušit v rozsudku soudu prvního stupně výrok o vině a trestech ohledně obviněných z důvodů uvedených v § 258 odst. 1 písm. b), d), e) tr. ř. a sám podle § 259 odst. 3 tr. ř. nově rozhodnout o vině a trestech u obviněných, ohledně nichž státní zástupce podal odvolání, způsobem pro obviněné příznivějším. Veškeré úvahy odvolacího soudu se měly zaměřit na případnou důvodnost námitek odvolatele, tedy jen na to, zda tresty uložené obviněným měly být zpřísněny.

Pokud odvolací soud neshledal odvolání státního zástupce důvodným, měl jedinou možnost, a to zamítnout je podle § 256 tr. ř., a nikoli postupovat podle § 258 odst. 1 písm. b), d), e) a § 259 odst. 3 a rozhodnout ve prospěch obviněných ve výrociích o jejich vině a uložit jim mírnější tresty.

V usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 11. 2011, sp. zn. 11 Tz 64/2011, senát naopak dospěl k závěru, že pokud státní zástupce podal odvolání pouze do výroku o trestu, a to v neprospěch obviněného, nebrání ustanovení § 254 odst. 1 tr. ř. odvolacímu soudu, aby oproti zaměření odvolání státního zástupce v neprospěch obviněného podle § 249 odst. 2 tr. ř. rozhodl v jeho prospěch. Smyslem citovaného zákonného ustanovení je totiž prosadit v trestním řízení zásadu zákazu reformationis in peius (§ 259 odst. 4 tr. ř.), z které vyplývá, že nemůže být rozhodnuto v neprospěch obviněného v případech, v nichž opravný prostředek je podán pouze v jeho prospěch. Důvodem stanovení této zásady je poskytnout obviněnému co nejširší možnost využití opravného prostředku bez obavy, že by si mohl jeho podáním zhoršit svou situaci. Žádný opak zásady zákazu reformationis in peius však v trestním řízení neexistuje a ani ustanovení § 254 odst. 1, 2 tr. ř. rozhodnutí ve prospěch obviněného nebrání. Zákonodárcem takto zvolená úprava přezkoumání rozsudků soudů prvního stupně napadených odvoláním má svůj význam. V rámci odvolacího řízení nelze v právní úpravě připustit, aby odvolací soudy v případě, kdy zákonem předepsaným způsobem přezkumu zjistí, že došlo na rozdíl od názoru odvolatele k významné

vadě, která je v neprospěch obviněného, tuto vadu neodstranily. To by odporovalo základním zásadám, na nichž je trestní řízení v České republice vybudováno.

Trestní kolegium Nejvyššího soudu považuje především za nutné zdůraznit, že novela trestního řádu provedená zákonem č. 265/2001 Sb., pokud jde o odvolací řízení, opustila tzv. revizní princip, který se až do jejího přijetí dominantně uplatňoval v řízení o odvolání a podle něž soud druhého stupně musel přezkoumat všechny výroky napadeného rozsudku, proti nimž mohl odvolatel podat odvolání, z hlediska jejich správnosti, a to s přihlédnutím ke všem v úvahu přicházejícím vadám skutkovým i právním, jak hmotně právním, tak procesně právním, jakož i řízení, které napadenému rozsudku předcházelo, z hlediska případných vad, jež mohly způsobit, že některý výrok je nesprávný nebo chybí.

Na druhé straně je opravné řízení ovládáno dispoziční zásadou, tzn. nemůže dojít k přezkoumání věci, aniž by byl podán opravný prostředek z vůle oprávněných osob. V zásadě proto není důvodu, aby odvolací soud tato hlediska nerespektoval a bez ohledu na obsah podaných odvolání vždy přezkoumával celé rozhodnutí a celé předcházející řízení, a to z hlediska všech vad přicházejících v úvahu. Odvolací řízení se proto řídí nyní vázaností odvolacího soudu obsahem podaného odvolání, resp. vymezením výroků, které jsou odvoláním napadány, a také v něm vytykánymi vadami. Tento princip je však v § 254 tr. ř. modifikován a rozšířen tak, že odvolací soud má povinnost v konkrétním případě jít nad rámec výroků nebo vad vymezených v odvolání, aby odvolatel nebyl poškozen neznalostí práva a aby jinak důvodně a správně vymezené vady neznamenal pro formální překážky nemožnost jejich odstranění.

Proto ustanovení § 254 odst. 1, 2 tr. ř. stanoví, že nezamítne-li nebo neodmítne-li odvolací soud odvolání podle § 253 tr. ř., přezkoumá zákonnost a odůvodněnost jen těch oddělitelných výroků rozsudku, proti nimž bylo podáno odvolání, i správnost postupu řízení, které jim předcházelo, a to z hlediska vytykánych vad. K vadám, které nejsou odvoláním vytykány, odvolací soud přihlíží, jen pokud mají vliv na správnost výroků, proti nimž bylo podáno odvolání. Mají-li však vytykané vady svůj původ v jiném výroku než v tom, proti němuž bylo podáno odvolání, přezkoumá odvolací soud i správnost takového výroku, na který v odvolání napadený výrok navazuje, jestliže oprávněná osoba proti němu mohla podat odvolání.

Další logické rozšíření rozsahu přezkoumávání rozsudku stanoví § 254 odst. 3 tr. ř., podle něhož v případě, že oprávněná osoba podá odvolání proti výroku o vině, přezkoumá odvolací soud v návaznosti na vytykané vady vždy i výrok o trestu, jakož i další výroky, které mají ve výroku o vině svůj podklad, bez ohledu na to, zda bylo i proti těmto výrokům podáno odvolání.

Uvedené obecné vymezení obsahu a rozsahu přezkoumávání rozsudku je tedy rozšířeno tam, kde je třeba respektovat obsahovou a věcnou souvislost jednotlivých částí napadeného rozsudku, protože výroky napadené a nenapadené mohou na sebe navzájem navazovat, a tudíž vada jednoho z nich může ovlivňovat správnost i výroku

jiného. Tím se zároveň zaručuje efektivní využití odvolacího práva a uplatnění zásady zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností (materiální pravdy), jakož i odstranění všech navazujících pochybení týkajících se hmotně právního posouzení skutku, uložených trestů a ochranných opatření a náhrady škody či nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení, a to i v případech, pokud se odvolateli nepodařilo v odvolání dostatečně vystihnout všechny souvislosti a důsledky vytýkaných vad. V odvolání tedy stačí náležitě vymezit všechny napadené výroky, protože pak jsou přezkoumávány z hlediska všech vad, které mohly způsobit jejich nesprávnost, anebo postačí konkretizovat vytýkané vady, neboť pak jsou přezkoumávány i jiné než odvoláním napadené výroky, jestliže v nich má vytýkaná vada původ a oprávněná osoba proti takovému výroku mohla podat odvolání.

Rozsah přezkumné povinnosti odvolacího soudu je však i nadále omezen osobou odvolatele a od ní odvozeným právem napadat jednotlivé výroky rozsudku a předchozí řízení. Tento princip však v případě odvolání státního zástupce, byť vymezeného pouze v neprospěch obviněného, nemá relevanci, neboť státní zástupce je podle § 246 odst. 1 písm. a) tr. ř. oprávněn napadnout rozsudek pro nesprávnost kteréhokoliv výroku a ohledně všech osob dotčených rozsudkem. Toto ustanovení zaměření odvolání státního zástupce v žádném směru nekonkretizuje, ale naopak ho vymezuje v nejširší možné podobě, což je v souladu s principy veřejné žaloby, kterou státní zástupce v řízení před soudem zastupuje. Naproti tomu má i v případě podání odvolání státním zástupcem význam ustanovení § 254 odst. 4 tr. ř., podle kterého, byla-li odvoláním napadena část rozsudku týkající se jen některé z více osob, o nichž bylo rozhodnuto tímž rozsudkem, přezkoumá odvolací soud uvedeným způsobem jen tu část rozsudku a předcházejícího řízení, která se týká této osoby. Proto si odvolací soud musí před rozhodnutím o odvolání vyjasnit, ohledně které osoby byl rozsudek napaden odvoláním, protože napadená část rozsudku a jemu předcházejícího řízení se nemusí týkat přímo odvolatele. Tak je tomu právě u odvolání státního zástupce. Výjimkou, která rozšiřuje omezení přezkumné povinnosti odvolacího soudu nad rámec části týkající se jen některé z více osob podle § 254 odst. 4 tr. ř., je uplatnění tzv. *beneficia cohaesionis*. Jde o případy, když odvolací soud při přezkumné činnosti zjistí, že důvod, z něhož rozhodl ve prospěch osoby, ohledně níž bylo podáno odvolání (obžalovaného, zúčastněné osoby), prospívá též další osobě (spoluobžalovanému, zúčastněné osobě), ohledně které nebylo podáno odvolání.

Tím je v zásadě vymezen rozsah přezkumné povinnosti odvolacího soudu. Jiné výroky a jim předcházející řízení než vymezené v § 254 tr. ř. přezkoumávat zásadně nesmí, i když by šlo o výroky, proti nimž odvolatel odvolání podat mohl, leč tak neučinil. Z podaného stručného rozboru ustanovení § 254 tr. ř. vyplývá, že z tohoto ustanovení žádné omezení z hlediska podání odvolání ve prospěch či neprospěch obviněného nevyplývá. Proto nelze souhlasit s rozhodnutím Nejvyššího soudu ze dne 22. 9. 2010, sp. zn. 4 Tz 32/2010, že by z ustanovení § 254 odst. 1, 2 tr. ř. vyplývalo, že by při přezkumné činnosti byl odvolací soud vázán vymezením, zda

odvolání státního zástupce bylo podáno ve prospěch či v neprospěch obviněného. Tuto povinnost z hlediska obsahu odvolání stanoví § 249 odst. 2 tr. ř. a navazuje na něj ustanovení § 259 odst. 4 tr. ř., podle kterého v neprospěch obžalovaného může odvolací soud změnit napadený rozsudek jen na podkladě odvolání státního zástupce, jež bylo podáno v neprospěch obžalovaného; ve výroku o náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo o vydání bezdůvodného obohacení tak může učinit též na podkladě odvolání poškozeného, který uplatnil nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení. Tím je vyjádřen zákaz *reformationis in peius*, tj. zákaz změnit napadený rozsudek soudu prvního stupně v neprospěch obžalovaného, pokud odvolací soud nerozhoduje z podnětu odvolání podaného v neprospěch obžalovaného. Zásada zákazu změny k horšímu (tzv. *reformationis in peius*) se uplatňuje proto, aby mohl obžalovaný a v jeho prospěch další oprávněné osoby v co nejširší míře napadnout nesprávný rozsudek odvoláním, a podrobit ho tak přezkumu soudem druhého stupně bez obavy z rizika zhoršení situace obžalovaného (viz k tomu i náleze ze dne 24. dubna 2006, sp. zn. I. ÚS 670/05, uveřejněn pod č. 88, ve sv. 41 Sb. nález. a usn. ÚS ČR). Smyslem ustanovení § 249 odst. 2 tr. ř., podle kterého je státní zástupce povinen v odvolání uvést, zda je podává, byť i jen zčásti, ve prospěch nebo v neprospěch obviněného, je v zásadě prosadit v trestním řízení zásadu zákazu *reformationis in peius*, tedy aby nemohlo být rozhodnuto v neprospěch obviněného v případech, kdy opravný prostředek byl podán v jeho prospěch. Dalším důvodem je patrně poskytnout obviněnému jistotu, že nemůže být rozhodnuto v jeho neprospěch, pokud státní zástupce výslovně v odvolání neuvede, že ho podává v neprospěch obviněného (viz také § 259 odst. 4 tr. ř.). Takové ustanovení tedy je na prospěch obviněného a lze jej z hlediska jeho podstaty přirovnat k tzv. „*favor defensionis*“.

Naproti tomu státnímu zástupci, který podává odvolání v neprospěch obviněného, zákaz změny k horšímu z jeho hlediska svědčit nemůže, neboť státní zástupce zastupuje v řízení veřejnou obžalobu (srov. § 2 odst. 8, věta druhá, tr. ř.) a z tohoto hlediska má v řízení před soudem sice postavení strany, jejíž postavení je v zásadě rovné se stranou obhajoby, ale na druhé straně jako zástupce státu nemůže mít nikdy zájem na nespravedlivém trestním odsouzení. Veřejná žaloba vykonávaná státním zastupitelstvím jako státním orgánem zařazeným sice Ústavou České republiky do moci výkonné, ale zároveň vykazujícím se výraznými justičními prvky, neboť chrání veřejný zájem a tím působí jako jeho představitel, který musí přihlížet k potřebě udržení rovnováhy mezi veřejným zájmem a oprávněnými zájmy jednotlivců, klade na státního zástupce zvýšené požadavky. Proto jeho role nemůže být chápána tak jednostranně, aby na základě jím podaného odvolání v neprospěch obviněného nemohlo být v zákonem odůvodněných případech rozhodnuto v jeho prospěch. Nelze tedy říci, že v případě odvolání podaného v neprospěch obviněného, pokud odvolací soud rozhodne ve prospěch obviněného, půjde ve vztahu ke státnímu zástupci o změnu k horšímu, tedy ve vztahu k tomu, čeho se domáhal. Již z hlediska vyme-

zení státního zastupitelství jako orgánu veřejné žaloby nemůže jít ve vztahu k němu ani o obdobu tzv. favor defensionis obviněného. V té souvislosti je třeba zdůraznit, že státní zástupce jako osoba práva znalá je ve vztahu k obviněnému již právě touto znalostí zvýhodněn, a proto jsou právě obviněnému a jen jemu poskytnuty zvláštní výhody ve formě tzv. favor defensionis.

Ve vztahu k činnosti státního zástupce se nepochybně uplatňují zásada oficiality a zásada vyhledávací, což na druhé straně ovšem neznamená, že by se státní zástupce při jejich uplatňování nemohl dopouštět chyb, byť to samozřejmě musí být jen ve výjimečných případech. Takovou chybou by nesporně bylo i podání odvolání v neprospěch obviněného tam, kde takový postup není na místě, např. na základě vadného výkladu zákona či na základě hodnocení důkazů v rozporu s ustanovením § 2 odst. 6 tr. ř. Takové chyby, pokud je odvolací soud shledá s odůvodněným závěrem, že věc měla být posouzena ve prospěch obviněného, a to při dodržení zásad a limitů stanovených v § 254 tr. ř. pro odpovědný přezkum, je nepochybně třeba odstranit a docílit tak zákonného a spravedlivého rozhodnutí o vině obviněného, jakož i příp. trestu a navazujících výroků v takovém rozhodnutí, i když obviněný o těchto nedostatcích nevěděl a odvolání si sám nepodal. Brzdou pro zneužívání takového postupu ze strany soudů je tu zákonná úprava, která váže takový postup a rozhodnutí ve prospěch obviněného právě na uvedená omezení v ustanovení § 254 odst. 1, 2 a 3 tr. ř. Námitkám, že v takovém případě může dojít k tomu, že proti rozhodnutí si státní zástupce nebude moci podat nový opravný prostředek, lze čelit poukazem na ustanovení § 259 odst. 3 tr. ř., který podstatně omezuje možnost soudu rozhodnout ve druhém stupni rozsudkem, proti němuž by již nebylo možno podat odvolání, a rovněž tak úpravou dovolání, které může proti pravomocnému rozsudku podat nejvyšší státní zástupce (srov. § 256a a násl. tr. ř.).

Závěrem je třeba uvést, že požadavek zákazu změny k lepšímu ve vztahu k obviněnému, i když si odvolání ve svůj prospěch nepodal, neodpovídá zásadám trestního řízení, ani postavení a úkolům státního zástupce. Předně by zákazem takového zlepšení byla narušena zásada spravedlivého procesu a v konečném důsledku princip spravedlnosti, který musí ovládat rozhodování soudu v trestním řízení. Zásahy do těchto principů jsou možné jen na základě zákona a v souladu s ním. V zásadě by takovým přístupem byl narušen i účel trestního řízení, kterým je nade vše pochybnost především snaha náležitě zjistit trestné činy a podle zákona jejich pachatele spravedlivě potrestat (§ 1 odst. 1 tr. ř.). Přitom v současném trestním řádu pro takové formální přístupy nenalezneme výslovné oprávnění, neboť i odvolací soud musí pečlivě zvažovat všechny právně významné skutečnosti významné pro rozhodnutí, a to i když tomu strany nepřikládají váhu nebo se jich přímo zřikají (srov. Šamal, P. a kol. Trestní řád. Komentář – díl I. 6. vydání. Praha: C.H. Beck 2004, s. 29). Naproti tomu rozhodnutí ve prospěch obviněného podle výše uvedených pravidel žádná právní úprava nebrání, naopak je výslovně připouští (viz zejména shora citovaný § 254 tr. ř.).

Z těchto důvodů trestní kolegium Nejvyššího soudu dospělo k závěru, že odvolací soud může na podkladě odvolání podaného státním zástupcem jen v neprospěch obviněného zrušit nebo změnit napadený rozsudek soudu prvního stupně nejen v neprospěch obviněného, ale i v neprospěch a ve prospěch obviněného a také výlučně v jeho prospěch. Takovému rozhodnutí nebrání ani skutečnost, že obviněný se po vyhlášení rozsudku výslovně vzdal odvolání (§ 250 odst. 1 tr. ř.). Rozhodnout ve prospěch obviněného může ovšem pouze za splnění podmínek uvedených v ustanoveních § 254 odst. 1, 2, 3 tr. ř. a § 258 a § 259 tr. ř. Přitom odvolací soud musí v odůvodnění takového rozhodnutí svůj postup řádně odůvodnit, a to nejen z hlediska vlastního rozhodnutí ve prospěch obviněného, ale zejména s přihlédnutím k principům a postupům vymezeným v § 254 odst. 1, 2, 3 tr. ř.

I. Výčet rozhodnutí uvedených v ustanovení § 277 tr. ř., u něhož lze povolit obnovu řízení, je taxativní, proto jejich okruh nelze rozšiřovat ani s použitím analogie ve prospěch obviněného.

Přípustnost obnovy řízení ohledně jiných rozhodnutí nelze dovozovat ani z ustanovení čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (publikované pod č. 209/1992 Sb.), které se týká zákazu „ne bis in idem“ a stanoví, kdy nejde o porušení tohoto zákazu v případech uplatnění mimořádných opravných prostředků.

II. Jestliže se odsouzený neosvědčil ve zkušební době podmíněného odsouzení a soud rozhodl, že vykoná uložený trest odnětí svobody (§ 83 odst. 1, § 86 odst. 1 tr. zákoníku), a je-li důvodem tohoto rozhodnutí spáchání trestného činu ve zkušební době podmíněného odsouzení, jímž byl odsouzený uznán vinným pravomocným rozsudkem (trestním příkazem), který byl následně zrušen na podkladě mimořádného opravného prostředku, pak nelze uvedenou situaci řešit obnovou řízení, ale zrušením takového rozhodnutí ke stížnosti pro porušení zákona.

Stejně lze postupovat i v dalších obdobných případech, např. v řízení o tom, že podmíněně propuštěný vykoná zbytek trestu odnětí svobody (§ 91 odst. 1 tr. zákoníku).

(Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu České republiky
ze dne 30. 1. 2013, sp. zn. Tpjn 302/2012)

Z o d ů v o d n ě n í :

Předseda trestního kolegia Nejvyššího soudu České republiky podle § 21 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zák. č. 6/2002 Sb.“), a čl. 14 odst. 1 písm. f) Jednacího řádu Nejvyššího soudu České republiky navrhl, aby trestní kolegium Nejvyššího soudu České republiky (dále jen „trestní kolegium“, příp. „trestní kolegium Nejvyššího soudu“) zaujalo stanovisko k výkladu ustanovení § 277 a § 278 tr. ř. v otázce, zda výčet rozhodnutí uvedených v těchto ustanoveních je taxativní nebo demonstrativní a zda tedy okruh těchto rozhodnutí lze s použitím analogie rozšiřovat – a za jakých podmínek lze takto postupovat.

Tento návrh učinil předseda trestního kolegia na základě výsledků projednání rozhodnutí navržených pod sp. zn. Et 1/2012 k publikaci ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek (dále příp. jen „Sbírka“) na zasedání trestního kolegia dne 12. 4. 2012. V rámci diskuse o rozhodnutí č. 14 byla namítána rozdílná praxe jednotlivých senátů trestního kolegia při řešení otázky, zda okruh rozhodnutí uvedených v § 277, respektive v § 278 tr. ř., vůči nimž je přípustná obnova řízení, je demonstrativní,

nebo taxativní. Zatímco rozhodnutí navržené do Sbírký pod sp. zn. 3 Tz 92/2011 vychází ze závěru, že se jedná o taxativní výčet, který nelze žádným způsobem rozšiřovat, rozhodnutí pod sp. zn. 4 Tz 18/2007 vychází z názoru opačného, tzn. připouští rozšíření okruhu rozhodnutí, vůči nimž je obnova přípustná, a to s oporou o čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (dále převážně jen „Úmluva“, příp. „EÚLP“, resp. „Protokol“).

Trestní kolegium Nejvyššího soudu před zaujetím stanoviska vyžádalo podle § 21 odst. 3 zákona č. 6/2002 Sb. vyjádření od Ministerstva spravedlnosti České republiky, Ministerstva vnitra České republiky, Nejvyššího státního zastupitelství, předsedů vrchních a krajských soudů, právnických fakult v Praze, v Brně, v Plzni a v Olomouci, Institutu pro kriminologii a sociální prevenci, Ústavu státu a práva Akademie věd České republiky a České advokátní komory. Jmenovaným orgánům a institucím zaslalo návrh stanoviska s tímto původním zněním právních vět:

I. Výčet rozhodnutí uvedených v ustanovení § 277 tr. ř. je taxativní, proto jejich okruh ani s použitím analogie legis in bonam partem za žádných podmínek nelze rozšiřovat.

II. Ustanovení čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod sice stanoví něco jiného než trestní řád, ovšem zpětný odkaz v čl. 53 této Úmluvy na vnitrostátní trestní právo procesní znamená, že platí právní věta č. I.

S takto formulovaným návrhem právních vět (a s jejich odůvodněním) vyjádřily některé z oslovených orgánů a institucí souhlas, jiné nesouhlas.

Konkrétně se s návrhem stanoviska ztotožnily Krajský soud v Plzni, Krajský soud v Hradci Králové a v podstatě i Nejvyšší státní zastupitelství v Brně.

Naproti tomu jiná připomínková místa s navrhovaným stanoviskem vyslovila nesouhlas.

Podle názoru Krajského soudu v Ústí nad Labem rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 4 Tz 18/2007, které připouští při obnově řízení rozhodnutí per analogiam, je správné a vychází i z ustálené judikatury, podle níž je analogie v trestním řádu zásadně přípustná (např. rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 178/2002, sp. zn. 11 Tdo 195/2005, či sp. zn. 7 Tdo 347/2010). Zákaz analogie pak striktně platí v neprospěch pachatele. Pokud jde o odkaz na Úmluvu v bodě II. předloženého stanoviska, hodlá stanovisko využít ustanovení čl. 53 Úmluvy k tomu, aby zcela omezilo práva Úmluvou přiznaná, což je prý popřením smyslu Úmluvy samé.

Obdobně Městský soud v Praze s navrženým stanoviskem vyslovil nesouhlas, byť jinak uznal jeho argumentační přesvědčivost. Nesouhlas však opřel o ryze praktické důvody a zvláště pak připomněl, že „... postupné novelizace trestního řádu, ... umožnily, ať již zavedením ustanovení § 306a tr. ř., či zavedením institutu dovolání, ... , prolomení právní moci soudních rozhodnutí a výrazně narušily stabilitu

a neměnnost pravomocných rozhodnutí, na což nepochybně mělo být ze strany zákonodárce reagováno rozšířením počtu rozhodnutí, u nichž se lze jejich zrušení a změny domáhat i cestou podání návrhu na povolení obnovy řízení. Přitom ... obnova řízení je mnohem pružnějším mimořádným opravným prostředkem než stížnost pro porušení zákona a cestou obnovy řízení by bylo možno velmi rychle na změnu, k níž došlo zrušením rozhodnutí, které bylo podkladem pro rozhodnutí ve vykonávacím řízení, reagovat.“ K otázce analogie zákona v dané souvislosti pak poznamenal, že její „... připuštění na možnost aplikovat ustanovení § 278 a násl. (tr. ř.) i na rozhodnutí ve vykonávacím řízení považuje za praktické i spravedlivější z hlediska ústavních práv obviněného i za pružnější nápravu případného možného stavu, kdy rozhodnutí ve vykonávacím řízení bude mít svůj podklad v později zrušením jiném meritorním rozhodnutí a z tohoto pohledu nebude mít zákonnou oporu“.

K názoru Městského soudu v Praze se připojil v podstatě se stejnou argumentací i Krajský soud v Českých Budějovicích.

K nesouhlasným postojům k návrhu stanoviska se přihlásilo i Ministerstvo spravedlnosti České republiky (dále jen „ministerstvo spravedlnosti“), podle něhož předložený návrh vychází z přesvědčení, že taxativní výčet obsažený v zákoně není možné rozšiřovat za použití analogie legis (tedy ani in bonam partem). Ministerstvo spravedlnosti doporučilo, aby odůvodnění návrhu stanoviska se zabývalo argumentací obsaženou v usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 4 Tz 18/2007, podle které: „Byť rozhodování o osvědčení či nařízení podmíněného trestu podle § 60 odst. 1 tr. zák. není *expresis verbis* uvedeno v ustanovení § 278 odst. 1 tr. ř., lze vycházet ze závěru, že by podmínky obnovy byly splněny při logickém výkladu tohoto ustanovení, že jde o rozhodnutí o trestu z rozhodnutí na rozsudek obsahově navazující.“ Jakkoliv by proti tomuto názoru bylo možné namítnout, že zde jsou již překročeny hranice možného jazykového významu pojmu „rozsudek“ (v případě nařízení výkonu podmíněně odloženého trestu odnětí svobody je rozhodováno usnesením), podle judikatury Ústavního soudu České republiky (dále jen Ústavní soud“) však v některých odůvodněných případech nelze lpět pouze na slovech zákona (např. podle nálezu sp. zn. Pl. ÚS 21/96 ze dne 4. 2. 1997: „Soud přitom není absolutně vázán doslovným zněním zákonného ustanovení, nýbrž se od něj smí a musí odchýlit v případě, kdy to vyžaduje ze závažných důvodů účel zákona, historie jeho vzniku, systematická souvislost nebo některý z principů, jež mají svůj základ v ústavně konformním právním řádu jako významovém celku. Je nutno se přitom vyvarovat libovůle; rozhodnutí soudu se musí zakládat na racionální argumentaci.“).

Své závěry ministerstvo spravedlnosti opřelo rovněž o tezi, že účelem opravných prostředků obecně je zajistit možnost nápravy určitého nežádoucího právního stavu. Účelem obnovy řízení je umožnit odstranění pravomocného rozhodnutí, kterým bylo skončeno trestní řízení (v případě, že jsou splněny podmínky uvedené v ustanovení § 278 odst. 1, věty první, tr. ř.). Zájmem sledovaným obnovou řízení tedy je obecný princip materiální pravdy, který by podle zákonodárce měl (v definovaných

případech) převážit nad principem právní jistoty a nad povinností respektovat zásadu *ne bis in idem*. Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 4 Tz 18/2007, na které návrh stanoviska reaguje, ovšem ukazuje, že mohou existovat i jiné podobné případy, ve kterých se jeví žádoucí dát přednost principu materiální pravdy před principem právní jistoty a zásadou *ne bis in idem*. V daném případě šlo o rozhodnutí o nařízení podmíněně odloženého výkonu trestu odnětí svobody, přičemž důvodem pro takový postup byla skutečnost, že se obviněný ve zkušební době dopustil trestného činu. Po právní moci rozhodnutí o nařízení výkonu trestu však došlo ke zproštění obžaloby za trestný čin údajně spáchaný ve zkušební době. Lze mít tudíž za to, že nastala situace předpokládaná výše citovaným ustanovením trestního řádu. Proto prý neexistuje žádný rozumný důvod pro to, aby odstranění tohoto stavu cestou obnovy řízení nebylo možné.

V závěru své argumentace ministerstvo spravedlnosti ještě zdůraznilo, že pokud jde o analogii v trestním právu procesním, lze obecně říci, že je *in bonam partem* přípustná. Postoj vyjádřený ve stanovisku, že připuštění analogie (byť ve prospěch obviněného) by vedlo ke smazání jakýchkoli rozdílů mezi jednotlivými mimořádnými opravnými prostředky, není podepřen žádnou argumentací. Tento postoj by bylo možné přijmout za předpokladu, že by podobné případy mohly být v konkrétním případě řešitelné cestou jiných mimořádných opravných prostředků, což v uvedeném případě zpravidla možné není.

K mezinárodně právní argumentaci ministerstvo spravedlnosti konečně uvedlo, že pokud jde o ustanovení čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7, je třeba předně konstatovat, že toto ustanovení je specifické v tom, že nestanoví žádnou primární povinnost státu, ale naopak stát ujišťuje, že určité situace nelze považovat za porušení povinnosti stanovené v čl. 4 odst. 1 (tedy povinnosti zajistit respektování práva nebýt stíhán nebo potrestán dvakrát). Stejně tak ovšem na druhou stranu čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7 státy nijak nenutí, aby umožnily „obnovu řízení [...], jestliže nové nebo nově odhalené skutečnosti nebo podstatná vada v předešlém řízení mohly ovlivnit rozhodnutí ve věci“. Stát, který obnovu řízení v těchto případech nepovoluje, zmíněné ustanovení nijak neporušuje. Jinými slovy, vnitrostátní právo se v zásadě vůbec nemůže dostat se samotným čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7 do kolize. Pokud totiž podle vnitrostátního práva není možno v trestním řízení pokračovat v některých případech, které by spadaly pod výjimku vymezenou v tomto ustanovení, potom vnitrostátní právo poskytuje právu nebýt souzen nebo potrestán dvakrát vyšší standard ochrany. Pokud naopak umožňuje v trestním řízení pokračovat i v jiných situacích, může zde být porušen toliko čl. 4 odst. 1 Protokolu č. 7. Nemá tedy smyslu vůbec hovořit o tom, že čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7 „stanoví něco jiného než trestní řád“, a tím pádem ani o aplikační přednosti čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7.

Také z Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze (dále převážně jen „právnická fakulta“) zazněl názor nesouhlasný s návrhem stanoviska, který se (podobně jako názor ministerstva spravedlnosti) opřel o konstrukci zákonné mezery a jejího

vyplňování analogií legis. Právnická fakulta zdůraznila, že v trestním právu procesním je podle jednotně zastávaného názoru teorie a praxe analogie v zásadě přípustná, a to i v neprospěch osoby, proti níž se řízení vede. Dále se běžně uznává, že i analogie v trestním právu procesním má své meze. Analogii nelze použít tam, kde by se rozšiřovala možnost zásahu do ústavně zaručených práv a svobod, nebo tam, kde z povahy ustanovení vyplývá, že jeho dosah nelze rozšiřovat. Zpravidla se též uvádí, že je analogie nepřípustná všude tam, kde trestní řád uvádí taxativní výčet možností použití svých ustanovení. Avšak taxativní výčet vylučuje možnost užití analogie jen tam, kde si byl zákonodárce vědom všech možností a záměrně některé z nich do příslušného ustanovení neuvedl. V případech, kdy tomu tak není, nelze ani při taxativním výčtu a priori vylučovat užití analogie. Proto je třeba ve světle (konstatování) uvedeného na prvním místě vyjasnit, zdali zde je mezera v zákoně nebo nikoliv.

Právnická fakulta po připomenutí situace, o kterou se v posuzované věci jednalo, tedy při zvažování, zdali lze připustit obnovu řízení, pokud jde o usnesení o tom, že se podmíněně odložený trest vykoná, považovala za správnou úvahu obsaženou v rozhodnutí Nejvyššího soudu pod sp. zn. 4 Tz 18/2007: „Byť rozhodování o osvědčení či nařízení podmíněného trestu podle § 60 odst. 1 tr. zák. není *expresis verbis* uvedeno v ustanovení § 278 odst. 1 tr. ř., lze vycházet ze závěru, že by podmínky obnovy byly splněny při logickém výkladu tohoto ustanovení, že jde o rozhodnutí o trestu z rozhodnutí na rozsudek obsahově navazující.“ K tomu dodala, že rozhodnutí uvedená v § 277 tr. ř. se nepochybně týkají otázky viny a trestu. Rozhodnutí o tom, že odsouzený vykoná podmíněně odložený trest, je sice usnesením, ale výrazně se jím zasahuje do sféry práva na osobní svobody odsouzeného. Přitom nelze toto usnesení jednoduše změnit. Neumožnit změnu tohoto rozhodnutí, které se v důsledku skutečností, jež vyšly najevo později, ukázalo jako vadné, by tak vedlo k vědomému tolerování neoprávněného zásahu do osobní svobody odsouzeného. Ze škály mimořádných opravných prostředků je to právě obnova řízení, která by svou podstatou (i okruhem oprávněných osob) nejlépe posloužila k nápravě vadného rozhodnutí. Právnické fakultě se nejeví jako pravděpodobné, že by zákonodárce vědomě s uvedenou situací počítal a záměrně ji z dosahu obnovy řízení vyloučil, a proto došla k závěru, že jde o mezeru v zákoně, kterou je třeba vyplnit pomocí analogie.

Po zvážení všech výše citovaných vyjádření a v nich uvedených argumentů, na něž návrh stanoviska reagoval, a také po akceptaci připomínek, které zazněly jak na jednáních evidenčního senátu, tak na jednání trestního kolegia, zaujalo trestní kolegium Nejvyššího soudu shora uvedené stanovisko, vycházející z následující argumentace.

Podle obecného ustanovení § 277 tr. ř. skončilo-li trestní stíhání vedené proti určité osobě pravomocným rozsudkem, pravomocným trestním příkazem, pravomocným usnesením o zastavení trestního stíhání, pravomocným usnesením o podmíněném zastavení trestního stíhání, pravomocným usnesením o schválení narovnání nebo pravomocným usnesením o postoupení věci jinému orgánu, lze v trestním

stíhání téže osoby pro týž skutek pokračovat, pokud nebylo takové rozhodnutí zrušeno v jiném předepsaném řízení, jen byla-li povolena obnova trestního řízení. Před povolením obnovy lze k zajištění důkazního materiálu a k zajištění osoby obviněného provádět vyšetřovací úkony jen v mezích ustanovení této hlavy.

Zákonné podmínky pro povolení obnovy řízení jsou pak vymezeny v ustanovení § 278 odst. 1 až 4 tr. ř.

Obnova řízení tak představuje mimořádný opravný prostředek, jenž znamená průlom do nezměnitelnosti a závaznosti pravomocných rozhodnutí vydaných v trestním řízení. Proto zákonodárce zcela záměrně v § 277 a § 278 tr. ř. taxativně vymezil typy rozhodnutí, proti nimž lze návrh na povolení obnovy řízení podat, a tedy proti žádným jiným, jakož i typ procesu, tj. trestní stíhání, nikoliv trestní řízení (vykonávací řízení), v jehož rámci jsou vyjmenované druhy rozhodnutí učiněny. Vzhledem k tomu lze důvodně předpokládat, že tak činil s maximální snahou vyloučit jakoukoliv mezerovitost předmětné právní úpravy. Jestliže naopak dvě z připomínkových míst mají za to, že v citovaných dvou ustanoveních vynechané usnesení podle § 330 odst. 1 tr. ř. zákonnou mezerou vlastně je, měly z hlediska logiky jejich argumentace náležitě zdůvodnit, že jde o mezeru tzv. domnělou, s důsledky, které z ní teoreticky plynou. To se ovšem nestalo, nehledě na další konsekvence, které z takových mezer vyplývají.*

Účelem obnovy je odstranit nedostatky ve skutkových zjištěních v pravomocných rozhodnutích v případech, kdy tyto vady vyšly najevo až po právní moci původního rozhodnutí, jímž skončilo trestní stíhání. V řízení o obnově se nepřezkoumává zákonnost a odůvodněnost původního rozhodnutí, ale posuzuje se výlučně otázka, zda nové skutečnosti či důkazy dříve neznámé, avšak ex tunc objektivně existující, ve spojení s důkazy již provedenými mohou odůvodnit jiné než původní pravomocné rozhodnutí o vině a trestu. Obecné soudy tedy nemohou bez dalšího převzít nově tvrzené skutečnosti či důkazy, aniž by je hodnotily ve vztahu ke skutečnostem a důkazům, z nichž povstalo původní skutkové zjištění. Ne každá nová skutečnost či důkaz jsou tak způsobilé vyvolat následky předvídané v § 278 tr. ř. (srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 4. 2004, sp. zn. III. ÚS 62/04, publikované pod č. 19/2004 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 33).

Při aplikaci uvedeného zákonného rámce a teoretických východisek na řešené případy zaujaly jednotlivé senáty trestního kolegia Nejvyššího soudu, jak již řečeno, rozdílné názory.

Z odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 2. 11. 2011, sp. zn. 3 Tz 92/2011, se k položené otázce vybírá, že podle „... názoru ministra spravedlnosti

* Harvánek, J. a kol. Teorie práva. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství A. Čeněk, s. r. o., 2008, s. 346: „Tzv. mezera domnělá je charakterizovaná tím, že normotvůrce neměl najisto v úmyslu věc právně reglementovat, jednání je ve smyslu zásady «co není zakázáno», je ... dovolené.“ K tomu je však nutno dodat, že zmíněná zásada platí jako pro adresáty právních norem pro občany (čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod), nikoliv pro státní orgány, tj. ani orgány činné v trestním řízení, pro něž platí zásada zcela opačná ve smyslu čl. 2 odst. 2 Listiny.

okresní soud zcela opomenul zkoumání podmínek pro povolení obnovy řízení ve smyslu § 277 a násl. tr. ř., kdy zákon nepřipouští obnovu řízení proti rozhodnutí o tom, že odsouzený vykoná podmíněně odložený trest, ani proti kterémukoliv jinému rozhodnutí ve vykonávacím řízení. Okruh rozhodnutí, ohledně nichž je obnova přípustná, nelze svévolně rozšiřovat ... bez řádného odůvodnění takového postupu ... institut obnovy řízení je určen k nápravě vad jen těch rozhodnutí, která jsou taxativně v zákoně uvedena. Návrh přesto podaný je ... nutno zamítnout podle § 283 písm. b) tr. ř. ... Případné použití analogie zákona ve prospěch obviněného není v tomto případě namístě, neboť znění zákona je jednoznačné a standardními metodami výkladu lze bez větších obtíží dospět k závěru, že právní norma implicitně vylučuje povolení obnovy řízení v jiných případech, resp. ve vztahu k jiným typům rozhodnutí, než která jsou v zákoně výslovně uvedena. Nejde zde o demonstrativní, otevřený výčet, nýbrž o výčet uzavřený, jehož rozsah je pro soud závazný.“ S tímto názorem ministra spravedlnosti se ztotožnil i senát 3 Tz Nejvyššího soudu.

Argumentace v odůvodnění usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2007, sp. zn. 4 Tz 18/2007, naproti tomu k danému problému uvádí, že „... stížnost pro porušení zákona je mimořádným opravným prostředkem, jehož účelem je náprava právních vad pravomocných rozhodnutí nebo náprava vadného postupu řízení, které pravomocnému rozhodnutí předcházelo. Ministr spravedlnosti však napadenému rozhodnutí vytýká nedostatky, které v době rozhodování ... (soudů) ... nenastaly. Jde o skutečnosti nové, v době rozhodování soudů obou stupňů neznámé, vzhledem k nimž rozhodnutí o přeměně trestu podmíněného v nepodmíněný bylo ve zřejmém nepoměru s účelem trestu. ... je vytvořen prostor pro užití dalšího mimořádného opravného prostředku, jímž je obnova řízení. Byť rozhodování o osvědčení či nařízení podmíněného trestu podle § 60 odst. 1 tr. zák. není *expressis verbis* uvedeno v ustanovení § 278 odst. 1 tr. ř., lze vycházet ze závěru, že by podmínky obnovy byly splněny při logickém výkladu tohoto ustanovení, že jde o rozhodnutí o trestu z rozhodnutí na rozsudek obsahově navazující. Ústava České republiky (dále jen „Ústava“) stanoví v čl. 10, že ratifikované a vyhlášené mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána, jsou bezprostředně závazné a mají přednost před zákonem.* Česká republika ratifikovala Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod a vydala ji jako zákon** č. 209/1992 Sb., ve znění Protokolů č. 3, 5, 8. Dodatečně ratifikovala i Protokol č. 7 k Úmluvě, z jehož ustanovení v čl. 4 odst. 2 vyplývá, že je možná obnova řízení podle zákona a trestního řádu příslušného státu, jestliže nové nebo odhalené skutečnosti nebo podstatná vada v předešlém řízení mohly ovlivnit rozhodnutí ve věci. Obnovou

* Citované znění čl. 10 Ústavy je dikcí účinnou do 31. 5. 2002, srov. ústavní zákon č. 395/2001 Sb., kdy jeho nová dikce po této novele Ústavy ovšem na přístup k dále citované Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod jako smlouvě mezinárodní nemá jiný dopad, než se kterým počítá ve své argumentaci usnesení sp. zn. 4 Tz 18/2007.

** Správně: publikovala ji jako sdělení pod uvedeným číslem ve Sbírce zákonů.

řízení podle důvodové zprávy k Protokolu č. 7 se rozumí nejen obnova řízení v právně technickém smyslu, ale jakékoli mimořádné opravné řízení směřující ke zrušení základního rozhodnutí. Z článku 53 Úmluvy* vyplývá, že podmínky nového řízení ve prospěch obviněného mohou být upraveny širěji než v odst. 2 čl. 4.** Z dikce „podstatná vada v předešlém řízení“ vyplývá, že patrně nejde jen o vadu řízení, tedy vadu procesní, ale též o vadu hmotně právní, k níž v předešlém řízení došlo. Pod tento pojem bude nutno zahrnout i vadnou aplikaci hmotného práva, jak tomu bylo v posuzované věci. Podmínky obnovy řízení z pohledu Protokolu č. 7 jsou tedy širší nežli ty, které jsou uvedeny v existujícím českém trestním řádu v ustanovení § 278 odst. 1 tr. ř., a za této situace má Nejvyšší soud za to, že povolení obnovy řízení v posuzovaném případě požadavkům stanoveným v čl. 4 odst. 2 citovaného Protokolu č. 7 plně konvenuje. Naopak je názoru, že zcela doslovný či dokonce restriktivní výklad zákona by v tomto případě nebyl ku prospěchu obviněného v situaci, jíž je třeba právně řešit.“

Trestní kolegium Nejvyššího soudu nepochybuje o tom, že citovaná Úmluva, jakož i Protokol č. 7 k ní spadají pod čl. 10 Ústavy. Jako takové mají aplikační přednost před vnitrostátním zákonem, pokud taková mezinárodní smlouva stanoví něco jiného než tento zákon. Základní podmínkou této přednostní aplikace je, aby bylo konkrétně aplikované ustanovení mezinárodní smlouvy či protokolu k ní tzv. „self-executing“, tj. „samovykonatelné“. Jinak řečeno, předmětné ustanovení mezinárodní smlouvy či navazujícího dodatkového protokolu musí být natolik konkrétní, určité, aby jeho aplikace vnitrostátním soudem nevyžadovala další prováděcí právní úpravu na národní úrovni.*** Z tohoto hlediska posuzovaný čl. 4 odst. 2 Protokolu parametry self-executing ustanovení vykazuje.

V té návaznosti je pak třeba řešit otázku výkladu pojmu „obnova“, zejména z hlediska jeho dosahu, širě.

Výše citovaná důvodová zpráva k Protokolu č. 7 k Úmluvě chápe „obnovu“ široce. Pod tento pojem zahrnuje jak obnovu v trestně procesním významu, coby jeden z mimořádných opravných prostředků podle českého trestního práva procesního, tak i „jakékoli mimořádné opravné řízení směřující ke zrušení základního rozhodnutí“, tedy i stížnost pro porušení zákona, rovněž podle českého trestního práva procesního. Z toho pak shora citované usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 4 Tz 18/2007 dovozuje, že obnova co do rozsahu touto cestou napadaných pravomocných rozhodnutí se nemůže omezovat jen na taxativní výčet těchto rozhodnutí uvedený

* „Nic v této Úmluvě nebude vykládáno tak, jako by omezovalo nebo rušilo lidská práva a základní svobody, které mohou být uznány zákony každé Vysoké smluvní strany nebo každou jinou Úmluvou, již je stranou.“

** „Ustanovení předchozího odstavce nejsou na překážku obnově řízení podle zákona a trestního řádu příslušného státu, jestliže nové nebo nově odhalené skutečnosti nebo podstatná vada v předešlém řízení mohly ovlivnit rozhodnutí ve věci.“

*** Blíže srov. např. Kratochvíl, V. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 104, 105.

v § 277, resp. § 278 tr. ř. Jinými slovy, citovaný Protokol č. 7 k Úmluvě ve svém čl. 4 odst. 2 nevynechává hranice mezi vnitrostátní „obnovou“ a „stížností pro porušení zákona“ z hlediska druhů konečných rozhodnutí, jež lze jejich cestou napadnout, tak ostře, jak naopak činí platný český trestní řád. Pouze a jen v tomto smyslu stanoví mezinárodní smlouva, resp. Protokol něco jiného než zákon, a proto by měla mít mezinárodní právní úprava před vnitrostátním zákonem aplikační přednost (viz však shora uvedené poznámky k čl. 53 Úmluvy v tomto kontextu).

Domácí komentářová literatura k čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7 k Úmluvě uvádí v kontextu se zásadou *ne bis in idem*, že „(tato zásada) ... není překážkou mimořádnému opravnému prostředku, jakým je obnova řízení“, ovšem bez dalšího vysvětlení pojmu obnova z hlediska jeho šíře.* Ani vysvětlující zpráva k Protokolu č. 7** v tomto směru nic dalšího nenaznačuje.

Naproti tomu Komentář k Evropské úmluvě o lidských právech*** v této souvislosti uvádí, že „Pojem «obnova řízení» je zde (podle čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7) tedy třeba vykládat v obecném významu jako situaci, když již jednou skončené řízení je znovu otevřeno, nikoli úzce v tradičním právním významu jako specifický případ znovuotevření řízení v případě, že se objeví nové, dříve neznámé skutečnosti.“ Toto stanovisko odpovídá názoru zastávanému usnesením sp. zn. 4 Tz 18/2007.

Podle logiky argumentace, o níž se opírá zmíněné usnesení, by bylo ovšem možno (a patrně i nutno) stejným způsobem přistupovat nejen k obnově a ke stížnosti pro porušení zákona v jejich úzce procesně-technickém smyslu, nýbrž i k dovolání jako k dalšímu „jakémukoli mimořádnému opravnému řízení směřujícímu ke zrušení základního rozhodnutí“, resp. jako k „situaci, když již jednou skončené řízení je znovu otevřeno“ („reopening“), a touto cestou nakonec rušit jakékoliv výše připomínané diference mezi obnovou, stížností pro porušení zákona a zmíněným dovoláním, jak je nastává vnitrostátní právní úprava. Ta naopak měla a má pro to své zřejmé důvody, které nelze bez dalšího ignorovat a ani na tomto místě dopodrobna rozvádět.

Takováto interpretace a případné uplatňování principu aplikační přednosti vyjádřeného v čl. 10 Ústavy, a jak naznačuje též usnesení sp. zn. 4 Tz 18/2007, by ve svých konečných důsledcích mohly mít dopady zcela opačné, než jaké jsou s tímto mechanismem standardně spojovány. To je důležité zejména v kontextu mezinárodních smluv lidskoprávního charakteru a jejich výkladu a uplatňování (interpretatio abrogans; výklad rušící, nikoliv věcný).

Jak již bylo zmíněno výše, důsledně diferencovaná vnitrostátní právní úprava mimořádných opravných prostředků v trestním řízení soudním právě touto cestou

* Čapek, J. Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. Komentář s judikaturou. II. část – Protokoly. Praha: Linde, 2010, s. 123. Zmiňuje se pouze a jen o „obnově“, bez dalšího vysvětlení z hlediska šíře tohoto pojmu.

** Srov. <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/117.htm>.

*** Kmec, J., Kosař, D., Kratochvíl, J., Bobek, M. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 1424.

garantuje právní jistotu a zvláště pak předvídatelnost rozhodování z jejich podnětu. Naopak úprava silně nediferencovaná, jak by se podávalo např. z důvodové zprávy k čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7 k Úmluvě v interpretaci podané usnesením sp. zn. 4 Tz 18/2007, by shora zmíněnou právní jistotu a zejména předvídatelnost judikace z podnětu mimořádných opravných prostředků výrazně oslabovala. Námitka, že se tak děje sice cestou analogie legis, avšak ve prospěch osoby, proti níž se takové řízení vede, nemůže podle názoru trestního kolegia zmíněná negativa nediferencovanosti eliminovat a z toho důvodu upřednostnit úpravu mezinárodně právní.

K argumentům, které se objevily v nesouhlasných vyjádřeních, a k doplnění až dosud použité argumentace je třeba (alespoň stručně a pro úplnost) dodat následující:

Trestní kolegium Nejvyššího soudu beze zbytku nesdílí výše uvedené teze Krajského soudu v Ústí nad Labem o analogii legis. K analogii v trestním právu procesním nelze přistupovat tak jednoduše jako k analogii legis v trestním právu hmotném: tedy tak, že ve prospěch obviněného je přípustná, v jeho neprospěch nikoliv. To by byl přístup poněkud zjednodušený, neboť by nebral v úvahu pro trestní právo procesní takové limity analogické aplikace jeho norem, jako je omezení nepřekročitelným standardem lidských práv a dále i omezení právě taxativními výčty, jimiž zákonodárce vyjadřuje svou vůli, že jen potud, pokud sahá takový výčet, lze právní normu aplikovat. Na jiné případy, byť taxativně upraveným podobné, avšak stojící mimo tento výčet, takovou reglementaci vztahovat nelze, a to ani per analogiam legis.

Zajímavé vyjádření hranic zákonné analogie v trestním právu procesním, jež tento soud použil, že „(analogie) ... může být prospěšná tomu, kdo není orgánem činným v trestním řízení“, dokonce evokuje její přípustnost, je-li pouze in bonam partem, i ve vztahu k jiným subjektům trestního řízení než pouze vůči obviněnému. To ovšem neodpovídá mnohdy ani samotné pozitivní právní úpravě a jejímu výkladu (srov. analogii in malam partem, s níž se počítá např. ve spojení s ustanovením § 206 odst. 4 tr. ř.*).

Zpětného odkazu na vnitrostátní právní úpravu plynoucího z čl. 53 Úmluvy stanovisko rozhodně „nehodlá využít (resp. zneužít)“ k omezení práv jí garantovaných, jak jmenovaný krajský soud ve svém vyjádření naznačil. Stanovisko muselo s tímto odkazem pracovat v reakci na argumentaci obsaženou v usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 4 Tz 18/2007, které operovalo s Protokolem k Úmluvě. Logika argumentace v odůvodnění stanoviska, odmítající nediferencovaný přístup Protokolu k různým druhům mimořádných opravných prostředků a umožňující tak úvahy směrem k analogii legis, se přirozeně nemohla potkat s argumentací Krajského soudu v Ústí nad Labem, který naopak zmíněnou analogii prosazuje.

K připomínce Městského soudu v Praze trestní kolegium uvádí, že se s ním zajedno v tom, že na změnu, k níž došlo pozdějším zrušením rozhodnutí, které bylo

* Více k tomu srov. Šámal, P. a kol. Trestní řád. Komentář. II. díl. 5. vyd. Praha: C.H. Beck, 2005, s. 1577n.

podkladem pro dřívější rozhodnutí ve vykonávacím řízení, typicky při nařizování výkonu podmíněně odloženého trestu (§ 330 odst. 1 tr. ř.), je nutno reagovat. Z povahy věci, jak má trestní kolegium za to, však nemůže být namísto úvaha o analogii takového obnovení, byť by byla „praktická a spravedlivější“.

Z ministerstva spravedlnosti (a obdobně i z výše jmenované právnické fakulty) zazněl názor nesouhlasný s (původním) návrhem stanoviska, který se opřel o konstrukci zákonné mezery a jejího vyplňování analogií legis. K tomu trestní kolegium považuje za potřebné připomenout, že problematiku analogie legis a mezer v právu vůbec traduje současná teorie práva v kontextu s otázkami taxativních a demonstrativních výčtů zákonných podmínek či předpokladů aplikace pramenů práva. Pokud jde o samotný pojem „mezery v právu“, rozumí se de lege lata, lze se opřít např. o definici, podle níž: „Je mezerou v právu to, že zákon nějakou otázku explicitně nebo implicitně neřeší (mezera v zákoně) ...“.* Podle jiného pramene „... jde o případ, kdy chybí explicitní úprava určitého případu ve srovnání s existující explicitní úpravou případů obdobných, a to z pohledu principu rovnosti anebo jiných obecných právních principů.“** Citovaný autor (Viktor Knapp) pak na jiném místě dodává: „Analogie (legis) je dále nepřijatelná tam, kde skutkové podstaty jsou v zákoně vypočítány taxativně ..., naopak se analogie nutně uplatní tehdy, jestliže zákon podává příkladný výpočet něčeho.“*** Tvrdí-li ministerstvo spravedlnosti, že ve spojení s § 277 tr. ř. se jedná o mezeru v zákoně, pak, i když to slibuje (srov. shora jeho slova /„viz níže“/), dané konstatování blíže nezdůvodňuje. Podstatným ovšem zůstává, že i kdyby tu takové mezery nakonec bylo, její překlenutí cestou analogie legis je nemožné právě pro taxativní povahu § 277 tr. ř. týkající se procesního rámce typů rozhodnutí, kde je obnova možná, a to cestou analogie bez ohledu na prospěch či neprospěch obviněného. V opačném případě, jak připouští ministerstvo spravedlnosti, že taxativnost se s analogií legis nemusí vylučovat, by technika taxativních výčtů ztratila svůj smysl, význam a funkci.

Pokud ministerstvo spravedlnosti doporučilo trestnímu kolegiu, aby se v odůvodnění návrhu stanoviska zabývalo i tím, zda výkladem některého z pojmů obsažených v ustanovení § 277 tr. ř. (resp. na něj navazujícího § 278 tr. ř.) nelze významově zahrnout i usnesení o nařizování výkonu podmíněně odloženého trestu odnětí svobody, a vytklo mu, že tímto „zásadním argumentem v usnesení sp. zn. 4 Tz 18/2007 ... se

* Knapp, V. Teorie práva. Praha: C.H. Beck, 1995, s. 66.

** Holländer, P. Mezera v zákoně, § 7 o. z. o. a ryzí nauka právní (Poznámky k úvaze Franze Bydlinského) In: T. Machalová (ed.) Místo normativní teorie v soudobém právním myšlení (K odkazu Františka Weyra a Hanse Kelsena). Brno: MU, 2003, s. 131 (pozn. pod čarou č. 3); citováno podle: Tryzna, J. Právní principy a právní argumentace. K vlivu právních principů na právní argumentaci při aplikaci práva. Praha: Auditorium, 2010, s. 244. Dále srov. Harvánek, J. a kol. Teorie práva. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství A. Čeněk, s. r. o., 2008, s. 345n.

*** Knapp, V. Teorie práva. Praha: C.H. Beck, 1995, s. 173. Harvánek, J. a kol. Teorie práva. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství A. Čeněk, s. r. o., 2008, na s. 184n. píše: „Taxativní dispozice jsou vyjádřením snahy zákonodárce o úplný, doslovný, přesný, vyčerpávající, resp. konečný výčet podmínek obsažených v normě. ... Demonstrativní ... typy dispozic mají blízko k institutu analogie...“

návrh stanoviska nijak nevypovídá“, pak trestní kolegium připomíná, že je tomu z toho prostého důvodu, že nebylo s čím se vypořádat, neboť otázka, co je „rozsudek“ a co „usnesení“, je učebnicově celkem jasná (to koneckonců zmiňuje i ministerstvo spravedlnosti samotné). Jeho navazující úvaha však operuje s plenární judikaturou Ústavního soudu (konkrétně s nálezem sp. zn. Pl. ÚS 21/96 ze dne 4. 2. 1997), kterou ovšem chápe a používá tak, jak zapovídá sám náleze („Je nutno se přitom vyvarovat libovůle;“), tj. v jistém smyslu libovolně a zjednodušeně. Zatímco Ústavní soud vyřkl svá slova při zdůrazňování diferencí mezi možnostmi, resp. nutnostmi ústavně konformního výkladu právních norem a nezbytností jejich zrušení pro rozpor s ústavním právem,^{*} ministerstvo spravedlnosti se téže dikce přidrželo jen na podporu toho, že zákonná dikce není tabu a že tudíž „rozsudkem“ může být i „usnesení“. Věcná souvislost usnesení o nařízení výkonu podmíněně odloženého trestu odnětí svobody s rozsudkem, kterým takovýto podmíněný trest byl původně uložen, však v žádném případě neopravňuje ke směšování obou typů soudních rozhodnutí bez dalšího. I kdyby účel takovéhoho přístupu byl sebeušlechtilější, tj. naplnění „obecného principu materiální pravdy“, jeho užití i samotné ministerstvo spravedlnosti podmiňuje definicí případů ze strany zákonodárce.

Jestliže ministerstvo spravedlnosti své závěry opřelo o teze o účelu opravných prostředků obecně a o účelu obnovy řízení zvláště (a v kontextu s tím dovodilo, že rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 4 Tz 18/2007 ukazuje, že mohou existovat i jiné podobné případy, ve kterých se jeví žádoucí dát přednost principu materiální pravdy před principem právní jistoty a zásadou *ne bis in idem*), pak je třeba uvést, že trestní kolegium je rovněž v zásadě přesvědčeno, že v uvedené věci „lze mít za to, že nastala situace, kdy vyšly najevo skutečnosti nebo důkazy soudu dříve neznámé“. Jsou to ovšem nova nikoli té povahy, že by vzhledem k nim původně uložený podmíněný trest odnětí svobody byl ve zřejmém nepoměru k povaze a závažnosti původně spáchaného trestného činu nebo k poměrům pachatele nebo že by tento uložený trest byl ve zřejmém rozporu s účelem trestu. Jedná se totiž o to, že (ne)přiměřenost původního podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody, na jehož „půdorysu“ se až následně objevily problémy s nařízením podmíněně odloženého jeho výkonu, jakož i s vykonávaným tímto trestem poté, co obviněný byl zproštěn obžaloby pro jiný trestný čin údajně spáchaný ve zkušební době tohoto původního podmíněného odsouzení, nikdo nezpochyboval, protože ani nebyl důvod. Ony pochybnosti a případná nova povstaly až dodatečně a pouze ve vztahu k usnesení podle § 330 odst. 1 tr. ř. Proto také obnovu, jak ji chce užít ministerstvo spravedlnosti, vůči nepřiměřenosti původního podmíněného odsouzení směřovat nelze, byť snad nepřímo, zprostředkovaně přes jeho výkon. Vůči následnému usnesení podle § 330 odst. 1 tr. ř. to bude přímo rovněž vyloučeno, neboť tato obnova by se netýkala nepřiměřenosti původní „podmínky“, nýbrž jen procesu jejího výkonu, v rámci trestního řízení.

* Blíže srov. <http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=29187&pos=1&cnt=1&typ=result>.

K tomu je třeba dodat, že v kontextu obou rozhodnutí senátů Nejvyššího soudu je klíčovým pojmem pojem „(nové) skutečnosti či důkazy soudu dříve neznámé“. Již ze samotné dikce § 278 odst. 1, věty první, tr. ř. může jít pouze o skutečnosti, které v době původního řízení a rozhodování objektivně nastaly a existovaly, avšak rozhodujícímu soudu byly tehdy (tj. ex tunc) subjektivně neznámé. Literatura vyjadřuje tuto podstatu a logiku obnovy např. takto: „Nové skutečnosti nebo důkazy se musí týkat skutkových okolností, a to takových, které nastaly již před původním rozhodnutím, proto mohly ovlivnit jeho podobu. Nové je na nich jenom to, že vyšly najevo až dodatečně po právní moci původního rozhodnutí, proto o nich příslušný orgán činný v trestním řízení v době rozhodování nevěděl. V rámci obnovy řízení však nelze přihlížet ke skutkovým změnám nastalým až po právní moci rozhodnutí (napadaného návrhem na obnovu).“* Jak již bylo uvedeno, podle rozhodnutí ve věci sp. zn. 4 Tz 18/2007 se jednalo o situaci, kdy šlo o rozhodnutí o nařízení podmíněně odloženého výkonu trestu odnětí svobody, přičemž důvodem pro takový postup byla skutečnost, že se obviněný ve zkušební době dopustil trestného činu, prokázaná pravomocným trestním příkazem, který musel být respektován. Teprve až po právní moci rozhodnutí o nařízení výkonu podmíněného trestu došlo ke zproštění obžaloby obviněného pro skutek považovaný za trestný čin údajně spáchaný ve zkušební době. Za těchto okolností by tedy sice šlo o situaci, kdy „vyšly najevo skutečnosti nebo důkazy soudu dříve neznámé“, ale vzhledem k nimž by původně uložený podmíněný trest nebyl a nemohl být ve zřejmém nepoměru k povaze a závažnosti původního trestného činu nebo k poměrům pachatele nebo takto uložený trest by nebyl ve zřejmém rozporu s účelem trestu ve smyslu § 278 odst. 1, věta první, tr. ř.

Jinak řečeno, skutek, pro který byl obviněný ve zkušební době původního podmíněného odsouzení nejprve trestním příkazem pravomocně odsouzen a posléze pak pravomocně zproštěn, objektivně existoval již v době rozhodování o nařízení výkonu podmíněně odloženého trestu, akorát že tehdy rozhodující soud ve vykonávacím řízení o něm nevěděl, a ani nemohl, to pro jeho vázanost zmíněným pravomocným trestním příkazem. Tento skutek se poté stal mimo vykonávací řízení najevo vyšlou novou skutečností, přičemž důkaz o tom, že již tehdy mělo dojít ke zproštění obžaloby, tzn. k vydání zprošťujícího rozsudku, je pak novým důkazem ve smyslu § 278 odst. 1 tr. ř., i když sám tento rozsudek v době rozhodování podle § 330 odst. 1 tr. ř. ještě neexistoval. Nicméně právě popsaná nova nejsou takové povahy, aby opravňovala soud k přímé aplikaci obnovy řízení za daných procesních podmínek.

Výše popsáný stav věci, tzn. v jistém smyslu existující „skutkově – procesní podstata obnovy“ jakožto mimořádného opravného prostředku, nemůže tedy oprav-

* Císařová, D., Fenyk, J., Gřivna, T. a kol. Trestní právo procesní. 5. vyd. Praha: ASPI, 2008, s. 655. Shodně i konstantní judikatura: R 10/1976, R 72/1980, zejm. pak SR 118/2001, TR NS 5/2004 - T 687. Viz též Kmec, J., Kosář, D., Kratochvíl, J., Bobek, M. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 1425.

ňovat k analogické aplikaci ustanovení § 277 tr. ř., a to ani zprostředkovaně, jak bylo rozvedeno shora. Citované zákonné ustanovení nejen že taxativně vyjmenovává typy rozhodnutí, vůči nimž se obnova připouští, a kde naopak chybí usnesení podle § 330 odst. 1 tr. ř., nýbrž jednoznačně vymezuje i procesní rámec, v němž tato rozhodnutí musí být učiněna (tj. „trestní stíhání“). Daný procesní rámec pak rovněž nelze rozšiřovat cestou analogie legis i na „trestní řízení“, kam až teprve spadá vykonávací řízení (srov. § 12 odst. 10 tr. ř.).

Konečně k argumentaci ministerstva spravedlnosti, že analogie v trestním právu procesním je *in bonam partem* přípustná, považuje trestní kolegium za potřebné znovu zdůraznit, že analogie v českém trestním právu procesním obecně vyloučena není. Naopak lze poukázat na fakt, že sám zákon s ní počítá, když se jí v některých ustanovení přímo dovolává (např. § 138, § 238 tr. ř.).^{*} Nicméně je vyloučena tam, kde zákon příslušnou materii upravuje výslovně taxativním výčtem, a to i *in bonam partem*, příp. i tam, kde by analogickým užitím zákona (při absenci zákonné úpravy) docházelo ke zhoršování postavení obviněného (zákaz analogie *in malam partem*), resp. i tam, kde by analogická aplikace trestního řádu prolomila ústavní limity ochrany základních lidských práv a svobod.

Právní úprava ohledně podmínek, za kterých je možno povolit obnovu řízení, je striktní a představuje nepřekročitelnou mez (a to především stran rozhodnutí, která lze tímto mimořádným opravným prostředkem zvrátit, jakož i stran typu procesu /trestní stíhání, trestní řízení/ – výčet taxativní), kterou nelze analogií, a sice ani ve prospěch obviněného rozšiřovat.

Na tomto místě je třeba dále poukázat i na čl. 53 Úmluvy, který tzv. „zpětným odkazem“ na vnitrostátní právo zajišťuje přednost (nej)příznivější normy ze dvou si konkurujících, tj. mezinárodní a vnitrostátní, již nemusí být vždy jen mezinárodní smlouva.^{**}

V poznámce citovaný komentář k tomu na s. 1424 připomíná: „Čl. 4 Protokolu č. 7 by neměl být na překážku možnosti obnovit původní řízení i za jiných okolností, než jsou ty vymezené v odstavci 2, pokud půjde o obnovu ve prospěch obviněného, a to s ohledem na čl. 53 EÚLP ...“.“ Tomu lze rozumět zřejmě tak, že by citovaný Protokol měl být patrně aplikovatelný *in bonam partem* i za „jiných okolností“, než je pouhá obnova výslovně zmíněná v odst. 2 čl. 4 Protokolu. To znamená i za splnění vnitrostátních zákonných předpokladů podání např. „stížnosti pro porušení zákona“ či „dovolání“, jakožto dalších mimořádných opravných prostředků uplatněných ve prospěch obviněného podle vnitrostátního trestního práva procesního. Z uvedeného by však neměl být činěn závěr, že daná mezinárodně právní úprava dovoluje volně směšovat, z hlediska zákonných předpokladů, různé odůvodněně diferencované

* A dále k tomu srov. Harvánek, J. a kol. Teorie práva. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství A. Čeněk, s. r. o., 2008, s. 346.

** Podrobněji srov. Čiřáková, D., Fenyk, J. a kol. Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: ASPI, 2008, s. 44.

druhy mimořádných opravných prostředků podle vnitrostátního trestního řádu, a tím případně vytvářet prostor pro jejich pružnou analogickou aplikaci, byť ve prospěch obviněného, jak plyne z usnesení sp. zn. 4 Tz 18/2007.

Nakolik se citovaného ustanovení Úmluvy dovolávalo i naposledy zmíněné usnesení, když konstatovalo, že z čl. 53 Úmluvy vyplývá, že podmínky nového řízení ve prospěch obviněného mohou být upraveny (rozumí se vnitrostátně upraveny) širší než v odst. 2 čl. 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě, natolik jde o argumentaci, která svědčí naopak zmíněné právní úpravě vnitrostátní z titulu zpětného odkazu na ni, a nikoli úpravě smluvní obsažené v Protokolu č. 7 k Úmluvě, jakožto výlučně přednostní.

Širší podmínky pro samotnou obnovu řízení podle vnitrostátního práva není proto možno dovozovat z ustanovení čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7 k Úmluvě, neboť to se týká zásady „ne bis in idem“ a stanoví, kdy nejde o její porušení v případě uplatnění mimořádných opravných prostředků.

Rovněž tak větší „širší“ vnitrostátní právní úpravy různých druhů mimořádných opravných prostředků, to vedle pouhé obnovy samotné, pak nemůže jít proti jejich výše zdůrazněné nezbytné diferencovanosti garantující právní jistotu a zvláště pak nezbytnou předvídatelnost rozhodování jmenovitě z jejich podnětu. Tím je garantován vyšší standard vnitrostátní ochrany lidských práv, než který naopak v daném kontextu nabízí podle argumentace usnesení sp. zn. 4 Tz 18/2007 Úmluva, resp. Protokol č. 7 ve svém čl. 4, v odst. 2.*

K mezinárodně právní argumentaci ministerstva spravedlnosti považuje trestní kolegium za vhodné ještě dodat, že pokud v odůvodnění stanoviska je věnována obsáhlá pozornost ustanovení čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7, pak to plyne ze způsobu argumentace vedené usnesením sp. zn. 4 Tz 18/2007, a proto bylo třeba na ni reagovat. V této reakci však trestní kolegium netvrdí, že by citované ustanovení Protokolu stanovilo členskému státu nějakou primární povinnost, kterou když nesplní, poruší Protokol. Citované ustanovení ovšem vytváří prostor pro široké chápání toho, co je třeba rozumět také obnovou i ve smyslu vnitrostátního trestního práva procesního, takže jen v tomto smyslu skutečně „stanoví něco jiného“ než vnitrostátní zákon. Ministerstvo spravedlnosti však svůj názor, že vnitrostátní právo se v zásadě vůbec nemůže dostat se samotným čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7 do kolize, výslovně nedává do kontextu s čl. 53 Úmluvy, jak naopak činí toto stanovisko v odpověď na argumenty usnesení sp. zn. 4 Tz 18/2007. Z tohoto kontextu pak vychází, že z ustanovení čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7 k Úmluvě by sice bylo možné teoreticky dovozovat širší podmínky pro obnovu řízení, než které stanoví vnitrostátní trestní řád, ovšem zpětný odkaz v čl. 53 Úmluvy na vnitrostátní trestní právo procesní, které je příznivější s ohledem na garanci právní jistoty a předvídatelnost rozhodování podle důsledně diferencované právní úpravy mimořádných opravných prostředků v trestním řízení soudním, takovou možnost vylučuje a je tudíž

* Více k tomu srov. Kmec, J., Kosář, D., Kratochvíl, J., Bobek, M. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 60.

třeba vycházet z vnitrostátní právní úpravy. Samozřejmě, že ta pak není v kolizi ani s Úmluvou.*

Ze všech těchto důvodů trestní kolegium Nejvyššího soudu v právní větě I. dospělo k závěru:

Výčet rozhodnutí uvedených v ustanovení § 277 tr. ř., u nichž lze povolit obnovu řízení, je taxativní, proto jejich okruh nelze rozšiřovat ani s použitím analogie ve prospěch obviněného.

Přípustnost obnovy řízení ohledně jiných rozhodnutí nelze dovozovat ani z ustanovení čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (publikované pod č. 209/1992 Sb.), které se týká zákazu „ne bis in idem“ a stanoví, kdy nejde o porušení tohoto zákazu v případech uplatnění mimořádných opravných prostředků.

Následně trestní kolegium Nejvyššího soudu posuzovalo otázku, jakým způsobem lze právně účinně reagovat na případy, které řešily senáty Nejvyššího soudu ve svých rozhodnutích, která pro svoji protichůdnost iniciovala toto stanovisko.

Kromě (z důvodů shora vyložených) vyloučené obnovy řízení a nepochybně i dovolání** zbývá stížnost pro porušení zákona.

Jak již bylo uvedeno výše, soud ve vykonávacím řízení rozhodl, že obviněný vykoná podmíněně odložený trest odnětí svobody (§ 330 odst. 1 tr. ř.), neboť zjistil, že obviněný se ve zkušební době podmíněného odsouzení dopustil trestného činu, pro nějž byl pravomocně odsouzen (trestním příkazem). Později však bylo toto pravomocné odsouzení (trestní příkaz) zrušeno a obviněný byl pravomocně zproštěn obžaloby, přičemž nadále zůstal ve výkonu trestu odnětí svobody.

Z uvedeného plyne, že by tu patrně chyběla základní „právně – procesní situace“, kterou je užití stížnosti pro porušení zákona podmíněno. Onou situací se rozumí přezkum porušení zákona ex tunc.*** Myšleno v době tehdejšího (původního) řízení, z něhož vzešlo pravomocné usnesení podle § 330 odst. 1 tr. ř. a jehož (ne)zákonost by byla následně, tj. ex nunc, napadána právě cestou stížnosti pro porušení zákona. Důvodem jeho pozdější ex nunc nezákonnosti by byl fakt, že původní trestní příkaz se nahradil zprošťujícím rozsudkem. Takto později vzniklá „nezákonnost“, tj. ex nunc, by proto nemohla odůvodňovat její nápravu cestou stížnosti pro porušení zákona, neboť ex tunc tam tehdy v době řízení a rozhodování ve smyslu § 83 odst. 1, § 86 odst. 1 tr. zákoníku, § 330 odst. 1 tr. ř. žádná nezákonnost neexistovala. Soud

* Srov. též Kmec, J., Kosař, D., Kratochvíl, J., Bobek, M. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 1424.

** Tento mimořádný opravný prostředek na případy rozhodované pod sp. zn. 4 Tz 18/2007 a 3 Tz 92/2011 užít nelze. Brání tomu flagrantní nesoulad podmínek přípustného dovolání ve smyslu § 265a tr. ř. na straně jedné a povaha usnesení o nařízení výkonu podmíněně odloženého trestu podle § 330 odst. 1 tr. ř., proti němuž by mělo dovolání brojit, to na straně druhé.

*** Srov. např. již Růžek, A. a kol. Československé trestní řízení. 3. vyd. Praha: Orbis, 1977, s. 293. Nebo Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, s. 978.

rozhodující podle citovaných zákonných ustanovení byl naopak vázán pravomocným trestním příkazem, jehož správnost věcnou ani právní neměl pravomoc přezkoumávat.

Ovšem vzhledem k tomu, že tehdejší (*ex tunc*) objektivně daná nezákonnost (objektivní pochybení) založená trestním příkazem byla následně (*ex nunc*) odstraněna následujícím zprošťujícím rozsudkem, potom i usnesení podle § 330 odst. 1 tr. ř. navazující na původní trestní příkaz trpělo objektivně a již tehdy (*ex tunc*), kdy bylo vydáno, stejnou vadou. Její náprava, tj. zrušení předmětného usnesení podle § 330 odst. 1 tr. ř. jako stojícího v rozporu se zprošťujícím rozsudkem, je proto možná právě cestou přímé aplikace stížnosti pro porušení zákona ve smyslu § 266 a násl. tr. ř. Stejným způsobem by bylo možno postupovat i v dalších obdobných případech, např. v řízení o tom, že podmíněně propuštěný, který se ve zkušební době neosvědčil, vykoná zbytek trestu odnětí svobody (§ 91 odst. 1 tr. zákoníku).

Z těchto důvodů trestní kolegium Nejvyššího soudu v právní větě II. dospělo k závěru:

Jestliže se odsouzený neosvědčil ve zkušební době podmíněného odsouzení a soud rozhodl, že vykoná uložený trest odnětí svobody (§ 83 odst. 1, § 86 odst. 1 tr. zákoníku), a je-li důvodem tohoto rozhodnutí spáchání trestného činu ve zkušební době podmíněného odsouzení, jímž byl odsouzený uznán vinným pravomocným rozsudkem (trestním příkazem), který byl následně zrušen na podkladě mimořádného opravného prostředku, pak nelze uvedenou situaci řešit obnovou řízení, ale zrušením takového rozhodnutí ke stížnosti pro porušení zákona.

Stejně lze postupovat i v dalších obdobných případech, např. v řízení o tom, že podmíněně propuštěný vykoná zbytek trestu odnětí svobody (§ 91 odst. 1 tr. zákoníku).

Pro závěr, zda poškozený jednal v tísní, kterou pachatel trestného činu lichvy podle § 218 odst. 1 tr. zákoníku zneužil, není podstatné, zda se do ní poškozený dostal vlastním přičiněním nebo vlivem okolností nezávislých na jeho vůli. Mohl-li poškozený vzniku tísně předejít kupříkladu uhrazením splatných pohledávek z jiných finančních zdrojů, neznamená to, že pokud tak z nějakého důvodu neučinil a do stavu tísně se nakonec reálně dostal, je tím vyloučena trestní odpovědnost pachatele trestného činu lichvy. Podstatné je, aby pachatel, vědom si tísnivé situace poškozeného, ji zneužil a nabídl mu např. krátkodobý úvěr nebo půjčku, za něž si nechal slíbit úrok podstatně přesahující obvyklou výši úrokové sazby stanovené Českou národní bankou. Sjednaný úrok ve výši 65 % je plněním, které je co do povahy a výše v hrubém nepochopitelně s plněním poskytnutým pachatelem, ale takový nepochopitelný může podle konkrétních okolností případu zakládat i sjednání nižšího úroku.

(Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 11. 4. 2012,
sp. zn. 3 Tdo 225/2012)

Nejvyšší soud podle 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl dovolání obviněných T. H. a Ing. B. N. proti rozsudku Krajského soudu v Brně jako soudu odvolacího ze dne 27. 9. 2011, sp. zn. 8 To 190/2011, v trestní věci vedené u Okresního soudu v Prostějově pod sp. zn. 1 T 140/2009.

Z o d ů v o d n ě n í :

Rozsudkem Okresního soudu v Prostějově ze dne 22. 2. 2011, č.j. 1 T 140/2009-882, byli obviněni T. H. a Ing. B. N. uznáni vinnými pokusem podle § 8 odst. 1 trestního zákona (tj. zákona č. 140/1961 Sb., účinného do 31. 12. 2009 /dále jen „tr. zák.“) trestného činu podvodu podle § 250 odst. 1, odst. 3 písm. b) tr. zák., jako spolupachatelé podle § 9 odst. 2 tr. zák., jehož se dopustili způsobem v rozsudku uvedeném.

Obviněný T. H. sám byl dále uznán vinným trestným činem lichvy podle § 253 odst. 1, 2 tr. zák. na tom skutkovém základě, že „dne 12. 11. 2007 na Městském úřadě v P., informačním středisku, jako zplnomocněný zástupce na základě generální plné moci z 27. 8. 2001 společnosti C. R. C., spol. s r. o., se sídlem P., ul. P. nám., v úmyslu společnost C. R. C., spol. s r. o., obohatit, předložil k podpisu manželům O. a V. F. úvěrovou smlouvu ze dne 9. 11. 2007, dle níž se společnost C. R. C., spol. s r. o., zastoupená jednatelkou Ing. B. N., zavázala poskytnout manželům F. úvěr ve výši 1 700 000 Kč a manželé F. se zavázali úvěr i s odměnou ve výši 254 574 Kč společnosti vrátit v jedné splátce dne 31. 1. 2008, přičemž úvěr byl zajištěn ve pro-

spěch věřitele nejen zástavní smlouvou ze dne 14. 11. 2007, ale i smlouvou o zajišťovacím převodu práva k nemovitostem ze 14. 11. 2007, a to nemovitostí ve vlastnictví manželů F., a to konkrétně pozemku – zastavěná plocha a nádvoří, pozemku zast. plochy a nádvoří, pozemku – zahrada, pozemku – orná půda, zapsaných na LV pro k. ú. K., obec P., okres P. u Katastrálního úřadu O. kraje, Katastrální pracoviště P., a dále stavby – objektu bydlení, část obce K., postavené na pozemku st. parc., stavby – zem. stavby bez č. p. postavené na pozemku parc., stavby – objektu bydlení bez č. p. postavené na pozemku st. parc., pozemku – zastavěné plochy a nádvoří st. parc., pozemku – orné půdy parc., zapsaných na LV pro k. ú. K., obec P., okres P., u Katastrálního úřadu O. kraje, Katastrální pracoviště P., přičemž V. a O. F. podmínky, za nichž byly tyto smlouvy uzavřeny, akceptovali svým podpisem těchto shora uvedených smluv, aniž by jim T. H. dal možnost jejich písemné vyhotovení přečíst, a přestože původní návrh smlouvy o úvěru obsahoval termín splatnosti úvěru 30. 6. 2008, neboť požadovanou částku nezbytně potřeboval k úhradě svého dluhu ve výši 1 720 590 Kč tak, aby odvrátil bezprostředně hrozící exekuci na základě exekučního příkazu Exekučního úřadu v P., soudní exekutorky Mgr. L. Č., z 18. 7. 2007, sp. zn. 018 EX 875/07, z 13. 8. 2007, sp. zn. EX 1686/07, a usnesení o nařízení exekuce Okresním soudem v Prostějově ze dne 16. 10. 2007, sp. zn. 14 Nc 4186/2007, na svůj majetek, vč. domu, který V. a O. F. obývali, o čemž T. H. věděl a věděl, že zajišťovací převod práva k uvedeným nemovitostem v hodnotě nejméně 3 110 000 Kč až 3 910 920 Kč, sjednaná odměna za poskytnutí úvěru ve výši 254 574 Kč, které odpovídá roční úroková sazba 65,85 %, sjednaná smluvní pokuta z prodlení ve výši 5000 Kč denně, tedy 0,294 % denně z poskytnutého úvěru (ročně 107,31 %), je v hrubém nepochopitelně k poskytnutému úvěru, když mohl předpokládat, že dlužník nebude schopen úvěr ve sjednaném termínu splatit, zajišťovaným převodem uvedených nemovitostí zabránil jejich možnému prodeji V. F. a O. F. třetí osobě a opatřil tak společnosti C. R. C., spol. s r. o., jejímž je společníkem, neoprávněný prospěch ve výši nejméně 517 192 Kč, což představuje rozdíl mezi sjednanou odměnou a odměnou vypočtenou dle roční procentní sazby nákladů úvěrů stanovenou dle metodiky harmonizované statistiky vyhlášené ČNB k 30. 11. 2007, která činila 13,55 %, tedy částku 202 192 Kč a smluvní pokutu z prodlení za 63 dní, tedy od 1. 2. 2008 do 3. 4. 2008, kdy byly nemovitosti společností C. R. C., spol. s r. o., prodány třetí osobě, což činí 315 000 Kč“.

Za tuto trestnou činnost byl obviněný T. H. podle § 250 odst. 3 tr. zák. za použití § 35 odst. 1 tr. zák. odsouzen k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání tří let, jehož výkon mu byl podle § 60a odst. 1, 2 tr. zák. podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání čtyř let za současného vyslovení dohledu. Podle § 53 odst. 1 tr. zák. mu soud uložil i peněžitý trest ve výměře 1 000 000 Kč. Pro případ, že by peněžitý trest nebyl ve stanovené lhůtě vykonán, stanovil soud náhradní trest odnětí svobody v trvání dvanácti měsíců. Obviněná Ing. B. N. byla podle § 250 odst. 3 tr. zák. odsouzena k trestu odnětí svobody v trvání třiceti měsíců, jehož výkon jí byl podle § 60a

odst. 1, 2 tr. zák. podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání tří let za současného vyslovení dohledu. Podle § 53 odst. 1 tr. zák. jí soud uložil také peněžitý trest ve výměře 500 000 Kč. Pro případ, že by peněžitý trest nebyl ve stanovené lhůtě vykonán, stanovil soud náhradní trest odnětí svobody v trvání pěti měsíců. Podle § 49 odst. 1 tr. zák. a § 50 odst. 1 tr. zák. byl obviněný uložen i trest zákazu činnosti spočívající v zákazu výkonu funkce statutárního orgánu či člena kolektivního statutárního orgánu obchodních společností a družstev založených za účelem podnikání na dobu čtyř let.

Předmětný rozsudek napadli odvoláním jednak oba obvinění a jednak státní zástupkyně Okresního státního zastupitelství v Prostějově, která je podala v neprospěch obou obviněných do výroků o trestech. Krajský soud v Brně jako soud druhého stupně rozsudkem ze dne 27. 9. 2011, sp. zn. 8 To 190/2011, o těchto řádných opravných prostředcích rozhodl tak, že podle § 258 odst. 1 písm. b), odst. 2 tr. ř. napadený rozsudek z podnětu odvolání státní zástupkyně zrušil ve výroku, kterým byl podle § 60a odst. 1, 2 „trestního zákoníku“ obviněnému T. H. výkon uloženého trestu odnětí svobody podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání čtyř let a vysloven nad ním dohled. Za splnění podmínek podle § 259 odst. 3 tr. ř. poté obviněného pro výkon trestu zařadil do věznice s dozorem. Odvolání obou obviněných zároveň výrokem podle § 256 tr. ř. zamítl jako nedůvodná.

Proti shora citovanému rozhodnutí odvolacího soudu podali obvinění T. H. a Ing. B. N. následně dovolání, které současně směřují i proti rozsudku soudu prvního stupně. Oba uplatnili dovolací důvod uvedený v ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř.

Pokud jde o dovolání obviněného T. H. (dále též „dovolatel“) ohledně výroku, jímž byl uznán vinným trestným činem lichvy podle § 253 odst. 1, 2 tr. zák., tak z jeho odůvodnění vyplývá, že dovolatel nesouhlasí s použitou právní kvalifikací svého jednání vůči poškozeným manželům F., v němž soudy shledaly uvedený trestný čin. Připomněl, že k naplnění objektivní stránky tohoto trestného činu je nezbytné, aby pachatel zneužil něčí tísně či nezkušenosti, rozumové slabosti nebo něčího rozrušení. Soudu prvního stupně vytkl, že onu „tíseň“, za níž měli poškození uzavírat inkriminovanou úvěrovou smlouvu, včetně smlouvy zástavní a smlouvy o zajišťovacím převodu práva k nemovitosti, kterými byl zajištěn poskytovaný úvěr, dovodil z toho, že nutně potřebovali získat finance na úhradu splatných závazků V. F. z podnikatelské činnosti, jejichž vymáhání ze strany věřitelů bylo již ve stádiu exekučního řízení. Odvraceli tak nařizenou exekuci na jejich nemovitý majetek včetně domu, který obývali. Soud však měl podle dovolatele vzít v úvahu i skutečnost, že V. F. byl podnikatel a jako takový podle ustálené judikatury nese plné podnikatelské riziko a nemůže se dovolávat toho, že určitý závazek převzal v tísní. Tíseň totiž není mezi podnikateli v obchodně právních vztazích důvodem neplatnosti uzavřené smlouvy. Dovolatel dále s odkazem na soudní judikaturu zdůraznil, že tíseň je třeba vnímat jako situaci, kdy například v důsledku neschopnosti okamžitě splatit vznikly

závazek může poškozený přijít o celý majetek. V daném případě však soud dospěl ke skutkovému závěru, že manželé F. jednak věděli o svých závazcích, resp. závazcích V. F. z podnikatelské činnosti již delší dobu a mj. vlastnili celou řadu nemovitostí, jejichž hodnota byla znalcem stanovena na 3 910 920 Kč. Za situace, kdy byl úvěr poskytnut ve výši 1 700 000 Kč, odpovídající výši pohledávek poškozeného V. F. v exekučním řízení (přesná dlužná částka činila v exekučním řízení dle zjištění soudu 1 720 590 Kč), je podle dovolatele zřejmé, že pokud by poškozený přistoupil k plnění svých závazků řádně a včas, nemohl pro něho být problém, aby alespoň část svých nemovitostí prodal a z utržené kupní ceny za jejich prodej uhradil své splatné závazky. Také z těchto důvodů pak nemohl být stav, za kterého uzavíral předmětnou smlouvu o úvěru, právně kvalifikován jako „tíseň“.

Dále dovolatel namítl, že zjevně došlo též k nerespektování zásady subsidiarity trestní represe. Manželé F. totiž na ochranu svých práv v rámci občanskoprávního řízení neučinili vůbec nic. Byl to naopak V. F., který nejednal s péčí řádného hospodáře a v důsledku toho se ocitl v situaci, kdy se jeho splatné závazky vůči obchodním partnerům dostaly do stadia vymáhání v exekučním řízení. To, že se následně pokusil zneplatnit úvěrovou smlouvu za pomoci prostředků trestního práva a za aktivní součinnosti orgánů činných v trestním řízení, které roli ochránce jeho subjektivních práv převzaly, nelze hodnotit jako postup v souladu se zásadami trestního práva.

Z vyjádření státní zástupkyně činné u Nejvyššího státního zastupitelství k dovolacím námitkám obviněného T. H. stran právního posouzení jeho jednání vůči poškozeným manželům F. jako trestného činu lichvy podle § 253 odst. 1, 2 tr. zák. vyplývá, že v daném případě byly splněny všechny zákonné podmínky pro vyvození jeho trestní odpovědnosti za uvedený trestný čin. S dovolatelem není možno souhlasit, že soudy měly vzít v úvahu, že předmětné exekuční řízení bylo vedeno z důvodu neuhrazených závazků V. F. z jeho podnikatelské činnosti a že při takovém přístupu k předmětné věci nereflektovaly na platnou judikaturu o tom, že každý subjekt v postavení podnikatele nese plné podnikatelské riziko, a tudíž se nemůže dovolávat toho, že určitý závazek převzal v tísní. Na straně druhé zde však nelze přehlédnout, že uzavření inkriminovaného úvěru se nedotklo výkonu podnikatelské činnosti poškozeného, ale způsobu řešení jejich neuspokojivých výsledků, které se pak projeví v jeho zcela reálné tísnivé situaci. Státní zástupkyně poukázala také na to, že není rozhodné, zda se poškozený uvede do stavu tísně sám, nebo k němu dojde pod vlivem okolností na jeho vůli nezávislých. Výhrada dovolatele, že poškození mohli čerpat ze svého náhradního majetkového zdroje a tím předejít hrozící exekuci, tzn. že za jejich situace v době uzavírání inkriminované smlouvy nebylo možno hovořit o stavu tísně, tak podle názoru státní zástupkyně nemůže obstát.

Za stavu, kdy dovolatel svým jednáním vůči poškozeným F. zakládajícím znaky skutkové podstaty trestného činu lichvy podle § 253 odst. 1, 2 tr. zák. zcela jednoznačně překročil právní rámec soukromoprávní sféry, bylo podle státní zástupkyně plně namístě, aby ochranu práv poškozených převzaly orgány činné v trestním říze-

ní. Ty v daném případě rozhodně nepostupovaly bez povinného respektu k ústavnímu, resp. zákonnému principu subsidiarity trestní represe.

Nejvyšší soud ve vztahu k výše uvedeným dovolacím námitkám obviněného T. H. dospěl mimo jiné k těmto závěrům.

Pod důvod dovolání podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. lze podřadit argumentaci obviněného T. H. vztahující se k trestnému činu lichvy podle § 253 odst. 1, 2 tr. zák., jímž byl uznán vinným za jednání ve vztahu k manželům O. a V. F., avšak nelze jí přiznat opodstatnění.

Pokud dovolatel namítl, že soudy nevzaly v úvahu, že poškození exekučnímu řízení čelili z důvodu neuhrazených závazků V. F. z jeho podnikatelské činnosti a že nereflektovali na platnou judikaturu o tom, že každý subjekt v postavení podnikatele nese plné podnikatelské riziko, a tudíž se V. F. nemůže dovolávat toho, že určitý závazek převzal v tísní, je nutno zdůraznit, že podnikatelským rizikem rozhodně není možno argumentovat ve zcela odlišné sféře občanskoprávních vztahů ve smyslu § 1 odst. 2 občanského zákoníku, které se k podnikatelské činnosti přímo nevztahují. Jednání dovolatele nepochybně nemělo žádnou souvislost s podnikáním poškozeného V. F. a s ním neseného rizika, byť poškozený na lichvářský úvěr zajištěný zástavní smlouvou přistoupil z důvodů neuspokojivých výsledků svého podnikání a nutnosti odvrátit hrozící exekuci. Tímto způsobem se snažil řešit kritickou (tísnivou) situaci svou i své rodiny. Úvěrový vztah mezi ním, jeho manželkou a na druhé straně obviněným proto nelze považovat za obchodní vztah mezi podnikatelskými subjekty, kdy jeden z nich neunesl z podnikání vyplývající riziko a snažil by se ze smlouvy, jejíž nevýhodnost si uvědomil až dodatečně, vyvázat s poukazem na to, že ji uzavřel v tísní.

Absence tísně jako obligatorního znaku skutkové podstaty trestného činu lichvy podle § 253 tr. zák. se není možné dovolávat ani s poukazem na to, že poškozený V. F. si počínal liknavě, pokud nepředěšel exekučnímu řízení včasným prodejem části svého nemovitého majetku a dobrovolnou úhradou splatných pohledávek z příslušného výtěžku. Pro závěr, zda poškozený jednal v tísní, kterou pak pachatel trestného činu lichvy zneužil, není totiž podstatné, zda se do ní poškozený dostal vlastním přičiněním nebo vlivem okolností nezávislých na jeho vůli. To znamená, že pokud poškozený mohl hrozícímu stavu tísně předejít například uhrazením splatných pohledávek z jiných finančních zdrojů, neznamená to, že pokud tak z nějakého důvodu neučinil a do stavu tísně se nakonec reálně dostal, vylučuje to trestní odpovědnost pachatele (lichváře). Podstatné naopak je, aby pachatel, vědom si tísnivé situace poškozeného, jí zneužil a poskytl mu řešení např. ve formě krátkodobého úvěru nebo půjčky, za něž si nechá smluvně slíbit takové plnění, které je co do povahy a výše v hrubém nepoměru s jím poskytnutým plněním. Sjednání úroku ve výši 65 %, jak tomu bylo v posuzované věci, popřípadě s ohledem na okolnosti případu (např. při současném sjednání vysoké smluvní pokuty, uzavření zajišťovacího převodu práva k nemovitosti) i sjednání nižšího úroku, avšak úroku několikanásobně pře-

sahujícího obvyklou úrokovou sazbu České národní banky, může vzhledem k plnění poskytnutému pachatelem zakládat takový hrubý nepoměr.

Jestliže si dovolatel počínal způsobem podrobně popsáním ve výroku rozsudku soudu prvního stupně, pak ani Nejvyšší soud nepochybuje o tom, že byl trestným činem lichvy podle § 253 odst. 1, 2 tr. zák. uznán vinným právem.

Nejvyšší soud poté, co se vypořádal s ostatními dovolacími námitkami obou obviněných, nedospěl k závěru, že by napadené rozhodnutí či řízení jemu předcházející bylo zatíženo vadami, jež obvinění T. H. a Ing. B. N. vytýkali na podkladě dovolacího důvodu uvedeného v ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. Proto podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. rozhodl tak, že se jejich dovolání odmítají jako zjevně neopodstatněná.

I. Stav bezbrannosti ve smyslu ustanovení § 241 odst. 1 tr. zák. nemusí spočívat pouze v bezbrannosti absolutní, tedy v tom, že poškozená osoba není vůbec schopna projevit svou vůli, pokud jde o pohlavní styk s pachatelem, popř. není schopna mu klást žádný odpor, ale i v případech, kdy tyto schopnosti jsou zásadně sníženy (omezeny).

Ve stavu bezbrannosti se může ocitnout i pacient, na kterém lékař provádí takový zákrok, který ho způsobem provedení zásadně omezuje v možnosti zaznamenat jednání lékaře a přiměřeně na něj reagovat (např. žena při gynekologickém vyšetření).

Jestliže lékař za této situace vykoná na pacientovi pohlavní styk, naplní tím zákonný znak zneužití bezbrannosti ve smyslu ustanovení § 241 odst. 1 tr. zák.

II. Negativní skutkový omyl pachatele trestného činu znásilnění nelze dovodovat pouze ze skutečnosti, že poškozená osoba nevyjádřila svůj nesouhlas s pohlavním stykem jen z důvodu své fyzické či psychické bezbrannosti, v níž se nacházela v době spáchání činu a do které ji záměrně uvedl pachatel.

(Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. 8. 2011,
sp. zn. 3 Tdo 929/2011)

Nejvyšší soud podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl dovolání obviněného MUDr. M. G. proti rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 18. 1. 2011, sp. zn. 7 To 323/2010, v trestní věci vedené u Okresního soudu v Mostě pod sp. zn. 2 T 207/2009.

Z o d ů v o d n ě n í :

Rozsudkem Okresního soudu v Mostě ze dne 19. 5. 2010, sp. zn. 2 T 207/2009, byl obviněný MUDr. M. G. uznán vinným trestným činem poškozování cizích práv podle § 209 odst. 1 zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona, účinného do 31. 12. 2010 (dále jen „tr. zák.“), kterého se dopustil tím, že „dne 19. 6. 2009 kolem 12.00 hod. v M., ul. V., ve své soukromé gynekologické ordinaci, při vaginálním vyšetření pacientky V. B., která ležela na gynekologickém křesle, jí dvakrát zasunul svůj penis do pochvy, aniž poškozená takové jednání očekávala a mohla se bránit, a když s tímto vyjádřila svůj nesouhlas, obviněný svého jednání zanechal“.

Za to byl obviněný odsouzen podle § 209 odst. 1 tr. zák. k peněžitému trestu ve výši 50 000 (padesát tisíc) Kč, přičemž bylo obviněnému povoleno zaplatit ho ve dvou splátkách ve výši 25 000 Kč měsíčně splatných do každého 15. dne v měsíci počínaje měsícem následujícím po právní moci rozsudku. Pro případ, že by uložený peněžitý trest nebyl ve stanovené lhůtě vykonán, byl podle § 54 odst. 3

tr. zák. stanoven náhradní trest odnětí svobody v trvání osmi měsíců. Současně byl obviněnému uložen podle § 49 odst. 1 tr. zák. a § 50 odst. 1 tr. zák. trest zákazu činnosti spočívající v zákazu výkonu zaměstnání a povolání ve zdravotnictví na dobu 1,5 (jeden a půl) roku.

Proti rozsudku Okresního soudu v Mostě podal obviněný odvolání, které směřoval do výroku o vině i trestu. V neprospěch obviněného podala odvolání státní zástupkyně Okresního státního zastupitelství v Mostě, a to do výroku o vině, výroku o trestu a pro absenci rozhodnutí o náhradě škody. Odvolání podala též poškozená V. B.

O odvoláních rozhodl Krajský soud v Ústí nad Labem, a to rozsudkem ze dne 18. 1. 2011, sp. zn. 7 To 323/2010. Krajský soud v Ústí nad Labem podle § 258 odst. 1 písm. b), d), f) tr. ř. napadený rozsudek v celém rozsahu zrušil a podle § 259 odst. 3 tr. ř. znovu rozhodl tak, že obviněného uznal vinným trestným činem znásilnění podle § 241 odst. 1 tr. zák., kterého se dle skutkových zjištění dopustil tím, že „dne 19. 6. 2009 kolem 12.00 hod. v M., ul. V., ve své soukromé gynekologické ordinaci, při vaginálním vyšetření pacientky V. B., která ležela na gynekologickém křesle, kde jí bez jejího souhlasu nejméně jednou zasunul svůj penis do pochvy, když v dalším jednání mu poškozená zabránila seskočením z gynekologického křesla“.

Za to byl obviněný MUDr. M. G. odsouzen podle § 241 odst. 1 tr. zák. k trestu odnětí svobody v trvání dvou roků, který byl podle § 58 odst. 1 a § 59 odst. 1 tr. zák. podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání tří roků. Současně byl obviněnému podle § 49 odst. 1 a § 50 odst. 1 tr. zák. uložen trest zákazu činnosti spočívající v zákazu výkonu lékařské praxe v oboru gynekologie na dobu tří roků. Poškozená V. B. byla podle § 229 odst. 1 tr. ř. odkázána se svým nárokem na náhradu škody na řízení občanskoprávní.

Proti rozsudku odvolacího soudu podal obviněný MUDr. M. G. prostřednictvím svého obhájce dovolání (č. l. 239 – 250) opírající se o dovolací důvody podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., maje za to, že rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem spočívá na nesprávném právním posouzení skutku, resp. jiném nesprávném hmotně právním posouzení.

Obviněný v prvé řadě uvedl, že trvá na tom, že se jednání, z něhož byl obviněn, nedopustil, trestný čin, za nějž byl odsouzen, tudíž nespáchal, protože nemůže a ani nesmí být jeho argumentace uzpůsobená dovolání vykládána tak, že vinu za trestný čin znásilnění přijímá a s trestem za něj uloženým souhlasí. Namítl, že v popisu skutku, při němž Krajský soud v Ústí nad Labem nepostupoval zcela podle § 120 odst. 3 tr. ř., absentuje znak zneužití bezbrannosti a znak úmyslu bezbrannosti využít, tedy skutek ve výroku rozsudku nelze právně kvalifikovat jako spáchání trestného činu znásilnění podle § 241 odst. 1 tr. zák., když jeho popis neobsahuje skutečnosti, ze kterých by bylo možno bez pochybností usuzovat na naplnění objektivní stránky tohoto trestného činu, stejně jako nelze dle názoru obviněného usuzovat na naplnění subjektivní stránky, neboť trestný čin znásilnění podle § 241 odst. 1 tr. zák. je

trestným činem úmyslným, a subjektivní stránka, resp. úmysl obviněného v popisu skutku zcela chybí. Obviněný dále rozebírá skutkovou situaci, rozsudky soudů obou stupňů a výpovědi poškozené. Podle mínění obviněného bezbrannost ve smyslu § 241 tr. zák. značí naprostou nezpůsobilost klást odpor, přičemž poškozená v posuzovaném okamžiku nebyla v bezvědomí ani v mdlobách či v obdobném oblouznění, ale v dobré fyzické i psychické kondici, schopna se aktivně bránit. Nijak údajně nebyla ani připoutána na křesle a mezi ní a obviněným nebyla plenta, tedy obviněného po celou dobu viděla, resp. mohla vidět. Poškozená se tedy, jak dovozuje obviněný, ve stavu bezbrannosti nenacházela, což značí, že tohoto stavu nemohl ani využít. K subjektivní stránce trestného činu obviněný uvedl, že její popis není dostatečný, navíc vychází pouze a jen z tvrzení poškozené, proti kterému stojí tvrzení jeho. Namítá, že žádný jiný přímý či nepřímý důkaz k úmyslu obviněného využít bezbrannosti poškozené k souloži není přítomen. Vyslovil přesvědčení, že pokud Krajský soud v Ústí nad Labem přece jen vzal za prokázané jeho jednání, pak se zapomněl zcela vypořádat s případnou existencí tzv. negativního skutkového omylu (§ 18 tr. zákoníku). Uvedl, že olíznutí bradavky před samotným vykonáním soulože muselo u poškozené, která je psychicky zcela zdráva, vyvolat případný obranný mechanismus vůči jeho počínání, kdy poškozená byla bez jakýchkoliv pochybností schopna projevit svou vůli, pokud jde o pohlavní styk s ním, a v případě nesouhlasu klást takovému jednání odpor, přesto bez jakéhokoliv odporu či náznaku odporu usedla na gynekologické křeslo. O stav bezbrannosti tedy nemohlo v tomto případě jít, když poškozená byla plně schopna pochopit jeho jednání a svůj případný nesouhlas s jeho jednáním dát dostatečně najevo. Je přesvědčen, že nebyla žádným způsobem prokázána vědomost pachatele o bezbrannosti poškozené (nebyla provedena např. rekonstrukce prokazující, zda vůbec lze na gynekologickém křesle zaklonit hlavu, popř. zda lze gynekologické křeslo uvést do takové polohy, že chodidla pacientky jsou zaháknuta tak, že pacientka se nachází ve stavu bezbrannosti, atd.). Pouhý předpoklad soudu k tomuto závěru, který je jedním ze znaků skutkové podstaty trestného činu znásilnění podle § 341 odst. 1 tr. zákona, proto nestačí.

Obviněný dále namítl porušení základních procesních zásad trestního řízení před soudy obou stupňů, a tím i porušení základních, ústavních pořádkem zaručených práv a svobod. Je přesvědčen, že shromážděné důkazy byly vykládány výlučně v jeho neprospěch, což je s ohledem na zásadu in dubio pro reo nepřijatelné, a v návaznosti na to namítá extrémní nesoulad právních závěrů krajského soudu s vykonanými skutkovými zjištěními, kdy předkládá konkrétní příklady namítaného rozporu (str. 7 – 10 dovolání). Uzavírá, že skutkové závěry učiněné Krajským soudem v Ústí nad Labem a Okresním soudem v Mostě (co do prokázání naplnění subjektivní a objektivní stránky trestného činu znásilnění) nejsou, resp. ani nemohou být při existenci jediného „usvědčujícího“ důkazu (výpovědi poškozené), v rámci vázanosti pravidly logiky řádně odůvodněny a být přesvědčivé tak, aby o zjištěném skutkovém stavu nebyly důvodné pochybnosti. Obviněný soudům dále vytkl, že

měla být provedena rekonstrukce za účelem zjištění otázek významných pro trestní řízení a zadán revizní znalecký posudek, což provedeno nebylo.

V návaznosti na výše uvedené proto obviněný navrhl, aby Nejvyšší soud České republiky (dále jen „Nejvyšší soud“) postupem dle § 265k odst. 1 tr. ř. rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 18. 1. 2011, sp. zn. 7 To 323/2010, jakož i jemu předcházející rozsudek Okresního soudu v Mostě ze dne 19. 5. 2010, sp. zn. 2 T 207/2009, zrušil a dále postupoval podle § 265l odst. 1 tr. ř.

K dovolání obviněného se ve smyslu znění § 265h odst. 2, věty první, tr. ř. písemně vyjádřil státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství (dále jen „státní zástupce“). Poté, co zopakoval dosavadní průběh řízení a námitky obviněného, uvedl, že pokud obviněný v rámci svých námitek tvrdí, že důkazy provedené ve věci byly nesprávně hodnoceny a byly dovozeny nesprávné skutkové závěry, nelze k tomu přihlížet, ale je namístě vycházet ze skutkových zjištění, učiněných soudy činnými dříve ve věci a popsanych zejména ve výroku o vině rozsudku odvolacího soudu, resp. dále rozvedených v odůvodnění rozsudků soudů obou stupňů. Jako relevantní vyhodnotil námitku, v rámci níž obviněný namítl, že se poškozená nenacházela ve stavu bezbrannosti, který tedy ani nemohl využít, resp. nelze u něho dovodit úmyslné zavinění, nicméně námitku shledal neopodstatněnou. Uvedl, že stav bezbrannosti nemusí spočívat pouze v bezbrannosti absolutní, způsobené např. bezvědomím či účinky drog (na což poukazoval obviněný ve svém dovolání), ale i využitím jiné obdobné situace, kdy je zásadně snížena obranyschopnost poškozeného jedince a tím možnost realizovat své rozhodnutí o pohlavním životě. Tak tomu bylo i v případě poškozené. Dle skutkových závěrů Krajského soudu v Ústí nad Labem poškozená v daném okamžiku obviněnému fyzicky zcela zpřístupnila své pohlavní orgány v očekávání lékařského zákroku. Obviněný ovšem tohoto stavu poškozené, v němž nijak neuplatňovala žádnou svoji vůli stran pohlavního života (neboť šla na lékařské vyšetření), využil k (byť velmi krátké) souloži, tedy jinak řečeno zneužil její (i když jen krátkodobé) snížené obranyschopnosti (poškozená by se nepochybně bez dalších hlubších důvodů do stejné, snadno zneužitelné polohy před druhými osobami nestavěla), tedy bezbrannosti ve smyslu § 241 tr. zák. Jakmile si poškozená pravý stav věcí uvědomila, svoji vůli týkající se pohlavního života ihned uplatnila a z křesla vyskočila.

K subjektivní stránce zmíněného trestného činu státní zástupce uvedl, že obviněný nemohl ze vzájemného chování svého a poškozené, verbálních vyjádření apod. nijak zjevněji dovozovat, že snad poškozená souhlasí se souloží, a jejího nesouhlasu si sám musel být vědom, neboť by – pokud by skutečně měl reálné důvody takový souhlas presumovat – k vykonání soulože nepochybně přistoupil jinak než zneužitím vyšetřovací polohy poškozené očekávající lékařský zákrok. Státní zástupce uzavřel, že obviněný tudíž jednal v úmyslu přímém podle § 4 písm. a) tr. zák.

Vzhledem ke shora uvedeným zjištěním státní zástupce navrhl, aby Nejvyšší soud dovolání obviněného MUDr. M. G. odmítl podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř., neboť je zjevně neopodstatněné.

Nejvyšší soud jako soud dovolací dospěl k následujícím závěrům.

Protože dovolání je možné učinit pouze z důvodů uvedených v § 265b tr. ř., bylo nutno posoudit, zda obviněným MUDr. M. G. vznesené námitky naplňují jím uplatněný zákonem stanovený dovolací důvod.

V rámci dovolacího důvodu dle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. je možno namítat, že skutek, jak byl v původním řízení soudem zjištěn, byl nesprávně kvalifikován jako určitý trestný čin, ačkoliv šlo o jiný trestný čin nebo nešlo o žádný trestný čin. Vedle těchto vad, které se týkají právního posouzení skutku, lze vytýkat též jiné nesprávné hmotně právní posouzení, jímž se rozumí právní posouzení jiné skutkové okolnosti, která má význam z hlediska hmotného práva.

Námitky obviněného však v projednávaném případě směřují částečně do oblasti skutkových zjištění. Obviněný totiž soudům vytýká nesprávné hodnocení důkazů (kdy napadá svědeckou výpověď poškozené, kterou označuje za účelovou; námitka, že důkazy na sebe nenavazují, zpochybnění důkazní hodnoty nepřímých důkazů, konkrétně svědectví matky a přítele poškozené; námitka, že měla být provedena rekonstrukce za účelem zjištění otázek významných pro trestní řízení a zadán revizní posudek, ale toto bylo soudem ignorováno a soud rozbor odborných otázek provedl sám) a vadná skutková zjištění (námitka, že se mu za vinu kladeného jednání nedopustil; námitka nedostatečného objasnění technické proveditelnosti jemu za vinu kladeného jednání; námitka proti závěru, že měl v inkriminovanou dobu nasazený gumový prezervativ; námitky vztahující se k případným stresujícím následkům u poškozené a jejího případného motivu; námitka, že skutková zjištění jsou plná nejasností), když prosazuje vlastní hodnotící úvahy ve vztahu k provedeným důkazům (obecná námitka, že tvrzené skutečnosti z provedených důkazů nevyplývají, resp. že provedené důkazy nenavazují věrohodnosti výpovědi poškozené a důkazy byly hodnoceny výlučně v jeho neprospěch, tedy došlo k porušení zásady *in dubio pro reo*; námitka, že důkazy na sebe nenavazují tak, aby tvořily uzavřený kauzální řetězec, nevzbuzující pochybnosti o jeho vině) a vlastní verzi skutkového stavu věci (kdy obviněný trvá na tom, že se mu za vinu kladeného jednání nedopustil). Z uvedených skutkových (procesních) výhrad pak vyvozuje závěr o nesprávném právním posouzení skutku a jiném nesprávném hmotně právním posouzení.

Při posuzování, zda je oprávněné tvrzení dovolatele o existenci dovolacího důvodu uvedeného v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., je dovolací soud vždy vázán konečným skutkovým zjištěním, které ve věci učinily soudy prvního a druhého stupně. Kdyby měl dovolací soud dospět k jinému závěru ohledně předmětného skutku, jak se toho v konečném důsledku ve svém dovolání domáhá obviněný, musel by zásadním způsobem modifikovat zmíněná rozhodná skutková zjištění, k nimž dospěl odvolací soud, resp. od nich odhlédnout. Takový způsob rozhodnutí však není v dovolacím řízení možný ani přípustný, jak již výše Nejvyšší soud zdůraznil.

Formulace dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., který obviněný MUDr. M. G. uplatnil, znamená, že předpokladem jeho existence je nesprávná apli-

kace hmotného práva, ať již jde o hmotně právní posouzení skutku nebo o hmotně právní posouzení jiné skutkové okolnosti. Provádění důkazů, včetně jejich hodnocení a vyvozování skutkových závěrů z důkazů, ovšem neupravuje hmotné právo, ale předpisy trestního práva procesního, zejména pak ustanovení § 2 odst. 5, 6, § 89 a násl., § 207 a násl. a § 263 odst. 6, 7 tr. ř. Jestliže tedy obviněný namítl nesprávnost právního posouzení skutku a jiné nesprávné hmotně právní posouzení, ale ve skutečnosti tento svůj názor částečně dovozoval z tvrzeného nesprávného hodnocení důkazů a vadných skutkových zjištění, pak soudům nižších stupňů nevytýkal vady při aplikaci hmotného práva, nýbrž porušení procesních ustanovení. Porušení určitých procesních ustanovení sice může být rovněž důvodem k dovolání, nikoli však podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., ale jen v případě výslovně stanovených jiných dovolacích důvodů (zejména podle § 265b odst. 1 písm. a/, b/, c/, d/, e/, f/ a l/ tr. ř.), (viz příměř. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2007, sp. zn. 5 Tdo 22/2007).

Obviněný své dovolání částečně směřoval proti samotnému odůvodnění rozsudku odvolacího soudu (především námitky na str. 8 – 10 dovolání, kde rozebírá jednotlivá tvrzení soudu). Zde je třeba připomenout, že podle ustanovení § 265a odst. 4 tr. ř. není dovolání jen proti důvodům rozhodnutí přípustné.

Pod dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. lze však podřadit námitky obviněného týkající se objektivní stránky předmětného trestného činu, v rámci nichž namítl, že v popisu skutku absentuje znak zneužití bezbrannosti, resp. námitka, že se obviněná nenacházela ve stavu bezbrannosti, a s tím související námitka týkající se subjektivní stránky uvedeného trestného činu, kdy obviněný namítl, že nelze dovodit úmysl údajné bezbrannosti poškozené využít.

Obviněný dané námitky vznesl s výtkou, že právní závěry Krajského soudu v Ústí nad Labem, resp. Okresního soudu v Mostě, jsou v extrémním nesouladu s vykonanými skutkovými zjištěními, resp. tato skutková zjištění nejsou uvedena, popř. nevycházejí z provedených důkazů.

Je pravdou, že se zřetelem k zásadám, které vyplývají z ústavně garantovaného práva na spravedlivý proces, může Nejvyšší soud zasáhnout do skutkového základu rozhodnutí napadeného dovoláním, pokud to odůvodňuje extrémní rozpor mezi skutkovými zjištěními soudů a provedenými důkazy. Takový rozpor spočívá zejména v tom, že skutková zjištění soudů nemají vůbec žádnou vazbu na obsah důkazů, jestliže skutková zjištění soudů nevyplývají z důkazů při žádném z logicky přijatelných způsobů jejich hodnocení, jestliže skutková zjištění soudů jsou pravým opakem toho, co je obsahem důkazů, na jejichž podkladě byla tato zjištění učiněna, apod.

V posuzovaném případě však Nejvyšší soud žádný extrémní rozpor mezi skutkovými zjištěními Okresního soudu v Mostě, která se stala podkladem napadeného rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem, který žalovaný skutek překvalifikoval, na straně jedné a provedenými důkazy na straně druhé neshledal.

Trestného činu násilnění podle § 241 odst. 1 tr. zák. se dopustil ten, kdo násilím nebo pohrůzkou bezprostředního násilí donutí jiného k souloži nebo k jinému

obdobnému pohlavnímu styku nebo kdo k takovému činu zneužije bezbrannosti jiného.

Krajský soud v Ústí nad Labem posoudil jednání obviněného jako trestný čin znásilnění, kdy obviněný zneužil bezbrannosti poškozené k souloži.

Objektem trestného činu znásilnění podle § 241 tr. zák. je právo člověka (ženy i muže) na svobodné rozhodování o svém pohlavním životě. Za soulož je třeba pokládat spojení pohlavních orgánů muže a ženy, přičemž postačí, že došlo i jen k částečnému zasunutí pohlavního údu muže do pochvy ženy. Spojením pohlavních orgánů je znásilnění dokonáno bez ohledu na to, zda došlo k pohlavnímu ukojení. O zneužití bezbrannosti půjde tehdy, je-li oběť bez přičinění pachatele v takovém stavu, ve kterém není vzhledem k okolnostem činu schopna projevit svou vůli, pokud jde o pohlavní styk s pachatelem, popř. ve kterém není schopna klást odpor jeho jednání (srov. R 43/1994-II.). Je to především stav bezvědomí v důsledku mdloby, požití alkoholických nápojů nebo choroby. Za bezbrannost je možno považovat i stav oběti, která ač není v bezvědomí, je působením alkoholu nebo jiných omamných látek ve stavu takového obluzení, že nemůže hodnotit situaci, ve které má být její stav zneužit k souloži (srov. B 5/1979–24). Ve stavu bezbrannosti je i osoba spoutaná nebo osoba, která pro svou fyzickou neschopnost se nemůže bránit, dále osoba trpící duševní chorobou, pro niž nechápe význam pachatelova jednání. Bezbrannou je rovněž osoba, která je vzhledem k dětskému věku tak nedostatečně vyspělá, že není ani schopna posoudit význam odporu proti vynucované souloži (srov. i R 17/1982, s. 123). Naproti tomu o takový stav nejde u poškozené osoby, která je sice nezletilá, ale natolik fyzicky a duševně vyspělá, že je schopna pochopit jednání pachatele a svůj případný nesouhlas s tímto jednáním dát dostatečně zřetelně najevo (R 43/1994-II.). Za stav bezbrannosti je možné považovat i hluboký spánek (srov. R 36/1979). Není rozhodné, zda se osoba dostala do stavu bezbrannosti v důsledku svého tělesného stavu nebo zásahem jiné osoby než pachatele bez dorozumění s ním. Jde o úmyslný trestný čin (srov. § 4 tr. zák.) – srovnej Šámal, P., Půry, F., Rizman, S. Trestní zákon – komentář – díl II., 6. vydání. Praha: C.H. Beck, 2004, str. 1411 – 1414.

O zneužití bezbrannosti se jedná i tehdy, kdy je zjednodušeně řečeno využít okamžik, kdy poškozený jedinec nemůže svoji jinou vůli uplatnit, resp. uplatnit ji teoreticky může, ale je uveden do stavu, kdy tak nečiní, ač by tak zjevně jinak učinil. Nejvyšší soud se ztotožňuje s vyjádřením státního zástupce, že stav bezbrannosti nemusí spočívat pouze v bezbrannosti absolutní, jak naznačuje v podaném dovolání obviněný, tedy v situaci, kdy je poškozený jedinec zcela prost jakékoli možnosti klást odpor (obviněný namítal, že poškozená nebyla v bezvědomí ani v mdlobách či jiném obdobném poblouzení způsobeném alkoholem nebo omamnými či jinými látkami, ani nebyla na gynekologickém křesle nijak připoutána a mohla se svobodně pohybovat), ale může spočívat jednoduše ve využití obdobné situace, kdy je obranyschopnost poškozeného jedince, a tím možnost realizovat své rozhodnutí o pohlavním životě, omezena či snížena.

Za takovou situaci lze zcela jistě považovat situaci, v jaké se poškozená v projednávaném případě nacházela. Krajský soud v Ústí nad Labem se v rámci změny kvalifikace tímto znakem skutkové podstaty předmětného trestného činu dostatečně zabýval. V rámci odůvodnění na str. 12 uvedl, že „... Polohu ženy na gynekologickém křesle vleže, tj. s roztaženými dolními končetinami, jejichž paty jsou zaháknuty v opěrkách (viz fotodokumentace polohy a typu gynekologického křesla), kdy je prováděna standardní gynekologická prohlídka, kdy navíc je poškozená obžalovaným vyzvána, aby zaklonila hlavu, tj. neviděla na obžalovaného, je třeba považovat za stav bezbrannosti vůči jakémukoli mechanickému počínání obžalovaného vůči tělu poškozené. Tento stav trvá nejméně (může být limitováno např. fyzickým stavem a zdatností poškozené) do chvíle, kdy je účinek jednání obžalovaného poškozenou pocítěn – neboť právě pak nastává okamžik, kdy může, a v případě poškozené V. B. nastal, stav bezbrannosti pominout v důsledku vlastní fyzické obrany – minimálně změny polohy, opuštěním gynekologického křesla.“

Krajský soud se též vyjádřil k závěru Okresního soudu v Mostě týkajícího se možného dělení stavu bezbrannosti na bezbrannost absolutní neboli celkovou, na bezbrannost psychickou a na bezbrannost tělesnou neboli fyzickou. Nejvyšší soud k danému uvádí, že takové dělení není v projednávaném případě zcela na místě, neboť jak uvedl krajský soud u poškozené „nastala částečná fyzická bezbrannost vyznačující se nepřirozenou polohou a odvráceným zrakem s psychickou bezbranností, neboť gynekologické vyšetření je zvláštním vyšetřením svého druhu“ (str. 12 napadeného rozsudku). Krajský soud dále uvedl, že „i odborná literatura uvádí, že vyšetření u gynekologa vzbuzuje u mnoha žen nepříjemné pocity a stud“. Tento fakt lze vysvětlit tím, že lékař jako „cizí člověk“ při vyšetření vstupuje do intimní zóny ženy. Jakékoli vkročení do této zóny vzbuzuje nejistotu, a pro mnohé pacientky proto gynekologické vyšetření představuje stresovou situaci. Nejde jistě o tak zásadní psychické omezení, jaké uvádí ve své úvaze okresní soud, avšak jde o situaci, která je stresující, zahanbující, ponižující a nevyhnutelná již sama ze své podstaty. Smísením mírnějšího fyzického omezení (kdy nešlo např. o nemohocnost, spoutání apod.) a popsaného mírnějšího duševního strádání dochází ke stavu bezbrannosti, který je ve své intenzitě srovnatelný se zcela vyhraněnými vyjmenovanými typy bezbrannosti“ (str. 12 – 13 napadeného rozsudku).

Skutečnost, že se daného jednání dopustil lékař, potažmo gynekolog, považuje Nejvyšší soud za významnou. Poškozená vstoupila do ordinace obviněného jako jeho pacientka, tedy lze předpokládat, že k poškozenému pociťovala důvěru jako ke svému lékaři – odborníkovi. Do ordinace se dostavila na lékařskou prohlídku a očekávala tedy obvyklý vyšetřovací postup, tudíž učinila vše, co se od ní coby pacientky očekávalo, vysvlékla se, položila se na gynekologické křeslo, dolními končetinami se opřela do opěrek a uvolnila poševní svalstvo. Na žádost obviněného zaklonila hlavu, čímž směřovala svůj zrak ke stropu. To, jaké opěrky byly na předmětném gynekologickém křesle, resp. jakým způsobem se pacientky o tyto opěrky opíraly

dolními končetinami, považuje Nejvyšší soud za bezpředmětné, neboť s ohledem na skutečnost, že pacientka leží na zádech s roztaženými dolními končetinami, které má ve vyvýšené poloze, je zřejmé, že se jedná o značně nezvyklou, nepřírozenou, pohyb omezující a pro mnohé pacientky i ponižující polohu. Poškozená tím, že zaujala obvyklou polohu na gynekologickém křesle, umožnila obviněnému fyzický kontakt se svými pohlavními orgány, což učinila s přesvědčením, že obviněný jako lékař bude provádět vyšetření, a tedy se jí bude na předmětných místech dotýkat. Poškozená tímto nijak neuplatnila svou vůli stran pohlavního života. Je naprosto zřejmé, že poškozená by se do takto snadno zneužitelné a značně intimní polohy před cizí osobou nestavěla, nicméně v projednávaném případě byl touto osobou vyšetřující lékař – gynekolog, který této její snížené obranyschopnosti zneužil a dopustil se jednání, které poškozená zcela jistě neočekávala. Jak uvedl krajský soud na str. 13 odůvodnění rozsudku, „při gynekologické prohlídce je oprávněně očekáváno jen její pokračování nebo její ukončení“. Nelze přitom přehlédnout, že jakmile si obviněná uvědomila pravý stav věcí, svoji vůli stran pohlavního života ihned uplatnila a z gynekologického křesla seskočila. Námitky, že obviněná byla v dobré fyzické i psychické kondici a mohla se tedy aktivně bránit, či že se mohla „svobodně“ pohybovat, neboť nebyla ke křeslu připoutána a místnost nebyla zamčena, tak nejsou namístě. Podstatné pro celou situaci je skutečnost, že v inkriminovaném okamžiku se poškozená nacházela ve stavu bezbrannosti zapříčiněného tím, že se nacházela v dané pozici na gynekologickém křesle.

Krajský soud v Ústí nad Labem posoudil jednání obviněného jako jednání v úmyslu přímém podle § 4 písm. a) tr. zák.

Podle § 4 písm. a) tr. zák. je trestný čin spáchán úmyslně, jestliže pachatel chtěl způsobem v trestním zákoně uvedeným porušit nebo ohrozit zájem chráněný tímto zákonem (tzv. úmysl přímý).

Intelektuální složka zahrnuje u pachatele představu rozhodných skutečností alespoň jako možných. Zavinění je vnitřní, psychický vztah pachatele k podstatným složkám trestného činu. Míra zavinění je stanovena jak ve vztahu k formě zavinění, tak i k jeho obsahu. Úmysl je těžší forma zavinění než nedbalost. Čím je pachatel lépe obeznámen se všemi rozhodujícími skutečnostmi naplňujícími znaky trestného činu, tím vyšší je míra zavinění a naopak. Závěr o zavinění pachatele musí být vždy prokázaný výsledky dokazování a musí z nich logicky vyplynout (srov. R 19/1971). Závěr o tom, zda tu je zavinění ve smyslu trestního zákona a v jaké formě (§ 4 a § 5 tr. zák.), je závěrem právním. Tento právní závěr o subjektivních znacích trestného činu se však musí zakládat na skutkových zjištěních soudu vyplývajících z provedeného dokazování stejně jako závěr o objektivních znacích trestného činu. Skutečnosti duševního (psychického) života významné pro právní závěr o tom, zda tu je zavinění a v jaké formě, jsou předmětem dokazování právě tak jako všechny ostatní okolnosti naplňující znaky trestného činu (srovnej Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon. Komentář. I. díl. 6., doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2004, str. 50 – 60).

Krajský soud v Ústí nad Labem v rámci odůvodnění napadeného rozsudku uvedl, že „subjektivní stránkou jednání obžalovaného je úmysl, přičemž z cíleného jednání obžalovaného, jemuž předcházelo «testování» poškozené, je zřejmé, že šlo o úmysl přímý“ (str. 13 napadeného rozsudku).

V rámci podaného dovolání obviněný uvedl, že „z výpovědi poškozené a odůvodnění Krajského soudu v Ústí nad Labem vyplývá, že obviněný měl poškozené při jedné z prohlídek olíznout vagínu a před souloží olíznout bradavku. Z tohoto jednání tedy obviněný mohl nabýt přesvědčení, že poškozená se souloží souhlasí, byť nebyla na tuto soulož výslovně tážána“ (dovolání na str. 6). Dle obviněného se Krajský soud v Ústí nad Labem v souvislosti s tímto závěrem nevypořádal s případnou existencí tzv. negativního skutkového omylu, čímž by byla současně vyloučena úmyslnost jeho jednání.

O negativní skutkový omyl jde, pokud se obviněný vzhledem k menší intenzitě odporu jiného, se kterým má v úmyslu souložit nebo s ním mít jiný obdobný pohlavní styk, domníval, že jde o odpor jen předstíraný a že ve skutečnosti s pohlavním stykem souhlasí. Skutkový omyl negativní tak spočívá v tom, že obviněný nevěděl o okolnostech naplňujících znaky trestného činu znásilnění a byla by tím vyloučena jeho odpovědnost za úmyslný trestný čin. Odpovědnost pachatele však není vyloučena, jestliže napadená osoba vyvíjí méně intenzivní odpor vzhledem k opožděnému vývoji své osobnosti a pachateli je tento stav poškozené osoby znám (srov. R 63/1978). V případě zneužití bezbrannosti jiného by však pachatele neomlouvalo, jestliže vycházel z přesvědčení, že nebýt jeho bezbrannosti, tak by k souloží nebo k jinému obdobnému pohlavnímu styku svolil (srovnej Šámal, P., Pury, F., Rizman, S. Trestní zákon – komentář – díl II., 6. vydání. Praha: C.H. Beck, 2004, str. 1413 – 1414).

Krajský soud v Ústí nad Labem dospěl k závěru, že „poškozená tato dřívější nevhodná jednání obžalovaného tolerovala, přešla je, neboť byla přesvědčena, že obžalovaný je dobrý lékař, a navíc byla motivována bezplatným získáním antikoncepce z rukou obžalovaného“, a „obžalovaný si tímto předchozím jednáním testoval práh tolerance poškozené“ (str. 9 napadeného rozsudku). I zde hraje důležitou roli skutečnost, že obviněný je lékař, tedy osoba s mentální i sociální převahou nad osobou poškozené. Nelze dát za pravdu obviněnému v tom, že je zarážející, že poškozená neoznámila jeho předchozí nevhodné chování, kdy jí obviněný měl olíznout vagínu. Neochota svěřit se rodině či okolí s takovýmto zážitkem, který pro poškozenou byl zcela jistě matoucí a o kterém se styděla mluvit, je zcela pochopitelná. Je zřejmé, že takovéto projevy byly pro poškozenou natolik překvapující, že nebyla s to na ně vhodněji reagovat. S ohledem na osobnost poškozené je také možné, že si nebyla v dané chvíli jistá, do jaké míry bylo jeho předchozí jednání nevhodné, neboť k obviněnému přistupovala s důvěrou a považovala jej za dobrého lékaře, a nevhodnost daného jednání si s jistotou uvědomila až dodatečně, tedy v souvislosti s následným chováním obviněného dne 19. 6. 2009. Je pravdou, že poškozená nijak verbálním způsobem předchozí předmětné jednání obviněného nekomentovala, to

však lze stěžít chápat jako souhlas s případným pohlavním stykem. I přes zohlednění předchozího jednání obviněného, které označil krajský soud jako „testovací“, tedy nelze dovozovat, že by poškozená vyslovila se souloží souhlas či že by obviněný měl z jejích reakcí na jeho předchozí jednání takovýto souhlas presumovat. Podmínky tzv. negativního skutkového omylu tedy Nejvyšší soud v projednávaném případě neshledal.

Poškozená, jak již bylo výše rozvedeno, vstoupila do ordinace obviněného s vědomím, že se k němu dostavila na lékařské vyšetření, a tedy nečekala nic jiného, než že bude standardním způsobem vyšetřena. Obviněný však zneužil její polohy na gynekologickém křesle a vykonal na poškozené, byť velmi krátkou, soulož. Takto jednal zcela vědomě, což dokládá nejen jeho předchozí jednání, ale především pak skutečnost, že se daného jednání dopustil v situaci, kdy byla poškozená lékařsky vyšetřována, resp. kdy měla za to, že vyšetření stále probíhá.

Nejvyšší soud se s posouzením jednání obviněného jako trestného činu znásilnění podle § 241 odst. 1 tr. zák., kdy zneužil bezbrannosti poškozené k souloží, a toto učinil v úmyslu přímém ve smyslu § 4 písm. a) tr. zák., ztotožňuje. Námitky obviněného podřaditelné pod jím uplatněný dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. týkající se nedostatku objektivní a subjektivní stránky předmětného trestného činu tak shledal neopodstatněnými.

Jak již bylo výše uvedeno, samotná konečná skutková zjištění Nejvyšší soud nemůže v dovolacím řízení přezkoumávat a je jimi naopak vázán. V daném případě to znamená, že pro dovolací soud je rozhodující skutkové zjištění, podle něhož obviněný MUDr. M. G. spáchal posuzovaný skutek tak, jak je popsán ve výroku o vině z rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem a rozveden v jeho odůvodnění, kdy krajský soud vycházel ze skutkových zjištění Okresního soudu v Mostě, přičemž však předmětné jednání obviněného překvalifikoval.

Obviněný namítl, že ve skutkové větě nejsou výslovně obsaženy všechny znaky skutkové podstaty trestného činu znásilnění podle § 241 odst. 1 tr. zák., tedy není dodrženo ustanovení § 120 odst. 3 tr. ř. Těto námitce nelze přisvědčit.

Ze skutkové věty se podává, že obviněný dne 19. 6. 2009 kolem 12.00 hod. v M., ul. V., ve své soukromé gynekologické ordinaci (uvedení místa a času), při vaginálním vyšetření pacientky V. B., která ležela na gynekologickém křesle (tedy nacházela se ve stavu bezbrannosti, což je podrobně rozvedeno v odůvodnění rozsudku, zejména na str. 12 – 13), kde jí bez jejího souhlasu (nesouhlas poškozené) nejméně jednou zasunul svůj penis do pochvy (vykonání soulože, způsob provedení), když v dalším jednání mu poškozená zabránila seskočením z gynekologického křesla“. Úmysl obviněného pak lze dovodit nejen z konstrukce skutkové věty (jednal, přestože zde byl nesouhlas poškozené), ale zcela dostatečným způsobem je závěr o úmyslném jednání obviněného rozveden v samotném odůvodnění rozsudku.

V posuzované věci byl příslušný skutkový stav v rámci trestního řízení soudem prvního stupně zjištěn nepochybně správně a úplně na základě ve věci provedených

důkazů. Odvolací soud následně jednání obviněného kvalifikoval odlišně od soudu nalézacího, nicméně učinil tak na základě předmětných skutkových zjištění soudu prvního stupně. Z předmětného skutku a v souvislosti s učiněnými skutkovými zjištěními zjevně plyne forma zavinění obviněného (ve formě přímého úmyslu) ve vztahu k porušení příslušného zájmu chráněného trestním zákonem (právo člověka na svobodné rozhodování o svém pohlavním životě). Nejvyšší soud tedy žádný extrémní rozpor mezi skutkovými zjištěními Okresního soudu v Mostě, která se stala podkladem napadeného rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem, na straně jedné a provedenými důkazy na straně druhé neshledal. Skutková zjištění soudů mají jasnou obsahovou návaznost na provedené důkazy, a to jak svědecké výpovědi poškozené, tak svědeckých výpovědi dalších osob, tak i důkazů listinné povahy (znalecké posudky). Co se týče hodnocení svědeckých výpovědí, je třeba konstatovat, že po stránce obsahové byly soudem nalézacím hodnoceny velmi obezřetným způsobem právě v souladu s jinými důkazy a objektivně zjištěnými okolnostmi, a to nejen ve svém celku, ale v každém tvrzení, které z nich vyplývalo. Krajský soud se důkladně zabýval i možným motivem poškozené obviněného křivě obvinít, kdy však danou možnost vyloučil s tím, že „poškozená neměla žádný motiv křivě obžalovaného z popsání jednání obvinít“ (str. 8 – 9 napadeného rozsudku). Soudy obou stupňů založily svá rozhodnutí na náležitém rozboru výsledků dokazování v dané věci a právní kvalifikaci odůvodnily zjištěným skutkovým stavem věci, který vzaly při svém rozhodování v úvahu. Z příslušné části odůvodnění rozsudku soudu Krajského soudu v Ústí nad Labem jasně vyplývá, jaké skutečnosti soud vzal za prokázané, o které důkazy svá skutková zjištění opřel a jakými úvahami se při hodnocení provedených důkazů řídil (viz str. 7 dole až 14 nahoře). Z odůvodnění rozhodnutí je rovněž patrné, jak se soud vypořádal s posouzením věrohodnosti poškozené a jakými právními úvahami se řídil, když posuzoval prokázané skutečnosti podle příslušných ustanovení zákona. Především pak, jak vysvětlil důvody, pro které považoval obhajobu obviněného za nevěrohodnou a vyvrácenou.

Nejvyšší soud se tak plně ztotožnil s použitou právní kvalifikací i s argumentací, kterou Krajský soud v Ústí nad Labem v odůvodnění rozsudku rozvedl, a vyjádřené závěry považuje za zcela přesvědčivé a učiněné v souladu se zákonem. Z těchto důvodů Nejvyšší soud shledal právní posouzení činu obviněného jako trestného činu znásilnění podle § 241 odst. 1 tr. zák. za správné a zákonné.

Podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. Nejvyšší soud dovolání odmítne, jde-li o dovolání zjevně neopodstatněné. S ohledem na shora stručně (§ 265i odst. 2 tr. ř.) uvedené důvody Nejvyšší soud v souladu s citovaným ustanovením zákona dovolání obviněného MUDr. M. G. odmítl.

Za veřejný projev sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka ve smyslu ustanovení § 261 tr. zák. je třeba považovat jednání pachatele, který se za přítomnosti nejméně tří dalších osob (rozdílných od spolupachatelů) nechá vyfotografovat se specifickými symboly charakteristickými pro některá historicky nedemokratická hnutí (např. s vlajkou nacistického Německa obsahující hákový kříž –svastiku, přičemž má současně šikmo vztyčenou pravici s otevřenou dlaní a napnutými prsty k nacistickému pozdravu, tzv. hajlování), pokud si je vědom povahy a významu těchto symbolů a jejich používání některými existujícími hnutími zjevně navazujícími např. na nacismus (srov. stanovisko pod č. 11/2007 Sb. rozh. tr.).

(Usnesení Nejvyššího soudu České republiky
ze dne 23. 11. 2011, sp. zn. 3 Tdo 1469/2011)

Nejvyšší soud podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl dovolání obviněného V. H. proti rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 15. 9. 2010, č.j. 4 To 176/2010-374, v trestní věci vedené u Okresního soudu v Teplicích pod sp. zn. 2 T 211/2008.

Z o d ů v o d n ě n í :

V rámci rozsudku Okresního soudu v Teplicích ze dne 19. 5. 2009, č.j. 2 T 211/2008-285, v trestní věci obviněných O. D., V. H., K. K., F. R., M. S., B. V. a K. V. byl obviněný V. H. uznán vinným trestným činem podpory a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobody člověka podle § 261 trestního zákona (tj. zákona č. 140/1961 Sb., účinného do 31. 12. 2009 /dále jen „tr. zák.“), jehož se jako spolupachatel podle § 9 odst. 2 tr. zák. měl se shora uvedenými spoluobviněnými dopustit tím, že „v přesně nezjištěný den v březnu 2004 se nechali všichni společně a též s O. P. a L. T., jejichž trestní stíhání bylo zastaveno, v prostorách restaurace S. v D. ulici v T., okres T., vyfotit nezjištěnou osobou, přičemž pro fotografování obžalovaní B. V., F. R., M. S. a V. H. drží rudou vlajku s bílým kruhovým vrcholem uprostřed, v němž je černě zobrazena pravotočivá svastika postavená na jeden z vrcholů, tedy jeden ze symbolů nacistické ideologie, a kdy obžalovaný K. K. při fotografování má vztyčenou pravici šikmo vzhůru v nacistickém pozdravu tzv. hajlování, což činili ještě i obžalovaní V. H. a O. D., který měl však ruku mírně pokrčenu a zařatu v pěst, přičemž tato fotografie byla později vystavena na veřejně dostupné síti internetu na stránkách www.antifa.cz, kam se dostala blíže nezjištěným způsobem“. Za tento trestný čin byl obviněný V. H. podle § 261 tr. zák. odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání šesti měsíců, pro jehož výkon byl podle § 39a odst. 2 písm. b) tr. zák. zařazen do věznice s dozorem.

O odvoláních obviněného V. H. a spoluobviněných B. V. a K. V. proti předmětnému rozsudku rozhodl ve druhém stupni Krajský soud v Ústí nad Labem rozsudkem ze dne 15. 9. 2010, č.j. 4 To 176/2010-374, jímž zrušil napadený rozsudek podle §§ 258 odst. 1 písm. b), e), odst. 2 tr. ř. ohledně obviněného V. H. a spoluobviněného K. V., a podle § 258 odst. 1 písm. b), d), e), odst. 2 tr. ř. ohledně spoluobviněného B. V. Za podmínky podle § 259 odst. 3 tr. ř. poté všechny tři obviněné uznal znovu vinnými trestným činem podpory a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka podle § 261 tr. zák. na částečně modifikovaném skutkovém základě, že obvinění „společně s již odsouzenými O. D., K. K., F. R., M. S. a dále s O. P. a L. T., jejichž trestní stíhání bylo zastaveno, v přesně nezjištěný den v březnu 2004 v prostorách restaurace S. v D. ulici v T., za přítomnosti nejméně dalších tří osob po restauraci se pohybujících, vytvořili společnou kompozici osob seskupených kolem rudé vlajky s bílým kruhovým vrcholem uprostřed, v němž je černě zobrazena pravočivá svastika postavená na jeden z vrcholů, vlajku obžalovaní V. H. a B. V. spolu s odsouzenými F. R. a M. S. drží v rukou, přičemž obžalovaný V. H. a odsouzený K. K. mají vztyčenou pravici šikmo vzhůru v nacistickém pozdravu tzv. hajlování a O. D. má ruku mírně pokrčenou a zaťatou v pěst, a takto sestavenou kompozici vyfotografovala nezjištěná osoba, přičemž shora uvedená vlajka a šikmo vzhůru vztyčená pravice patří ke stěžejním symbolům nacistické ideologie, která sloužila nacistickému hnutí k potlačování základních lidských práv, občanských svobod a demokratických hodnot, na což v modifikované podobě navazují existující současná neonacistická hnutí“. Obviněný V. H. byl za tento trestný čin podle § 261 tr. zák. nově odsouzen k trestu odnětí svobody ve výměře osmi měsíců, jehož výkon mu byl podle § 58 odst. 1 tr. zák. a § 59 odst. 1 tr. zák. podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání dvou roků.

Shora citované rozhodnutí odvolacího soudu napadl obviněný V. H. (dále také jen „dovolatel“) následně dovoláním z důvodu uvedeného v ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř.

Nesprávné právní posouzení ve smyslu uplatněného důvodu dovolání spatřuje v tom, že skutek tak, jak byl popsán v obžalobě a následně v rozsudku soudu prvního stupně, není trestným činem. K tomu, aby mohl být uznán vinným, by muselo být v daném případě především prokázáno, že v úmyslu přímém či nepřímém veřejně projevoval sympatie k hnutí uvedenému v § 260 tr. zák. K tomu by mohlo dojít případně tím, že by fotografií, na které je zachycen s ostatními obviněnými, šířil nebo distribuoval mezi lidi, kteří nebyli účastní oslavy, na které byla pořizena. To však neučinil. Z provedených důkazů zároveň vyplynulo, že předmětnou fotografii nešířil nikdo z obviněných. Na doménu www.antifa.cz ji umístila neznámá osoba. Otázkou pak tedy zůstává, zda ke spáchání trestného činu podle § 261 tr. zák. došlo již samotným pořizáním fotografie. Orgánům činným v trestním řízení se nepodařilo zajistit jiné osoby, které by byly v daném čase na místě samém přítomny. Zjištěna nebyla ani přítomnost personálu restaurace. Z výpovědí obviněných K. K. a B. V. vyplynulo, že všichni vyfo-

tografování spoluobvinění se zúčastnili soukromé oslavy jejich narozenin. Jednalo se o uzavřenou společnost, která si pronajala veškeré prostory restaurace včetně salonku, kde měla být fotografie pořízena. Nikdo další kromě vyfotografovaných se oslavy nezúčastnil. Pokud trestní zákon v ustanovení § 261 předpokládá, že tam uvedený čin musí být spáchán veřejně, musí mu být přítomny nejméně dvě osoby rozdílné od spolupachatelů, kteří se do tohoto okruhu nepočítají. Tato podmínka však podle výsledků provedeného dokazování v daném případě splněna nebyla, a proto nelze souhlasit s neodůvodněným závěrem Krajského soudu v Ústí nad Labem jako soudu odvolacího, že v době fotografování byli v restauraci přítomni ještě další hosté a obsluhující personál, což tento soud vtělil do pozměněné skutkové věty výroku formulací „za přítomnosti nejméně dalších tří osob po restauraci se pohybujících“.

Podle dovolatele by však spolu s dalšími obviněnými nespáchali trestný čin podle § 261 tr. zák. ani v případě, pokud by po skutkové stránce bylo možno považovat jejich jednání za vykonané „veřejně“. Znovu přitom poukázal na znění skutku v obžalobě i ve výroku o vině z rozsudku soudu prvního stupně s připomenutím, že by muselo být současně prokázáno, že též veřejně projevovali sympatie k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka nebo hlásající národnostní, rasovou náboženskou či třídní zášť nebo zášť vůči jiné skupině osob. Takové hnutí musí být podle dovolatelem citované judikatury Ústavního soudu a Nejvyššího soudu vždy dostatečně konkretizováno, tj. alespoň tak, aby bylo jasné, že jde o hnutí, které prokazatelně výše uvedené znaky podle § 260 tr. zák. naplňuje. Tuto konkretizaci rozsudek soudu prvního stupně neobsahoval. Samotný termín „nacistická ideologie“ takové (určité) hnutí neoznačuje ani nespécifikuje.

Shora namítané skutečnosti si byl Krajský soud v Ústí nad Labem evidentně vědom, neboť na základě dovolatelova řádného opravného prostředku (odvolání) popis skutku zcela přepracoval. Avšak ani novou formulaci skutku ve výroku rozsudku odvolacího soudu nepovažuje dovolatel z hlediska naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu podpory a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka podle § 261 tr. zák. za dostatečnou, neboť za konkretizaci inkriminovaného hnutí nelze považovat ani obecný odkaz na „existující současná neonacistická hnutí“. Především se ale odvolací soud měl předmětným doplněním, resp. pozměněním skutku dopustit porušení § 259 odst. 4 tr. ř. zakotvujícího zásadu záka-
zu reformationis in peius.

K podanému dovolání se v souladu s ustanovením § 265h odst. 2 tr. ř. vyjádřil státní zástupce činný u Nejvyššího státního zastupitelství (dále jen „státní zástupce“), který v prvé řadě uvedl, že výhrady obviněného, pokud směřují proti znění obžaloby či rozsudku soudu prvního stupně, jsou irelevantní, neboť obžalobu nelze napadat dovoláním vůbec a rozhodnutí soudu prvního stupně toliko prostřednictvím důvodu dovolání uvedeného v § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř., který uplatněn nebyl. Navíc rozsudek soudu prvního stupně byl ohledně obviněného zrušen v celém rozsahu a veškeré výhrady k jeho znění jsou tudíž zbytečné.

K námitce, že skutek popsany ve výroku napadeného rozhodnutí soudu druhého stupně nezahrnuje všechny znaky předmětného trestného činu, neboť zde není konkretizováno příslušné hnutí, přičemž odkaz na „existující současná neonacistická hnutí“ nelze považovat za dostatečnou konkretizaci, státní zástupce poznamenal, že k naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu podle § 261 tr. zák. není nezbytné zcela konkrétně (individuálním názvem) označit hnutí, k němuž pachatel veřejně projevil sympatie. Při mnohosti, vzájemné obdobnosti, stejných cílech a metodách činnosti různých neonacistických hnutí to ani není reálně možné, není-li takové konkrétní hnutí individualizováno přímo v projevech pachatele. V tomto ohledu státní zástupce odkázal na usnesení Nejvyššího soudu ve věci sp. zn. 3 Tdo 651/2002, či na stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 13. 12. 2006, sp. zn. Tpjn 302/2005. V daném případě je podle jeho názoru z pořízené fotografie zcela jednoznačně patrné, že obviněný (dovolatel) se spolu s dalšími při fotografování vědomě zaštitil vlajkou hitlerovského Německa, která se stala symbolem zrůdného nacistického režimu se všemi jeho aspekty, a svůj vztah k tomuto symbolu projevil i podobně významným nacistickým pozdravem vztyčenou pravíci. Zjevně tudíž projevil své sympatie k neonacistickému hnutí reprezentovanému oběma zmíněnými symboly.

Pokud jde o námitku vytykající napadenému rozhodnutí nedostatečně prokázaný znak „veřejně“, jedná se dle poukazu státního zástupce principiálně o námitku skutkové povahy a tudíž směřující mimo uplatněný dovolací důvod. Nadto jí nelze přisvědčit ani z věcného hlediska, když na inkriminovaném snímku je zachyceno celkem třináct osob a čtrnáctou byl člověk, který snímek pořídil (nebylo-li využito principu samospouště či dálkové spouště). V této trestní věci bylo postaveno před soud celkem sedm osob, ohledně dalších dvou bylo trestní stíhání zastaveno. Tedy vedle sedmi odsouzených, spadajících do kategorie spolupachatelů, bylo tomuto jednání přítomno ještě nejméně dalších šest (s fotografem sedm) osob, které nelze kvalifikovat jinak než jako veřejnost. V přítomnosti těchto osob se obviněný (a jeho spolupachatelé) dopustil trestného jednání popsaneho ve výroku rozsudku. Také znak „veřejně“ byl tedy nepochybně naplněn.

Závěrem se státní zástupce vyjádřil i k poslední z dovolacích námitek, a to námitce porušení zákazu *reformace in peius* týkající se změny popisu skutku v rozhodnutí odvolacího soudu. Uvedenou námitku lze podle jeho názoru principiálně podřadit pod uplatněný důvod dovolání, neboť ačkoli jde o pravidlo procesní, mívá jeho porušení významné hmotně právní důsledky. V daném případě však podle jeho přesvědčení k porušení tohoto zákazu nedošlo, neboť krajský soud v popisu skutku neuvedl žádné zásadně nové skutečnosti, které by nebyly známy již na základě výsledků dokazování provedeného před soudem prvního stupně. Popis skutku pouze přeformuloval tak, aby lépe vystihoval objektivně zjištěné jednání obviněného (a jeho spolupachatelů). Přitom je nepochybné, že se jedná o stále jeden a tentýž skutek. Postupem odvolacího soudu tedy nedošlo k žádnému zhoršení postavení

obviněného, zejména pokud se nezměnilo právní posouzení skutku, a naopak došlo k výrazné změně uloženého trestu ve prospěch obviněného.

Obviněný V. H. je podle § 265d odst. 1 písm. b) tr. ř. osobou oprávněnou k podání dovolání pro nesprávnost výroku rozhodnutí soudu, který se ho bezprostředně dotýká. Dovolání bylo podáno v zákonné dvouměsíční dovolací lhůtě (§ 265e odst. 1 tr. ř.), prostřednictvím obhájce (§ 265d odst. 2, věta první, tr. ř.) a současně splňuje formální a obsahové náležitosti předpokládané v ustanovení § 265f odst. 1 tr. ř.

Nejvyšší soud České republiky (dále jen „Nejvyšší soud“), kterému byla věc postoupena k rozhodnutí dne 9. 11. 2011, jako soud dovolací (§ 265c tr. ř.) dále zkoumal, zda v předmětné věci jsou splněny podmínky přípustnosti dovolání podle § 265a tr. ř. Shledal, že dovolání je přípustné podle § 265a odst. 1, odst. 2 písm. a) tr. ř.

Poněvadž dovolání lze podat jen z důvodů uvedených v ustanovení § 265b tr. ř., bylo dále zapotřebí posoudit, zda konkrétní důvody, o které obviněný dovolání opírá, lze podřadit pod dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., na který je v dovolání odkazováno.

Důvod dovolání podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. je dán v případech, kdy rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotně právním posouzení. Uvedenou formulací zákon vyjadřuje, že dovolání je určeno k nápravě právních vad rozhodnutí ve věci samé, pokud tyto vady spočívají v právním posouzení skutku nebo jiných skutečností podle norem hmotného práva, nikoliv z hlediska procesních předpisů. To znamená, že s poukazem na uvedený dovolací důvod se není možné domáhat přezkoumání skutkových zjištění, na nichž je napadené rozhodnutí založeno.

S ohledem na výše uvedené skutečnosti je zřejmé, že dovolacímu důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. neodpovídá námitka dovolatele, že se stíhaného skutku nedopustil „veřejně“ a že naplnění tohoto nezbytného zákonného znaku skutkové podstaty trestného činu podle § 261 tr. zák. ve skutečnosti v jeho jednání chybí. Tuto jinak (obecně) hmotně právní námitku totiž primárně založil na zpochybnění správnosti skutkových zjištění, z nichž odvolací soud vycházel při právním posouzení skutku a podle nichž vyfotografované osoby nebyly jedinými přítomnými hosty restaurace v inkriminovanou dobu, nehledě na obsluhující personál, což bylo současně obviněným známo. Pokud dovolatel namítl, že přítomnost dalších osob v době a na místě spáchání stíhaného skutku nebyla prokázána, v podstatě namítá nesprávnost hodnocení důkazů soudem při zjišťování skutkového stavu věci. To znamená, že svůj mimořádný opravný prostředek zčásti nezaložil na hmotně právních – byť v dovolání formálně proklamovaných – důvodech, nýbrž na procesním základě (§ 2 odst. 5, 6 tr. ř.) se domáhal revize (přehodnocení) učiněných skutkových závěrů. Tuto část jeho námitek proto pod shora uvedený dovolací důvod podřadit nelze.

Za právně relevantní z hlediska důvodu dovolání podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. považoval Nejvyšší soud námitku obviněného ohledně porušení zákazu *refor-*

mace in peius týkající se změny popisu skutku odvolacím soudem oproti rozsudku soudu prvního stupně, neboť přestože – jak na to výstižně poukázal již vyjadřující se státní zástupce – se jedná o pravidlo procesní, mívá jeho porušení zpravidla významné hmotné právní důsledky. Právně relevantně pak obviněný uplatnil výše uvedený dovolací důvod také námitkou, že v popisu skutku ve výroku o vině rozsudku odvolacího soudu chybí patřičná konkretizace hnutí definovaného v ustanovení § 260 odst. 1 tr. zák., k němuž měl spolu s dalšími obviněnými projevit sympatie, přičemž odkaz na „existující současná neonacistická hnutí“ za takovou konkretizaci považovat nelze.

Nejvyšší soud poté, co se jako se zjevně neopodstatněným vypořádal s tvrzením dovolatele o údajném porušení zákazu reformationis in peius, tak k námitce, že odkaz odvolacího soudu na „existující současná neonacistická hnutí“ uvedený v popisu skutku jeho odsuzujícího rozsudku – vzhledem ke své obecnosti – nespĺňuje parametry definice hnutí prokazatelně směřujícího k potlačení práv a svobod člověka nebo hlásajícího národnostní, rasovou, náboženskou či třídní zášť vůči jiné skupině osob ve smyslu zákonných znaků trestného činu podle § 261 tr. zák., Nejvyšší soud předně odkazuje na své rozhodnutí ze dne 12. 9. 2002, sp. zn. 3 Tdo 651/2002, v němž je vysloveno, že „nacistické (fašistické) hnutí lze nepochybně zahrnout mezi definiční znaky «hnutí» presumovaného v objektivní stránce skutkové podstaty trestného činu podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka podle § 260 tr. zák. Pro předmětné hnutí jsou přitom charakteristické některé specifické symboly“ (typicky vlajka hitlerovského Německa s hákovým křížem /svastikou/ nebo pozdrav šikmo vztyčenou pravicí s otevřenou dlaní a napnutými prsty, tzv. hajlování), které se staly symbolem nacistického režimu se všemi jeho zavrhovatelnými aspekty, široké veřejnosti jsou obecně známé a nacismus je s nimi dodnes spojován, „stejně jako v řadě zemí později rozšířené a stále existující jeho různé odnože (tzn. neonacismus)“. Za veřejný projev sympatie k takovému hnutí ve smyslu ustanovení § 261 tr. zák. je proto třeba považovat mimo jiné i to, jestliže se někdo v přítomnosti dalších osob (rozdílných od spolupachatelů) nechá vyfotografovat s výše uvedenými symboly, potažmo s pravicí evidentně naznačující nacistický pozdrav, zná-li současně charakter a význam těchto symbolů. Dovolatel si jako osoba s průměrným vzděláním musel být přinejmenším vědom toho, že nedemokratická hnutí, jež směřují k potlačování práv a svobod člověka, hlásající národnostní či rasovou zášť, v posuzovaném případě inspirovaná německým nacismem, nejsou hnutí „mrtvá“ a existují i v současné době. K naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu podle § 261 tr. zák. přitom není nezbytné zcela přesně (individuálním názvem) označit některou ze současných neonacistických či neofašistických organizací, k níž by se měl pachatel konkrétně hlásit nebo jí veřejně projevovat sympatie. Postačí i obecný projev sympatií, týkají-li se takového hnutí, které na fašismus (nacismus) zjevně navazuje v modifikované podobě (neofašismus, neonacismus) a k tomu využívá např. ideologie, symbolů, pozdravů a dalších atributů původního

hnutí (k těmto otázkám srov. přiměřeně též Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu České republiky ze dne 13. 12. 2006, sp. zn. Tpjn 302/2005).

Skutečnosti uvedené v předcházejících odstavcích tedy vylučují závěr, že v posuzované věci bylo posouzení skutku založeno na nesprávném hmotně právním názoru, resp. že dovolatel svým jednáním nenaplnil veškeré zákonné znaky skutkové podstaty trestného činu podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka podle § 261 tr. zák.

Vzhledem k tomu, že dovolání obviněného V. H. bylo dílem opřeno o námitky, které nespádají pod použitý hmotně právní dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., a v jeho relevantně uplatněné části nebylo shledáno opodstatněným, Nejvyšší soud je odmítl podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. jako zjevně neopodstatněné.

ROZHODNUTÍ VE VĚCECH OBČANSKOPRÁVNÍCH,
OBCHODNÍCH A SPRÁVNÍCH

Pravomoc rady obce stanovit celkový počet zaměstnanců obce v obecním úřadu a rozhodnout o organizačním řádu (organizační struktuře) obecního úřadu (§ 102 odst. 2 písm. j/ a o/ zákona č. 128/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů) v sobě zahrnuje také zřizování a rušení jednotlivých pracovních míst v rámci organizační struktury obecního úřadu. Tajemníkovi obecního úřadu oprávnění k vydávání organizačních norem svěřeno není.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 11. 2012, sp. zn. 21 Cdo 4521/2011)

Dopisem ze dne 9. 7. 2009 žalovaný sdělil žalobkyni, že jí dává výpověď z pracovního poměru podle ustanovení § 52 písm. c) zák. práce. Důvod výpovědi spatřoval ve „snížení stavu o jednoho zaměstnance za účelem zvýšení efektivity práce zrušením pracovní pozice v odboru stavebním“, přičemž „po vyhodnocení efektivity a racionality činností v rámci tohoto odboru Magistrátu města H. K. je z rozhodnutí zaměstnavatele dnem 1. 8. 2009 zrušeno žalobkyní zastávané pracovní místo referenta – stavebního technika“ a žalobkyně se tak „stala nadbytečnou ve smyslu shora citovaného ustanovení“.

Žalobkyně se domáhala, aby bylo určeno, že uvedená výpověď z pracovního poměru je neplatná. Žalobu odůvodnila tím, že rozhodnutí zaměstnavatele, na které se žalovaný v dopise odvolává, „není jednoznačně identifikováno (datum, spis. značka)“ a že žalobkyně s jeho obsahem „nebyla seznámena předem, ani bezprostředně při předání – doručování dopisu ze dne 9. 7. 2009 zástupci žalovaného“, kteří „na osobní dotaz žalobkyně odmítli tuto skutečnost sdělit, jakož i důvody nadbytečnosti právě žalobkyně, která jako samoživitelka pečuje o nezletilé dítě studující na střední škole“. Kromě toho se žalobkyně domnívá, že žalovaný při zrušení jejího pracovní místa nepostupoval „v souladu s ustanovením § 102 odst. 2 písm. j) zákona o obcích“, neboť „nebylo učiněno žádné rozhodnutí Rady města, kterým by byla zrušena její pracovní pozice“, a „navíc nebylo vůbec provedeno jakékoliv hodnocení efektivity a racionality práce žalobkyně vůči efektivitě a racionalitě jiných zaměstnanců na stejném odboru“.

O k r e s n í s o u d v Hradci Králové rozsudkem ze dne 21. 5. 2010, ve znění opravného usnesení ze dne 19. 9. 2011, žalobu zamítl a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. Ve věci samé dospěl k závěru, že „bylo prokázáno“, že „žalovaný dne 7. 7. 2009 rozhodl tajemnicí magistrátu o zrušení pracovní pozice referent – stavební technik řízený přímo vedoucím stavebního odboru ke dni 1. 8. 2009“ a že se žalobkyně „jako konkrétní osoba“ stala „v důsledku tohoto rozhodnutí (jeho realizací) u zaměstnavatele nadbytečnou“. Žalovaný přitom podle názoru soudu prvního stupně „postupoval v souladu se zákonem č. 128/2000 Sb., konkrétně § 102 odst. 2“, neboť tajemník obecního úřadu (magistrátu), který

v daném případě rozhodnutí o zrušení žalobkyní zastávaného pracovního místa učinil, „plní úkoly statutárního orgánu zaměstnavatele ve smyslu ustanovení § 102 odst. 2 písm. d) zákona o obcích podle zvláštních právních předpisů vůči zaměstnancům obce zařazeným v obecním úřadu“, a rovněž vzhledem k „ustanovení § 20 obč. zák. a zákonu č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávných celků“, je „jednoznačné, že úkony, kterými se zakládají, mění a ruší pracovněprávní vztahy, činí tajemník magistrátu města“. Námitky žalobkyně, že rozhodnutí žalovaného o organizační změně neobsahuje číslo jednací a otisk razítka, soud prvního stupně považoval za „irelevantní“. Protože „nebylo zjištěno ze strany žalovaného žádné porušení prvních předpisů při dání výpovědi žalobkyni“, byla jí výpověď „dána v souladu se zákonem“ a je proto platným právním úkonem.

K odvolání žalobkyně **K r a j s k ý s o u d** v Hradci Králové rozsudkem ze dne 29. 6. 2011 rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že žalobě vyhověl, a rozhodl, že žalovaný je povinen zaplatit žalobkyni na nákladech řízení před soudem prvního stupně 11 440 Kč a na nákladech odvolacího řízení 11 440 Kč, obojí k rukám advokáta Mgr. P. S. Odvolací soud zdůraznil, že rozhodnutí zaměstnavatele o organizační změně jako jeden z předpokladů platné výpovědi podle ustanovení § 52 písm. c) zák. práce je podle judikatury dovolacího soudu tzv. faktickým úkonem a při jeho zkoumání, zda bylo učiněno k tomu oprávněnou osobou, „je třeba vycházet z toho, že ten, kdo je oprávněn činit jménem zaměstnavatele právní úkony, je také jménem zaměstnavatele oprávněn k tzv. faktickým úkonům“. Vzhledem k uvedenému by se proto za situace, kdy z příslušných ustanovení zákona č. 128/2000 Sb. a § 20 odst. 1 obč. zák. „vyplývá, že jedná-li obec (město) v pracovněprávních vztazích jako zaměstnavatel, je jejím statutárním orgánem ve vztahu ke všem zaměstnancům obce tajemník obecního úřadu“, který je tudíž „jako statutární orgán oprávněn k právním právním úkonům ve vztahu mezi obcí jako zaměstnavatelem a zaměstnanci obce“, mohlo „zdánlivě jevit, že tajemník je oprávněn za obec činit i všechny tzv. faktické úkony a pro projednávanou věc by to mohlo znamenat, že tajemnice magistrátu byla oprávněna rozhodnout o zrušení pracovního místa žalobkyně“. Odvolací soud se však domnívá, že „tomu tak není“ a že „shora uvedené by platilo pouze obecně, a to tehdy, pokud by chyběla speciální právní úprava, která by stanovila, že ten který faktický úkon organizační povahy je oprávněn za právnickou osobu učinit pouze určitý orgán“. V případě faktického úkonu spočívajícího ve zrušení pracovního místa, je-li zaměstnavatelem obec, je však „touto speciální právní úpravou právě ustanovení § 102 odst. 2 písm. j) zákona č. 128/2000 Sb., podle kterého je radě obce vyhrazeno stanovit celkový počet zaměstnanců obce v obecním úřadu a v organizačních složkách obce“. Podle názoru odvolacího soudu „nelze toto ustanovení vykládat nepřiměřeně restriktivně tak, že by radě obce bylo svěřeno rozhodnout pouze a jen o celkovém počtu zaměstnanců v obecním úřadu, jinými slovy určit číslo, které bude představovat celkový počet zaměstnanců obecního úřadu bez dalšího“, neboť v takovém případě „by nebylo možné plně vykonávat tuto pravomoc“ a „postrádalo

by smysl“, aby „nebylo radě obce současně svěřeno i rozhodování o struktuře těchto pracovních míst“, tedy „o tom, zda určité pracovní místo bude zrušeno nebo naopak bude založeno“. Odvolací soud proto uzavřel, že „rozhodnout o zrušení pracovního místa v obecním úřadu je oprávněna pouze rada obce, které je tato pravomoc explicitně svěřena ustanovením § 102 odst. 2 písm. j) zákona č. 128/2000 Sb.“, a že „pravomoc tajemníka obce rozhodnout o zrušení nebo založení pracovního místa na obecním úřadu nezakládá ani žádné ustanovení zákona č. 312/2002 Sb.“. Jestliže tedy v daném případě „faktický úkon – organizační změnu, kterou žalovaný odůvodnil výpověď danou žalobkyni podle § 52 písm. c) zák. práce, neučinil orgán, který k tomu byl oprávněn, pak tímto postupem žalovaný porušil zákon a výpověď daná žalobkyni je z tohoto důvodu neplatná“.

V dovolání proti tomuto rozsudku odvolacího soudu žalovaný namítal, že odvolací soud provedl „nepřípustný rozšiřující výklad zákona o obcích“, jestliže dovodil, že rozhodování rady obce (města) o celkovém počtu zaměstnanců podle ustanovení § 102 odst. 2 písm. j) zákona o obcích zároveň zahrnuje i rozhodování o zřizování a rušení jednotlivých pracovních míst. Podle názoru dovolatele je „dikce zákona zcela jasná a z pohledu teleologického výkladu je zřejmé, co chtěl zákonodárce tímto ustanovením upravit“. Žalovaný zdůraznil, že judikatura dovolacího soudu „přisvědčuje“ názoru, že úkony, kterými se zakládají, mění či ruší pracovněprávní vztahy, činí vždy tajemník magistrátu města, který je nadřízený všem zaměstnancům magistrátu a „je vybaven kompetencemi statutárního orgánu obce (města) jako zaměstnavatele v plném rozsahu, aniž by jeho jednání v pracovněprávních vztazích bylo podmíněno předchozím projednáním s obecní (městskou) radou, resp. jejím předchozím souhlasem“. Podle jeho názoru rada města „dle ustanovení § 102 odst. 2 písm. j) zákona o obcích rozhoduje o celkovém počtu zaměstnanců žalovaného, a to vždy na příslušný kalendářní rok jako průměrný přepočtený roční počet zaměstnanců“, a „o obsazenosti jednotlivých pracovních pozic pak rozhoduje tajemník magistrátu města, u úřednických pozic postupem dle zákona č. 312/2002 Sb.“. Rozhodování o organizačních změnách tedy „probíhá v rámci schváleného počtu zaměstnanců“, přičemž v daném případě „z doložených důkazů jednoznačně vyplynulo“, že v rámci projednávání počtu zaměstnanců „rada města vždy byla seznámena se všemi organizačními změnami, které tajemnice jakožto statutární orgán zaměstnavatele v zákonem určených mezích učinila“. Těmito důkazy se však odvolací soud podle názoru dovolatele „nijak nezabýval“ a nehodnotil je ve všech souvislostech. Rozhodnutí odvolacího soudu žalovaný „považuje za velice formální“, neboť – jak dále zdůraznil – „tajemník jakožto vedoucí úředník (jehož postavení a povinnosti jsou dané mimo jiné ustanovením § 110 zákona o obcích) ví, kolik zaměstnanců na výkon té které správní činnosti potřebuje, a z této znalosti vyplývá ta skutečnost, že rozhodnutí tajemníka o organizační změně se opíralo o faktický stav výkonu agend“. Žalovaný navrhl, aby dovolací soud napadený rozsudek odvolacího soudu zrušil a aby věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

Žalobkyně navrhla, aby dovolání bylo „v celém rozsahu“ zamítnuto, neboť napadený rozsudek odvolacího soudu „považuje za věcně správný“. Podle jejího názoru odvolací soud v souladu se zákonem dovodil, že orgánem příslušným k rozhodování o organizačních změnách u žalovaného není tajemník (tajemnice) magistrátu, ale „takové rozhodnutí přísluší pouze a jen radě města“.

N e j v y š š í s o u d dovolání zamítl.

Z o d ů v o d n ě n í :

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu oprávněnou osobou (účastníkem řízení) v zákonné lhůtě (§ 240 odst. 1 o. s. ř.) a že jde o rozsudek, proti kterému je podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř. dovolání přípustné, přezkoumal napadený měnící rozsudek bez nařízení jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.) a dospěl k závěru, že dovolání není opodstatněné.

Z hlediska skutkového stavu bylo v posuzované věci – mimo jiné – zjištěno (správnost skutkových zjištění soudů dovolatel nenapadá), že žalobkyně pracovala u žalovaného na základě pracovní smlouvy ze dne 3. 1. 2000 na pracovní pozici označené podle katalogu práce od 1. 1. 2004 jako „referent státní správy“ v odboru stavebním Magistrátu města H. K. Podle „rozhodnutí o zrušení pracovní pozice“ ze dne 7. 7. 2009 Mgr. M. P., tajemnice Magistrátu města H. K., „po vyhodnocení efektivity a racionality činností v rámci odboru stavebního Magistrátu města H. K.“ zrušila ke dni 1. 8. 2009 pracovní pozici „referent – stavební technik“ (nezařazenou do žádného z oddělení stavebního odboru a řízenou přímo vedoucím stavebního odboru), kterou v té době zastávala žalobkyně. Dopisem ze dne 9. 7. 2009, který žalobkyně převzala téhož dne, žalovaný sdělil žalobkyni, že jí dává výpověď z pracovního poměru podle ustanovení § 52 písm. c) zák. práce s odůvodněním, že se žalobkyně stala pro něj nadbytečnou, neboť „z rozhodnutí zaměstnavatele bylo dnem 1. 8. 2009 zrušeno žalobkyni zastávané pracovní místo referenta – stavebního technika“.

Otázku platnosti předmětné výpovědi je třeba i v současné době posuzovat – vzhledem k tomu, že byla žalobkyni doručena dne 9. 7. 2009 – podle zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, ve znění do 13. 9. 2009 (tj. přede dnem, kdy nabyl účinnosti zákon č. 320/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony).

Podle ustanovení § 52 písm. c) zák. práce zaměstnavatel může dát zaměstnanci výpověď, stane-li se zaměstnanec nadbytečným vzhledem k rozhodnutí zaměstnavatele nebo příslušného orgánu o změně jeho úkolů, technického vybavení, o snížení stavu zaměstnanců za účelem zvýšení efektivity práce nebo o jiných organizačních změnách.

K předpokladům pro podání výpovědi z pracovního poměru podle ustanovení § 52 písm. c) zák. práce patří to, že o změně úkolů zaměstnavatele, jeho technického vyba-

vení, o snížení stavu zaměstnanců za účelem zvýšení efektivity práce nebo o jiných organizačních změnách přijal zaměstnavatel nebo příslušný orgán rozhodnutí, podle kterého se konkrétní zaměstnanec stal nadbytečným, a že tu je příčinná souvislost mezi nadbytečností zaměstnance a přijatými organizačními změnami, tj. že se zaměstnanec stal právě v důsledku takového rozhodnutí (jeho realizací u zaměstnavatele) nadbytečným.

Zaměstnanec je pro zaměstnavatele nadbytečný tehdy, jestliže zaměstnavatel nemá s ohledem na přijaté rozhodnutí o organizačních změnách možnost zaměstnance dále zaměstnávat pracemi dohodnutými v pracovní smlouvě. Zaměstnavatelům zákon umožňuje, aby regulovali počet svých zaměstnanců a jejich kvalifikační složení tak, aby zaměstnávali jen takový počet svých zaměstnanců a v takovém kvalifikačním složení, jaké odpovídá jejich potřebám. O výběru zaměstnance, který je nadbytečným, rozhoduje výlučně zaměstnavatel; soud není oprávněn v tomto směru rozhodnutí zaměstnavatele přezkoumávat.

Zákoník práce nebo jiné právní předpisy nestanoví, že by rozhodnutí o změně úkolů zaměstnavatele, jeho technického vybavení, o snížení stavu zaměstnanců za účelem zvýšení efektivity práce nebo o jiných organizačních změnách muselo být přijato (vydáno) vždy jen písemně, a ani nepředpokládají, že by muselo být zaměstnavatelem „vyhlášeno“ nebo jiným způsobem zveřejněno. Zaměstnanec, jehož se rozhodnutí o organizační změně týká, s ním však musí být seznámen; postačí ovšem, jestliže se tak stane až ve výpovědi z pracovního poměru.

Podle ustálené judikatury (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 1998, sp. zn. 2 Cdon 1130/97, uveřejněný v časopise Soudní rozhledy č. 11, ročník 1999, str. 374, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2004, sp. zn. 21 Cdo 2204/2003, uveřejněný pod č. 54 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 2005, vztahující se k obsahově shodné dřívější právní úpravě) rozhodnutí zaměstnavatele nebo příslušného orgánu o změně jeho úkolů, technického vybavení, o snížení stavu zaměstnanců za účelem zvýšení efektivity práce nebo o jiných organizačních změnách není právním úkonem, neboť nejde o takový projev vůle, s nímž by právní předpisy spojovaly změnu nebo zánik práv a povinností účastníků pracovněprávního vztahu. Jedná se pouze o skutečnost (tzv. faktický úkon), která je hmotněprávním předpokladem pro právní úkony tam, kde to právní předpisy stanoví (například pro podání výpovědi podle ustanovení § 52 písm. c/ zák. práce), a která není sama o sobě způsobilá přivodit následky v právních vztazích účastníků pracovněprávního vztahu. Protože nejde o právní úkon, nelze rozhodnutí zaměstnavatele samo o sobě přezkoumávat z hlediska platnosti zejména ve smyslu ustanovení § 37 až 39 obč. zák. (srov. § 18 zák. práce); vznikne-li pochybnost, zda zaměstnavatel rozhodl o organizačních změnách, může se soud zabývat jen tím, zda takové rozhodnutí bylo skutečně přijato a zda je učinil zaměstnavatel – fyzická osoba, příslušný orgán zaměstnavatele – právnické osoby nebo ten, kdo je k tomu jinak oprávněn.

Podle ustanovení § 11 odst. 1 zák. práce právní úkony právnické osoby, která je zaměstnavatelem v pracovněprávních vztazích, se řídí § 20 obč. zák.

Podle ustanovení § 20 odst. 1 obč. zák. právní úkony právnické osoby ve všech věcech činí ti, kteří k tomu jsou oprávněni smlouvou o zřízení právnické osoby, zakládací listinou nebo zákonem (statutární orgány). Za právnickou osobu mohou činit právní úkony i jiní její pracovníci nebo členové, pokud je to stanoveno ve vnitřních předpisech právnické osoby nebo je to vzhledem k jejich pracovnímu zařazení obvyklé (§ 20 odst. 2, věta první, obč. zák.).

Rozhodnutí zaměstnavatele o změně jeho úkolů, technického vybavení, o snížení stavu zaměstnanců za účelem zvýšení efektivnosti práce nebo o jiných organizačních změnách není – jak uvedeno výše a jak z toho správně vycházel rovněž odvolací soud – právním úkonem. Protože zákon v obecné rovině výslovně neupravuje, kdo je oprávněn činit u zaměstnavatele takové tzv. faktické úkony, ustálená soudní praxe (srov. například rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 17. 5. 2007, sp. zn. 21 Cdo 1932/2006, a ze dne 12. 1. 2012, sp. zn. 21 Cdo 3762/2010) vychází v tomto směru ze zásad uvedených zejména v ustanoveních § 11 odst. 1 zák. práce a § 20 odst. 1 a 2 obč. zák., a to v tom smyslu, že ten, kdo je oprávněn činit jménem zaměstnavatele právní úkony, je také jménem zaměstnavatele oprávněn k tzv. faktickým úkonům a i takové jeho jednání v tomto směru zaměstnavatele zavazuje. Obecně tedy platí, že také rozhodnutí o organizačních změnách (ačkoli nejde o právní úkon) u zaměstnavatele, který je právnickou osobou, činí především jeho statutární orgán, případně osoby jím pověřené (srov. § 20 odst. 2 obč. zák.). Odvolacímu soudu lze ovšem přisvědčit, že uvedený závěr v každém jednotlivém případě platí pouze za předpokladu, že neexistuje zvláštní právní předpis, který by výslovně upravoval, kdo je oprávněn činit u zaměstnavatele rozhodnutí o organizačních změnách.

Z uvedeného vyplývá, že pro závěr o tom, zda tajemnice Magistrátu města H. K. Mgr. M. P. byla oprávněna rozhodnout o organizační změně (zrušení pracovního místa „referent – stavební technik“ ve stavebním odboru Magistrátu města H. K.), v jejímž důsledku se žalobkyně stala pro žalovaného nadbytečnou, bylo především podstatné, zda, popř. komu zvláštní právní předpis svěřuje oprávnění činit rozhodnutí o organizačních změnách ve struktuře obecního úřadu (magistrátu). V případě žalovaného (jako územně členěného statutárního města) je třeba příslušnou právní úpravu hledat v zákoně č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění účinném do 30. 6. 2010 (tj. přede dnem, kdy nabyl účinnosti zákon č. 227/2009 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o základních registrech, o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů) – dále jen „zákon o obcích“.

Podle ustanovení § 110 odst. 1 zákona o obcích se v obcích s pověřeným obecním úřadem a v obcích s rozšířenou působností zřizuje funkce tajemníka obecního úřadu, který je zaměstnancem obce, a ve statutárním městě se zřizuje funkce tajemníka magistrátu, který je zaměstnancem města (srov. § 140 odst. 2 zákona o obcích). Tajemník obecního úřadu (magistrátu) stanoví podle zvláštních předpisů platy všem zaměstnancům obce (města) zařazeným v obecním úřadu (magistrátu), plní úkoly

statutárního orgánu zaměstnavatele podle zvláštních předpisů vůči zaměstnancům obce (města) zařazeným do obecního úřadu (magistrátu), vydává spisový řád, skartační řád a pracovní řád obecního úřadu a další vnitřní směrnice obecního úřadu, nevydává-li je rada obce (srov. § 110 odst. 4 písm. c/, d/ a e/ zákona o obcích).

K postavení tajemníka obecního úřadu v pracovněprávních vztazích zaujal dovolací soud již v minulosti stanovisko, že, jedná-li obec (město) v pracovněprávních vztazích jako zaměstnavatel, je jejím statutárním orgánem tajemník obecního (městského) úřadu (magistrátu), popřípadě, nebyl-li tajemník ustanoven, starosta (zástupce starosty), který je oprávněn činit jménem obce (města) veškeré právní úkony týkající se pracovněprávních vztahů (kupř. uzavírání a ukončování pracovních poměrů) mezi obcí (jako zaměstnavatelem) a zaměstnanci obecního úřadu (k tomu srov. například rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 11. 4. 2002, sp. zn. 21 Cdo 1332/2001, a ze dne 4. 3. 2003, sp. zn. 21 Cdo 850/2002). Na tomto závěru dovolací soud i nadále setrvává a neshledává žádné důvody k jeho změně. Názor dovolatele, že tajemnice Magistrátu města H. K. „jakožto statutární orgán zaměstnavatele“ byla oprávněna „v rámci schváleného počtu zaměstnanců“ rozhodovat o organizačních změnách v organizační struktuře magistrátu, však přesto sdílet nelze.

Podle ustanovení § 102 odst. 2 písm. f), j) a o) zákona o obcích je radě obce vyhrazeno stanovit rozdělení pravomocí v obecním úřadu, zřizovat a zrušovat odbory a oddělení obecního úřadu (§ 109 odst. 2), stanovit celkový počet zaměstnanců obce v obecním úřadu a v organizačních složkách obce a schvalovat organizační řád obecního úřadu.

Z uvedeného vyplývá, že, i když tajemník obecního úřadu (magistrátu) plní úkoly statutárního orgánu zaměstnavatele podle zvláštních předpisů vůči zaměstnancům obce (města) zařazeným do obecního úřadu (magistrátu) a řídí a kontroluje činnost zaměstnanců obce (města) zařazených do obecního úřadu (magistrátu), o celkovém počtu zaměstnanců obce (města) v obecním úřadu (magistrátu) a o organizační struktuře (organizačním řádu) obecního úřadu (magistrátu) rozhoduje rada obce (města). Toto její oprávnění, které zřejmě v sobě implicitně zahrnuje také zřizování a rušení jednotlivých pracovních míst v rámci organizační struktury obecního úřadu (magistrátu), není žádným ustanovením zákona o obcích (ani zákonem č. 312/2002 Sb., o úřednicích územních samosprávných celků, ve znění pozdějších změn a doplňků, na který poukazuje žalovaný v dovolání) omezeno. Tuto pravomoc rady obce (města) nemůže popřít ani dovolatelem akcentovaná skutečnost, že „tajemník jakožto vedoucí úředník ví, kolik zaměstnanců na výkon té které správní činnosti potřebuje“. Zákon v tomto směru předpokládá aktivní spolupráci tajemníka obecního úřadu (magistrátu) s radou obce (města), kupř. ve formě návrhů či doporučení; oprávnění k vydávání organizačních norem mu však – jak vyplývá především z ustanovení § 110 odst. 4 písm. e) zákona o obcích – svěřeno není. Tuto pravomoc svěřuje ustanovení § 102 odst. 2 písm. o) zákona o obcích výhradně výkonnému (kolegiálnímu) orgánu obce (města) – radě obce (radě města).

V projednávané věci se však z výsledků provedeného dokazování, ani z obsahu spisu nepodává (a ani není žalovaným tvrzeno), že by Rada města H. K. předtím, než byla žalobkyni dne 9. 7. 2009 dána výpověď z pracovního poměru, rozhodla o změně organizační struktury (organizačního řádu) v rámci stavebního odboru Magistrátu města H. K., z níž by vyplývalo zrušení pracovní pozice zastávané žalobkyní. Rada města H. K. sice na svém 15. zasedání, které se konalo dne 18. 11. 2008, přijala usnesení, podle kterého (jeho bodu II.3.) schválila „záměr přesunout s účinností od 1. 1. 2009 oddělení územně správní z odboru hlavního architekta do odboru stavebního“, odpovídající změnu organizačního řádu Magistrátu města H. K. však nakonec nepřijala. Ani usnesení z 16. zasedání Rady města H. K. ze dne 2. 12. 2008, podle kterého (jeho bodu II. a III.) Rada města H. K. stanovila „celkový počet zaměstnanců Statutárního města H. K., zařazených v rámci Magistrátu města a v organizačních složkách, pro rok 2009 následovně, Magistrát města 429, jesle 19, jídelna důchodců 6“ a uložila Mgr. M. P., tajemnici Magistrátu města H. K., „zabezpečit realizaci schváleného usnesení“, nelze považovat za způsobilý podklad pro dání výpovědi žalobkyni podle ustanovení § 52 písm. c) zák. práce; tímto rozhodnutím rada města realizovala toliko svoji pravomoc podle ustanovení § 102 odst. 2 písm. j) zákona o obcích (tj. stanovit celkový počet zaměstnanců města v magistrátu a v organizačních složkách města), aniž by se vyjadřovala také k organizační struktuře Magistrátu města H. K. Jestliže poté „v rámci takto schváleného počtu zaměstnanců“ rozhodla o konkrétní organizační změně, v důsledku níž bylo zrušeno žalobkyní zastávané pracovní místo ve stavebním odboru Magistrátu města H. K., tajemnice Magistrátu města H. K., je – jak se podává se shora podaného výkladu – nepochybné, že toto rozhodnutí nebyla oprávněna přijmout. Odvolací soud proto dospěl ke správnému závěru, že „faktický úkon – organizační změnu, kterou žalovaný odůvodnil výpověď danou žalobkyni podle § 52 písm. c) zák. práce, neučinil orgán, který k tomu byl oprávněn“, a že proto „je výpověď daná žalobkyni z tohoto důvodu neplatná“.

Protože napadený měnící rozsudek odvolacího soudu je z hlediska uplatněného dovolacího důvodu věcně správný a protože nebylo zjištěno (a ani dovolatelem tvrzeno), že by rozsudek odvolacího soudu byl postižen vadou uvedenou v ustanovení § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o. s. ř. nebo jinou vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, Nejvyšší soud dovolání žalovaného podle ustanovení § 243b odst. 2, části věty před středníkem, o. s. ř. zamítl.

Podle právní úpravy pracovněprávních vztahů účinné ode dne 1. 1. 2007 může zaměstnavatel dát zaměstnanci výpověď z pracovního poměru podle ustanovení § 52 zák. práce, i když má možnost ho dále zaměstnávat v místě, které bylo sjednáno jako místo výkonu práce, a i kdyby mu mohl nadále přidělovat jinou práci, která by odpovídala sjednanému druhu práce a která by pro něho byla vhodná.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 9. 2012, sp. zn. 21 Cdo 1520/2011)

Dopisem ze dne 29. 8. 2008 žalovaná sdělila žalobci, že mu dává výpověď z pracovního poměru z důvodu nadbytečnosti podle ustanovení § 52 písm. c) zák. práce, a to „s ohledem na její rozhodnutí ze dne 14. 8. 2008 učiněné za účelem optimalizace a zefektivnění organizační struktury a snížení stavu zaměstnanců za účelem zvýšení efektivnosti práce“, v důsledku kterého se žalobce pro ni stal nadbytečným zaměstnancem.

Dohodou „o skončení pracovního poměru dle § 49 zák. práce“ ze dne 2. 9. 2008 se žalovaná se žalobcem dohodli na rozvázání jejich pracovního poměru dnem 30. 9. 2008 „z důvodu organizačních změn dle § 52 písm. c) zák. práce“.

Žalobce se žalobou podanou u Obvodního soudu pro Prahu 10 dne 25. 11. 2008 domáhal, aby bylo určeno, že uvedená výpověď z pracovního poměru a dohoda o rozvázání pracovního poměru jsou neplatné. Žalobu zdůvodnil zejména tím, že u žalované pracoval jako „systémový administrátor – senior“ a že jeho pracovní místo bylo zrušeno, že se však později dozvěděl, že žalovaná měla v okamžiku výpovědi z pracovního poměru „řadu dalších volných pracovních pozic“ s obdobnou pracovní náplní, jakou měl žalobce, například specialista bezpečnosti IT, dvě pozice inženýra aplikačního vývoje POS a jedno místo v odboru správa systémů, a že skutečnou příčinou rozvázání pracovního poměru byly jeho spory se žalovanou ohledně proplácení pracovních pohotovostí. Žalobce dovozuje, že „neexistovala příčinná souvislost mezi tzv. nadbytečností zaměstnance a přijatými organizačními změnami“, o čemž svědčí i to, že „po odchodu žalobce se žalovaná snaží o získání vlastního nového zaměstnance na funkci systémového administrátora“. Dohodu o rozvázání pracovního poměru žalobce uzavřel v omylu, že se stal pro žalovanou nadbytečným, který žalovaná vyvolala svým jednáním.

Žalovaná namítala, že pracovní místa, která měla volná v době rozvázání pracovního poměru účastníků, nebyla pro žalobce vhodná, že činnosti, které žalobce vykonával pro žalovanou, zabezpečuje po zrušení žalobcova pracovního místa právnická osoba na „základě standardní obchodní smlouvy“ a že příčinou rozvázání pracovního poměru nebyly vzájemné spory účastníků z nároků z pracovní pohotovosti, ale nadbytečnost žalobce.

O b v o d n í s o u d pro Prahu 10 rozsudkem ze dne 7. 4. 2010 žalobě vyhověl a rozhodl, že žalobce je povinen zaplatit České republice – Obvodnímu soudu pro Prahu 10 soudní poplatek ve výši 2000 Kč a že žalovaná je povinna zaplatit žalobci na náhradu nákladů řízení 2000 Kč. Z výsledků dokazování dovodil, že žalovaná, u níž žalobce vykonával druh práce „vymezený pozicí systémový administrátor – senior“, měla v době rozvázání pracovního poměru se žalobcem volnou „pozici administrátora aplikačního serveru, inženýra aplikačního vývoje POS, specialisty bezpečnosti IT a systémového administrátora“ a že žalobce jako „systémový administrátor mohl vykonávat také činnosti, které spadají pod tyto pozice“; z výpovědi svědka Ing. E. V. a z výpisu z portálu En.wikipedia.org totiž dovodil, že „pozice systémového administrátora seniora v sobě zahrnuje také pracovní činnost pozice administrátora aplikačního serveru, inženýra aplikačního vývoje POS a specialisty bezpečnosti IT“, které měla žalovaná v rozhodné době volná. Podle názoru soudu prvního stupně se žalobce nestal rozhodnutím žalované ze dne 14. 8. 2008 nadbytečným, i když byla jeho pozice zrušena, neboť žalovaná v té době „poptávala zaměstnance na pozice, které lze zařadit pod obecný pojem systémový administrátor, a činnosti pod ně spadající mohl žalobce vykonávat“. Soud prvního stupně současně odmítl námitku žalované, že uvedené volné pozice zůstaly neobsazeny nebo byly také zrušeny a že na volná místa byla potřeba větší specializace než měl žalobce, neboť rozhodný je stav ke dni projevu vůle směřujícího k ukončení pracovního poměru a žalovaná měla možnost vymezit druh práce žalobce konkrétněji, než je pozice systémového administrátora. Protože se žalobce nestal rozhodnutím žalované ze dne 14. 8. 2008 nadbytečným, jsou neplatné jak výpověď z pracovního poměru ze dne 29. 8. 2008, tak i dohoda o rozvázání pracovního poměru ze dne 2. 9. 2008, při jejímž uzavření byl žalobce uveden žalovanou v omyl, že se v důsledku organizačních změn stal nadbytečným.

K odvolání žalované M ě s t s k ý s o u d v Praze rozsudkem ze dne 9. 12. 2010 potvrdil rozsudek soudu prvního stupně a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení. K odůvodnění svého rozhodnutí zejména uvedl, že „soud prvního stupně vycházel ze správně zjištěného skutkového stavu, který posoudil správně i po právní stránce“, a že „správně dovodil, že výpověď z pracovního poměru je neplatná a že je neplatná i mezi účastníky uzavřená dohoda o skončení pracovního poměru“. V „podrobnostech“ odvolací soud odkázal na odůvodnění rozsudku soudu prvního stupně, s nímž se ztotožnil.

Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podala žalovaná dovolání. Namítla, že soudy posoudily předpoklady pro výpověď z pracovního poměru podle ustanovení § 52 písm. c) zák. práce v rozporu s ustálenou judikaturou, když dovodily, že k platnosti této výpovědi se kromě „zákonných požadavků (přijetí organizační změny, existence nadbytečnosti zaměstnance a příčinné souvislosti mezi organizační změnou a nadbytečností)“ vyžaduje, aby zaměstnavatel neměl možnost zaměstnance nadále zaměstnávat na obdobné pracovní pozici, na jaké u něho dosud působil. Sou-

dy dále chybně vyložily ustanovení § 125 o. s. ř., když náplň práce žalobce a jiných pracovních pozic u žalované zjišťovaly „z obecných definic uveřejněných na všeobecném serveru En.wikipedia.org.“. Podle názoru dovolatelky soudy rovněž chybně posoudily otázku jednání v omylu, když za omyl způsobující neplatnost dohody o skončení pracovního poměru označily omyl zaměstnance týkající se důvodů pro ukončení pracovního poměru výpovědí, tj. omyl, který není omylem týkajícím se podstatných aspektů dohody o skončení pracovního poměru, a nezkoumaly, zda se skutečně jedná o omyl neomluvitelný a podstatný. Uvedla, že omyl v pohnutce, tj. omyl týkající se skutečností, které účastníka úkonu k učinění právního úkonu vedly, z hlediska práva není relevantní, neboť takový omyl právní úkon nečiní neplatným. Rozsudek odvolacího soudu považuje žalovaná „za naprosto nedostatečně odůvodněný“, neboť neobsahuje vyjádření, v čem odvolací soud spatřuje neplatnost výpovědi z pracovního poměru a dohody o rozvázání pracovního poměru, ani k námitkám žalované uvedených v odvolání. Žalovaná navrhla, aby dovolací soud zrušil rozsudky soudů obou stupňů a aby věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Žalobce navrhl, aby dovolací soud dovolání žalované odmítl. Uvedl, že odvolací soud postupoval v souladu s judikaturou soudů jak při posouzení neplatnosti výpovědi z pracovního poměru podle ustanovení § 52 písm. c) zák. práce, tak i v případě posouzení neplatnosti dohody o rozvázání pracovního poměru, založené na omylu, neboť zaměstnanec nemůže být nadbytečným, když zaměstnavatel má další volná místa s druhem práce sjednaným zaměstnancem pracovní smlouvou a zaměstnavatel se je snaží obsadit novými zaměstnanci. Žalobce byl při uzavírání dohody o rozvázání pracovního poměru uveden žalovanou v omyl, že se v důsledku organizačních změn stává nadbytečným, a jedině tento omyl žalovanou navozený byl zásadního významu, neboť žalobce by jinak na dohodu o rozvázání pracovního poměru nepřistoupil.

Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Z o d ů v o d n ě n í :

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř. k němu oprávněnou osobou (účastníkem řízení), se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

Dovolání je přípustné proti rozsudku odvolacího soudu, jímž bylo změněno rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé (§ 237 odst. 1 písm. a/ o. s. ř.), jímž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, kterým soud prvního stupně rozhodl ve věci samé jinak než v dřívějším rozsudku (usnesení) proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější rozhodnutí zrušil (§ 237 odst. 1 písm. b/ o. s. ř.), nebo jímž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže dovo-

lání není přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř. a dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam (§ 237 odst. 1 písm. c/ o. s. ř.).

Žalovaná napadá dovoláním rozsudek odvolacího soudu, jímž byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé. Podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř. dovolání není přípustné, a to již proto, že ve věci samé nebylo soudem prvního stupně vydáno rozhodnutí, které by bylo odvolacím soudem zrušeno. Dovolání žalované proti rozsudku odvolacího soudu tedy může být přípustné jen při splnění předpokladů uvedených v ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř.

Rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam ve smyslu ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo která je soudy rozhodována rozdílně, nebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak; k okolnostem uplatněným dovolacími důvody podle § 241a odst. 2 písm. a) a § 241a odst. 3 o. s. ř. se nepřihlíží (§ 237 odst. 3 o. s. ř.).

Dovolací soud je při přezkoumání rozhodnutí odvolacího soudu zásadně vázán uplatněnými dovolacími důvody (srov. § 242 odst. 3 o. s. ř.); vyplývá z toho mimo jiné, že při zkoumání, zda napadené rozhodnutí odvolacího soudu má ve smyslu ustanovení § 237 odst. 3 o. s. ř. ve věci samé po právní stránce zásadní právní význam, může posuzovat jen takové právní otázky, které dovolatel v dovolání označil.

Přípustnost dovolání podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. není založena již tím, že dovolatel tvrdí, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu má ve věci samé po právní stránce zásadní význam. Přípustnost dovolání nastává tehdy, jestliže dovolací soud za použití hledisek, příkladmo uvedených v ustanovení § 237 odst. 3 o. s. ř., dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu ve věci samé po právní stránce zásadní význam skutečně má.

V projednávané věci bylo pro rozhodnutí soudů významné mimo jiné vyřešení právní otázky, zda se zaměstnanec stává ve smyslu ustanovení § 52 písm. c) zák. práce nadbytečným i tehdy, má-li zaměstnavatel volná pracovní místa odpovídající druhu práce sjednanému v pracovní smlouvě, která zaměstnanci před podáním výpovědi z pracovního poměru nenabídl. Uvedená právní otázka nebyla v judikatuře soudů dosud ve všech souvislostech vyřešena. Vzhledem k tomu, že její posouzení bylo pro rozhodnutí v projednávané věci významné (určující), představuje napadený rozsudek odvolacího soudu rozhodnutí, které má ve věci samé po právní stránce zásadní význam. Dovolací soud proto dospěl k závěru, že dovolání žalované proti rozsudku odvolacího soudu je přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř.

Po přezkoumání rozsudku odvolacího soudu ve smyslu ustanovení § 242 o. s. ř., které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), Nejvyšší soud dospěl k závěru, že dovolání je opodstatněné.

Projednávanou věc je třeba i v současné době posuzovat – vzhledem k tomu, že žalobce se domáhá určení neplatnosti výpovědi z pracovního poměru, která mu byla

doručena dne 29. 8. 2008, a dohody o skončení pracovního poměru ze dne 2. 9. 2008 – podle zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, ve znění zákonů č. 585/2006 Sb., č. 181/2007 Sb., č. 261/2007 Sb., č. 296/2007 Sb. a č. 362/2007 Sb., nálezu Ústavního soudu č. 116/2008 Sb. a zákonů č. 121/2008 Sb. a č. 126/2008 Sb., tedy podle zákoníku práce ve znění účinném do 30. 9. 2008.

Podle ustanovení § 52 písm. c) zák. práce zaměstnavatel může dát zaměstnanci výpověď, stane-li se zaměstnanec nadbytečným vzhledem k rozhodnutí zaměstnavatele nebo příslušného orgánu o změně jeho úkolů, technického vybavení, o snížení stavu zaměstnanců za účelem zvýšení efektivity práce nebo o jiných organizačních změnách.

K předpokladům pro podání výpovědi z pracovního poměru podle ustanovení § 52 písm. c) zák. práce patří podle ustálené judikatury soudů to, že o změně úkolů zaměstnavatele, jeho technického vybavení, o snížení stavu zaměstnanců za účelem zvýšení efektivity práce nebo o jiných organizačních změnách přijal zaměstnavatel (nebo příslušný orgán) rozhodnutí, že se podle tohoto rozhodnutí konkrétní zaměstnanec stal pro zaměstnavatele nadbytečným a že tu je příčinná souvislost mezi nadbytečností zaměstnance a přijatými organizačními změnami, tj. že se zaměstnanec stal právě a jen v důsledku takového rozhodnutí (jeho provedením u zaměstnavatele) nadbytečným. Pro výpověď z pracovního poměru podle ustanovení § 52 písm. c) zák. práce je současně charakteristické, že zaměstnavatel i nadále může (objektivně vzato) zaměstnanci přidělovat práci podle pracovní smlouvy (v důsledku rozhodnutí o změně úkolů zaměstnavatele, jeho technického vybavení, o snížení stavu zaměstnanců za účelem zvýšení efektivity práce nebo o jiných organizačních změnách zaměstnavatel neztrácí možnost přidělovat zaměstnanci práci, kterou pro něj dosud podle pracovní smlouvy konal), avšak jeho práce není (vůbec nebo v původním rozsahu) pro zaměstnavatele v dalším období potřebná, neboť se stal nadbytečným vzhledem k rozhodnutí o změně úkolů organizace, technického vybavení, o snížení stavu pracovníků za účelem zvýšení efektivity práce nebo o jiných organizačních změnách. Zákon uvedeným způsobem zaměstnavateli umožňuje, aby reguloval počet svých zaměstnanců a jejich kvalifikační složení tak, aby zaměstnával jen takový počet zaměstnanců a v takovém kvalifikačním složení, jaké odpovídá jeho potřebám (srov. například rozsudek býv. Nejvyššího soudu ze dne 22. 2. 1968, sp. zn. 6 Cz 215/67, uveřejněný pod č. 57 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 1968, rozsudek býv. Nejvyššího soudu ČSR ze dne 23. 7. 1968, sp. zn. 6 Cz 49/68, uveřejněný pod č. 94 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 1968, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. 6. 2002, sp. zn. 21 Cdo 1369/2001).

Pro závěr, zda bylo přijato rozhodnutí o změně úkolů zaměstnavatele, technického vybavení, o snížení stavu zaměstnanců za účelem zvýšení efektivity práce nebo o jiných organizačních změnách, není samo o sobě významné, jak zaměstnavatel (příslušný orgán) své rozhodnutí označil. Především je podstatné, zda rozhodnutí zaměstnavatele (příslušného orgánu) sledovalo změnu úkolů zaměstnavatele, tech-

nického vybavení, snížení stavu zaměstnanců za účelem zvýšení efektivnosti práce nebo jinou organizační změnu, pomocí níž měl být regulován počet zaměstnanců a jejich kvalifikační složení tak, aby zaměstnavatel nadále zaměstnával jen takový počet zaměstnanců a v takovém kvalifikačním složení, jaké odpovídá jeho potřebám, nebo zda podle svého obsahu nebo účelu směřovalo k jinému cíli. Jestliže rozhodnutí zaměstnavatele (příslušného orgánu) bylo opravdu přijato (posuzováno podle jeho skutečného smyslu) k dosažení změny úkolů zaměstnavatele, technického vybavení, snížení stavu zaměstnanců za účelem zvýšení efektivnosti práce nebo jiné organizační změny, byl splněn hmotněprávní předpoklad pro podání platné výpovědi z pracovního poměru podle ustanovení § 52 písm. c) zák. práce; to platí i tehdy, nebyl-li organizační změnou sledovaný efekt později dosažen nebo ukázala-li se přijatá organizační změna posléze jako neúčinná. V případě, že rozhodnutím zaměstnavatele (příslušného orgánu), popřípadě jeho realizací u zaměstnavatele, byly od počátku sledovány jiné než uvedené cíle a že tedy zaměstnavatel (příslušný orgán) ve skutečnosti jen předstíral přijetí organizačního opatření (změnu svých úkolů, technického vybavení, snížení stavu zaměstnanců za účelem zvýšení efektivnosti práce nebo jinou organizační změnu), je třeba – bez ohledu na to, jak své opatření označil – dovodit, že rozhodnutí o organizační změně nebylo přijato. Na tomto závěru nic nemění to, že rozhodnutí zaměstnavatele (příslušného orgánu) o změně jeho úkolů, technického vybavení, o snížení stavu zaměstnanců za účelem zvýšení efektivnosti práce nebo o jiných organizačních změnách není – jak dále dovodila ustálená judikatura soudů – právním úkonem ve smyslu ustanovení § 34 obč. zák. a že je samo o sobě nelze přezkoumávat z hlediska platnosti ve smyslu zásad uvedených v ustanoveních § 37 až 39 obč. zák. a § 20 zák. práce; nejedná se tu totiž o takovýto přezkum, ale o posouzení, jaké rozhodnutí bylo přijato a zda jde o rozhodnutí významné z pohledu ustanovení § 52 písm. c) zák. práce (srov. též právní názor vyjádřený v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2004, sp. zn. 21 Cdo 2204/2003, který byl uveřejněn pod č. 54 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 2005).

Bylo-li zaměstnavatelem (příslušným orgánem) přijato rozhodnutí o změně úkolů zaměstnavatele, technického vybavení, o snížení stavu zaměstnanců za účelem zvýšení efektivnosti práce nebo o jiných organizačních změnách, jehož provedení u zaměstnavatele mělo za následek zrušení pracovního místa, které zaměstnanec dosud zastával, je odůvodněn závěr, že tu je také příčinná souvislost mezi nadbytečností zaměstnance a přijatými organizačními změnami. Je možné, že zaměstnavatel má v době přijetí organizačních změn volná jiná pracovní místa, a to i taková, která by mohl nadbytečný zaměstnanec dále konat pro zaměstnavatele vzhledem k druhu práce a místu výkonu práce, sjednaným v pracovní smlouvě. Povinnost nabídnout zaměstnanci před podáním výpovědi z pracovního poměru podle ustanovení § 52 zák. práce jinou pro něho vhodnou práci, kterou má k dispozici, není předpokladem pro podání výpovědi z pracovního poměru ani podle ustanovení § 52 písm. c) zák. práce, ani z jiného zákonem stanoveného důvodu.

Podle právní úpravy účinné do 31. 12. 2006 zaměstnavatel mohl dát zaměstnanci výpověď z pracovního poměru, nešlo-li o výpověď pro porušení pracovní kázně nebo z důvodu, pro který lze okamžitě zrušit pracovní poměr, pouze tehdy, jestliže neměl možnost ho dále zaměstnávat v místě, které bylo sjednáno jako místo výkonu práce, ani v místě jeho bydliště, a to ani po předchozí průpravě, nebo jestliže zaměstnanec nebyl ochoten přejít na jinou vhodnou práci, kterou mu zaměstnavatel nabídl v místě, které bylo sjednáno jako místo výkonu práce, nebo v jeho bydlišti, nebo podrobit se předchozí průpravě pro tuto jinou práci (srov. § 46 odst. 2 zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů). Právní úprava pracovních vztahů účinná ode dne 1. 1. 2007 tento institut tzv. nabídkové povinnosti – jak vyplývá ze zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, ve znění pozdějších předpisů – nepřevzala. Znamená to, že zaměstnavatel může dát zaměstnanci výpověď z pracovního poměru podle ustanovení § 52 zák. práce, i když má možnost ho dále zaměstnávat v místě, které bylo sjednáno jako místo výkonu práce, a i kdyby mu mohl nadále přidělovat jinou práci, která by odpovídala sjednanému druhu práce a která by pro něho byla vhodná.

V projednávané věci soudy dovodily, že žalobce konal pro žalovanou práci na „pozici systémový administrátor – senior“, která byla rozhodnutím žalované ze dne 14. 8. 2008 zrušena. Odpovídají-li tyto závěry skutečnosti, pak nemůže být – jak vyplývá z výše uvedeného – výpověď z pracovního poměru ze dne 29. 8. 2008 neplatným právním úkonem jen proto, že žalovaná měla v době výpovědi volná jiná pracovní místa, která by spadala pod druh práce „vymezený pozicí systémový administrátor – senior“.

Názor soudů, podle kterého je neplatná také dohoda o rozvázání pracovního poměru ze dne 2. 9. 2008, protože ji žalobce uzavřel v omylu, že se stal pro žalovanou nadbytečným, je za tohoto stavu věci předčasné, nebylo-li dosud uzavřeno v souladu se zákonem, že by tu nebyla dána nadbytečnost žalobce ve smyslu ustanovení § 52 písm. c) zák. práce.

Z uvedeného vyplývá, že není správný právní závěr soudů obou stupňů, podle něhož se žalobce nestal pro žalovanou nadbytečným zaměstnancem; vedeny chybným právním názorem se soudy blíže a podrobněji nezabývaly zkoumáním, zda rozhodnutí žalované ze dne 14. 8. 2008 vskutku představovalo rozhodnutí o organizačních změnách ve smyslu ustanovení § 52 písm. c) zák. práce. Protože rozsudek odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci, Nejvyšší soud ho podle ustanovení § 243b odst. 2, části věty za středníkem, zrušil. Vzhledem k tomu, že důvody, pro které byl zrušen rozsudek odvolacího soudu, platí i na rozhodnutí soudu prvního stupně, zrušil též rozsudek soudu prvního stupně a věc vrátil soudu prvního stupně (Obvodnímu soudu pro Prahu 10) k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3, věta druhá, o. s. ř.).

Útok na majetek zaměstnavatele, ať už přímý (např. krádeží, poškozováním, zneužitím apod.) nebo nepřímý (např. pokusem odčerpat část majetku zaměstnavatele bez odpovídajícího protiplnění), představuje z hlediska vymezení relativně neurčité hypotézy § 55 odst. 1 písm. b) zák. práce tak významnou okolnost, že zpravidla již sama o sobě postačuje pro závěr o porušení povinnosti zaměstnance vyplývající z právních předpisů vztahujících se k jím vykonávané práci zvlášť hrubým způsobem.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 10. 2012, sp. zn. 21 Cdo 2596/2011)

Dopisem ze dne 27. 4. 2009 sdělil žalovaný žalobci, že mu „ve smyslu ustanovení zákoníku práce dává výpověď dle § 55, písm. b) ze smlouvy uzavřené dne 2. 4. 2007 s okamžitou platností ke dni 27. 4. 2009“.

Dopisem ze dne 30. 4. 2009 (doručeným žalobci dne 4. 5. 2009) sdělil žalovaný žalobci, že s ním „okamžitě zrušuje“ pracovní poměr, protože dne 10. 4. 2009 se sice na začátku pracovní doby dostavil na pracoviště a vyznačil v souladu s interními předpisy svůj příchod do zaměstnání, vzápětí však pracoviště opustil a zbytek pracovní doby strávil mimo své pracoviště a zabýval se vlastními soukromými záležitostmi. Krátce před koncem pracovní doby se navrátil na pracoviště a vyznačil svůj odchod tak, jako by celou pracovní dobu strávil na pracovišti výkonem sjednané práce.

Žalobce se domáhal, aby bylo určeno, že okamžitá zrušení pracovního poměru s žalobcem, učiněná písemnostmi žalovaného ze dne 27. 4. 2009 a ze dne 30. 4. 2009, jsou neplatná. Žalobu odůvodnil zejména tím, že z dopisu ze dne 27. 4. 2009 je možné dovodit pouze to, že žalovaný se žalobcem okamžitě ruší pracovní poměr, protože tento přípis „neobsahuje žádný důvod, natož skutkově vymezený“. Účinky právního úkonu mohou v tomto případě nastat, i když se jedná zjevně o neplatný právní úkon, takže následující den 28. 4. 2009 žalobce již nebyl v pracovním poměru u žalovaného. Neplatnost okamžitého zrušení pracovního poměru provedeného dopisem ze dne 30. 4. 2009, který žalobce převzal dne 4. 5. 2009, spatřoval žalobce v tom, že „se jedná o nemožnost plnění, neboť tímto úkonem nelze zrušit něco, co již bylo zrušeno“, a chybí také „věcné předpoklady okamžitého zrušení pracovního poměru, neboť žalovaným tvrzeným jednáním žalobce (nepřítomností na pracovišti po část pracovní doby) nemohla být naplněna zákonem předpokládaná intenzita zvlášť hrubého porušení povinností vyplývajících z právních předpisů vztahujících se k jím vykonávané práci“.

O b v o d n í s o u d pro Prahu 10 rozsudkem ze dne 5. 5. 2010 určil, že okamžitě zrušení pracovního poměru s žalobcem „písemností žalovaného ze dne 27. 4. 2009“ je neplatné, žalobu o určení, že okamžitě zrušení pracovního poměru

se žalobcem učiněné „písemností žalovaného ze dne 30. 4. 2009“ je neplatné, zamítl; zároveň rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení, že žalobce je povinen „uhradit náklady státu 323 Kč na účet zdejšího soudu“ a že žalovaná je povinna „uhradit náklady státu 323 Kč na účet zdejšího soudu“. Po provedeném dokazování měl za prokázané, že všichni zaměstnanci žalovaného měli povinnost „se zaznamenávat do docházkového systému, včetně pracovních cest“. Tuto povinnost měl i žalobce, který na svém pracovišti v sídle žalované společnosti měl být v době od 9.00 hodin do 14.30 hodin. Dne 10. 4. 2009 sice žalobce zaznamenal do docházkového systému příchod na pracoviště, které, aniž by učinil záznam v docházce, následně opustil a „v blíže neurčených hodinách“ byl přítomen v místě svého bydliště. Před koncem pracovní doby se na pracoviště vrátil a v docházkovém systému učinil záznam o svém odchodu ze zaměstnání. Žalobce tím porušil čl. 5.2 pracovní smlouvy (v této době se nenacházel na svém pracovišti a neplnil žádné úkoly, vyplývající z jeho pracovního poměru k žalovanému), § 38 odst. 1 písm. a), § 301 písm. a), b) a § 302 písm. a), b), a f) zák. práce. S přihlédnutím k tomu, že „se jednalo o zaměstnance s vysoce významným postavením ve společnosti žalované, podléhajícího pouze jednateli společnosti, s příjmem ve výši 70 000 Kč hrubého měsíčně, s odpovídající odpovědností při plnění pracovních úkolů“ a že se jednalo o „nikoliv ojedinělé jednání žalobce, avšak k tomuto jednání docházelo i v předchozím období, jak bylo zjištěno z výsledku jednatele společnosti, avšak toto bylo zprvu tolerováno, s ohledem na důležitost žalobce pro žalovanou“, soud prvního stupně dovodil, že žalobce uvedeným jednáním hrubě porušil pracovní povinnosti vyplývající z právních předpisů vztahujících se k jím vykonávané práci. Okamžité zrušení pracovního poměru, dané žalovaným žalobci přípisem ze dne 27. 4. 2009, neobsahovalo skutkové vymezení důvodů, které vedly žalovaného k rozvázání pracovního poměru „ve smyslu ustanovení § 55 písm. b) zák. práce“, důvod nebyl skutkově vymezen tak, aby jej nebylo možno zaměnit s jiným, „totiž tento důvod nebyl uveden vůbec“. Oba účastníci navíc „chápali písemnost ze dne 27. 4. 2009“ jako neplatné rozvázání pracovního poměru a „i po tomto datu žalovaný žalobce nadále zaměstnával a žalobce vykonával pro žalovaného práci“.

K odvolání žalobce (které směřovalo pouze proti výroku o určení neplatnosti okamžitého zrušení pracovního poměru ze dne 30. 4. 2009 a nákladovým výrokům) M ě s t s k ý s o u d v Praze rozsudkem ze dne 14. 12. 2010 rozsudek soudu prvního stupně změnil ve výroku II. (v zamítavém výroku ve věci samé) tak, že určil, že okamžité zrušení pracovního poměru se žalobcem, učiněné písemností žalovaného ze dne 30. 4. 2009, je neplatné, a ve výrocích III., IV. a V. (v nákladových výrocích) tak, že žalovaný je povinen zaplatit žalobci náhradu nákladů řízení 13 080 Kč „na účet“ advokáta JUDr. J. H., a že žalovaný je povinen zaplatit náklady státu 646 Kč „na účet Obvodního soudu pro Prahu 10“; zároveň rozhodl, že žalovaný je povinen zaplatit žalobci náhradu nákladů odvolacího řízení 10 920 Kč „na účet“ advokáta JUDr. J. H. Shodně se soudem prvního stupně dospěl k závěru, že „žalobce dne

10. 4. 2009 porušil své pracovní povinnosti, jestliže opustil pracoviště, aniž tuto skutečnost vyznačil v docházkovém systému“, a že neprokázal, že by byl této povinnosti oproti jiným zaměstnancům žalované zproštěn ani že by v dopoledních hodinách vykonával práci pro žalovaného v D. B. Souhlasil se soudem prvního stupně i v tom, že bylo povinností žalobce jako zaměstnance žalovaného docházkový systém používat, i kdyby to nebylo dáno vnitřní směrnici, ale pokynem nadřízeného, který žalobce dostal; tuto povinnost nejméně dne 10. 4. 2009 porušil. Nesouhlasil však se závěrem, že „žalobce měl vysoké postavení u žalované a že byl vedoucím pracovníkem, na nějž se vztahovalo ustanovení § 302 zák. práce“, protože toto tvrzení soudu prvního stupně nemá oporu v provedeném dokazování (nebyl předložen žádný vnitřní předpis, upravující hierarchii pracovních míst u žalovaného a „pouhá výše hrubého příjmu žalobce sama o sobě pro takový závěr není dostatečná“). Odvolací soud uzavřel, že „žalobce porušil své pracovní povinnosti dané ustanovením § 38 odst. 1 a § 301 písm. a) a b) zák. práce“ způsobem, který je mu v dopise ze dne 30. 4. 2009 vytknut. Protože nebylo prokázáno, že by se jednalo o opakované porušení pracovních povinností (žalovaný doložil pouze záznam o projednání případu ze dne 10. 4. 2009), šlo pouze o ojedinělé pochybení a porušení pracovních povinností žalobcem, které měl žalovaný „postihnout jiným způsobem, na který zákoník práce pamatuje“, ale „postup podle ustanovení § 55 odst. 1 písm. b) zák. práce není odůvodněn“.

Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podal žalovaný dovolání. Za „nepřípadný a neudržitelný“ považuje závěr, že „nebylo prokázáno, že by se v případě žalobce jednalo o opakované porušení pracovních povinností s tím, že žalovaná doložila pouze záznam o projednání případu z 10. 4. 2009“. Odvolací soud dostatečně nerozlišil to, že v případě žalobce nešlo o „prostou“ jednodenní neomluvenou nepřítomnost v práci, ale o celodenní neplnění pracovních úkolů, které bylo žalobcem jako zaměstnancem v manažerské pozici vědomě vykázáno jako odpracovaná pracovní doba. Podle dovolatele nelze akceptovat závěr, že „vědomě zkraslování údajů o odpracované pracovní době s cílem dosáhnout mzdové kompenzace za neprací by mělo být ve vztahu k odpovědným manažerským pozicím postihováno pouhým vytýkacím dopisem“. Právní posouzení věci odvolacím soudem není správné, protože nevychází „z celkového hodnocení incidentu dne 10. 4. 2009“, který je „těžištěm celého sporu“. Odvolací soud se totiž zaměřil na absenci „vícerého opakování“ excesů žalobce, aniž by vzal v úvahu „naprostou ztrátu důvěry“ žalovaného v žalobce. Dovolatel navrhl, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a aby „určil, že žaloba, jíž se žalobce domáhal určení, že okamžité zrušení pracovního poměru s žalobcem učiněné písemností žalovaného ze dne 30. 4. 2009, je neplatné, se zamítá“.

Žalobce navrhl, aby dovolání žalovaného bylo zamítnuto, neboť „není důvodné a odůvodněné“.

N e j v y š š í s o u d zrušil rozhodnutí odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Z o d ů v o d n ě n í :

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř. a že jde o rozsudek, proti kterému je podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř. dovolání přípustné, přezkoumal napadený rozsudek ve smyslu ustanovení § 242 o. s. ř. bez nařízení jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.) a dospěl k závěru, že dovolání je opodstatněné.

Otázku platnosti okamžitého zrušení pracovního poměru, které žalovaný dal žalobci dopisem ze dne 30. 4. 2009, je třeba i v současné době posuzovat – vzhledem k tomu, že dopis žalovaného ze dne 30. 4. 2009 byl žalobci doručen dne 4. 5. 2009 – podle zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, ve znění účinném do 13. 9. 2009, to je do doby, než nabyl účinnosti zákon č. 320/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, dále jen „zák. práce“.

Podle ustanovení § 55 odst. 1 písm. b) zák. práce zaměstnavatel může výjimečně pracovní poměr okamžitě zrušit jen tehdy, porušil-li zaměstnanec povinnost vyplývající z právních předpisů vztahujících se k jím vykonávané práci zvlášť hrubým způsobem.

Podle ustanovení § 60 zák. práce okamžité zrušení pracovního poměru musí zaměstnavatel i zaměstnanec provést písemně, musí v něm skutkově vymezit jeho důvod tak, aby jej nebylo možno zaměnit s jiným, a musí je ve stanovené době doručit druhému účastníku, jinak je neplatné; uvedený důvod nesmí být dodatečně měněn.

Dodržovat povinnosti vyplývající z právních předpisů vztahujících se k jím vykonávané práci patří k základním povinnostem zaměstnance, vyplývajícím z pracovního poměru (srov. § 38 odst. 1 písm. b/ zák. práce). Má-li být porušení povinnosti vyplývající z právních předpisů vztahujících se k vykonávané práci právně postižitelné jako důvod k rozvázání pracovního poměru ze strany zaměstnavatele, musí být porušení pracovních povinností ze strany zaměstnance zaviněno (alespoň z nedbalosti) a musí dosahovat určitý stupeň intenzity. Zákoník práce rozlišuje mezi soustavným méně závažným porušováním povinnosti vyplývající z právních předpisů vztahujících se k zaměstnancem vykonávané práci, závažným porušením povinnosti vyplývající z právních předpisů vztahujících se k jím vykonávané práci a porušením povinnosti vyplývající z právních předpisů vztahujících se k jím vykonávané práci zvlášť hrubým způsobem. Porušení povinnosti vyplývající z právních předpisů vztahujících se k zaměstnancem vykonávané práci nejvyšší intenzity (zvlášť hrubým způsobem) je důvodem k okamžitému zrušení pracovního poměru nebo k výpovědi z pracovního poměru (§ 55 odst. 1 písm. b/, § 52 odst. 1 písm. g/, část věty před středníkem, zák. práce).

Pracovní povinnosti jsou zaměstnanci stanoveny právními předpisy, pracovním řádem, pracovní smlouvou nebo pokynem přímo nadřízeného vedoucího zaměstnance. Jednotlícím kritériem pro všechny druhy těchto povinností je, že vyplývají z pracovního poměru nebo jiného pracovněprávního vztahu k zaměstnavateli; jednání zaměstnance, jímž nebyly porušeny povinnosti z pracovněprávního vztahu, nemůže být posouzeno jako porušení pracovních povinností.

Podle ustanovení § 301 písm. d) zák. práce jsou zaměstnanci povinni řádně hospodařit s prostředky svěřenými jim zaměstnavatelem a střežit a ochraňovat majetek zaměstnavatele před poškozením, ztrátou, zničením a zneužitím a nejednat v rozporu s oprávněnými zájmy zaměstnavatele.

Uvedené povinnosti, které patří k základním povinnostem zaměstnanců, představují ve své obecnosti mravní imperativ kladený na každého zaměstnance, jenž ve svém obsahu znamená určitou míru loajality ve vztahu ke svému zaměstnavateli, a zároveň též i obecnou prevenční povinnost zaměstnance ve vztahu k majetku a oprávněným zájmům zaměstnavatele; jde o požadavek na určitou úroveň kvality chování zaměstnance. Zákon zde vedle povinností vyplývajících z právních předpisů a jiných předpisů vztahujících se k práci zaměstnance (§ 301 písm. c/ zák. práce) ukládá zaměstnanci, aby celým svým chováním v souvislosti s pracovním vztahem nezpůsobil zaměstnavateli škodu, ať už majetkovou nebo morální (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 12. 2005, sp. zn. 21 Cdo 59/2005, uveřejněný pod č. 86, ročník 2006, Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek).

Ustanovení § 55 odst. 1 písm. b) zák. práce patří k právním normám s relativně neurčitou (abstraktní) hypotézou, tj. k takovým právním normám, jejichž hypotéza není stanovena přímo právním předpisem a které tak přenechávají soudu, aby podle svého uvážení v každém jednotlivém případě vymezil sám hypotézu právní normy ze širokého, předem neomezeného okruhu okolností. Pro posouzení, zda zaměstnanec porušil povinnosti vyplývající z právních předpisů vztahujících se k jím vykonávané práci méně závažně, závažně nebo zvláště hrubým způsobem, zákon nestanoví, z jakých hledisek má soud vycházet. V zákoníku práce ani v ostatních pracovněprávních předpisech nejsou pojmy „méně závažné porušení povinnosti vyplývající z právních předpisů vztahujících se k zaměstnancem vykonávané práci“, „závažné porušení povinnosti vyplývající z právních předpisů vztahujících se k zaměstnancem vykonávané práci“ a „porušení povinnosti vyplývající z právních předpisů vztahujících se k zaměstnancem vykonávané práci zvláště hrubým způsobem“ definovány, přičemž na jejich vymezení závisí možnost a rozsah postihu zaměstnance za porušení takové povinnosti. Vymezení hypotézy právní normy tedy závisí v každém konkrétním případě na úvaze soudu; soud může přihlídnout při zkoumání intenzity porušení povinností vyplývajících z právních předpisů vztahujících se k zaměstnancem vykonávané práci k osobě zaměstnance, k funkci, kterou zastává, k jeho dosavadnímu postoji k plnění pracovních úkolů, k době a situaci, v níž došlo k porušení pracovní kázně, k míře zavinění zaměstnance, ke způsobu a intenzitě

porušení konkrétních povinností zaměstnance, k důsledkům porušení uvedených povinností pro zaměstnavatele, k tomu, zda svým jednáním zaměstnanec způsobil zaměstnavateli škodu, apod. Zákon zde ponechává soudu širokou možnost uvážení, aby rozhodnutí o platnosti rozvázání pracovního poměru okamžitým zrušením nebo výpovědí odpovídalo tomu, zda po zaměstnavateli lze spravedlivě požadovat, aby pracovní poměr zaměstnance u něj nadále pokračoval (srov. ve vztahu k obsahově shodné dřívější právní úpravě rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 6. 1995, sp. zn. 6 Cdo 53/94, uveřejněný v časopise *Práce a mzda* č. 7-8, ročník 1996, a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 1. 2000, sp. zn. 21 Cdo 1228/99, uveřejněný ve *Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek* pod č. 21, ročník 2001). Výsledné posouzení intenzity porušení pracovní kázně není jen aritmetickým průměrem všech v konkrétním případě zvažovaných hledisek. K některým hlediskům je třeba přistupovat se zvýšenou pozorností tak, aby byla vystižena typová i speciální charakteristika porušení právních povinností v konkrétní věci. Ve vztazích zaměstnavatele a zaměstnance je zároveň nezbytný vztah důvěry, spolehlivost zaměstnance a jeho poctivost vyplývající z ustanovení § 301 písm. d) zák. práce, jež zároveň – jak výše rozvedeno – ukládá zaměstnanci, aby celým svým chováním v souvislosti s pracovním vztahem nezpůsobil zaměstnavateli škodu, ať už majetkovou nebo morální.

Nejvyšší soud proto dospěl k závěru, že útok na majetek zaměstnavatele, ať už přímý (např. krádeží, poškozování, zneužitím apod.) nebo nepřímý (např. pokusem odčerpat část majetku zaměstnavatele bez odpovídajícího protiplnění – jako v projednávané věci), představuje z hlediska vymezení relativně neurčité hypotézy § 55 odst. 1 písm. b) zák. práce tak významnou okolnost, že zpravidla již sama o sobě postačuje pro závěr o porušení povinnosti zaměstnance vyplývající z právních předpisů vztahujících se k jím vykonávané práci zvláště hrubým způsobem.

V průběhu řízení – jak je zřejmé z obsahu spisu – nebyly pochybnosti o tom, že žalobce jednáním, které mu bylo vytknuto v okamžitém zrušení pracovního poměru ze dne 30. 4. 2009 (dne 10. 4. 2009 zaznamenal do docházkového systému příchod na pracoviště, které, aniž by učinil záznam v docházkovém systému, následně opustil, a před koncem pracovní doby se na pracoviště vrátil a v docházkovém systému učinil záznam o svém odchodu ze zaměstnání), porušil povinnosti vyplývající z právních předpisů vztahujících se k jím vykonávané práci (konkrétně ustanovení § 38 odst. 1 písm. b/ a § 301 písm. a/ a b/ zák. práce); k tomuto závěru dospěly soudy obou stupňů, dovolatel je nenapadá, a proto ani přezkumu dovolacího soudu nepodléhá (§ 242 odst. 3 o. s. ř.). S odvolacím soudem lze souhlasit v tom, že při posuzování intenzity porušení pracovní kázně je třeba přihlížet i k tomu, zda se jednalo o opakované porušení povinností zaměstnancem, a k tomu, jaké bylo jeho postavení u zaměstnavatele. Vzhledem k okolnostem, za nichž k porušení pracovních povinností žalobcem došlo, měl však odvolací soud přihlížet zejména k tomu, že žalobce se svým jednáním (předstíráním výkonu práce pro žalovaného /zaměstnavatele/) pokusil získat na úkor zaměstnavatele konkrétní výhodu (mzdu za práci, kterou

nevykonat) a tím vlastně (úmyslně) usiloval o nekorektní (nezákonné) snížení majetku zaměstnavatele. Jinak řečeno, dopustil se útoku na majetek svého zaměstnavatele. K této okolnosti však odvolací soud při posuzování, zda se žalobce jednáním, jež mu bylo vytknuto v dopise žalovaného ze dne 30. 4. 2009, dopustil porušení povinnosti vyplývající z právních předpisů vztahujících se k jím vykonávané práci zvláště hrubým způsobem, nepřihlížel.

Z uvedeného vyplývá, že rozsudek odvolacího soudu není správný; Nejvyšší soud jej proto podle ustanovení § 243b odst. 2, části věty za středníkem, o. s. ř. zrušil a věc podle ustanovení § 243b odst. 3, věty první, o. s. ř. vrátil odvolacímu soudu (Městskému soudu v Praze) k dalšímu řízení.

Proti usnesení, jímž soud prvního stupně podle ustanovení § 76h o. s. ř. vyzve navrhovatele ke složení doplatku jistoty (§ 75 odst. 1, věta druhá, o. s. ř.), je odvolání přípustné.

(Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 13. 11. 2012,
sp. zn. 4 Cmo 386/2012)

Usnesením ze dne 30. 8. 2012 **K r a j s k ý s o u d** v Brně vyzval žalobce k zaplacení doplatku jistoty ve výši 1 000 000 Kč za předběžné opatření nařízené usnesením ze dne 2. 6. 2010. Dle odůvodnění shledal opodstatněnými důvody, pro něž žalovaný zvýšení jistoty navrhl, totiž že soudem nařízené předběžné opatření trvá již více než dva roky, žalovaný nemůže realizovat prodeje s výrobkem, jehož se předběžné opatření týká, a přitom marže z jednoho prodaného výrobku činí cca 7500 Kč a uvedených výrobků se běžně realizuje 6 až 8 kusů pro jednu tramvaj a zakázek se realizuje v řádech desítek až stovek ročně. Žalobcem uhrazená jistota 50 000 Kč je nedostačující.

Proti tomuto usnesení podal žalobce včasné odvolání. Především nesouhlasil s poučením, jehož se mu dostalo od soudu prvního stupně v napadeném usnesení, totiž že odvolání přípustné není. Vyjádřil názor, že se nejedná o usnesení, jímž se upravuje vedení řízení a proti němuž není odvolání přípustné podle ustanovení § 202 odst. 1 písm. a) o. s. ř. Uložení nepřiměřené kauce totiž může být účastníku řízení znemožněno domáhat se vydání předběžného opatření. Žalobce argumentuje ustanovením § 78b a násl. o. s. ř., dle něž soud rozhoduje o výši jistoty na náklady zajištění důkazu, přičemž možnost odvolání je pro takovéto rozhodnutí výslovně vyloučena ustanovením § 202 odst. 1 písm. n) o. s. ř. Není-li zákonem odvolání výslovně vyloučeno též proti rozhodnutí o výši jistoty za předběžné opatření, dovozuje výkladem a *contrario*, že odvolání do výše jistoty nelze subsumovat pod obecná ustanovení § 202 odst. 1 písm. a) o. s. ř., neboť občanské soudní řízení je ovládáno zásadou dvouinstančnosti, která je omezena jen v konkrétních odůvodněných a zákonodárcem konkrétně uvedených případech. Dále žalobce namítal, že soud prvního stupně rozhodoval podle ustanovení § 75b, § 76h o. s. ř. ve znění účinném od 1. 4. 2011. Přitom předběžné opatření bylo vydáno již dne 4. 5. 2010 a z přechodných ustanovení nelze zmocnění předsedy senátu k dodatečnému rozhodování o doplatku dle § 76h výslovně dovodit. Konečně namítal, že při rozhodování o doplatku jistoty je soud limitován ustanovením § 75b, věta druhá, o. s. ř. Soud musí mít osvědčeny okolnosti svědčící pro to, že došlo ke změně poměrů a že doplatek jistoty je důvodný. Žalovaný přitom ve svém podání ze dne 4. 8. 2012 výši svého ušlého zisku nijak neprokaže a netrvdí. Nedokládá, jaké konkrétní obchody mu předběžným opatřením

ušly či ujdou a rovněž ekonomické kalkulace nijak neprokazuje. Žalobce vytýká soudu prvního stupně, že bez dalšího tvrzení žalovaného přebírá a označuje za opodstatněné a jelikož v odůvodnění napadeného usnesení neuvedl, jakými úvahami se při akceptaci tvrzení žalovaného řídil, považuje žalobce napadené rozhodnutí za nepřezkoumatelné. Domáhal se proto zrušení napadeného usnesení.

V r c h n í s o u d v Olomouci změnil usnesení soudu prvního stupně tak, že žalobce vyzval, aby zaplatil doplatek jistoty ve výši 750 000 Kč.

Z o d ů v o d n ě n í :

Odvolací soud se v prvé řadě zabýval přípustností podaného odvolání a dospěl k závěru, že odvolání je přípustné.

Podle ustanovení § 201 o. s. ř. účastník může napadnout rozhodnutí soudu prvního stupně odvoláním, pokud to zákon nevyklučuje.

Právo odvolání přitom přísluší tomu účastníku, jemuž byla rozhodnutím způsobena v jeho právech určitá újma. V konkrétním případě bylo rozhodnuto o doplatku jistoty k zajištění náhrady škody nebo jiné újmy, která vzniká žalovanému předběžným opatřením. Procesním důsledkem neuposlechnutí výzvy soudu ke složení jistoty je zrušení předběžného opatření podle ustanovení § 77 odst. 2, věta druhá, o. s. ř. V případě, kdy předběžné opatření bylo nařízeno z důvodu potřeby zatímní úpravy poměrů účastníků, by to znamenalo, že znovu nastane stav nejistoty v postavení účastníků v rámci hospodářské soutěže a bude ohrožena pozice žalobce na trhu, kterou si mezi ostatními soutěžiteli dle svého tvrzení vybojoval díky úspěšnému vývoji elektromechanických dveřních pohonů pro vozidla hromadné přepravy osob. Vyhovění výzvě k zaplacení doplatku jistoty pak ve svém důsledku znamená, že žalobce částku, kterou takto na účet soudu složí na časově neomezenou dobu, musí vyčlenit ze své ekonomické kalkulace, nemůže ji investovat do svých podnikatelských aktivit a tato částka mu tak po časově neohrazenou dobu nepřinese žádný zisk. Je tak zřejmé, že napadeným usnesením je žalobci způsobena újma a je tak legitimován k podání odvolání.

Zbývá posoudit, zda podání odvolání v konkrétním případě zákon nevyklučuje.

Občanský soudní řád v ustanovení § 202 odst. 1 taxativně vypočítává usnesení, která zákon považuje za méně významná a nepřipouští proti nim odvolání. V taxativním výčtu však usnesení obsahující výzvu k doplatku jistoty za již nařízené předběžné opatření dle ustanovení § 75 b odst. 1, věta druhá, uvedeno není. Napadené usnesení nelze považovat za usnesení, jímž se upravuje vedení řízení, neboť se nejedná o usnesení, které se týká otázek vyžadujících v zájmu hospodárnosti vedení řízení rychlého řešení, aniž by odepření možnosti opravného prostředku mohlo být na újmu práv účastníků řízení. Odvolací soud přitom považuje za správnou argumentaci žalobce, že k závěru o tom, že se nejedná o usnesení, jímž

se upravuje vedení řízení, nutno dospět rovněž výkladem ustanovení § 202 odst. 1 písm. n) o. s. ř. a contrario. Na rozdíl od soudu prvního stupně proto odvolací soud dospěl k závěru, že odvolání je přípustné.

Odvolací soud proto přezkoumal napadené usnesení, jakož i řízení, které předcházelo jeho vydání, a dospěl k závěru, že odvolání žalobce je jen částečně důvodné.

Z obsahu předloženého spisu odvolací soud zjistil, že k návrhu žalobce soud prvního stupně usnesením ze dne 2. 6. 2010 vydal předběžné opatření, jímž uložil žalovanému povinnost zdržet se uvádění na trh, výroby a nabízení výrobku elektrického pohonu dveří, který je založen na principu, kdy rotační pohyb elektrického motoru je pomocí šnekové převodovky přes pastorek přenesen na ozubené kolo s namontovanými táhly, které převádí rotační pohyb na přímočarý, který se využívá pro pohon dveří. K odvolání žalovaného, v němž zpochybňoval tvrzení žalobce, že žalovaný uvedené zařízení nabízí a uvádí na trh, poukazem na skutečnost, že zařízení umožnil uvést pouze do zkušebního provozu, a v němž dále zpochybňoval odbornou způsobilost znalce, jehož posudek žalobce použil na podporu své argumentace, Vrchní soud v Olomouci usnesením ze dne 27. 7. 2010 nařízené předběžné opatření potvrdil.

Dne 24. 8. 2012 podal žalovaný návrh na uložení povinnosti žalobci složit doplatek jistoty ve výši alespoň 1 000 000 Kč. Tvrdil, že dosud složená jistota 50 000 Kč je ve vztahu k danému produktu směšně nízká a absolutně nebude postačovat k pokrytí újmy, která vzniká žalovanému v důsledku nařízeného předběžného opatření. Žalovaný již déle než dva roky nemůže daný výrobek uvádět na trh a realizovat zisk. Cena jednoho dveřního pohonu se pohybuje kolem 30 000 Kč a marže na něm realizovaná činí cca 7500 Kč. Na jednu tramvaj se prodá 6 až 8 takových pohonů, což znamená, že jenom na jedné nerealizované tramvaji uchází žalovanému zisk ve výši 45 000 – 60 000 Kč. Takových zakázek se běžně realizuje do roka v desítkách až stovkách pohonů. Je tedy evidentní, že žalovanému hrozí škody v rozsahu milionů korun ročně. Tvrdil, že z posledních účetních uzávěrek žalobce navíc vyplývá, že tento ztrácí svoje nejvýznamnější zákazníky a hrozí mu významné ekonomické sankce v řádu desetimilionů Kč, z čehož žalovaný dovozuje ztížení případné vyhlídky žalovaného domoci se svého práva na náhradu újmy. Nato soud prvního stupně rozhodl nyní napadeným usnesením.

Podle ustanovení § 75b odst. 1, věta druhá, o. s. ř.: „Dospěje-li předseda senátu k závěru, že složená jistota zjevně nedostačuje k zajištění náhrady škody nebo jiné újmy, která vznikla předběžným opatřením, vyzve navrhovatele bezodkladně, aby do tří dnů složil doplatek jistoty ve výši, kterou stanoví s přihlédnutím k okolnostem případu.“

Podle ustanovení § 76h o. s. ř. dokud trvají účinky předběžného opatření, může předseda senátu vyzvat navrhovatele ke složení doplatku jistoty (§ 75b odst. 1,

věta druhá) ve lhůtě tří dnů, učiní tak jen na návrh toho, komu byla předběžným opatřením uložena povinnost.

Citované zákonné ustanovení, o něž soud prvního stupně opřel napadené usnesení, nabylo účinnosti dne 1. 4. 2011. Odvolací soud nepovažuje za důvodnou odvolací námitku, že soud prvního stupně toto ustanovení aplikoval v rozporu se zásadou nepřipustnosti retroaktivity v občanském soudním řízení.

Podle přechodných ustanovení čl. IV. zákona č. 69/2011 Sb., o změně insolvenčního zákona a změně občanského soudního řádu, jímž bylo novelizováno ustanovení § 75b odst. 1 o. s. ř. a doplněno ustanovením § 76h o. s. ř. s účinností od 1. 4. 2011, se řízení zahájená do dne nabytí účinnosti tohoto zákona dokončí podle občanského soudního řádu ve znění účinném ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona, právní účinky úkonů, které v řízení nastaly přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, zůstávají zachovány.

Ustanovení § 75b odst. 1 ve znění účinném od 1. 4. 2011 a ustanovení § 76h o. s. ř. je tak plně aplikovatelné na rozhodování o návrhu žalovaného podaném za účinnosti shora uvedené novely.

Nedůvodná je i další odvolací námitka žalobce, totiž námitka, že žalovaný nikterak neosvědčil okolnosti svědčící pro to, že došlo ke změně poměrů, jež tu byly v době podání návrhu na nařízení předběžného opatření, a že neosvědčil ani svá tvrzení o výši ušlého zisku.

Samotná skutečnost, že předběžné opatření trvá již více než dva roky a toto předběžné opatření tak znemožňuje žalovanému nabízení a uvádění do provozu elektromechanických dveřních pohonů pro vozidla hromadné přepravy osob, znemožňuje mu tak realizaci zisku u těchto výrobků, ve svém důsledku znamená, že případné škody či jiné újmy, které žalovanému vznikají, se zvyšují. S ohledem na charakter výrobku, jehož se předběžné opatření týká, je tak i bez potřebných odborných ekonomických znalostí soudu zcela zřejmé, že žalobcem dosud složená jistota k zajištění náhrady škody či jiné újmy nemůže být dostatečná. Je nereálné požadovat po žalovaném, aby jakkoli prokazoval výši případně ušlého zisku, když žalobcem namítané nekalosoutěžní jednání žalovaného bylo předběžným opatřením žalovanému znemožněno již ve svém počátku (žalovaný byl zapsán do Obchodního rejstříku 11. 12. 2009 a již v červnu 2010 bylo předběžné opatření vydáno). Cenovou kalkulaci uvedenou v návrhu na zvýšení jistoty žalovaným, z níž následně soud prvního stupně ve svém rozhodnutí vycházel, pak žalobce nikterak nezpochybuje. Tvrzení žalovaného, že se běžně realizuje zakázek na dodávku konkrétních pohonů v desítkách až stovkách kusů ročně, je navíc odpovídající ve vztahu k tvrzení žalobce, že od roku 2003, kdy dokončil vývoj elektromechanického pohonu posuvných dveří, do května 2010, kdy podal návrh na vydání předběžného opatření, dodal do celého světa více než 9000 elektromechanických dveřních pohonů.

Odvolací soud však přihlédl právě ke skutečnosti, že žalovaný byl v době nařízení předběžného opatření na relevantním trhu nový, nelze tak předpokládat objem

Č. 26

zakázek srovnatelný s objemem zakázek žalobce a tedy ani srovnatelné zisky účastníků. S přihlédnutím k již složené jistotě 50 000 Kč proto odvolací soud považuje za přiměřenou výši doplatku jistoty částku 750 000 Kč. Proto napadené usnesení změnil tak, jak je ve výroku uvedeno.

Usnesení, kterým se přerušuje řízení, se doručuje účastníkům, i když se po jeho vyhlášení vzdali práva na odvolání.*

(Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 31. 5. 2012, sp. zn. 5 Co 1176/2012)

Usnesením ze dne 2. 3. 2012 zamítl **O k r e s n í s o u d** ve Strakonických návrh žalobců, aby tento soud prominul zmeškání zákonné jednoroční lhůty k podání návrhu na pokračování řízení přerušeného dnem 9. 11. 2010.

Okresní soud ve svém rozhodnutí uvedl, že usnesením ze dne 14. 11. 2011 zastavil řízení v souladu s § 111 odst. 3 o. s. ř., neboť poté, co řízení bylo na návrh účastníků podle § 110 o. s. ř. přerušeno (usnesením, které nabylo právní moci dne 9. 11. 2010), nikdo z účastníků nepodal v jednoroční lhůtě návrh na pokračování v řízení. Dne 14. 12. 2011 současně s odvoláním do tohoto usnesení podal zástupce žalobců návrh na pokračování v řízení a dále požádal o prominutí zmeškání shora uvedené roční lhůty k podání návrhu na pokračování v řízení. Zástupce žalobců poukázal na své zdravotní potíže vzniklé po komplikované operaci páteře v roce 2004. K akutnímu zhoršení jeho zdravotního stavu došlo dne 28. 10. 2011, v důsledku čehož byl od 31. 10. 2011 v intenzivní lékařské péči nejprve u svého praktického lékaře a později na neurologickém oddělení v nemocnici. V rozhodné době ke konci lhůty včetně dne 9. 11. 2011 byl vyloučen z možnosti běžné pracovní činnosti, a proto zmeškal lhůtu k podání návrhu na pokračování v řízení. Soud prvního stupně si vyžádal lékařské zprávy lékařů, jež zástupce žalobce v uvedeném období léčili, z nichž zjistil, že v době před uplynutím předmětné jednoleté lhůty byl zástupce žalobců léčen pro bolesti dolní části páteře a dolních končetin s občasnými nárazy větších či menších bolestí. Dle závěru okresního soudu však jmenovaný advokát nebyl v pracovní neschopnosti, sám neuváděl, že by nedocházel do kanceláře, či se nezúčastnil jiných pracovních výkonů v souvislosti s výkonem jeho práce, nepodal na soud žádost, aby v jeho věcech nebyla nařizována jednání. Jeho advokátní kancelář disponuje ještě dvěma dalšími advokáty a je obvyklé využívání substitute v nutném případě. Navíc se nejedná o krátkou lhůtu, která by počala plynout právě v době těchto bolestí, její kontrola není nijak složitým úkonem, pro který by bylo nutné být v plné zdravotní kondici. Z těchto důvodů okresní soud návrhu zástupce žalobců nevyhověl.

* Publikací tohoto rozhodnutí se zčásti překonává i východisko obsažené ve stanovisku občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 14. 04. 2010, sp. zn. Cpjn 203/2007, uveřejněném pod číslem 49/2010 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, jež via facti (mimo otázku řešenou stanoviskem) vychází z předpokladu protikladného závěru vyjádřenému právní větou nyní publikovaného rozhodnutí.

Proti tomuto usnesení se žalobci prostřednictvím téhož zástupce včas odvolali. Namítli, že k přerušení řízení došlo z toho důvodu, že souběžně probíhá trestní řízení, v němž byl zadán k vypracování revizní ústavní znalecký posudek, jehož závěry budou významné i v tomto občanskoprávním řízení. Žalobci vyčkávali s podáním návrhu na pokračování přerušeno občanskoprávního řízení, neboť k vypracování tohoto znaleckého posudku nedocházelo, byla prodlužována lhůta k jeho vyhotovení. Proto žalobci vyčkávali s podáním uvedeného návrhu, když bylo očekávatelné, že posudek bude zpracován před uplynutím jednorozční lhůty (nakonec se tak stalo až dne 30. 1. 2012). Neuspokojivý zdravotní stav právního zástupce žalobců v době krátce před uplynutím této lhůty a výslovně pak právě k tomuto dni (k 9. 11. 2011) byl jedinou příčinou zmeškání této lhůty, neboť právní zástupce žalobců byl v té době vyloučen i z výkonu běžných pracovních činností. Právní zástupce žalobců nemá žádné své další advokáty, či advokátní koncipienty. Pracovní neschopenku si jmenovaný nenechal vystavit z toho důvodu, že není plátcem nemocenského pojištění. Tato skutečnost je právně bezvýznamná vedle medicínsky doložené skutečnosti jeho faktického zdravotního stavu v rozhodném okamžiku, jímž je den 9. 11. 2011. Proto bylo navrženo, aby napadené usnesení bylo změněno tak, že žádosti o prominutí zmeškání lhůty bude vyhověno.

K r a j s k ý s o u d v Českých Budějovicích usnesení soudu prvního stupně potvrdil.

Z o d ů v o d n ě n í :

Odvolací soud přezkoumal napadené rozhodnutí postupem dle § 212a odst. 1, 5 a 6 o. s. ř. a o odvolání rozhodl, aniž by ve věci musel nařizovat jednání (§ 214 odst. 2 písm. c/ o. s. ř.)

Odvolání žalobců není důvodné.

Podle § 58 odst. 1 o. s. ř. soud promine zmeškání lhůty, jestliže účastník nebo jeho zástupce ji zmeškal z omluvitelného důvodu a byl proto vyloučen z úkonu, který mu přísluší, návrh je třeba podat do patnácti dnů po odpadnutí překážky a je s ním třeba spojit i zmeškaný úkon.

Jedním z předpokladů pro prominutí zmeškání lhůty je, aby lhůta k provedení úkonu skutečně marně uplynula (tj. aby účastník tuto lhůtu zmeškal).

Odvolací soud dospěl k závěru, že tento předpoklad nebyl v dané věci splněn, neboť předmětná roční lhůta k podání návrhu na pokračování přerušeno řízení dosud ani nezačala běžet.

V dané věci bylo usnesení o přerušení řízení dle § 110 (odst. 1) o. s. ř. k návrhu obou stran vyhlášeno při jednání okresního soudu dne 9. 11. 2010. Jeho výrok byl zaznamenán i v protokolu o tomto jednání. Ihned po vyhlášení tohoto usnesení se obě strany vzdaly práva odvolání proti tomuto usnesení a uvedly, že nežadají jeho písemné vyhotovení. Z obsahu spisu okresního soudu vyplývá, že toto usnesení

nebylo písemně vyhotoveno ani doručeno zástupci žalobců, žalované a vedlejšímu účastníkovi.

Odvolací soud absenci tohoto doručení považuje za nesprávný postup, neboť je v rozporu s § 168 odst. 2 o. s. ř.

Dle tohoto ustanovení soud doručí usnesení účastníkům, je-li proti němu odvolání nebo dovolání nebo jestliže to je třeba pro vedení řízení anebo jde-li o usnesení, kterým se účastníkům ukládá nějaká povinnost.

Usnesení, jímž soud přeruší řízení podle § 110 odst. 1 o. s. ř., je usnesení, proti němuž je přípustné odvolání (nepatří mezi usnesení vyjmenovaná v § 202 odst. 1 o. s. ř.). Proto je nutné jej doručit. Jeho doručení je pak předpokladem pro nabytí právní moci tohoto usnesení (§ 159 za použití § 167 odst. 2 o. s. ř., § 204 o. s. ř.).

Až od nabytí právní moci usnesení o přerušení řízení pak běží předmětná roční lhůta (R 47/2008), během níž lze za podmínky § 111 odst. 3 o. s. ř. (tj. v zásadě po uplynutí třech měsíců) podat návrh na pokračování v řízení. Po marném uplynutí této jednoleté lhůty soud řízení zastaví.

Jelikož usnesení o přerušení řízení nebylo v dané věci vyhotoveno a stranám doručeno, nemohlo nabýt právní moci a nemohla tak uvedená lhůta ani začít běžet.

Nic na tom nemění, že se účastníci vzdali po vyhlášení předmětného usnesení o přerušení řízení práva na odvolání, ani že prohlásili, že nežádají jeho písemné vyhotovení.

V prvé řadě se nelze vzdát práva na písemné vyhotovení usnesení. Usnesení, které musí být doručeno, soud vyhotoví (viz. Velký černý komentář k o. s. ř. I., nakladatelství C.H. Beck, str. 1035). Stanovisko účastníků k vyhotovení usnesení soudem je bezvýznamné, rovněž tak se nelze vzdát doručení rozhodnutí. Ani tento pojem o. s. ř. nezná a doručit se musí každé usnesení, jehož doručení je podle zákona nezbytné (Komentář o. s. ř., nakladatelství Panorama Praha z roku 1985, I. díl, str. 755).

Co se týče vzdání se odvolání, je třeba znovu konstatovat, že usnesení, jímž se přeruší řízení, je usnesením, proti kterému je odvolání ze zákona přípustné. Pokud se účastníci po vyhlášení takového usnesení vzdají práva na odvolání, je podané odvolání sice dle § 218 o. s. ř. odmítnuto, ovšem nikoliv dle písm. c) tohoto ustanovení (tj. že směřuje proti rozhodnutí, proti němuž není odvolání přípustné), ale dle písm. b) tohoto ustanovení jako odvolání podané někým, kdo k němu není oprávněn (viz Velký černý komentář k o. s. ř. II., nakladatelství C.H. Beck, str. 1660 a 1744).

Ke shora uvedené argumentaci odvolací soud závěrem konstatuje, že je mu známa Směrnice Nejvyššího soudu V/1968 sb. rozh., v níž Nejvyšší soud uvedl, že usnesení o přerušení řízení podle ustanovení § 110 o. s. ř. se účastníkům doručuje, pokud nejsou při jeho vyhlášení přítomni; doručení tohoto usnesení je třeba pro další vedení řízení. Odvolání proti tomuto usnesení je přípustné, protože nejde o usnesení, jímž by se pouze upravovalo vedení řízení.

V těchto závěrech se však Nejvyšší soud zaměřil na doručování usnesení o přerušení řízení z důvodu potřeby pro další vedení řízení. Jsou-li účastníci při vyhlášení tohoto rozhodnutí nepřítomni, je nepochybně pro další vedení řízení třeba toto usnesení o přerušení řízení účastníkům doručit. To na rozdíl od situace, kdy účastníci vyhlášení přítomni jsou (pak doručení pro další vedení řízení potřebné není).

Tato potřeba je však jen jednou ze tří alternativ, kdy je nutné doručovat usnesení. Další alternativou dle § 168 odst. 2 o. s. ř. je právě přípustnost odvolání, což je i případ usnesení, jímž se řízení dle § 110 odst. 1 o. s. ř. přerušuje.

Odvolací soud je tak toho názoru, že lhůta pro podání návrhu na pokračování v řízení, ohledně níž žalobce žádají o prominutí jejího zmeškání, dosud nezačala běžet, a proto okresní soud rozhodl věcně správně (byť z jiných důvodů), pokud návrhu žalobců nevyhověl.

Odvolací soud proto napadené usnesení potvrdil (§ 219 o. s. ř.), přičemž pro nadbytečnost se nezabýval odvolacími námitkami odvolatelů, kteří se svým odvoláním nemohli být ze shora uvedeného důvodu úspěšní.

Přijme-li zaměstnanec plnění, které bylo cestou exekuce (výkonu rozhodnutí) vymoženo z majetku zaměstnavatele na uspokojení nároku, který již dříve splněním nebo jinak zanikl, vznikne mu tím bezdůvodné obohacení, které je povinen zaměstnavateli vydat; okolnost, zda, popřípadě kdy byla zastavena exekuce (zastaven výkon rozhodnutí), je tu nerozhodná.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2012, sp. zn. 21 Cdo 2424/2011)

Žalobkyně se žalobou podanou u Obvodního soudu pro Prahu 1 dne 8. 12. 2008 domáhala, aby jí žalovaný zaplatil 114 496,28 Kč s úroky z prodlení, které vyčíslila. Žalobu zdůvodnila zejména tím, že na návrh žalovaného byla usnesením Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 6. 9. 2002 nařízena podle „pravomocného a vykonatelného“ rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 17. 10. 1995 „ve spojení s opravným“ usnesením Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 27. 6. 1996 na majetek žalobkyně exekuce k vydobytí pohledávky ve výši 57 045 Kč s 3% úrokem z částky 39 834 Kč od 1. 7. 1993 do 13. 7. 1994, se 17% úrokem z částky 17 211,70 Kč od 14. 7. 1994 do zaplacení a se 17% úrokem z částky 39 834 Kč od 14. 7. 1994 do zaplacení; provedením exekuce byl pověřen soudní exekutor JUDr. J. P., Ph.D. Při provedení exekuce byla z účtu žalobkyně dne 19. 2. 2004 sražena částka 151 585,98 Kč a dne 19. 3. 2004 bylo „exekutorským úřadem“ zasláno žalovanému 114 596,28 Kč. Protože žalobkyně již dříve žalovanému celou vymáhanou pohledávku uhradila (žalobkyně mu zaplatila dne 21. 8. 1997 částku 167 350,10 Kč a dne 1. 7. 2002 dalších 88 380,60 Kč), byla usnesením Městského soudu v Praze ze dne 24. 11. 2006 exekuce zastavena. Žalovaný tedy obdržel částku 114 596,28 Kč bez právního důvodu a je povinen toto bezdůvodné obohacení žalobkyni vydat.

O b v o d n í s o u d pro Prahu 1 rozsudkem ze dne 2. 3. 2010 žalobu zamítl a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení, že zástupci žalovaného advokátu Mgr. D. N. se přiznává „paušální odměna za zastupování v částce 34 200 Kč, paušální náhrada hotových výdajů v částce 1800 Kč a náhrada za daň z přidané hodnoty v částce 7200 Kč“ a že žalobkyně je povinna zaplatit České republice „na účet Obvodního soudu pro Prahu 1“ na náhradě nákladů řízení 43 200 Kč. Z provedených důkazů zjistil, že žalovaný se ve věci vedené u Obvodního soudu pro Prahu 5 domáhal zaplacení náhrady za ztrátu na výdělku, která mu vznikla následkem pracovního úrazu ze dne 20. 3. 1962, že žalobkyně pohledávku žalovaného, která mu byla přisouzena vykonatelným rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 17. 10. 1995 ve znění usnesení ze dne 27. 6. 1996, zaplatila ve dnech 21. 8. 1997 a 1. 7. 2002, že při provedení exekuce, která byla nařízena usnesením Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 6. 9. 2002, bylo vymoženo z účtu

žalobkyně 114 596,28 Kč, z nichž byla dne 13. 4. 2004 částka 97 406,88 Kč poukázána žalovanému a částka 17 189,40 Kč byla „započtena“ na smluvní odměnu soudního exekutora, a že usnesením Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 14. 6. 2005 byla exekuce zastavena, neboť vymáhaná pohledávka byla uspokojena ještě před nařízením exekuce. Soud prvního stupně dovodil, že exekuce byla nařízena k vymožení „pracovněprávního nároku“ a že se proto pracovněprávními předpisy řídí také vydání bezdůvodného obohacení, které žalovanému vzniklo tím, že přijal od soudního exekutora plnění na již uspokojený nárok. Vzhledem k tomu, že soudní exekutor JUDr. J. P., Ph.D., vyplatil žalovanému „plnění, které vymohl na žalobkyni“, dne 13. 4. 2004, že promlčecí doba, která podle ustanovení § 243 odst. 3 zákoníku práce činí tři roky od výplaty „částek nesprávně určených nebo omylem vyplacených“, uplynula dnem 13. 4. 2007 a že žalobkyně podala u soudu žalobu o vydání tohoto bezdůvodného obohacení teprve dne 8. 12. 2008, musela být žaloba s ohledem na důvodně vznesenou námitku promlčení zamítnuta.

K odvolání účastníků **M ě s t s k ý s o u d** v Praze rozsudkem ze dne 7. 12. 2010 změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že se advokátu Mgr. D. N. „přiznává odměna za zastupování žalovaného v celkové výši 57 600 Kč“ a že výše náhrady nákladů řízení „státu“ činí 57 600 Kč; jinak rozsudek soudu prvního stupně potvrdil a rozhodl, že advokátu Mgr. D. N. se „přiznává odměna za zastupování žalovaného v odvolacím řízení v celkové výši 14 400 Kč“ a že žalobkyně je povinna zaplatit České republice „na účet Obvodního soudu pro Prahu 1“ na náhradě nákladů odvolacího řízení 14 400 Kč. Shodně se soudem prvního stupně dovodil, že nárok na vydání bezdůvodného obohacení, které vzniklo žalovanému „plněním bez právního důvodu“, je třeba užít právní úpravu obsaženou v zákoníku práce a že nárok žalobkyně na vydání tohoto bezdůvodného obohacení je promlčecí, neboť právo na vydání bezdůvodného obohacení se promlčuje v obecné tříleté lhůtě (§ 263 odst.1 zák. práce) a, jde-li o vrácení částek neprávem vyplacených zaměstnanci, ve lhůtě tří let od jejich výplaty (§ 243 odst. 3 zák. práce).

Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání. Namítá, že žalovanému vzniklo bezdůvodné obohacení „účelovým, vědomým a neoprávněným vymáháním plnění v rámci exekuce“ a že plnění přijaté žalovaným „nemělo pracovněprávní charakter“; žalovaný již před podáním návrhu na nařízení exekuce „nebyl řadu let zaměstnancem žalobkyně“ a přijaté plnění nebylo „předmětem žádného pracovněprávního nároku a nebylo kryto žádným pracovněprávním rozhodnutím ani jiným hmotněprávním podkladem, když veškerá soudem přiznaná plnění byla žalovanému uhrazena ještě před podáním návrhu na nařízení exekuce“. Žalobkyně je přesvědčena, že nárok na vydání bezdůvodného obohacení po žalovaném jí vznikl „právní mocí usnesení Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 14. 6. 2005 ve spojení s usnesením Městského soudu v Praze“ o zastavení exekuce, která nastala dnem 6. 2. 2007; protože žalobkyně podala u soudu žalobu dne 8. 12. 2008, nemůže být nárok promlčen. Žalobkyně

navrhla, aby dovolací soud zrušil rozsudek odvolacího soudu a aby věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

Žalovaný navrhl, aby dovolací soud dovolání žalobkyně jako zjevně bezdůvodné odmítl, popřípadě jako nedůvodné zamítl. Souhlasí se soudy v tom, že prostřednictvím exekuce vymáhal po žalobkyni svůj pracovníprávní nárok a že tedy i bezdůvodné obohacení, které mu mělo vzniknout, se řídí pracovníprávními předpisy (ustanovením § 243 zák. práce). Z hlediska běhu promlčecí lhůty podle ustanovení § 243 odst. 3 zák. práce není rozhodné, kdy se žalobkyně dozvěděla o bezdůvodném obohacení, ale kdy došlo k výplatě peněžních prostředků, navíc žalobkyně „nemusela se žalobou čekat až do zastavení exekuce, ale mohla podat žalobu ihned, co jí peněžní prostředky byly zabaveny“.

N e j v y š š í s o u d dovolání zamítl.

Z o d ů v o d n ě n í :

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř. k němu oprávněnou osobou (účastníkem řízení), se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

Dovolání je přípustné proti rozsudku odvolacího soudu, jímž bylo změněno rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé (§ 237 odst. 1 písm. a/ o. s. ř.), jímž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, kterým soud prvního stupně rozhodl ve věci samé jinak než v dřívějším rozsudku (usnesení) proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější rozhodnutí zrušil (§ 237 odst. 1 písm. b/ o. s. ř.), nebo jímž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže dovolání není přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř. a dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam (§ 237 odst. 1 písm. c/ o. s. ř.).

Žalobkyně napadá dovoláním rozsudek odvolacího soudu, jímž byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé. Podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř. dovolání není přípustné, a to již proto, že ve věci samé nebylo soudem prvního stupně vydáno rozhodnutí, které by bylo odvolacím soudem zrušeno. Dovolání žalobkyně proti rozsudku odvolacího soudu tedy může být přípustné jen při splnění předpokladů uvedených v ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř.

Rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam ve smyslu ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo která je soudy rozhodována rozdílně, nebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak; k okolnostem uplatněným dovolacími důvody podle § 241a odst. 2 písm. a) a § 241a odst. 3 o. s. ř. se nepřihlíží (§ 237 odst. 3 o. s. ř.).

Dovolací soud je při přezkoumání rozhodnutí odvolacího soudu zásadně vázán uplatněnými dovolacími důvody (srov. § 242 odst. 3 o. s. ř.); vyplývá z toho mimo jiné, že při zkoumání, zda napadené rozhodnutí odvolacího soudu má ve smyslu ustanovení § 237 odst. 3 o. s. ř. ve věci samé po právní stránce zásadní právní význam, může posuzovat jen takové právní otázky, které dovolatel v dovolání označil.

Přípustnost dovolání podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. není založena již tím, že dovolatel tvrdí, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu má ve věci samé po právní stránce zásadní význam. Přípustnost dovolání nastává tehdy, jestliže dovolací soud za použití hledisek, příkladmo uvedených v ustanovení § 237 odst. 3 o. s. ř., dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu ve věci samé po právní stránce zásadní význam skutečně má.

V projednávané věci bylo pro rozhodnutí soudů významné mimo jiné vyřešení právní otázky, od kdy začíná běžet promlčení nároku (práva) na vydání plnění, jenž bylo vymoženo při provedení exekuce (výkonu rozhodnutí) na uspokojení pohledávky, která již dříve byla splněna nebo zanikla jiným zákonem stanoveným způsobem. Uvedená právní otázka nebyla v judikatuře soudů dosud ve všech souvislostech vyřešena. Vzhledem k tomu, že její posouzení bylo pro rozhodnutí v projednávané věci významné (určující), představuje napadený rozsudek odvolacího soudu rozhodnutí, které má ve věci samé po právní stránce zásadní význam. Dovolací soud proto dospěl k závěru, že dovolání žalobkyně proti rozsudku odvolacího soudu je přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř.

Po přezkoumání rozsudku odvolacího soudu ve smyslu ustanovení § 242 o. s. ř., které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), Nejvyšší soud dospěl k závěru, že dovolání není opodstatněné.

Projednávanou věc je třeba i v současné době posuzovat – vzhledem k době, kdy plnění vymožené při provedení exekuce, nařízené usnesením Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 6. 9. 2002, z majetku žalobce bylo odevzdáno žalovanému – podle zákona č. 65/1965 Sb., zákoníku práce, ve znění zákonů č. 88/1968 Sb., č. 153/1969 Sb., č. 100/1970 Sb., č. 20/1975 Sb., č. 72/1982 Sb., č. 111/1984 Sb., č. 22/1985 Sb., č. 52/1987 Sb., č. 98/1987 Sb., č. 188/1988 Sb., č. 3/1991 Sb., č. 297/1991 Sb., č. 231/1992 Sb., č. 264/1992 Sb., č. 590/1992 Sb., č. 37/1993 Sb., č. 74/1994 Sb., č. 118/1995 Sb., č. 287/1995 Sb., č. 138/1996 Sb., č. 167/1999 Sb., č. 225/1999 Sb., č. 29/2000 Sb., č. 155/2000 Sb., č. 220/2000 Sb., č. 238/2000 Sb., č. 257/2000 Sb., č. 258/2000 Sb., č. 177/2001 Sb., č. 6/2002 Sb., č. 202/2002 Sb., č. 311/2002 Sb., č. 312/2002 Sb., č. 274/2003 Sb. a č. 46/2004 Sb., tedy podle zákoníku práce ve znění účinném do 30. 4. 2004.

Pracovněprávní vztahy vznikají mezi zaměstnanci a zaměstnavateli (§ 1 odst. 1 zák. práce). Nestanoví-li zákoník práce nebo jiný právní předpis jinak, vznikají pracovněprávní vztahy nejdříve od uzavření pracovní smlouvy, dohody o provedení práce nebo dohody o pracovní činnosti, a, zakládá-li se pracovní poměr

zaměstnance volbou nebo jmenováním, nejdříve od jeho zvolení nebo jmenování (§ 1 odst. 2 zák. práce).

Individuální pracovněprávní vztahy vznikají v souvislosti s výkonem nesamostatné (závislé) práce zaměstnance pro zaměstnavatele (práce, kterou fyzická osoba neprovádí vlastním jménem a na vlastní riziko, ale pro zaměstnavatele, podle jeho pokynů a na jeho nebezpečí). Pracovněprávní vztahy nejsou omezeny jen na dobu trvání pracovního poměru, dohody o provedení práce nebo dohody o pracovní činnosti a nelze za ně považovat pouze uvedené poměry. Ustanovení § 1 odst. 2 zák. práce určuje zásadně počátek vzniku pracovněprávních vztahů (kdy nejdříve pracovněprávní vztahy vznikají), žádné ustanovení zákoníku práce nebo jiného právního předpisu však nestanoví dobu, do kdy pracovněprávní vztahy trvají (kdy nejpozději pracovněprávní vztahy končí); pracovněprávními vztahy jsou proto také například nároky zaměstnavatele nebo zaměstnance na náhradu škody podle ustanovení § 172 a násl. zák. práce, i když ke škodě došlo až po skončení pracovního poměru.

Individuální pracovněprávní vztahy nevznikají – jak je zřejmé ze zákoníku práce a z dalších právních předpisů – jen mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem, ale i mezi jinými osobami, mají-li takové právní vztahy základ ve výkonu nesamostatné (závislé) práce zaměstnance pro zaměstnavatele. Za těchto podmínek vznikají také mezi zaměstnavatelem a dalšími osobami, například pozůstalými nebo dědici po zemřelém zaměstnanci, ručiteli za závazek zaměstnance vůči zaměstnavateli apod. Za pracovněprávní nelze ovšem považovat takové vztahy, které postrádají časový, místní a zejména věcný (vnitřní účelový) poměr k výkonu nesamostatné (závislé) práce.

Za individuální pracovněprávní vztahy ve smyslu ustanovení § 1 zák. práce je tedy třeba považovat všechny vztahy vzniklé v příčinné souvislosti s výkonem nesamostatné (závislé) práce zaměstnance pro zaměstnavatele, a to nejen pracovní poměry nebo vztahy vzniklé z dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr, ale i – nestanoví-li zákon jinak – takové právní vztahy, které vznikají v souvislosti s výkonem práce v pracovním poměru, popřípadě s výkonem práce podle dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr; společně mají ovšem všechny takové právní vztahy to, že vykazují časový, místní a zejména věcný (vnitřní účelový) poměr k výkonu nesamostatné (závislé) práce.

S názorem žalobkyně, že by její nárok na vydání plnění, které bylo vymoženo z jejího majetku a poukázáno žalovanému, neměl mít „pracovněprávní charakter“, dovolací soud nesouhlasí.

Žalovaný vymáhal cestou exekuce nárok, který mu byl přiznán vykonatelným rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 17. 10. 1995, ve znění usnesení ze dne 27. 6. 1996, na odškodnění pracovního úrazu, který utrpěl dne 20. 3. 1962 při práci vrtmistra pro žalobkyni. Protože šlo nepochybně o pracovněprávní nárok, řídí se pracovněprávními předpisy nejen jeho vznik, ale také případná změna nebo

zánik, aniž by bylo jakkoliv významné, zda pracovní poměr nebo jiný pracovněprávní vztah účastníků, v němž nastala odpovědnost za škodu při pracovním úrazu, stále ještě trvá. Dovozuje-li žalobkyně, že při provedení exekuce bylo z jejího majetku vymoženo plnění, které bylo odevzdáno žalovanému, ačkoliv vymáhaný nárok již zanikl uspokojením, jedná se o pracovněprávní nárok už proto, že vznikl (měl vzniknout) v souvislosti s odškodňováním pracovního úrazu žalovaného a že tedy nepostrádá věcný poměr s výkonem nesamostatné (závislé) práce žalovaného jako (bývalého) zaměstnance pro žalobkyni jako jeho (bývalou) zaměstnavatelku.

Získá-li zaměstnanec bezdůvodné obohacení na úkor zaměstnavatele nebo zaměstnavatel na úkor zaměstnance, musí je vydat (§ 243 odst. 1 zák. práce). Bez důvodným obohacením je prospěch získaný plněním bez právního důvodu nebo plněním z neplatného právního úkonu (§ 243 odst. 2 zák. práce).

Uspokojením pracovněprávní nárok zanikne (§ 252 odst. 1 zák. práce); uspokojila-li žalobkyně nárok žalovaného, který mu byl přisouzen vykonatelným rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 17. 10. 1995, ve znění usnesení ze dne 27. 6. 1996, dobrovolně (plněními poskytnutými žalovanému ve dnech 21. 8. 1997 a 1. 7. 2002), pak žalovaný přijal plnění, které bylo vymoženo z majetku žalobkyně při provedení exekuce za účelem uspokojení stejného nároku, bez právního důvodu a vzniklo mu tedy na úkor žalobkyně bezdůvodné obohacení, které je povinen jí vydat.

Pracovněprávní nárok se promlčí, jestliže nebyl uplatněn u soudu ve lhůtě stanovené v zákoníku práce (srov. § 261 odst. 1, větu první, zák. práce).

Lhůta k uplatnění peněžitého nároku na vydání bezdůvodného obohacení činí tři roky (srov. § 263 odst. 1 zák. práce) a počíná běžet ode dne, kdy právo mohlo být uplatněno poprvé (srov. § 262 odst. 1 zák. práce). Obohatil-li se však zaměstnanec a spočívá-li jeho bezdůvodné obohacení v přijetí částek „nesprávně určených“ nebo „omylem vyplacených“, činí lhůta k uplatnění nároku na jejich vrácení tři roky a počíná běžet ode dne jejich výplaty (srov. § 243 odst. 3 zák. práce).

Uspokojení nároku ve smyslu ustanovení § 252 odst. 1 zák. práce nastává na základě jednostranného úkonu účastníka pracovněprávního vztahu, kterým poskytuje druhému účastníkovi tohoto vztahu předmět nároku s úmyslem splnit svou povinnost vyplývající ze smlouvy (dohody), ze zákona nebo jiného právního předpisu nebo z rozhodnutí soudu nebo jiného příslušného orgánu. Vyžaduje-li to povaha předmětu nároku (zejména spočívá-li v povinnosti něco dát), dochází k uspokojení nároku, jen jestliže druhý účastník pracovněprávního vztahu plnění svým jednostranným právním úkonem přijme nebo jestliže bude složeno v souladu se zákonem do soudní úschovy. V případě, že oprávněný účastník pracovněprávního vztahu vymáhá cestou exekuce (výkonu rozhodnutí) splnění povinnosti z vykonatelného rozhodnutí soudu nebo jiného příslušného orgánu, je poskytnutí předmětu nároku jednostranným úkonem povinného účastníka pracovněprávního vztahu nahrazeno úkony soudního exekutora (soudu)

při provedení exekuce (výkonu rozhodnutí) a předáním vymoženého plnění oprávněnému.

Dojde-li k tomu, že cestou exekuce (výkonu rozhodnutí) je vymožen pracovně-právní nárok zaměstnance, ačkoliv již dříve uspokojením ze strany zaměstnavatele nebo jinak zanikl, nelze dobře hovořit, že by zaměstnanec přijal částky „nesprávně určené“ nebo „omylem vyplacené“, když plnění mu neposkytl svým jednostranným úkonem zaměstnavatel a když zdrojem plnění bylo postižení majetku zaměstnavatele v exekuci (výkonu rozhodnutí). Požaduje-li zaměstnavatel z titulu vydání bezdůvodného obohacení po zaměstnanci vrácení takového plnění, nejde o „vrácení neprávem vyplacených částek“ ve smyslu ustanovení § 243 odst. 3 zák. práce. Promlčení takového nároku zaměstnavatele se proto neposuzuje podle ustanovení § 243 odst. 3 zák. práce, ale podle ustanovení § 263 odst. 1 a § 262 odst. 1 zák. práce.

Žalobkyně v projednávané věci mohla poprvé uplatnit nárok na vydání bezdůvodného obohacení po žalovaném dnem následujícím po uplynutí třetího dne po dni, v němž žalovaný přijal plnění (srov. § 253 odst. 2 zák. práce), které bylo vymoženo z majetku žalobkyně a které bylo soudním exekutorem odesláno žalovanému dne 19. 3. 2004; tímto dnem proto začala běžet tříletá promlčecí lhůta.

Skutečnost, kdy byla exekuce, nařízená usnesením Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 6. 9. 2002, zastavena rozhodnutím soudu nebo kdy usnesení o zastavení exekuce nabylo právní moci, není z hlediska počátku běhu promlčecí lhůty významná. Zastavení exekuce (výkonu rozhodnutí) představuje opatření, kterým se ukončuje (další) provádění exekuce (výkonu rozhodnutí) dříve, než vymáhaná povinnost byla skutečně nuceně vymožena, a z jiných důvodů než proto, že by splnění vymáhané povinnosti bylo dosaženo úkony učiněnými při provedení exekuce (výkonu rozhodnutí). Usnesení soudu o zastavení exekuce (výkonu rozhodnutí) má tedy význam jen pro samotné exekuční (vykonávací) řízení a pro jeho (další) průběh a na jeho základě nemůže nastat bezdůvodné obohacení.

Žalovanému vzniklo (mohlo vzniknout) na úkor žalobkyně bezdůvodné obohacení tím, že přijal plnění vymožené z majetku žalobkyně na uspokojení nároku, který již dříve splněním nebo jinak zanikl, a není tu jakkoliv významné, zda, popřípadě kdy byla zastavena exekuce, nařízená usnesením Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 6. 9. 2002. Žalobkyně se mohla (a měla) ihned poté domáhat po žalovaném vydání bezdůvodného obohacení; to, že v té době exekuce ještě nebyla zastavena, jí v tom nebránilo.

K námitkám žalobkyně lze ještě dodat, že její nárok by byl promlčený, i kdyby otázka promlčení byla opravdu řešena podle právní úpravy obsažené v občanském zákoníku; ani v tomto případě nelze počátek běhu (subjektivní a objektivní) promlčecí doby odvíjet od právní moci usnesení, kterým byla exekuce zastavena.

Č. 28

Z uvedeného vyplývá, že z hlediska uplatněných dovolacích důvodů je rozsudek odvolacího soudu správný. Protože nebylo zjištěno, že by rozsudek odvolacího soudu byl postižen vadou uvedenou v ustanovení § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o. s. ř. nebo jinou vadou, která by mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, Nejvyšší soud dovolání žalobkyně podle ustanovení § 243b odst. 2, části věty před středníkem, o. s. ř. zamítl.

Účastníky řízení o ustanovení opatrovníka domnělému otci, který není naživu (§ 55 zák. o rod.), jsou také jeho případní dědicové.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 11. 2012, sp. zn. 21 Cdo 2880/2011)

Na žádost žalobkyně M. M. Obvodní soud pro Prahu 5 usnesením ze dne 19. 5. 2004 ustanovil opatrovníkem zemřelého V. V. paní V. K., „a to pro řízení o určení otcovství jmenovaného k P. M., narozenému v roce 1968 z matky M. M.“.

Žalobkyně se žalobou proti opatrovnici V. K. domáhala určení, že V. V. je otcem syna žalobkyně P. M. Žalobu odůvodnila zejména tím, že se s V. V. intimně stýkala v době rozhodné pro početí P. M. V. V. byl ženatý s paní E. V. a společně měli jako manželé dceru J. V., dnes RNDr. J. Z. V. V. dne 13. 1. 2004 zemřel bez zanechání závěti a určení otcovství se žalobkyně domáhá z důvodu dědického řízení.

O b v o d n í s o u d pro Prahu 10 – poté, co usnesením ze dne 13. 1. 2005 připustil, aby na straně žalované vstoupila do řízení vedlejší účastnice RNDr. J. Z. – rozsudkem ze dne 25. 6. 2008, ve znění opravného usnesení téhož soudu ze dne 12. 1. 2009, určil, že „žalovaný V. V., zemřelý 13. 1. 2004, je otcem zletilého P. M., narozeného v roce 1968 z matky M. M.“, a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení, že vedlejší účastnice je povinna zaplatit České republice „na účet zdejšího soudu“ na nákladech řízení 7620 Kč a že Česká republika se nepřiznává náhrada nákladů řízení za nezaplacený soudní poplatek. Vyšel z toho, že čestným prohlášením V. V., učiněným dne 27. 9. 1973 před tehdejším Státním notářstvím, bylo jednoznačně prokázáno, že V. V. si byl vědom skutečnosti, že je otcem P. M. (věrohodnost tohoto prohlášení nebyla během řízení namítána), že „nebyla sporována“ skutečnost, že V. V. souložil v rozhodné době s žalobkyní, a že zároveň nebylo prokázáno, že by existovaly závažné okolnosti, které by otcovství V. V. vylučovaly. Přesto soud ustanovil ve věci znalce z oboru zdravotnictví, odvětví genetika, s úkolem určit pravděpodobnost, že zemřelý V. V. byl otcem P. M., přičemž nejbližší příbuzná byla vedlejší účastnice na straně žalované. Ačkoliv vedlejší účastnici bylo opakovaně soudem ukládáno, že se má dostavit nejprve k odběru krve, a poté, co doložila vyjádření praktické lékařky MUDr. J. V. s nedoporučením odběru krve, ke stěru z bukáních sliznic, vedlejší účastnice se nedostavila; protože byla učiněna řada pokusů o její předvedení Policií ČR, mimo jiné i s výsledkem, že si vedlejší účastnice odmítla převzít obsílku od soudu, vyslovila, že nikam nepůjde a s Policií spolupracovat nebude, soud od provedení tohoto důkazu upustil a rozhodoval na základě dostupných důkazů.

Odvolání RNDr. J. Z. M ě s t s k ý s o u d v Praze usnesením ze dne 1. 9. 2009 odmítl. Vyšel z toho, že odvolání podala vedlejší účastnice a že žalo-

vaná výslovně uvedla, že s odvoláním vedlejší účastnice nesouhlasí. Odvolací soud proto s odkazem na ustanovení § 203 odst. 1, větu druhou, a § 218 písm. b) o. s. ř. posoudil odvolání jako nepřijatelné a tedy podané někým, kdo k němu není oprávněn.

Proti tomuto usnesení Městského soudu v Praze podala RNDr. J. Z. žalobu pro zmatečnost. Namítala, že „soudy obou stupňů po celé řízení akceptovaly, že opatrovníkem zemřelého V. V. v řízení o určení otcovství byla žalovaná V. K., která vystupovala plně ve shodě se žalobkyní“, že opatrovnice jejího zemřelého otce řádně nezastupovala a že odvolací soud neměl z vlastní iniciativy zjišťovat stanovisko opatrovnice, tj. žalované V. K. k odvolání podanému vedlejší účastnicí.

Městský soud v Praze usnesením ze dne 22. 4. 2010 žalobu pro zmatečnost zamítl; zároveň rozhodl, že „vedlejší účastnice“ je povinna zaplatit žalobkyni náklady řízení 8600 Kč k rukám „jejího právního zástupce“ a že ve vztahu mezi „vedlejší účastnicí“ a žalovanou nemá žádný z účastníků právo na náhradu nákladů řízení. Vyšel z toho, že RNDr. J. Z. vstoupila do původního řízení na straně žalované V. K., že však tato účastnice s podáním žaloby pro zmatečnost výslovně nesouhlasila, a proto je žaloba podle ustanovení § 231 odst. 1, věty druhé, o. s. ř. nepřijatelná.

V r c h n í s o u d v Praze usnesením ze dne 16. 12. 2010 odvolání „vedlejší účastnice“ odmítl, ve výroku o náhradě nákladů řízení žalobkyně napadené usnesení soudu prvního stupně změnil tak, že „vedlejší účastnice“ je povinna nahradit žalobkyni 10 320 Kč k rukám zástupce žalobkyně JUDr. P. R.; zároveň rozhodl, že „vedlejší účastnice“ je povinna nahradit žalobkyni náklady odvolacího řízení 12 335 Kč k rukám zástupce žalobkyně JUDr. P. R. a že ve vztahu mezi „vedlejší účastnicí“ a žalovanou nemá žádná z nich právo na náhradu nákladů odvolacího řízení. Nejprve – oproti návrhu „vedlejší účastnice“ – dospěl k závěru, že není třeba podat u Ústavního soudu návrh na zrušení ustanovení § 203 odst. 1, věty druhé, a § 231 o. s. ř., neboť obě citovaná ustanovení jsou v zákoně zakotvena již delší dobu a plní svou úlohu; je především na samotných účastnících občanského soudního řízení, aby rozhodli, zda podají řádný či mimořádný opravný prostředek. Postavení vedlejšího účastníka má sloužit k tomu, aby svým postojem „podporoval“ toho účastníka, na jehož straně do řízení vstoupil. K tomu jistě neslouží takový postup, kdy by vedlejší účastník vystupoval proti zájmům a postojům jím podporovaného účastníka. Poté, vycházeje z toho, že odvolání „vedlejší účastnice“ není podáno se souhlasem žalované, na jejíž straně „vedlejší účastnice“ vystupuje, uzavřel, že odvolání není přípustné. Proto je podle ustanovení § 218 písm. b) o. s. ř. odmítl.

V dovolání proti usnesení odvolacího soudu RNDr. J. Z. namítá, že v řízení o určení otcovství vystupovala sice jako vedlejší účastnice řízení, avšak v řízení o žalobě pro zmatečnost je „fakticky stranou žalující“. Považuje proto za nesprávné, aby bylo její procesní postavení odvozováno od žalované a s odkazem na usta-

novení § 231 odst. 1 a § 203 odst. 1 o. s. ř. pak možnost jejího procesního postupu kategoricky vázána na souhlas žalované. Důvod zmatečnosti spatřuje v tom, že soudy obou stupňů po celé řízení akceptovaly, že opatrovníci jejího zemřelého otce byla žalovaná, která vystupovala plně ve shodě se žalobkyní, a soud se na ni (ani jinou osobu jejímu otci blízkou) neobrátil s dotazem, zda by souhlasila se svým ustanovením jeho opatrovníkem. Takový postup přitom jako správný zastávala soudní praxe i před 1. 7. 2009, kdy byla do § 192 odst. 1 o. s. ř. vložena druhá věta preferující ustanovit opatrovníkem osobu blízkou. Navrhla, aby dovolací soud usnesení odvolacího soudu a usnesení Městského soudu v Praze ze dne 22. 4. 2010 zrušil a aby věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Žalobkyně navrhla, aby dovolání, jako podání učiněné osobou neoprávněnou, bylo odmítnuto.

N e j v y š š í s o u d zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Z o d ů v o d n ě n í :

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno proti pravomocnému usnesení odvolacího soudu oprávněnou osobou (účastníkem řízení) v zákonně lhůtě (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

Dovolání je přípustné proti rozsudku odvolacího soudu a proti usnesení odvolacího soudu, jimiž bylo změněno rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé (§ 237 odst. 1 písm. a/ o. s. ř.) nebo jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, kterým soud prvního stupně rozhodl ve věci samé jinak než v dřívějším rozsudku (usnesení) proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější rozhodnutí zrušil (§ 237 odst. 1 písm. b/ o. s. ř.), anebo jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže dovolání není přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř. a dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam (§ 237 odst. 1 písm. c/ o. s. ř.).

Dovolání je rovněž přípustné proti usnesení odvolacího soudu, jímž bylo potvrzeno nebo změněno usnesení soudu prvního stupně, kterým bylo rozhodnuto o žalobě pro zmatečnost (§ 238a odst. 1 písm. b/ o. s. ř.); ustanovení § 237 odst. 1 a 3 platí obdobně (§ 238a odst. 2 o. s. ř.).

Okolnost, zda dovolací soud rozhodl podle ustanovení § 219 o. s. ř. nebo zda postupoval podle ustanovení § 219a o. s. ř., popřípadě podle ustanovení § 220 o. s. ř., a jak z tohoto pohledu formuloval výrok svého rozsudku (usnesení), není sama o sobě významná; pro posouzení přípustnosti dovolání z hlediska ustanovení § 237 o. s. ř. je podstatné porovnání obsahu obou rozsudků (srov. též právní názor

vyjádřený v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 4. 1998, sp. zn. 2 Cdon 931/97, které bylo uveřejněno pod č. 52 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 1999).

I když odvolací soud v napadeném usnesení ve výroku, kterým odmítl odvolání RNDr. J. Z., rozhodl jinak než soud prvního stupně (který žalobu pro zmatečnost zamítl), ve svých důsledcích vymezil práva a povinnosti RNDr. J. Z. stejně (rovněž dovodil, že jako vedlejší účastnice nemůže činit návrhy bez souhlasu jí podporovaného účastníka – žalované). Z hlediska přípustnosti dovolání proto usnesení odvolacího soudu představuje rozhodnutí, kterým bylo usnesení soudu prvního stupně, jímž bylo rozhodnuto o žalobě pro zmatečnost, potvrzeno. Protože otázka subjektu oprávněného k podání zmatečností žaloby, která byla pro rozhodnutí ve věci významná (určující), nebyla dosud v judikatuře dovolacího soudu ve všech souvislostech vyřešena, je dovolání přípustné podle ustanovení § 238a odst. 1 písm. b) a odst. 2 o. s. ř., ve spojení s ustanovením § 237 odst. 1 písm. c) a odst. 3 o. s. ř.

Po přezkoumání napadeného usnesení odvolacího soudu bez nařízení jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.) dospěl dovolací soud k závěru, že dovolání je důvodné.

Podle ustanovení § 229 odst. 4 o. s. ř. žalobou pro zmatečnost účastník může napadnout rovněž pravomocné usnesení odvolacího soudu, kterým bylo odmítnuto odvolání nebo kterým bylo zastaveno odvolací řízení.

Účastníky sporného řízení jsou žalobce a žalovaný (srov. § 90 o. s. ř.).

Občanský soudní řád předpokládá, že ve sporném občanském soudním řízení rozhodují soudy pouze o těch právech a povinnostech a pouze mezi těmi účastníky, které v žalobě označil žalobce. Jestliže však v takovém řízení soud rozhodne o právech a povinnostech osob, jež se účastníky řízení postupem podle ustanovení § 90 a § 79 odst. 1 o. s. ř. nestaly, a má-li být naplněn předmět a účel občanského soudního řízení, vyjádřený v § 1 o. s. ř., je nezbytné těmto osobám umožnit, aby přiměřeným procesním způsobem na takové rozhodnutí soudu reagovaly. Proto je nutno tyto osoby považovat za osoby, které mají stejná práva, jaká má také ve smyslu ustanovení § 229 odst. 4 o. s. ř. účastník řízení, tedy za osoby, které mohou, za splnění dalších zákonných podmínek, žalobou pro zmatečnost napadnout usnesení, kterým bylo odmítnuto jejich odvolání.

Soudy obou stupňů přehledly, že žalobou pro zmatečnost neuplatňovala RNDr. J. Z. z pozice vedlejší účastnice práva a povinnosti účastnice původního řízení V. K., ale že se domáhala práv, která byla upřena jí jako vedlejší účastnici v původním řízení. Na tom nic nemění, že v původním řízení měla procesní postavení vedlejší účastnice. Smyslem vedlejšího účastenství je – jak správně uvedl odvolací soud – „podporovat“ toho účastníka, na jehož straně do řízení vstoupil. Proto logicky ustanovení § 231 odst. 1, věta druhá, o. s. ř. nepřipouští, aby vedlejší účastník bez souhlasu jím podporovaného účastníka žalobu pro

zmatečnost podal. Smyslem právní úpravy žaloby pro zmatečnost však nemůže být a není, aby v zákonem vymezených případech, kdy byla poškozena práva přímo vedlejšího účastníka, a nikoliv též práva účastníka jím podporovaného, se nemohl vedlejší účastník (ale již přímo v pozici žalobce) domáhat ochrany svých práv; v takovém případě žádný důvod pro intervenci (souhlas) podporovaného účastníka není. Proto režim ustanovení § 231 odst. 1, věty druhé, o. s. ř. (ani § 203 odst. 1, věty druhé, o. s. ř. ve vztahu k odvolání RNDr. J. Z. proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 22. 4. 2010) na řízení o žalobě pro zmatečnost podané z uvedených důvodů nedopadal.

V projednávané věci v žalobě pro zmatečnost RNDr. J. Z. namítala, že „soudy obou stupňů po celé řízení akceptovaly, že opatrovníkem zemřelého V. V. v řízení o určení otcovství byla žalovaná V. K., která vystupovala plně ve shodě se žalobkyní“, že opatrovnice jejího zemřelého otce řádně nezastupovala a že odvolací soud neměl z vlastní iniciativy zjišťovat stanovisko opatrovnice, tj. žalované V. K., k odvolání podanému vedlejší účastnicí.

V. K. byla usnesením Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 19. 5. 2004 ustanovena opatrovníkem zemřelého V. V. pro řízení o určení otcovství V. V. k P. M., narozenému v roce 1968 z matky M. M. (žalobkyně), a proti této opatrovnici bylo v souladu s ustanovením § 55 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, vedeno řízení o určení otcovství.

Podle ustanovení § 192 odst. 1 o. s. ř. (ve znění do 30. 6. 2009) předseda senátu je povinen postarat se o to, aby byl ustanoven opatrovník osobám, které ho podle zákona musí mít.

Při výběru opatrovníka podle ustanovení § 192 o. s. ř. musí soud dbát především o to, aby skýtal záruky, že se své funkce zhostí v souladu s účelem opatrovnictví a že zajistí všestrannou a efektivní ochranu práv a oprávněných zájmů opatrovance. Tyto předpoklady přitom může splňovat jen ten, kdo ve vztahu k opatrovanci nemá protichůdné (jiné) zájmy, tedy ten, jehož zájmy nejsou v rozporu se zájmy opatrovance (srov. např. odůvodnění usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 5. 2011, sp. zn. 21 Cdo 3871/2010). Zároveň je nutno zohlednit i to, o jaký druh (důvod) opatrovnictví se jedná. Jde-li (jako v projednávané věci) o ustanovení opatrovníka pro sporné řízení, v němž bude opatrovník hájit zájmy opatrovance proti dalšímu účastníku (dalším účastníkům) řízení, je třeba, aby opatrovníkem byla ustanovena osoba, která nebude v bližším vztahu k tomuto dalšímu účastníku (těmto dalším účastníkům) řízení, neboť hrozí, že by opatrovník při výkonu své funkce mohl být touto okolností ovlivňován. Zpravidla by tak neměl být opatrovník ustanovován na návrh účastníka s opačnými (nebo nejméně jinými) zájmy na výsledku řízení. Navrhne-li přesto další účastník řízení osobu, jež by měla být opatrovníkem ustanovena, měl by se před rozhodnutím o takovém návrhu soud zabývat i tím, jaké jsou vztahy účastníka, který návrh na osobu opatrovníka činí, k osobě navrhované do funkce opatrovníka, a opatrovníkem ji ustanovit jedině tehdy, nabude-li dosta-

tečné jistoty, že bude jako opatrovník hájit pouze zájmy opatrovance, neovlivněna předchozím vztahem k jiným účastníkům řízení.

Účastníky řízení o ustanovení opatrovníka podle ustanovení § 192 o. s. ř. jsou mimo navrhovatele i ti, o jejichž právech nebo povinnostech má být v řízení jednáno (srov. § 81 odst. 1 a § 94 odst. 1, větu první, o. s. ř.). Zákon tedy vymezuje okruh osob, jež jsou v tomto případě účastníky řízení tím, že jsou to všichni ti, o jejichž právech nebo povinnostech má být v řízení jednáno. Přitom nejde jen o práva a povinnosti, která jsou nebo mají být vyjádřena ve výroku rozhodnutí o věci samé, ale i o práva a povinnosti, která se sice ve výroku rozhodnutí přímo neprojeví, na která však výrok rozhodnutí má vliv; bude jím dotčeno právní postavení takových osob (takové osoby). Které konkrétní osoby to jsou, se odvíjí od toho, v jakém řízení a z jakého důvodu je opatrovník ustanovován. Byl-li – jako v projednávané věci – ustanovován opatrovník zemřelému, aby proti němu bylo vedeno řízení o určení otcovství zemřelého opatrovance, je nepochybné, že v takovém řízení bude rozhodováno také o právech nebo povinnostech dědiců zemřelého, neboť případné určení otcovství zemřelého má přímý dopad do řízení o dědictví (srov. § 479 obč. zák.); výrokem rozhodnutí o ustanovení opatrovníka, proti němuž bude řízení o určení otcovství vedeno, tak bude (může být) dotčeno jejich právní postavení. Proto také případní dědicové po zemřelém označovaném otci jsou ze zákona účastníky řízení o ustanovení opatrovníka podle ustanovení § 192 o. s. ř. pro potřeby řízení podle ustanovení § 55 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, a je třeba jim usnesení o ustanovení opatrovníka doručit. Nestalo-li se tak, nebyl opatrovník pro potřeby řízení podle ustanovení § 55 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, řádně ustanoven a řízení o určení otcovství probíhalo proti osobě, která ve smyslu ustanovení § 55 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, nemohla být žalována.

Jestliže – jak výše vyloženo – nebyl řádně ustanoven opatrovník zemřelého, proti němuž má být ve smyslu ustanovení § 55 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, vedeno řízení o určení otcovství, nemohl se „neustanovený“ opatrovník stát ani účastníkem (žalovaným) v řízení o určení otcovství. Postup soudu, který žalobou pro zmatečnost napadeným usnesením odmítl odvolání vedlejší účastnice (RNDr. J. Z.) s odkazem na ustanovení § 203 odst. 1, větu druhou, o. s. ř. proto, že s ním nesouhlasila žalovaná – „neustanovený“ opatrovník, tak není správný; „neustanovený“ opatrovník nebyl účastníkem řízení a nemohl se tudíž ani vyjadřovat k tomu, zda s odvoláním vedlejšího účastníka souhlasí či nikoliv (případné vyjádření, jako vyjádření osoby k tomu neoprávněné, nemá žádný právní význam).

Z uvedeného vyplývá, že usnesení odvolacího soudu není správné. Nejvyšší soud je proto podle ustanovení § 243b odst. 2, části věty za středníkem, o. s. ř. zrušil. Protože důvody, pro které bylo zrušeno usnesení odvolacího soudu, platí i na usnesení soudu prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud i toto rozhodnutí a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3, věta druhá, o. s. ř.).

I poté, co nastanou účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, je exekuční soud oprávněn rozhodnout o návrhu dlužníka – povinného na zastavení exekuce.

(Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 29. 12. 2011,
sp. zn. 40 Co 881/2011)

O k r e s n í s o u d v Šumperku usnesením ze dne 23. 6. 2011 zamítl návrh povinného na zastavení exekuce nařízené usnesením téhož soudu ze dne 18. 5. 2005 s odůvodněním, že povinný neprokázal své tvrzení o tom, že pohledávka oprávněného zanikla splněním.

Proti tomuto usnesení podal včasné odvolání povinný. Z obsahu podaného odvolání vyplývá, že nesouhlasí s usnesením soudu prvního stupně, neboť podle odvolatele je nutno nařízenou exekuci zastavit. V důvodech podaného odvolání dovozoval, že předloženými listinami prokázal, že pohledávka oprávněného zanikla splněním. Soudu předložil písemné vyjádření k objasnění celé záležitosti, přesto je zřejmé, že toto vyjádření nebylo bráno v potaz. Stejně tak předložil soudu originální vlastnoruční prohlášení s vlastnoručním podpisem pana P. M. o tom, že vůči němu nemá žádné finanční závazky. Ani k takovému listinnému důkazu okresní soud nepřihlédl. Proto si od pana M. nechal opakovaně napsat, že mu nic nedluží. Přesto poté, kdy povinný celý dluh uhradil, převedl P. M. předmětnou pohledávku na příbuznou osobu Ing. J. M., což je jejich podvodná strategie. Ta spočívá v tom, že člověk podepíše a převezme peníze, jako např. v jeho situaci 5. 3. 2004 s tím, že musí být provedena zástava nemovitosti. Potom se dotyčný odmlčí s tím, že nemá čas jít k notáři, po několika dnech zavolá, že domluvil schůzku u notáře, ale že se musí znovu podepsat smlouva, jenom jako formalita, aby nebyl problém u investora, že se půjčka zajišťuje zástavní smlouvou až po několika dnech po vyplacení peněz. Proto byla povinnému předána k podpisu shodná smlouva, ale s datem 17. 3. 2004 a s ujištěním, že se jedná jen o formalitu, že jde stále o půjčku ze dne 5. 3. 2004. Na základě takového ujištění opatřil povinný další vyhotovení písemné smlouvy vlastnoručním podpisem.

Oprávněný se k odvolání povinného nevyjádřil.

K r a j s k ý s o u d v Ostravě usnesení soudu prvního stupně potvrdil.

Z o d ů v o d n ě n í :

K nařízenému odvolacímu jednání se řádně předvolaný povinný bez omluvy nedostavil, proto krajský soud věc projednal v jeho nepřítomnosti (ustanovení § 101 odst. 3 o. s. ř.).

Protože odvolání povinného směřovalo do usnesení okresního soudu, kterým byl zamítnut jeho návrh na zastavení exekuce, o kterém bylo rozhodnuto po

předchozím jednání, krajský soud k projednání odvolání nařídil odvolací jednání (§ 254 odst. 1, 8 a § 269 odst. 2 o. s. ř.).

Po zjištění, že odvolání proti usnesení okresního soudu bylo podáno osobou k tomuto úkonu oprávněnou, a po zjištění, že podané odvolání obsahuje všechny podstatné náležitosti, včetně způsobilého odvolacího důvodu (ustanovení § 205 odst. 2 písm. e/, g/ o. s. ř.), krajský soud přezkoumal usnesení okresního soudu, přezkoumal i řízení, které jeho vydání předcházelo (ustanovení § 206, § 212, § 212a odst. 1, 2 a 5 o. s. ř.), a dospěl k závěru, že odvolání povinného důvodné není. Krajský soud konstatuje, že vady uvedené v ustanovení § 212a odst. 5 o. s. ř. se z obsahu spisu nepodávají a zjištěny nebyly. Po procesní stránce se soud prvního stupně nedopustil žádných procesních vad, které by zakládaly zmatečnost (§ 229 odst. 1, odst. 2 písm. a/, b/, odst. 3 o. s. ř.), a odvolací soud nezjistil ani jiné vady, které by mohly přivodit nesprávnost rozhodnutí ve věci.

Okresní soud v hodnocení provedených důkazů respektoval zásady dané ustanovením § 132 o. s. ř., neboť vzal v úvahu všechny rozhodné skutečnosti, které z provedených důkazů vyplynuly, či jinak vyšly najevo. Ve způsobu, jakým okresní soud hodnotil jednotlivé důkazy v jejich vzájemné souvislosti z hlediska závažnosti (důležitosti), zákonnosti, pravdivosti a věrohodnosti, logický rozpor není. Krajský soud proto přebírá správná skutková zjištění okresního soudu a na tato správná skutková zjištění zcela odkazuje s tím, že skutkový stav, tak jak jej zjistil okresní soud, v odvolacím řízení nedoznal žádných změn a potřeba provedení dalších důkazů v řízení najevo nevyšla.

Z obsahu předloženého spisu vyplývá, že původní oprávněný P. M. se dne 6. 5. 2005 u Okresního soudu v Šumperku domáhal nařízení exekuce podle § 35 a násl. zákona č. 120/2001 Sb., exekuční řád, na základě formálně i materiálně vykonatelného notářského zápisu ze dne 17. 3. 2004, sepsaného notářem Mgr. A. H. Podle notářského zápisu ze dne 17. 3. 2004, jež obsahuje formální náležitosti způsobilého exekučního titulu, se M. H. (nyní povinný) zavázal z titulu smlouvy o poskytnutí půjčky ze dne 17. 3. 2004 k povinnosti zaplatit P. M. částku 140 000 Kč (která byla poskytnuta v hotovosti) a dalších 8000 Kč (úrok) nejpozději do 17. 3. 2005, smluvní pokutu 1000 Kč za každý i započatý den prodlení, max. však po dobu tří měsíců po lhůtě splatnosti půjčky. Povinný současně prohlásil, aby pro případ nesplnění závazku byl proti němu veden výkon rozhodnutí dle § 274 písm. e) o. s. ř. Usnesením Okresního soudu v Šumperku ze dne 18. 5. 2005 byla nařízena exekuce na majetek povinného pro uspokojení pohledávky oprávněného ve výši 140 000 Kč, pro smluvní pokutu 1000 Kč denně od 18. 3. 2005 do 18. 6. 2005 a pro náklady exekuce. Usnesení o nařízení exekuce dle obsahu spisu nabylo právní moci dne 3. 2. 2007. Soudní exekutor Mgr. L. Č. usnesením ze dne 26. 6. 2006 rozhodl o záměně účastníků na straně oprávněného z osoby P. M. na Ing. J. M. (z důvodu smlouvy o postoupení pohledávky). Dne 3. 3. 2010 učinil povinný návrh na úplné zastavení nařízené exekuce a tvrdil okolnosti, týkající

se zániku vymáhaného práva splněním. Tyto vylíčil tak, že P. M. dlužnou částku 241 000 Kč na základě smlouvy o půjčce ze dne 5. 3. 2004 uhradil dne 5. 8. 2005. Pokud oprávněným byla předložena další smlouva o půjčce ze dne 17. 3. 2004, pak tuto podepsal, ale půjčka existovala pouze jedna, kterou zaplatil, neexistovaly dvě půjčky, jak je oprávněným Ing. J. M. tvrzeno. Usnesením Krajského soudu v Ostravě ze dne 24. 2. 2011 byl na majetek dlužníka M. H. prohlášen konkurs.

Ustanovení § 109 odst. 1 písm. c) zákona o úpadku a způsobech jeho řešení, které upravuje účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, vylučuje samotné provedení výkonu rozhodnutí nebo exekuce. Podle § 266 odst. 1 písm. k) citovaného zákona se nepřerušuje řízení o výkon rozhodnutí nebo exekuce. Podle § 267 odst. 1, věta první, téhož zákona výkon rozhodnutí nebo exekuci, která by postihovala majetek náležející do majetkové podstaty, lze pro pohledávky věřitelů po prohlášení konkursu nařídít, nelze jej však provést.

Podle názoru krajského soudu vydání usnesení o zamítnutí návrhu na zastavení exekuce, ani rozhodnutí o odvolání proti takovému usnesení není provedením exekuce, neboť se nedotýká nakládání s příp. výtěžkem. Odvolací soud proto mohl i po zahájení insolvenčního řízení ve věci dlužníka – povinného rozhodnout o odvolání proti usnesení okresního soudu, jímž byl zamítnut návrh povinného na zastavení exekuce. V této souvislosti je třeba zdůraznit, že z § 46 odst. 6 exekučního řádu vyplývá povinnost exekutora ustát v provádění všech úkonů. V případě zahájeného insolvenčního řízení nebo prohlášeného konkursu je soudní exekutor povinen vydat insolvenčnímu správci podle § 206 insolvenčního zákona všechny věci a práva, které exekutor zajistil.

Podle ustanovení § 52 odst. 1 exekučního řádu, nestanoví-li tento zákon jinak, použijí se pro exekuční řízení přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu.

Podle ustanovení § 268 odst. 1 písm. g), část věty před středníkem, o. s. ř. výkon rozhodnutí bude zastaven, jestliže po vydání rozhodnutí zaniklo právo jím přiznané.

Krajský soud souhlasí se závěry okresního soudu, že nejsou splněny předpoklady, aby nařízená exekuce pro dlužnou částku byla v celém rozsahu zastavena. Ani krajský soud nemá v této fázi řízení pochybnosti o tom, že v daném případě vykonávaný exekuční titul obsahuje všechny náležitosti stanovené pro jeho vykonatelnost. Dle oprávněného povinný podle vykonatelného notářského zápisu NZ 38/2004, N 41/2004 tam uložené povinnosti nesplnil. Odvolací soud sdílí argumentaci okresního soudu, že důvod k zastavení exekuce podle vylíčených skutkových okolností k návrhu povinného a na základě jím označených a v řízení před soudem prvního stupně provedených důkazů (zánik dluhu jeho splněním) není dán (§ 268 odst. 1 písm. g/ o. s. ř.).

Skutkové i právní závěry soudu prvního stupně o nedůvodnosti skutkové verze povinného jsou podloženy důkazy, které byly v řízení řádně provedeny a nelze mu vytýkat, že by při zjišťování skutkového stavu věci nevzal v úvahu skutečnosti,

kteřé z provedených důkazů vyplynuly, nebo že by pomínul podstatné skutečnosti, které byly v řízení prokázány.

Ze všech uvedených důvodů postupoval okresní soud správně, když nařizenou exekuci nezastavil, a odvolací soud v podrobnostech odkazuje na jeho správné skutkové a právní závěry. Zastavení exekuce je způsobem skončení exekučního řízení, k němuž dochází dřívě, než bylo plnění povinnosti vymořeno, a z jiných důvodů než proto, že by vymáhaná povinnost byla splněna, což se v souzené věci dosud nestalo.

Pokud povinný příp. namítá, že podání návrhu na exekuci a její provádění je v posuzovaném případě v rozporu s dobrými mravy, pak o rozporu s dobrými mravy lze hovořit pouze v případě výkonu práv a povinností (formou právních úkonů nebo faktického chování) účastníků občanskoprávních vztahů. Podání návrhu na nařizení exekuce a její provádění není výkonem práva ve smyslu § 3 odst. 1 obč. zák., nýbrž využitím možnosti poskytnuté oprávněnému procesním předpisem (§ 251 o. s. ř.) pro případ, že povinnost uložená exekučním titulem vydaným v nalézacím řízení nebyla splněna dobrovolně (srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2002, sp. zn. 20Cdo 535/2002, publikované pod č. 67 v časopise Soudní judikatura č. 4/2003).

Krajský soud proto usnesení soudu prvního stupně jako věcně správné potvrdil (ustanovení § 219 o. s. ř.).

Aktivní účast nositele rodičovské zodpovědnosti na nežádoucí medializaci dítěte se primárně promítá v oblasti výkonu rodičovské zodpovědnosti, nikoliv do úvah o vyloučení protiprávnosti zásahu způsobeného médii. Ochrana osobnostních práv dítěte vyžaduje, aby bylo chráněno proti všem zásahům, bez ohledu na to, odkud přicházejí. Porušením povinností nositele rodičovské zodpovědnosti podle ustanovení § 31 odst. 2 zákona o rodině ve vazbě na čl. 16 Úmluvy o právech dítěte nedochází ke snížení výše relativní satisfakce poskytované původcem zásahu za zásah do osobnostních práv nezletilého.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 12. 2012, sp. zn. 30 Cdo 3770/2011)

M ě s t s k ý s o u d v Praze dne 16. 6. 2010 zamítl žalobu, aby bylo žalované zakázáno zveřejňovat články týkající se soukromí a rodinného života žalobce (odst. I výroku) a aby žalobci zaplatila 1 500 000 Kč (odst. II výroku). Současně žalobci uložil, aby žalované na náhradě nákladů řízení zaplatil 14 000 Kč (odst. III výroku).

Žalobce spatřoval neoprávněný zásah do osobnostních práv ve třech článcích vydaných v týdeníku „Pestrý svět“, jehož vydavatelem je žalovaná, konkrétně v článku ze dne 24. 3. 2005 „Chudák tlustý A.: Všichni se mi smějí“, v článku ze dne 2. 6. 2005 „Vymění lásku syna za milence?“ a v článku ze dne 23. 6. 2005 „Syn B. trpí“. Soud prvního stupně konstatoval, že fotografie uvedené u prvního článku jsou zjevně pořízené na veřejnosti, žalobce problémy s váhou skutečně má a to, že ho spolužáci oslovují „lívaneček“, není nijak dehonestující. Formulace použité v textu článku, že žalobce trpí ve svém nitru, je legitimní úvahou, ale dle soudu není objektivně způsobilá narušit jeho soukromí. Ve druhém článku, kdy autor rozebírá nový vztah matky žalobce se Z. P. a jeho případný dopad na žalobce, resp. spekulace, zdali by se jeho situace změnila, kdyby měl nového sourozence, soud vyhodnotil jako legitimní úvahu v souvislosti s nově navázaným vztahem matky. V posledním článku soud prvního stupně dovedl pouze kritiku na matku žalobce, která zjevně nedokáže žalobci vytvořit zázemí a podmínky, tak, aby bylo jeho dětství šťastné. Soud prvního stupně prokázal, že matka žalobce poskytovala informace a rozhovory z jeho soukromí minimálně od roku 2004, kde zmiňovala i tloušťku syna a zdůvodňovala, proč je tak silný. V dané věci soud neshledal neoprávněný zásah do osobnostních práv žalobce, neboť nebylo prokázáno, že by byly zveřejňovány věci z jeho soukromí, a tloušťka nemůže být považována za zásah do soukromí. Soud prvního stupně současně dovedl, že pořízení fotografií nezletilého bylo v souladu se zákonnou licencí podle ustanovení § 12 odst. 3 obč. zák. Proto soud prvního stupně uvedl, že zákazem zveřejňování článků o žalobcově soukromí by bylo odepřeno vyda-

vateli zabývat se soukromím či rodinným životem osob veřejného zájmu a byla by tak porušena informační povinnost.

V r c h n í s o u d v Praze dne 19. 4. 2011 změnil rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé jen tak, že žalovaná je povinna žalobci zaplatit 300 000 Kč do tří dnů od právní věci rozsudku, jinak ho potvrdil. A současně rozhodl o nákladech řízení před soudy obou stupňů. V odůvodnění odvolací soud uvedl, že žalobcovi rodiče jednoznačně patří mezi osoby veřejného zájmu, známé z oblasti hudebního života, naopak žalobce, byť je dítětem osob veřejného zájmu, sám takovou osobou není a nelze proto dopustit, aby jeho osoba byla cíleně využívána, popř. zneužívána k dokreslení informací o rodičích a aby o něm byly poskytovány informace, které narušují či ohrožují jeho osobnostní práva. Žalobce se tedy zcela oprávněně dovolával ochrany podle Úmluvy o právech dítěte, konkrétně čl. 3 odst. 1 a čl. 16. Odvolací soud vzal v potaz fakt, že sama matka žalobce zpřístupňuje soukromí žalobce médiím, nicméně z předložených 26 článků jich bylo jen 8 uveřejněno v době před uveřejněním předmětných článků, přičemž většina z nich zmiňuje žalobce jen okrajově. Naopak, v článcích zveřejněných žalovanou je z žalobce učiněna ústřední postava, jsou mu vkládány do úst různé výroky („Už nechci být synem slavné mámy“, „Všichni se mi smějí“) a i samotný název článku je dle odvolacího soudu dehonestující („Chudák tlustý A.: Všichni se mi smějí“), stejně jako označení za „otesánka“ či „lívanečka“. Zesměšňování žalobcovy nadváhy u nezletilého dítěte, které se na veřejnosti samo neprosazuje a jehož zájem má být chráněn, je třeba posuzovat jako neoprávněný zásah do žalobcovy důstojnosti. Dle odvolacího soudu došlo k zásahu i zveřejněním fotografií, neboť nebylo prokázáno, že byl dán souhlas zákonných zástupců k jejich zveřejnění, a žalovaná pak neprokázala, jakým způsobem předmětné fotografie získala, tudíž nelze dovodit, že by jejich uveřejnění bylo v souladu se zákonnou licencí podle ustanovení § 12 odst. 3 obč. zák. Odvolací soud shledal, že právo žalované na zveřejňování článků týkající se žalobcova soukromí a rodinného života ji obecně nelze upřít, nicméně k neoprávněnému zásahu do žalobcovy důstojnosti a soukromí zde došlo, navíc v deníku s celostátní působností před širokou čtenářskou veřejností, kdy intenzita zásahu byla značná a vážnost žalobce ve společnosti byla objektivně snížena, a proto odvolací soud shledal předpoklady pro přiznání náhrady nemajetkové újmy v penězích podle § 13 odst. 2 obč. zák. Ke stanovené výši soud uvedl, že přihlédl k věrohodnému tvrzení obsaženému v žalobě, že žalobce je nezletilý, stal se nejistým v dětském kolektivu, odmítal jídlo, došlo k jeho zesměšnění před širokou čtenářskou veřejností a on se nemohl bránit, a proto uložil žalované povinnost zaplatit žalobci 300 000 Kč.

Proti tomuto rozhodnutí podala žalovaná včasné dovolání (dále jen „dovolatelka“) k Nejvyššímu soudu, ve kterém navrhuje, aby dovolací soud zrušil rozsudek odvolacího soudu a věc mu vrátil zpět k dalšímu řízení. Dovolatelka uvádí, že osoba žalobce byla a je často medializována a žalobce, stejně jako jeho rodiče,

k této medializaci aktivně přispívá, kdy se nejedná pouze o články související s pracovními aktivitami rodičů, ale i o akce výlučně soukromého charakteru, jako jsou dovolené a oslavy. Logicky tak zvyšuje zájem o svoji osobu, stejně tak jako zájem o vzhled žalobce, zvláště když se jedná o vzhled svým způsobem nestandardní a zajímavý. Matka žalovaného zpřístupňuje podle odvolatele svoje soukromí velmi široce a jako zákonný zástupce žalovaného je rovněž zodpovědná za to, jakým způsobem chrání jeho soukromí, a také za to, že ho zpřístupňuje. Dovolatelka uvádí, že zjednodušeně lze uvažovat o tom, že matka žalobce si tak může „přilepšovat“, když nejprve poskytne informace o svém synovi médiím a následně jeho prostřednictvím získá náhradu nemajetkové újmy za zásah do osobnostních práv. Dovolatelka je přesvědčena, že zvýšený zájem veřejnosti a médií, který žalobce pro své rodiče musí strpět, je kompenzován jinými výhodami, a pokud v jejich kontextu žalobce strpí určité omezení osobnostních práv, není to zcela neodůvodněné ani nespravedlivé. Svými články dovolatelka nesnížila důstojnost žalobce a domnívá se, že interpretace citovaných spojení i celého článku není správná. Článek žalobce nezesměšňuje pro jeho tloušťku, pouze opakuje obecné informace; navíc sama žalovaná za „otesánka“ či „lívanečka“ žalobce neoznačuje, ale pouze popisuje vnímání žalobce třetími osobami, a to jen proto, aby upozornila, že takový pohled nebo označování žalobce nemusí být spravedlivé a důvodné, a snažila se popsat situaci tak, aby se ho mohla „zastat“. Pokud jde o fotografie, dovolatelka uvádí, že tak bylo odvolacím soudem rozhodnuto bez provedení navržených důkazů a rovněž bez náležitého poučení účastníků řízení o možném odlišném právním posouzení odvolacím soudem ve smyslu § 118a odst. 2 o. s. ř. Naposledy dovolatelka uvádí, že soud vůbec nevěděl, jak konkrétně byla snížena jeho důstojnost nebo vážnost ve společnosti, zásah do osobnostních práv nebyl prokázán, bylo to pouze účelově tvrzeno žalobcem a nebylo podloženo žádným důkazem, naopak důkazy navržené dovolatelkou provedeny nebyly. Navíc, když odvolací soud hodlal uvěřit neprokázaným tvrzením obsaženým v žalobě, měl žalované poskytnout možnost tato tvrzení obvyklými důkazními prostředky vyvrátit, což se nestalo, a tak byla dovolatelka zbavena svých procesních práv, a tím nepochybně došlo k zásahu do práva na spravedlivý proces.

K podanému dovolání bylo podáno vyjádření žalobce, ve kterém uvádí, že považuje závěry odvolacího soudu za správné. Žalobce v řízení popřel, že by rodiče poskytovali médiím informace z jeho soukromí, většina článků předložená žalovanou se žalobce týkají pouze okrajově a neobsahují žádné intimní informace. Žalobce tvrdí, že se jeho matka snažila vždy chránit jeho soukromí a po uveřejnění prvního článku vyzvala žalovanou dopisem ze dne 1. 4. 2005, aby upustila od neoprávněných zásahů do práva na ochranu osobnosti žalobce. V roce 2007 se matka za účelem ochrany žalobce obrátila na Úřad městské části Praha 22, neboť došlo k situaci, kdy novináři a fotografové vyčkávali v okolí školy a bydliště žalobce a snažili se ho fotit a kontaktovat. Tvrzení, že si matka žalobce měla „přilepšovat“ poskytováním

informací medií, považuje za urážlivé a to, že by články měly být uváděny ve prospěch žalobce, jsou pouze cynická a účelová tvrzení. Stejně tak má za to, že odvolací soud správně posoudil, že fotografie u článku jsou pořízeny bez vědomí žalobce a jeho rodičů. Proto žalobce navrhuje, aby dovolací soud podané dovolání zamítl.

N e j v y š š í s o u d dovolání zamítl.

Z o d ů v o d n ě n í :

Dovolací soud po té, co přihlédl k čl. II bodu 12. zákona č. 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963, občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, uvážil, že dovolání bylo podáno oprávněnou osobou zastoupenou advokátem (§ 241 odst. 1 o. s. ř.), stalo se tak ve lhůtě vymezené ustanovením § 240 odst. 1 o. s. ř., je charakterizováno obsahovými i formálními znaky požadovanými ustanovením § 241a odst. 1 o. s. ř. a je přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř.

Podle ustanovení § 11 obč. zák. má fyzická osoba právo na ochranu své osobnosti, zejména života a zdraví, občanské cti a lidské důstojnosti, jakož i soukromí, svého jména a projevů osobní povahy.

Podle ustanovení § 12 odst. 1 obč. zák. písemnosti osobní povahy, podobizny, obrazové snímky a obrazové a zvukové záznamy týkající se fyzické osoby nebo jejích projevů osobní povahy smějí být pořízeny nebo použity jen s jejím svolením.

Podle ustanovení § 12 odst. 2 obč. zák. svolení není třeba, použijí-li se písemnosti osobní povahy, podobizny, obrazové snímky nebo obrazové a zvukové záznamy k účelům úředním na základě zákona.

Podle ustanovení § 12 odst. 3 obč. zák. podobizny, obrazové snímky a obrazové a zvukové záznamy se mohou bez svolení fyzické osoby poříditi nebo použít přiměřeným způsobem též pro vědecké a umělecké účely a pro tiskové, filmové, rozhlasové a televizní zpravodajství. Ani takové použití však nesmí být v rozporu s oprávněnými zájmy fyzické osoby.

Podle ustanovení § 13 odst. 1 obč. zák. fyzická osoba má právo se zejména domáhat, aby bylo upuštěno od neoprávněných zásahů do práva na ochranu její osobnosti, aby byly odstraněny následky těchto zásahů a aby jí bylo dáno přiměřené zadostiučinění.

Podle ustanovení § 12 odst. 2 obč. zák., pokud by se nejevilo postačujícím zadostiučinění podle odstavce 1 zejména proto, že byla ve značné míře snížena důstojnost fyzické osoby nebo její vážnost ve společnosti, má fyzická osoba též právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích.

Podle ustanovení § 13 odst. 3 obč. zák. výši náhrady podle odstavce 2 určí soud s přihlédnutím k závažnosti vzniklé újmy a k okolnostem, za nichž k porušení práva došlo.

Dovolatelka v prvé řadě namítá nesprávné právní posouzení věci, když má za to, že o protiprávní zásah do osobnostních práv nezletilého žalobce se nemůže jed-

nat tam, kde nezletilý je osobou veřejného zájmu, kdy k zájmu médií o nezletilého aktivně přispívají jeho zákonní zástupci a kde zvýšený zájem veřejnosti a médií, který nezletilý žalobce pro své rodiče musí strpět, je kompenzován jinými výhodami. Na podporu této argumentace dovolatelka rovněž odkázala na rozsudek Spolkového soudního dvora (Bundesgerichtshof) ze dne 9. 12. 2003 – VI ZR 373/02 (KG), uveřejněný v časopise Právní rozhledy č. 16/2004 str. 621 – 624, z něhož plyne teze, že ten, kdo svoje soukromí v určitých oblastech veřejnosti zpřístupní, nemůže se současně odvolávat na ochranu soukromí odvráceného od veřejnosti. Tato teze měla najít vyjádření i v české judikatuře, kde žalovaná cituje zejména rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 19. 10. 2006, sp. zn. 1 Co 320/2005, dovolání proti němuž bylo odmítnuto usnesením Nejvyššího soudu ze dne 11. 9. 2008, sp. zn. 30 Cdo 1228/2007 (ústavní stížnost proti usnesení Nejvyššího soudu byla odmítnuta usnesením Ústavního soudu ze dne 15. 10. 2009, sp. zn. II. ÚS 3045/08).

K argumentaci zahraniční judikaturou je předně třeba uvést, že zmiňovaný rozsudek Spolkového soudního dvora se primárně zabýval předpoklady, za kterých smí být zveřejňovány letecké snímky prázdninových sídel „celebrit“ bez jejich souhlasu (srov. též rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 9. 2004, sp. zn. 30 Cdo 181/2004), a příklon soudu ve prospěch práva na informace a svobodu tisku byl ovlivněn i jednáním dotčené osoby, která dříve uveřejnila fotografie dílčích prostor vnějšího zařízení statku. V přezkoumávané věci je však třeba vyjít z jiných předpokladů.

V rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 11. 9. 2008, sp. zn. 30 Cdo 1228/2007, Nejvyšší soud vyložil, že ke vzniku občanskoprávních sankcí za nemajetkovou újmu způsobenou zásahem do osobnosti fyzické osoby podle § 13 obč. zák. musí být jako předpoklad odpovědnosti splněna podmínka existence zásahu objektivně způsobilého vyvolat nemajetkovou újmu spočívající buď v porušení, nebo jen ohrožení osobnosti fyzické osoby v její fyzické a morální integritě, tento zásah musí být neoprávněný (protiprávní) a musí být dána příčinná souvislost mezi zásahem a vzniklou újmou na chráněných osobnostních právech takové osoby.

Občanský zákoník právo na ochranu osobnosti fyzické osoby upravuje jako jednotné právo, jehož obsahem je v občanskoprávní oblasti zabezpečit respektování osobnosti fyzické osoby a její všestranný svobodný rozvoj. Jde o zásadní rozvedení a konkretizaci článků 7, 8, 10, 11, 13 a 14 Listiny základních práv a svobod. V rámci jednotného práva na ochranu osobnosti existující dílčí práva zabezpečují občanskoprávní ochranu jednotlivých hodnot (stránek) osobnosti fyzické osoby jako neoddělitelných součástí celkové fyzické a psychicko-morální integrity osobnosti. Jde mimo jiné i o právo fyzické osoby rozhodnout podle vlastního uvážení, zda, popř. v jakém rozsahu a jakým způsobem mají být skutečnosti jejího osobního soukromí zpřístupněny jiným, a zároveň se bránit proti neoprávněným zásahům do této sféry ze strany jiných osob. Neoprávněnost využívání, resp. zveřejňování

skutečností soukromého života, je dána v případech, kdy osoba, jíž se týkají, sama o jejich využití nebo zveřejnění nerozhodla, tedy nedala k nim souhlas, který je v tomto případě jediným zákonným důvodem vylučujícím neoprávněnost. Naopak nerozhodný je způsob, jakým uvedené informace byly získány, stejně jako to, zda jsou pravdivé nebo nepravdivé. Právě tak nerozhoduje, jde-li o skutečnosti z osobního soukromí difamující povahy či nikoliv. Jinak řečeno, tvrzení týkající se osobního soukromí, není nikdo oprávněn – a to i kdyby tato tvrzení odpovídala skutečnosti – rozšiřovat.

Zákon přitom nečiní rozdíl v subjektech, které jsou právem na ochranu osobnosti nadány (srov. výraz „fyzická osoba“ v ustanovení § 11 obč. zák.). Nositelem tohoto práva je tak i nezletilé dítě (srov. ustanovení § 7 odst. 1 obč. zák., podle něhož způsobilost fyzické osoby mít práva a povinnosti vzniká narozením; tuto způsobilost má i počaté dítě, narodí-li se živé). Tato ochrana je dítěti (ve smyslu čl. 1) zajišťována i Úmluvou o právech dítěte (sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., dále jen „Úmluva o právech dítěte“, nebo „Úmluva“), podle jejíhož čl. 16 odst. 1 žádné dítě nesmí být vystaveno svévolnému zasahování do svého soukromého života, rodiny, domova nebo korespondence, ani nezákonným útokům na svou čest a pověst. Podle ustanovení čl. 16 odst. 2 Úmluvy má dítě právo na zákonnou ochranu proti takovým zásahům nebo útokům.

Přesto je však postavení dítěte v řízení o ochranu osobnosti specifické, díky jeho vyšší zranitelnosti. Postavením dětí jako subjektů ochrany osobnosti (právo na podobiznu) se zabýval např. německý Spolkový ústavní soud (Bundesverfassungsgericht) v rozsudku ze dne 15. 12. 1999, sp. zn. BVerfG, 1 BvR 653/96, kde v bodech 83. – 85. odůvodnění vyslovil, že děti potřebují zvláštní ochranu, protože se teprve musí vyvinout v osoby odpovědné samy za sebe. Tato potřeba ochrany je dána i s ohledem na nebezpečí, které vychází ze zájmu médií a jejich odběratelů (adresátů) o fotografie dětí. Jejich samostatný vývoj může být narušen citelněji, než je tomu u dospělých. Prostředí, ve kterém se děti mohou rozvíjet bez obavy z rušivého veřejného pozorování, musí být proto chráněno mnohem komplexněji než u rodičů. Spolkový ústavní soud rovněž dovodil, že projev ochrany osobnosti podle článku 6 Základního zákona není možné určit v obecné a abstraktní rovině. Jestliže se ale rodiče s dětmi vědomě obracejí na veřejnost – společně se podílejí na veřejných akcích nebo dokonce stojí v jejich centru, půjde zpravidla o ztrátu potřeby ochrany. V tomto ohledu na sebe přijímají podmínky veřejného vystupování. Ostatně ochrana obecného osobnostního práva může zasáhnout ve prospěch specifického vztahu mezi rodiči a dětmi i tam, kde chybějí podmínky místního ústraní (örtliche Abgeschlossenheit).

Tato judikatura podle dovolacího soudu může představovat určité názorové východisko i v přezkoumávané věci, je však třeba dbát určitých specifik, která je nečiní bezezbytku přenosná. Výše citované úvahy Spolkového ústavního soudu ve vztahu rodič-dítě modifikovaly obecnou premisu zaujímanou Spolkovým soudním

dvorem, že mimo své obydlí se postavy veřejného zájmu (osoby „par excellence“ v jeho terminologii) nemohou spoléhat na ochranu svého soukromí, pokud se nestáhly do ústraní mimo dosah očí veřejnosti – kde je každému jasné, že chtějí být samy, a kde s vírou v to, že jsou samy, se chovají v dané situaci způsobem, jakým by se na veřejnosti nechovali. Ve věci řešené německými soudy rozhodoval naposled rozsudkem ze dne 24. 6. 2004, ve věci Von Hannover proti Německu, stížnost č. 59320/00, Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESLP“) o nároku, který již nezahrnoval ochranu před šířením fotografií stěžovatelky a jejích dětí, který vyslovil, že rozhodujícím faktorem při posouzení střetu ochrany soukromého života a svobody projevu by měl být příspěvek publikovaných fotografií a článků k diskusi o obecném zájmu. Veřejnost nemá legitimní zájem vědět, kde se stěžovatelka nachází a jak se chová v soukromém životě, i když se objeví na místech, která nelze vždy popsat jako místa v ústraní. I když je takový veřejný zájem dán, jako je dán komerční zájem časopisů na publikování těchto fotografií a těchto článků, v projednávaném případě musí takový zájem podle názoru ESLP ustoupit právu stěžovatelky na účinnou ochranu jejího soukromého života.

Vztaženo k projednávané věci, ochrany podle ustanovení § 11 obč. zák. požívají i takové snímky nezletilého dítěte „celebrit“, zachycující jeho každodenní a soukromou činnost, na jejichž zveřejnění není dán obecný zájem, a to – jak bude dále vysvětleno – i když je poskytl jejich zákonný zástupce, vedený pohnutkou přitáhnout pozornost veřejnosti ke své osobě.

Úvahu dovolatelky, že svolení zákonného zástupce s veřejným šířením fotografií a článků o nezletilém dítěti, zachycujících a mapujících soukromí dítěte, vylučuje protiprávnost zásahu, je třeba odmítnout. Ustanovení čl. 16 Úmluvy poskytuje dítěti ochranu před svévolnými zásahy do jeho soukromí, bez rozlišení odkud (kým) jsou činěny. Jinými slovy, dítě má právo na ochranu před svévolnými zásahy do svého soukromí i tehdy, jsou-li činěny jeho zákonnými zástupci (nosieli rodičovské zodpovědnosti). Tato ochrana ve vztahu rodič-dítě se však nerealizuje prostřednictvím žaloby na ochranu osobnosti podle ustanovení § 11 obč. zák., ale prostřednictvím ochranných institutů zakotvených v zákoně č. 94/1963 Sb., zákoně o rodině. Podle ustanovení § 31 odst. 1 písm. a) zákona o rodině, rodičovská zodpovědnost je souhrn práv a povinností při péči o nezletilé dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj. Podle ustanovení § 31 odst. 2, věta první, zák. o rod. při výkonu práv a povinností uvedených v odstavci 1 jsou rodiče povinni důsledně chránit zájmy dítěte, řídit jeho jednání a vykonávat nad ním dohled odpovídající stupni jeho vývoje.

Důsledná ochrana zájmu dítěte se vztahuje i na zájem představovaný právem dítěte na informační sebeurčení. Jde-li o základní právo na lidskou důstojnost, osobní čest, dobrou pověst a ochranu jména, které je zakotveno v čl. 10 Listiny, uplatňuje se toto právo ve více sférách. Jedná se o soukromou sféru, sféru společenskou, občanskou a profesionální, přičemž poslední tři lze označit za sociální

sféru. V první sféře jde vlastně o ochranu soukromí, v jehož rámci se nepochybně uplatňuje i právo na čest. Zásadně je však věcí každého, co a v jakém rozsahu z této sféry uvolní jako informaci pro okolní svět. Jinými slovy, v tomto segmentu zpravidla platí naprosté informační sebeurčení. Sféra sociální, občanská a profesionální reflektují sociální povahu základních práv, resp. odrážejí fakt, že jednotlivec žije ve společenství a vstupuje s ostatními jeho členy do komunikace, přičemž skrze své chování, ba dokonce skrze své samotné bytí, ovlivňuje ostatní členy společenství. V této druhé sféře již neplatí naprosté informační sebeurčení, jinými slovy do této sféry lze za určitých podmínek vstupovat, neboť se v ní mohou vyskytovat fakta, která mohou být předmětem oprávněného veřejného zájmu (srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 15. 5. 2012, sp. zn. II. ÚS 171/12, či nálezy téhož soudu ze dne 6. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 1586/09).

Informační sebeurčení dítěte je však nadto do určité míry modifikováno vůli nositelů rodičovské zodpovědnosti. Ti, jak plyne z ustanovení § 31 odst. 2 zák. o rod., by měli dbát, aby se veřejnost nedozvídala informace ze soukromého života dítěte, které mohou být vnímány jako pro dítě ponižující, zesměšňující či jinak způsobilé narušit jeho řádný (rozuměno zejména psychický) vývoj. Zákon o rodině v tomto ustanovení zdůrazňuje, že rodiče vykonávají rodičovskou zodpovědnost s ohledem na zájem dítěte. K tomu, co je – zejména v procedurální rovině – třeba rozumět zájmem dítěte, se Nejvyšší soud vyjádřil v rozsudku ze dne 26. 4. 2012, sp. zn. 30 Cdo 3430/2011, uveřejněném pod číslem 102/2012 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek. Mimo jiné zde vyložil, že rozhodování třetích osob o nejlepších zájmech dítěte vychází z uspokojení základních potřeb dítěte (výživa, bydlení, zdraví), jeho rozvoje, názorů a přání dítěte, totožnosti dítěte, citového spojení, jeho zdraví, bezpečí, ochrany, zaopatření, péče, soudržnosti rodiny, trvalosti domova, vazeb dítěte na kamarády, ze školních vztahů, rizik náhradní péče, kulturního pozadí či náboženské víry. Samotné rozhodnutí pak musí sledovat cíl stabilního a nikoliv přechodného řešení, které sleduje skutečně dlouhodobé zájmy dítěte. V této souvislosti Nejvyšší soud rovněž odkázal na znění Preambule Úmluvy, kde se prohlašuje, že státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, uznávají, že v zájmu plného a harmonického rozvoje osobnosti musí dítě vyrůstat v rodinném prostředí, v atmosféře štěstí, lásky a porozumění.

Vykonává-li nositel rodičovské zodpovědnosti práva a povinnosti z ní plynoucí v rozporu s ustanovením § 31 zák. o rod., vystavuje se sankcím, předvídaným v hlavě druhého zákona o rodině, resp. též v ustanovení § 14 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Za takové jednání může být považováno i poskytování a souhlas s veřejným šířením důvěrných informací o dítěti, sleduje-li jejich prostřednictvím zvýšení vlastní atraktivitu pro širokou veřejnost a s ní spojený (zejména finanční) prospěch. Důsledky takových pochybení se primárně promítají do vztahu rodič – dítě, nikoliv do vztahu původce zásahu – dítě do té míry, že by vylučovala protiprávnost takového zásahu.

Aby bylo možno dovozovat důsledky ve vztahu původce zásahu – dítě, muselo by se vedle souhlasu dotčené osoby na její straně rovněž jednat o osobu veřejného zájmu. Parlamentní shromáždění Rady Evropy ve své doporučující rezoluci č. 1165 (1998) vydané dne 26. 6. 1998 označilo za osobu veřejného zájmu „osoby, jež zastávají nějaký veřejný úřad anebo využívají veřejné zdroje a široce řečeno, všechny ty, kteří hrají roli ve veřejném životě, ať už v politice, ekonomii, umění, sociální sféře, sportu nebo v nějakém jiném oboru“. Evropský soud pro lidská práva na tuto definici opakovně odkazuje a také ji postupně rozšířil o tzv. „osoby veřejného zájmu na základě chování“, kdy taková osoba na sebe nejprve upozorní nějakým kontroverzním činem a posléze se k dané věci vyjadřuje do médií (srov. např. Wirtschafts-Trend Zeitschriften-Verlagsgesellschaft m.b.H. proti Rakousku /č. 3/, rozsudek ze dne 13. 12. 2005, stížnost č. 66298/01 a č. 15653/02, § 44 či Flinkkilä a další proti Finsku, rozsudek ze dne 6. 4. 2010, stížnosti č. 25576/04, § 82 – 84). Jedná se o vymezení širší, než je osoba par excellence, nebo synonymicky „celebrita“. Zde je nutno vzít v úvahu, že rozvoj dítěte se utváří v rámci nejužší rodiny a sociální interakce s okolím se dějí (a jsou podmiňovány) jejím prostřednictvím. Jinými slovy, dítě „celebrit“ není ipso facto „celebritou“.

Lze tedy shrnout, že míra informačního sebeurčení dítěte je do určité míry modifikovaná vůlí nositelů rodičovské zodpovědnosti. Aktivní účast nositele rodičovské zodpovědnosti na, z hlediska dítěte, jeho nežádoucí medializaci se primárně promítá v oblasti výkonu rodičovské zodpovědnosti, včetně úvah o jejím omezení, či změně (napomenutí, omezení, změna výchovy apod.), ale nikoliv do úvah o vyloučení protiprávnosti zásahu způsobeného médií. Ochrana dítěte vyžaduje, aby bylo chráněno proti všem zásahům, jedno odkud přicházejí.

Zbývá posoudit, zda a jak se porušení povinností nositele rodičovské zodpovědnosti podle ustanovení § 31 odst. 2 zák. o rod. ve vazbě na čl. 16 Úmluvy promítá do úvah o snížení výše relutární satisfakce původce zásahu. V rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 7. 10. 2009, sp. zn. 30 Cdo 4431/2007, uveřejněném pod číslem 98/2010 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, Nejvyšší soud mimo jiné vyslovil, že tím, že se postižená fyzická osoba sama vystavila možnému diskriminačnímu jednání, se nesnižuje míra jejího práva na ochranu osobnosti, ani se tím nevylučuje neoprávněnost případného zásahu proti její osobní integritě. Jakkoliv se v citované věci jednalo o zcela jiné poměry, lze z ní vysledovat závěr, že osobní pohnutka osoby dotčené na osobnostních právech ji nezbujuje ochrany, ani takovou ochranu neumenšuje. V řízeních, kde je dotčeno osobnostní právo dítěte, je nadto třeba uvážit, že to zpravidla není samotný nezletilý žalobce (postižená fyzická osoba), kdo zpřístupňuje informace o svém soukromí široké veřejnosti, ale – v důsledku modifikovaného informačního sebeurčení dítěte – tak činí jeho zákonný zástupce. Zde je nutno zopakovat, že lze-li podle okolností případu takové jednání zákonného zástupce považovat za porušování jeho povinností k dítěti (§ 31 odst. 2 zák. o rod., čl. 16 Úmluvy), je třeba rovněž z takového jednání ve vztahu k zákonnému zástupci vyvodit důsledky.

Kdyby se však jednání zákonného zástupce, objektivně kvalifikované jako rozporné se zájmy dítěte, mělo promítnout např. ve snížení výše uvažovaného peněžitého zadostiučinění, došlo by jednak k popření satisfakční funkce peněžitého zadostiučinění ve vztahu k dotčenému dítěti (nezletilému je peněžité zadostiučinění sníženo, ačkoliv se na vzniku újmy nepodílel) a rovněž k popření preventivní funkce peněžitého zadostiučinění (šřitel soukromých informací o dítěti by nebyl před dalšími útoky odstrašen výší přiznaného peněžitého zadostiučinění). Proto lze uzavřít, že porušením povinností nositele rodičovské zodpovědnosti podle ustanovení § 31 odst. 2 zák. o rod. ve vazbě na čl. 16 Úmluvy nedochází ke snížení výše relutární satisfakce poskytované původcem zásahu. Odlišný právní názor odvolacího soudu je proto nesprávný a nemohl tak ani být důvodem k snížení žalobcem požadovaného zadostiučinění. Žalobce však proti zamítavému výroku odvolacího soudu dovolání nepodal a tento výrok proto nemohl být přezkumu dovolacího soudu otevřen. Tento dílčí, nesprávný právní závěr odvolacího soudu, však zásadně neznehodnocuje celkové právní posouzení věci. Závěr o výši peněžitého zadostiučinění odůvodnil odvolací soud intenzitou zásahu, šíří společenského ohlasu, jakož i tím, že se jednalo o opakované zásahy, proti nimž se žalobce nemohl účinně bránit.

Dovolatelka dále uplatnila dovolací důvod podle ustanovení § 241a odst. 2 písm. a) o. s. ř., kdy má za to, že řízení je postiženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, a dále, že napadené rozhodnutí vychází ze skutkového zjištění, které nemá podle obsahu spisu v podstatné části oporu v provedeném dokazování (§ 241a odst. 3 o. s. ř.).

Z protokolu o jednání před odvolacím soudem vyplývá, že odvolací soud znovu neprovedl listinné důkazy, vycházel pouze z důkazů provedených před soudem prvního stupně a pouze je doplnil o doplňující přednesy účastníků. V projednávané věci soud prvního stupně z listinných důkazů a z přednesů účastníků dovodil, že matka poskytovala informace a rozhovory ze soukromí nezletilého, a že fotografie, které byly v té souvislosti zároveň s články pořizovány, byly pořizovány na veřejnosti, a nejsou proto způsobilé zasáhnout do občanskoprávní sféry žalobce. Naopak, odvolací soud, bez zopakování či doplnění listinných důkazů, dovodil, že pouze 8 článků o žalobci bylo zveřejněno před uveřejněním článků žalované, přičemž žalobce zmiňuje pouze okrajově, a současně, že v řízení nebylo prokázáno, že by zákonní zástupci dali souhlas s použitím fotografií žalobce, žalovaná neprokázala, jak tyto fotografie získala, a tudíž jejich zveřejnění nebylo v souhlasu s ustanovením § 13 odst. 3 obč. zák. I když odvolací soud dospěl částečně k jiným skutkovým závěrům, aniž by zopakoval dokazování čtením listin, nejednalo se o vadu, která by měla za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Jinými slovy, rozhodnutí odvolacího soudu by nevznělo jinak, nebýt této vady. Odvolací soud se totiž věnoval odlišným zjištěním, a to v jaké míře se matka podílela na poskytování důvěrných informací ze života nezletilého. Tato zjištění se však – jak bylo výše

uvedeno dovolacím soudem – nemohla promítnout do závěru odvolacího soudu o odpovědnosti žalované za protiprávní zásah do osobnostních práv žalobce, ani nemohla mít vliv na výši přiznané relutární satisfakce.

Ve vztahu k fotografiím soud prvního stupně uvedl, že byly zřejmě pořízeny na veřejnosti, odvolací soud pak vyšel z toho, že žalovaná neprokázala souhlas zákonných zástupců s jejich zveřejněním, ani jakým způsobem žalovaná fotografie získala a s ohledem na obsah článků nedovodil, že by jejich uveřejnění bylo v souladu se zákonnou licencí podle § 12 odst. 3 obč. zák. Závěry odvolacího soudu o absenci veřejného zájmu ve smyslu § 12 odst. 3 obč. zák. jsou souladné se závěry, ke kterým dospěl ESLP v citované věci Van Hannover, kde uvedl, že fotografie týkající se výlučně soukromého života fyzické osoby nepřispívají k diskuzi o veřejném zájmu (srov. též rozsudek ESLP ze dne 15. 1. 2009, ve věci Dimitrios Reklos a Vassiliki Davourlis proti Řecké republice, stížnost č. 1234/05). Ve vztahu odpovědnosti původce zásahu v podobě šíření fotografií a dítěte je třeba odkázat na výše uvedené obecné závěry dovolacího soudu.

Z uvedeného vyplývá, že rozsudek odvolacího soudu je z hlediska uplatněných dovolacích důvodů správný. Protože nebylo zjištěno (a ani dovolatelem tvrzeno), že by rozsudek odvolacího soudu byl postižen vadou uvedenou v ustanovení § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o. s. ř., a nebyla zjištěna jiná vada, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, Nejvyšší soud dovolání žalované podle ustanovení § 243b odst. 2, části věty před středníkem, o. s. ř. zamítl.

Režimu ustanovení § 196a odst. 3 obch. zák. (ve znění účinném do 30. 6. 2008) jsou podřízeny (v rozsahu jím vymezeném) rovněž úplatné převody majetku společnosti na zakladatele této společnosti bez zřetele k tomu, že v době převodu již zakladatel společnosti není jejím společníkem.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2012, sp. zn. 29 Cdo 300/2010)

Rozsudkem ze dne 18. 9. 2008 zamítl **K r a j s k ý s o u d** v Praze žalobu, jíž se žalobce **Z. B.** domáhal vůči žalovanému správci konkursní podstaty úpadce **B., spol. s r. o.** v likvidaci, vyloučení označené nemovitosti (budovy č. p. 105 na pozemku parcelní číslo 514, v obci a katastrálním území **T.**, zapsané na listu vlastnictví č. 322 u Katastrálního úřadu pro Středočeský kraj, Katastrální pracoviště **P.**, dále jen „sporná nemovitost“) ze soupisu majetku konkursní podstaty úpadce (výrok I.) a rozhodl o nákladech řízení (výrok II.).

K odvolání žalobce **V r c h n í s o u d** v Praze rozsudkem ze dne 16. 9. 2009 změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že žalobě o vyloučení sporné nemovitosti vyhověl (první výrok) a rozhodl o nákladech řízení před soudy obou stupňů (druhý výrok).

Vyšel přitom (ve shodě se soudem prvního stupně) z toho, že:

1) Dne 5. 6. 2007 uzavřel pozdější úpadce, zastoupený na základě plné moci ze dne 31. 5. 2007 žalobcem, jako prodávající se žalobcem jako kupujícím kupní smlouvu o převodu sporné nemovitosti (dále jen „kupní smlouva“) za kupní cenu ve výši 900 000 Kč.

2) Žalobce byl zakladatelem pozdějšího úpadce, přičemž v době uzavření kupní smlouvy byl jediným společníkem a jednatelem pozdějšího úpadce **M. D.**

3) Dne 31. 5. 2007 udělil pozdější úpadce, jednající **M. D.** „jako jediným společníkem“, žalobci plnou moc k zastupování pozdějšího úpadce ve všech záležitostech týkajících se běžného chodu společnosti bez časového omezení (dále jen „plná moc“).

4) Ke dni uzavření kupní smlouvy nebyl zpracován znalecký posudek na určení výše kupní ceny převáděné nemovitosti. Podle znaleckého posudku č. 113/2007 ze dne 6. 10. 2007, zpracovaného **M. Š.** pro účely vyměření daně z převodu nemovitosti, pak činila cena sporné nemovitosti 962 110 Kč.

5) Usnesením ze dne 23. 4. 2008 prohlásil Krajský soud v Praze konkurs na majetek úpadce a správcem jeho konkursní podstaty ustavil žalovaného.

6) Žalovaný sepsal spornou nemovitost do soupisu majetku konkursní podstaty úpadce.

Odvolací soud na takto ustaveném základě – na rozdíl od soudu prvního stupně – uzavřel, že žalobci svědčí právo vylučující soupis sporné nemovitosti do soupisu

majetku konkursní podstaty úpadce, když je – na základě platně uzavřené kupní smlouvy – vlastníkem předmětné věci.

Přítom zdůraznil, že v posuzovaném případě nepodléhal prodej sporné nemovitosti režimu ustanovení § 196a zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, neboť žalobce jednak (se zřetelem k tomu, že převedl svůj obchodní podíl v pozdějším úpadci na M. D.) již neměl v době uzavření kupní smlouvy k pozdějšímu úpadci žádný vztah, jednak „nabyl majetek nikoliv od zakladatele, nýbrž úpadce, tj. právnické osoby od zakladatele odlišné“.

Podle odvolacího soudu v řízení také nebyla zjištěna žádná skutečnost nasvědčující tomu, že kupní smlouva byla uzavřena ke škodě úpadcových věřitelů, případně že „jejím cílem“ bylo vyvedení majetku úpadce ve prospěch jeho bývalého společníka.

Za opodstatněné neměl odvolací soud ani výhrady žalovaného k platnosti udělené plné moci. Mínil, že v situaci, kdy plnou moc jménem pozdějšího úpadce podepsal jeho jednatel M. D., nemůže mít na platnost plné moci žádný vliv okolnost, že jednatel společnosti se v plné moci označil za „společníka“ pozdějšího úpadce. Odvolací soud neshledal ani namítaný rozpor v zájmech žalobce a (jím zastoupeného) pozdějšího úpadce podle ustanovení § 22 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, akcentuje, že v posuzovaném případě kupní cena sporné nemovitosti „v podstatě odpovídá ceně stanovené znalcem“, přičemž „rozdíl cca 65 000 Kč představuje rozdíl 7,22 %, který by nemohl představovat ani zákonnou neúčinnost podle § 15 odst. 1 písm. c) zákona o konkursu a vyrovnání“.

Proti měnicímu výroku rozsudku odvolacího soudu ve věci samé podal žalovaný dovolání, jehož přípustnost opírá o ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, namítaje, že jsou dány dovolací důvody uvedené v § 241a odst. 2 o. s. ř., tedy, že řízení je postiženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (odstavec 2 písm. a/), a že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (odstavec 2 písm. b/), a požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Odvolacímu soudu dovolatel především vytýká, že zaujal-li při posuzování otázky platnosti plné moci a uzavřené kupní smlouvy jiný právní názor než soud prvního stupně (a dovolatel), měl mu poskytnout u odvolacího jednání poučení podle ustanovení § 118a o. s. ř. Bez něj se nemohl vyjádřit k právnímu názoru odvolacího soudu, případně doplnit skutková tvrzení a navrhnout k nim důkazy. Rozhodnutí odvolacího soudu tak bylo pro dovolatele „zcela jednoznačně překvapivým“ a zasáhlo do jeho ústavně garantovaného práva na spravedlivý proces.

V rovině právního posouzení věci dovolatel především nesouhlasí se závěrem odvolacího soudu, že na platnost plné moci nemá vliv skutečnost, že byla udělena společníkem pozdějšího úpadce (nikoliv jeho jednatelem).

Polemizuje rovněž se závěrem, že zastoupení pozdějšího úpadce žalobcem při uzavření kupní smlouvy neodporovalo ustanovení § 22 odst. 2 obč. zák. Podle dovolatele byl v řízení jednoznačně prokázán rozpor zájmů pozdějšího úpadce a žalobce jakožto zmocněnce, když z předloženého znaleckého posudku vyplývá, že žalobce využil plnou moc ke sjednání nižší kupní ceny, než byla obvyklá cena sporné nemovitosti.

Nesprávným shledává dovolatel i odvolacím soudem podaný výklad ustanovení § 196a odst. 1 a 3 obč. zák. Závěr, podle něhož na kupní smlouvu, kterou zakladatel společnosti nabývá její majetek (za protihodnotu ve výši nejméně 10 % upsaného základního kapitálu ke dni převodu), nedopadá uvedené ustanovení v situaci, kdy zakladatel již není v době uzavření kupní smlouvy společníkem společnosti, je podle dovolatele v přímém rozporu s doslovným zněním ustanovení § 196a odst. 3 obč. zák., které výslovně rozlišuje osobu zakladatele a akcionáře (společníka), a neodpovídá ani účelu sledovanému uvedenou úpravou. Potud dovolatel odkazuje na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2007, sp. zn. 29 Odo 780/2006 (jde o rozhodnutí uveřejněné v časopise Soudní judikatura číslo 7, ročník 2007, pod číslem 102), rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2005, sp. zn. 29 Odo 996/2004 (jde o rozhodnutí uveřejněné v časopise Soudní judikatura číslo 12, ročník 2005, pod číslem 191), a na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2006, sp. zn. 29 Odo 184/2005 (rozhodnutí jsou – stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže – veřejnosti dostupná i na webových stránkách Nejvyššího soudu).

Ustanovení § 196a odst. 3 obč. zák. se přitom oproti mínění odvolacího soudu nepochybně vztahuje jak na situace, kdy společnost nabývá majetek od vyjmenovaných osob, tak na situace, kdy na ně majetek úplatně převádí. Za nadbytečné v této souvislosti považuje dovolatel úvahy odvolacího soudu o tom, zda uzavřením kupní smlouvy byli poškozeni věřitelé úpadce, když otázka vzniku případné škody věřitelů společnosti nemůže mít žádný vliv na posouzení, zda byl právní úkon učiněn v rozporu s ustanovením § 196a odst. 3 obč. zák. (a je z tohoto důvodu neplatný). Odvolací soud podle dovolatele taktéž nedocenil, že kdyby plná moc udělená pozdějším úpadcem žalobci vskutku byla platným právním úkonem, pak by společnost převáděla majetek na „jinou osobu, která je oprávněna jménem společnosti takovou smlouvu uzavřít“, tedy na osobu uvedenou v ustanovení § 196a odst. 1 obč. zák., čímž by opět došlo k naplnění podmínek pro aplikaci § 196a odst. 3 obč. zák.

Žalobce ve vyjádření k dovolání snáší argumenty na podporu napadeného rozhodnutí a navrhuje dovolání zamítnout.

N e j v y š š í s o u d rozhodnutí odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Z o d ů v o d n ě n í :

Zákonem č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčním zákonem), byl s účinností od 1. 1. 2008 zrušen zákon o konkursu a vyrovnání

(§ 433 bod 1. a § 434), s přihlédnutím k § 432 odst. 1 insolvenčního zákona se však pro konkursní a vyrovnací řízení zahájená před účinností tohoto zákona (a tudíž i pro spory vedené na jejich základě) použijí dosavadní právní předpisy (tedy vedle zákona o konkursu a vyrovnání, ve znění účinném do 31. 12. 2007, i občanský soudní řád, ve znění účinném do 31. 12. 2007). Srov. k tomu též důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 29. 9. 2010, sp. zn. 29 Cdo 3375/2010, uveřejněného pod číslem 41/2011 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek.

Dovolání žalovaného je přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř. a je i důvodné.

Nejvyšší soud úvodem poznamenává, že při rozhodování o podaném dovolání nepřihlížel k novým skutečnostem a důkazům, které dovolatel uplatnil v podáních (jimiž dovolání doplňoval) doručených Nejvyššímu soudu dne 30. 9. 2010 a 23. 11. 2010 (k tomu srov. § 241a odst. 4 o. s. ř.).

Za opodstatněné nemá Nejvyšší soud rovněž výhrady, podle kterých řízení před odvolacím soudem trpí namítanou vadou řízení. V situaci, kdy se otázkou (ne)platnosti plné moci, jakož i (ne)platností kupní smlouvy zabýval již soud prvního stupně, mohlo být rozhodnutí odvolacího soudu (byť založené na opačném závěru, než který učinil soud prvního stupně) „překvapivým“ jen pro účastníka řízení ochrany svých procesních práv nedbalého a na jednání odvolacího soudu nepřipraveného.

Uplatnění odlišného právního názoru odvolacího soudu nevyvolalo potřebu doplnění vyličení rozhodujících skutečností (a navržení důkazů je prokazující), takže nebylo na místě ani poučení podle ustanovení § 118a o. s. ř.

Vzhledem k tomu, že jiné vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají, Nejvyšší soud se dále – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – zabýval tím, zda je dán dovolací důvod podle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř., tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

Odvolací soud své rozhodnutí založil především na (dovoláním zpochybněném) závěru, podle něhož kupní smlouva, podle níž měl žalobce nabýt od pozdějšího úpadce spornou nemovitost, nepodléhá režimu ustanovení § 196a odst. 3 obch. zák.

Podle ustanovení § 196a obch. zák., ve znění účinném do 30. 6. 2008 (pro věc rozhodném), může společnost uzavřít smlouvu o úvěru nebo půjčce s členem

představenstva, dozorčí rady, prokuristou nebo jinou osobou, která je oprávněna jménem společnosti takovou smlouvu uzavřít, nebo osobami jim blízkými, anebo smlouvu, jejímž obsahem je zajištění závazků těchto osob, nebo na ně bezplatně převést majetek společnosti jen s předchozím souhlasem valné hromady a jen za podmínek obvyklých v obchodním styku (odstavec 1). Jestliže společnost nebo jí ovládaná osoba nabývá majetek od zakladatele, akcionáře nebo od osoby jednající s ním ve shodě anebo jiné osoby uvedené v odstavci 1 nebo od osoby jí ovládané anebo od osoby, se kterou tvoří koncern, za protihodnotu ve výši alespoň jedné desetiny upsaného základního kapitálu ke dni nabytí nebo na ně úplatně převádí majetek této hodnoty, musí být hodnota tohoto majetku stanovena na základě posudku znalce jmenovaného soudem. Pro jmenování a odměňování znalce platí ustanovení § 59 odst. 3. Jestliže k nabytí dochází do tří let od vzniku společnosti, musí je schválit valná hromada (odstavec 3).

Ustanovení § 196a obch. zák. se užije obdobně i v poměrech společnosti s ručením omezeným (§ 135 odst. 2 obch. zák.).

Vázanost soudu zákonem neznamená bezpodmínečně nutnost doslovného výkladu aplikovaného ustanovení, nýbrž zároveň vázanost smyslem a účelem zákona. V případě konfliktu mezi doslovným zněním zákona a jeho smyslem a účelem je důležité stanovit podmínky priority výkladu e ratione legis před výkladem jazykovým, podmínky, jež by měly představovat bariéru možné libovůle při aplikaci práva. Smysl a účel zákona lze dovodit především z autentických dokumentů vypovídajících o vůli a záměrech zákonodárce, mezi něž patří důvodová zpráva k návrhu zákona (ačkoliv ze souhlasu zákonodárce s osnovou návrhu lze jeho souhlas s jejími důvody pouze presumovat), a dále z argumentace přednesené v rozpravě při přijímání návrhu zákona. Smysl a účel zákona lze dále dovodit z pramenů práva. Při aplikaci právního ustanovení je nutno prvotně vycházet z jeho doslovného znění. Pouze za podmínky jeho nejasnosti a nesrozumitelnosti (umožňující např. více interpretací), jakož i rozporu doslovného znění daného ustanovení s jeho smyslem a účelem, o jejichž jednoznačnosti a výlučnosti není jakákoliv pochybnost, lze upřednostnit výklad e ratione legis před výkladem jazykovým (srov. např. stanovisko pléna Ústavního soudu ze dne 21. 5. 1996, sp. zn. Pl. ÚS-st.-1/96, uveřejněné pod číslem 9/1997 Sbírký nálezů a usnesení Ústavního soudu nebo rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 15. 10. 2008, sp. zn. 31 Odo 495/2006, uveřejněný pod číslem 45/2009 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek).

V návaznosti na výše řečené je nutné přisvědčit názoru dovolatele, že závěr, podle kterého jsou režimu ustanovení § 196a odst. 3 obch. zák. podřízeny rovněž úplatné převody majetku společnosti (v rozsahu jím vymezeném) na zakladatele této společnosti, se jednoznačně podává již z dikce tohoto ustanovení, když zákon do okruhu osob, na které se ustanovení § 196a odst. 3 obch. zák. vztahuje, zahrnuje – vedle akcionáře (společníka) a dalších zde vyjmenovaných osob – výslovně

také zakladatele společnosti, tedy osoby, které podepsaly společenskou smlouvu nebo zakladatelskou listinu.

Uvedený závěr, plynoucí již z gramatického výkladu citovaného ustanovení, přitom není v rozporu ani s účelem a smyslem úpravy obsažené v § 196a odst. 3 obch. zák.

Podle ustáleného výkladu podávaného soudní praxí (srov. např. důvody rozsudku velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 8. 2. 2012, sp. zn. 31 Cdo 3986/2009, uveřejněného pod číslem 67/2012 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek /dále jen „R 67/2012“/, který se v tomto směru přihlásil k závěrům formulovaným Nejvyšším soudem v jeho dřívějších rozhodnutích) slouží ustanovení § 196a odst. 3 obch. zák. mimo jiné k ochraně společnosti před zneužitím postavení jejích orgánů, společníků a dalších osob oprávněných společnost zavazovat či vykonávajících ve společnosti určitý vliv. Navazujícím účelem pak je i zajištění ochrany třetích osob, zejména věřitelů společnosti.

V případech, kdy společnost úplatně nabývá majetek v rozsahu dle ustanovení § 196a odst. 3 obch. zák. od osob v tomto ustanovení uvedených nebo na tyto osoby takový majetek převádí, k dosažení tohoto účelu slouží zejména požadavek, podle něhož lze zmíněné majetkové dispozice provádět pouze za cenu určenou posudkem znalce. Zákon tím sleduje, aby cena převáděného majetku nebyla závislá jen na „vůli smluvních stran“ (jež může být deformována právě postavením osoby, se kterou společnost příslušnou smlouvu uzavírá), nýbrž aby byla stanovena způsobem, jenž v dostatečné míře zaručuje, že bude odpovídat jeho reálné hodnotě.

Požadavkem na stanovení hodnoty převáděného majetku na základě posudku znalce – v situaci, kdy osoba jednající (oprávněná jednat) jménem společnosti může být ovlivněna svým vztahem k druhé straně transakce – klade zákonodárce na smluvní strany povinnost, jejíž dodržení má za cíl zabezpečit, že převod majetku bude uskutečněn za obvyklou (tržní) cenu, jíž by bylo dosaženo v daném místě a čase při obchodu uzavřeném mezi nespřízněnými osobami. Jinými slovy, ustanovení § 196a odst. 3 obch. zák. upravuje pro vypočtené situace mechanismus, jehož účelem je eliminovat negativní důsledky případného konfliktu mezi zájmy společnosti a zájmy osoby, jednající jejím jménem, a zabezpečit, aby převod majetku nevedl k poškození společnosti (potažmo jejích společníků a věřitelů).

Obstát zjevně nemůže ani argumentace odvolacího soudu, podle níž v posuzovaném případě kupní smlouva nepodléhala požadavkům kladeným na převody majetku ustanovením § 196a odst. 3 obch. zák. proto, že „žalobce sice byl zakladatelem společnosti úpadce, avšak v době uzavření smlouvy k ní již neměl žádný právní vztah, neboť svůj obchodní podíl převedl na M. D.“. Převodem obchodního podílu totiž žalobce sice přestal být společníkem pozdějšího úpadce, na jeho postavení zakladatele společnosti se tím však nic nezměnilo.

Lze tedy uzavřít, že závěr odvolacího soudu, podle kterého převod sporné nemovitosti v daném případě nepodléhal režimu ustanovení § 196a odst. 3 obch. zák., není správný.

Nejvyšší soud proto, aniž se (pro nadbytečnost) zabýval dalšími dovolacími námitkami, napadené rozhodnutí (včetně závislého výroku o nákladech řízení) zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2, část věty za středníkem, a odst. 3, věta první, o. s. ř.).

V další fázi řízení odvolací soud nepřehlédne další závěry Nejvyššího soudu obsažené v R 67/2012.

Skutečnost, že stavební spořitelna uzavře smlouvu o překlenovacím úvěru též s osobou, která nemá právo na poskytnutí úvěru ze stavebního spoření ve smyslu ustanovení § 5 odst. 2 zákona č. 96/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů, jako s dalším dlužníkem, nezakládá důvod neplatnosti smlouvy ve vztahu k dalšímu dlužníkovi.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 12. 2012, sp. zn. 32 Cdo 2936/2012)

Žalobou doručenou soudu dne 2. 9. 2008 se žalobkyně domáhala po žalovaných zaplacení dluhu ve výši 244 269,83 Kč s příslušenstvím ze smlouvy o překlenovacím úvěru ze stavebního spoření, uzavřené dne 21. 6. 2006 s prvním žalovaným jako dlužníkem a s druhým žalovaným jako „spoludlužníkem“. Třetí žalovaný je ručitelem za závazek dlužníka ze smlouvy o překlenovacím úvěru na základě prohlášení ručitele z téhož dne.

O k r e s n í s o u d v Karviné – pobočka v Havířově rozsudkem ze dne 5. 4. 2011 zastavil řízení o zaplacení částky 54 061,40 Kč s příslušenstvím poté, co žalobkyně vzala žalobu částečně zpět (výrok I.), prvním žalovanému a třetímu žalovanému uložil zaplatit žalobkyni částku 190 208,43 Kč s příslušenstvím tam uvedeným a náhradu nákladů řízení ve výši 7610 Kč, to vše v pravidelných měsíčních splátkách ve výši 4500 Kč, jejichž splatnost určil pod ztrátou výhody splátek s tím, že plněním jednoho ze žalovaných zaniká v rozsahu plnění povinnost druhého žalovaného (výrok II.), žalobu co do zbývajících úroků z prodlení za dobu od 1. 4. 2010 do zaplacení a vůči druhému žalovanému v plném rozsahu zamítl (výrok III.), rozhodl o nákladech řízení mezi žalobkyní a druhým žalovaným (výrok IV.) a o vrácení soudního poplatku žalobkyni (výrok V.).

Soud prvního stupně vyšel z toho, že žalobkyně uzavřela s prvním žalovaným dne 21. 6. 2006 smlouvu o překlenovacím úvěru ze stavebního spoření (dále též jen „smlouva o překlenovacím úvěru“ nebo „smlouva“), v níž si strany sjednaly podmínky poskytnutí překlenovacího úvěru a jeho splacení s odkazem na všeobecné úvěrové podmínky, které byly součástí smlouvy a podrobněji upravovaly práva a povinnosti smluvních stran. Bylo nesporné, že žalobkyně poskytla prvním žalovanému dohodnutý úvěr výplatou částek podle jeho dispozic v měsíci červnu až říjnu 2006 v celkové výši 250 000 Kč, dále, že dohodnuté úroky z úvěru nebyly řádně placeny a první žalovaný nespůsobil na účet stavebního spoření. Žalovaní nereagovali na výzvy k doplacení dluhu, žalobkyně proto od smlouvy odstoupila a nesplacená část úvěru se stala splatnou ke dni 30. 6. 2008. Mezi účastníky byla rovněž nesporná výše dlužné jistiny ke dni 1. 4. 2010 představující částku 190 208,43 Kč.

Soud prvního stupně dospěl k závěru, že žaloba je důvodná proti prvním žalovanému jako dlužníkovi a třetímu žalovanému jako ručiteli, neboť závazko-

vý vztah založený smlouvou o překlenovacím úvěru uzavřenou mezi žalobkyní a prvním žalovaným se řídí podle ustanovení § 261 odst. 3 obch. zák. ustanoveními upravujícími smlouvu o úvěru bez ohledu na povahu účastníků tohoto závazkového vztahu, tedy ustanovením § 497, § 502 odst. 1, věty první, a § 369 odst. 1 obch. zák. Podle obchodního zákoníku – ustanovení § 303 a § 306 odst. 1 – se řídí i akcesorický ručitelství závazek třetího žalovaného. Vzhledem k tomu, že první žalovaný není podnikatelem, je nutno aplikovat i ustanovení § 262 odst. 4 obch. zák. a výši úroku z prodlení posuzovat podle ustanovení § 517 odst. 2 obč. zák. Smluvní strany si nemohly sjednat úrok z prodlení v jiné výši, než stanoví prováděcí předpis k ustanovení § 517 obč. zák. Ujednání smluvních stran o vyšším úroku z prodlení je neplatné pro rozpor se zákonem podle ustanovení § 39 obč. zák. a v tomto rozsahu je žaloba nedůvodná.

Druhého žalovaného žalobkyně označila za „spoludlužníka“, aniž by tvrdila, že by uzavřel smlouvu o stavebním spoření. Druhý žalovaný se tak „nemohl platně stát účastníkem smlouvy o poskytnutí úvěru ze stavebního spoření“, z níž žalobkyně uplatňuje své nároky, byť smlouvu o překlenovacím úvěru podepsal. Smlouva o úvěru ze stavebního spoření zásadním způsobem souvisí se smlouvou o stavebním spoření, jehož účastníkem podle ustanovení § 4 zákona č. 96/1993 Sb., o stavebním spoření a státní podpoře stavebního spoření, v rozhodném znění (dále jen „zákon o stavebním spoření“), je fyzická nebo právnická osoba. Stavební spoření je vázáno na tzv. účastníka, kterým je konkrétní fyzická nebo právnická osoba, nikoliv osoby další, a pouze tato osoba se může stát stranou smlouvy o úvěru ze stavebního spoření, či překlenovacího úvěru, jak vyplývá z dikce ustanovení § 1 písm. b), resp. z ustanovení § 5 odst. 2 zákona o stavebním spoření. Smlouva o překlenovacím úvěru uzavřená mezi žalobkyní a druhým žalovaným jako „spoludlužníkem“ je proto neplatným právním úkonem podle ustanovení § 39 obč. zák., neboť odporuje zákonu o stavebním spoření. Druhému žalovanému závazek ze smlouvy o překlenovacím úvěru platně nevznikl a peněžní prostředky podle této smlouvy mu vyplaceny nebyly, nevznikl mu tak ani závazek z titulu bezdůvodného obohacení přijetím plnění z neplatného právního úkonu. Z toho důvodu byla žaloba proti druhému žalovanému zamítnuta.

K odvolání žalobkyně K r a j s k ý s o u d v Ostravě rozsudkem ze dne 16. 2. 2012 potvrdil rozsudek soudu prvního stupně v rozsahu napadeném odvoláním, tedy ve výroku o zamítnutí žaloby proti druhému žalovanému a v závislém výroku o nákladech řízení mezi žalobkyní a druhým žalovaným (první výrok), a rozhodl o nákladech odvolacího řízení (druhý výrok).

Odvolací soud vyšel při přezkoumání rozsudku a jemu předcházejícího řízení ze skutkového stavu zjištěného soudem prvního stupně, který nebyl odvoláním zpochybněn, a správným shledal též jeho právní posouzení věci. Přitakal názoru soudu prvního stupně, že smlouva o překlenovacím úvěru ze stavebního spoření není upravena jen v ustanovení § 497 a násl. obch. zák., ale pro svá specifika sta-

noví její náležitosti také zákon o stavebním spoření, byť jde o „absolutní obchod“, řídící se obchodním zákoníkem podle jeho ustanovení § 261 odst. 3 písm. d). Předpokladem pro uzavření smlouvy o překlenovacím úvěru je skutečnost, že mezi smluvními stranami této smlouvy byla uzavřena smlouva o stavebním spoření, jak jednoznačně vyplývá z ustanovení § 1 písm. b) zákona o stavebním spoření. Smlouva o překlenovacím úvěru slouží k překlenutí doby, než účastník smlouvy o stavebním spoření naspoří onu cílovou částku určenou ve smlouvě o stavebním spoření. Smlouva o stavebním spoření a s ní související smlouva o překlenovacím úvěru jsou smlouvami individuálně určenými, pokud jde o osobu konkrétního dlužníka, jímž může být jen účastník stavebního spoření, přičemž jde-li o fyzickou osobu, které je státem poskytována státní podpora stavebního spoření, musí tato osoba splňovat zákonem stanovené podmínky. Práva a povinnosti dlužníka z těchto smluv nejsou, až na výjimky stanovené zákonem, např. v případě dědění podle ustanovení § 8 zákona o stavebním spoření, převoditelná na jinou osobu. V dané věci byla smlouva o stavebním spoření uzavřena pouze mezi žalobkyní a prvním žalovaným a pouze s ním jako s dlužníkem mohla žalobkyně platně podle ustanovení § 5 zákona o stavebním spoření uzavřít smlouvu o překlenovacím úvěru. Nebyl-li druhý žalovaný účastníkem stavebního spoření, nemohl se stát dlužníkem a ve vztahu mezi žalobkyní a druhým žalovaným je smlouva o překlenovacím úvěru neplatná pro rozpor se zákonem podle ustanovení § 39 obč. zák.

Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání, odkazujíc co do přípustnosti na ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. a tvrdíc dovolací důvod nesprávného právního posouzení věci podle ustanovení § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř.

Dovolatelka namítá, že odvolací soud nesprávně posoudil otázku, zda účastníkem smlouvy o překlenovacím úvěru ze stavebního spoření může být kromě dlužníka i tzv. „spoludlužník“, který podle smlouvy nemá práva ani povinnosti ve vztahu k čerpání a poskytnutí úvěru a ve vztahu k věřiteli má jen práva a povinnosti související se splácením úvěru. Tato otázka je soudy nižších stupňů řešena rozdílně, když pouze v rámci působnosti Krajského soudu v Ostravě byla platnost smlouvy o úvěru ve vztahu ke „spoludlužníkovi“ posouzena odlišně, a to i v insolvenčních řízeních, jejichž spisové značky uvádí, vedených proti osobám, které jsou spoludlužníky podle smluv o úvěru. Tvrdí, že eviduje několik desítek tisíc smluv o překlenovacích úvěrech, v nichž je obdobná situace, a její postavení vůči „spoludlužníkům“ je tak značně nejisté.

Dovolatelka nesouhlasí s názorem, že mimo účastníka stavebního spoření nemůže být účastníkem smlouvy o překlenovacím úvěru na straně dlužnické jiná osoba, a je-li účastníkem smlouvy, jde ve vztahu k ní o právní úkon neplatný pro rozpor se zákonem podle ustanovení § 39 obč. zák. Gramatickým výkladem ustanovení § 1 písm. b) a § 5 odst. 2 zákona o stavebním spoření, v rozhodném znění, jímž je znění ke dni uzavření smlouvy o překlenovacím úvěru, dospívá k závěru,

že úvěr musí být poskytnut pouze účastníkovi stavebního spoření, který byl ve smlouvě označen jako „klient a dlužník“, a z textu smlouvy je zřejmé, že pouze klient má nárok na poskytnutí úvěru od stavební spořitelny a pouze klient je ve vztahu k čerpání úvěru zavázán určitými povinnostmi souvisejícími s čerpáním úvěru (článek IV smlouvy o překlenovacím úvěru). Dalším dlužníkem, který však nemá oprávnění ani povinnosti ve vztahu k poskytnutí a čerpání úvěru, je tzv. „spoludlužník“, pro něhož ze smlouvy vyplývají jen práva a povinnosti související se splácením úvěru.

S ohledem na ustanovení § 5 odst. 2 zákona o stavebním spoření, podle něhož je předpokladem pro poskytnutí úvěru zajištění návratnosti poskytnutých prostředků, je osoba v pozici „spoludlužníka“ jedním z možných zajišťovacích institutů pro splnění podmínky návratnosti úvěru. Zdůrazňuje, že zákon o stavebním spoření, ani jiný obecně závazný předpis nestanoví, že poskytnutý úvěr by musel splácet pouze účastník stavebního spoření, jemuž byl úvěr poskytnut, což považuje za logické, poněvadž kdyby tomu tak bylo, byly by eliminovány některé zajišťovací instituty upravené v občanském a obchodním zákoníku. Právní předpisy nestanoví taxativní výčet zajišťovacích prostředků pro naplnění podmínky finanční návratnosti poskytnutého úvěru. Institut „spoludlužníka“ je tak možno považovat za způsob zajištění za předpokladu, že osoba označená za „spoludlužníka“ projeví vůli být vedle příjemce úvěru zavázána podle dohodnutých pravidel úvěr splácet. Takový projev vůle není podle názoru dovolatelky v rozporu se zákonem ani účel zákona neobchází.

Dovolatelka namítá, že soudy nižších stupňů přistupovaly k výkladu textu smlouvy formalisticky v rozporu s obecně uznávanou zásadou „pacta sunt servanda“ a zásadou, že každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nezabývaly se projevem vůle „spoludlužníka“, který jednoznačně směřoval k tomu, že druhý žalovaný byl připraven splácet úvěr poskytnutý prvnímu žalovanému. S odkazem na rozhodnutí Ústavního soudu připomíná, že základním principem výkladu smluv je priorita výkladu, který nezakládá neplatnost smlouvy před výkladem, který neplatnost zakládá, jsou-li oba výklady možné. Tím je naplněn i princip autonomie smluvních stran, povaha soukromého práva a s ním spojená společenská a hospodářská funkce smlouvy.

Dovolatelka soudům obou stupňů vytýká, že se při výkladu vůle „spoludlužníka“ neřídily výkladovými pravidly určenými ustanoveními § 35 odst. 2 obč. zák. a § 266 obch. zák. a nerespektovaly zásady pro výklad právních úkonů formulované v judikatuře Nejvyššího soudu a Ústavního soudu, na kterou konkrétně poukazuje, ale postupovaly formalisticky za použití nepřijatelného zužujícího výkladu.

Dovolatelka rovněž namítá, že soudy nižších stupňů při výkladu ustanovení § 5 odst. 2 zákona o stavebním spoření postupovaly v rozporu se zásadami pro výklad právního předpisu. Za použití gramatického, logického a teleologického výkladu tohoto ustanovení lze dospět k závěru, že úvěr může být poskytnut pouze účast-

níkovi stavebního spoření, tzn. že účastníkem smlouvy musí být vždy účastník stavebního spoření a ze smlouvy musí vyplývat závazek věřitele poskytnout přímo účastníkovi stavebního spoření úvěr, dále že úvěr musí být poskytnut účelově na bytové potřeby a může být poskytnut pouze za podmínky zajištění návratnosti. Přitom konkrétní způsoby zajištění návratnosti prostředků nejsou v zákoně o stavebním spoření specifikovány a pravidelně je využíváno zajišťovacích institutů upravených v obchodním, popř. v občanském zákoníku, popř. institutů, které nejsou v zákoně přímo upravené, nicméně neodporují zákonu, ani jej neobcházejí, tj. i institut „spoludlužníka“.

Dovolatelka navrhuje, aby Nejvyšší soud zrušil rozsudek odvolacího soudu a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

N e j v y š š í s o u d zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Z o d ů v o d n ě n í :

V projednávané věci dovolání směřuje proti rozsudku odvolacího soudu, jímž byl potvrzen (v pořadí první ve věci) rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé. V úvahu tak nepřichází přípustnost dovolání podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř., které spojuje přípustnost dovolání s měnícím rozsudkem (usnesením) odvolacího soudu, ani podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř., které předpokládá, že soud prvního stupně již jednou ve věci rozhodl. Nejvyšší soud proto zvažoval, zda je dovolání přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. (jež bylo zrušeno k 31. 12. 2012 nálezem Ústavního soudu ze dne 21. 2. 2012, sp. zn. Pl. ÚS 29/11), podle něhož je dovolání přípustné proti rozsudku či usnesení odvolacího soudu, jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže dovolání není přípustné podle písmena b) a odvolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam.

Podle ustanovení § 237 odst. 3 o. s. ř. rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam (odstavec 1 písm. c/) zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo která je soudy rozhodována rozdílně, nebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak; k okolnostem uplatněným dovolacími důvody podle § 241a odst. 2 písm. a) a § 241a odst. 3 se nepřihlíží.

Nejvyšší soud dospěl k závěru o zásadním právním významu napadeného rozhodnutí v otázce posouzení platnosti smlouvy o překlenovacím úvěru ve vztahu ke dlužníkovi, jenž není účastníkem stavebního spoření, kterou odvolací soud řešil v rozporu s hmotným právem.

Právní posouzení věci je činnost soudu, spočívající v podřazení zjištěného skutkového stavu pod hypotézu (skutkovou podstatu) právní normy, jež vede k závěru, zda a komu soud právo či povinnost přizná či nikoliv.

Právní posouzení je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu sice správně určenou nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Podle ustanovení § 39 obč. zák. neplatný je právní úkon, který svým obsahem nebo účelem odporuje zákonu nebo jej obchází anebo se přičítá dobrým mravům.

Z ustanovení § 1 písm. b) zákona o stavebním spoření vyplývá, že stavební spoření je účelové spoření spočívající v poskytování úvěrů účastníkům stavebního spoření.

Podle ustanovení § 4 odst. 1 zákona o stavebním spoření účastníkem stavebního spoření (dále jen „účastník“) může být fyzická nebo právnická osoba.

Podle ustanovení § 5 zákona o stavebním spoření osoba, která uzavře se stavební spořitelnou písemnou smlouvu podle občanského zákoníku o stavebním spoření (dále jen „smlouva“), se stává účastníkem. Účastník se ve smlouvě zejména zaváže ukládat u stavební spořitelny vklady ve smluvené výši (odstavec 1, věta první a druhá). Účastník má právo na poskytnutí úvěru ze stavebního spoření na financování bytových potřeb (dále jen „úvěr ze stavebního spoření“) po splnění podmínek tohoto zákona a podmínek stanovených stavební spořitelnou ve všeobecných obchodních podmínkách, zejména po splnění předpokladů zajištění jeho návratnosti (odstavec 2). Úvěr ze stavebního spoření může být stavební spořitelnou poskytnut a účastníkem použit pouze na financování bytových potřeb. Financováním bytových potřeb účastníka se rozumí i financování bytových potřeb osob blízkých. Za osobu blízkou se pro účely tohoto zákona považuje příbuzný v řadě přímé, sourozenec a manžel (odstavec 3).

V této podobě platila citovaná ustanovení zákona o stavebním spoření v době uzavření smlouvy o překlenovacím úvěru a jde rovněž o stávající znění tohoto zákona.

Podle ustanovení § 497 obch. zák. smlouvou o úvěru se zavazuje věřitel, že na požádání dlužníka poskytne v jeho prospěch peněžní prostředky do určité částky, a dlužník se zavazuje poskytnuté peněžní prostředky vrátit a zaplatit úroky.

V projednávané věci byl závazek prvního i druhého žalovaného založen smlouvou o překlenovacím úvěru ze stavebního spoření uzavřenou podle ustanovení § 497 obch. zák. a zákona o stavebním spoření. S odvolacím soudem lze souhlasit potud, že předpokladem pro uzavření smlouvy o překlenovacím úvěru je skutečnost, že mezi věřitelem (stavební spořitelnou) a dlužníkem byla uzavřena smlouva o stavebním spoření, neboť podle ustanovení § 5 odst. 2 zákona o stavebním spoření má účastník stavebního spoření právo na poskytnutí úvěru ze stavebního spoření.

Dovodil-li odvolací soud z citovaného ustanovení, že smlouva o úvěru uzavřená s druhým žalovaným jako dalším dlužníkem je neplatná pro rozpor se zákonem podle ustanovení § 39 obč. zák., protože druhý žalovaný nebyl účastníkem

stavebního spoření, považuje dovolací soud tento výklad za nesprávný, neboť z uvedeného ustanovení vyplývá pouze to, že účastník stavebního spoření má právo na uzavření smlouvy o překlenovacím úvěru a na poskytnutí úvěru za podmínek stanovených zákonem a všeobecnými obchodními podmínkami stavební spořitelny. Toto ustanovení neobsahuje příkaz stavební spořitelně uzavřít smlouvu pouze s účastníkem stavebního spoření ani zákaz uzavřít ji s osobou, jež není účastníkem stavebního spoření. Uzavřela-li stavební spořitelna proto smlouvu o překlenovacím úvěru s osobou, která je účastníkem stavebního spoření, uzavřela ji s tím, kdo má na uzavření smlouvy podle zákona právo. Jestliže ji uzavřela současně s další osobou jako dalším dlužníkem, nejde o právní úkon v rozporu se zákonem, má-li smlouva náležitosti platného právního úkonu ve smyslu ustanovení § 497 obč. zák. Skutečnost, že stavební spořitelna uzavře smlouvu o překlenovacím úvěru též s osobou, která nemá právo na poskytnutí úvěru ze stavebního spoření ve smyslu ustanovení § 5 odst. 2 zákona o stavebním spoření, jako s dalším dlužníkem, nezakládá důvod neplatnosti smlouvy ve vztahu k dalšímu dlužníkovi.

Smlouva o překlenovacím úvěru uzavřená s dlužníkem, který je účastníkem stavebního spoření, a dalším dlužníkem, který jím není, není ani v rozporu s ustanovením § 1 písm. b) zákona o stavebním spoření, protože jedním z dlužníků je účastník stavebního spoření. Správnosti výkladu, podle něhož smluvní stranou v postavení dlužníka, vedle účastníka stavebního spoření, může být i osoba, která účastníkem stavebního spoření není, nasvědčuje i ustanovení § 5 odst. 3 zákona o stavebním spoření, podle něhož úvěr ze stavebního spoření může být spořitelnou poskytnut a účastníkem použit pouze na financování bytových potřeb, přičemž financováním bytových potřeb účastníka – podle znění zákona – se rozumí i financování bytových potřeb osob blízkých účastníku stavebního spoření. V takové situaci odpovídá účelu (funkci) stavebního spoření, aby ten, jehož bytová potřeba je rovněž řešena, byl dalším dlužníkem ze smlouvy o překlenovacím úvěru.

Odvolací soud tak nesprávně vyložil znění ustanovení § 1 písm. b) a § 5 odst. 2 zákona o stavebním spoření a posouzením smlouvy o úvěru jako neplatného právního úkonu ve vztahu k dalšímu dlužníkovi pro rozpor se zákonem o stavebním spoření se odchýlil i od závěrů Ústavního soudu vyjádřených v rozhodnutích dávajících přednost výkladu, který nezakládá neplatnost smlouvy, oproti výkladu, jímž je neplatnost smlouvy založena (srov. např. nálezy Ústavního soudu ze dne 3. 8. 2011, sp. zn. II. ÚS 3381/2010, a nálezy ze dne 6. 4. 2005, sp. zn. II. ÚS 87/04, které jsou veřejnosti dostupné na jeho webových stránkách).

Na základě výše uvedeného lze uzavřít, že dovolací důvod nesprávného právního posouzení věci podle ustanovení § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. byl naplněn. Za situace, kdy Nejvyšší soud neshledal, že by řízení trpělo vadami uvedenými v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 (tzv. zmatečnostmi), ani jinými vadami řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, k nimž přihlíží v případě přípustného dovolání z úřední povinnosti (srov. § 242

odst. 3, větu druhou, o. s. ř.), bez nařízení jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.) napadený rozsudek odvolacího soudu v potvrzujícím výroku ve věci samé (včetně závislých výroků o nákladech řízení) zrušil (§ 243b odst. 2, část věty za středníkem, o. s. ř.). Jelikož důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí i na rozsudek soudu prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud i jej v zamítavém výroku ve věci samé vůči druhému žalovanému (a v souvisejícím výroku o nákladech řízení) a věc v tomto rozsahu vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3 o. s. ř.).

Plnil-li zástavní dlužník do konkursní podstaty osobního dlužníka zástavou, může se vůči správci konkursní podstaty osobního dlužníka domáhat „vrácení“ případné hyperochy (rozdílu mezi čistým výtěžkem zpeněžení a zajištěnou pohledávkou) žalobou o vyloučení hyperochy ze soupisu majetku konkursní podstaty osobního dlužníka.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2012,
sp. zn. 29 Cdo 540/2010)

K r a j s k ý s o u d v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci rozsudkem ze dne 24. 2. 2009 vyloučil z konkursní podstaty úpadkyně H. S. částku 2 976 315,89 Kč, žalobu o vyloučení částky 4 197 301,14 Kč z konkursní podstaty úpadkyně zamítl, uložil žalovanému zaplatit žalobkyni do konkursní podstaty úpadce D. S. částku 2 976 315,89 Kč a zamítl žalobu o zaplacení částky 4 197 301,14 Kč.

Soud prvního stupně vyšel z toho, že:

1) Úpadce D. S. a úpadkyně H. S. nabyli za trvání manželství do bezpodílového spoluvlastnictví manželů nemovitosti specifikované v žalobě (dále jen „nemovitosti“).

2) Okresní soud v České Lípě rozsudkem ze dne 5. 12. 1995 zrušil bezpodílové spoluvlastnictví manželů úpadkyně a úpadce, přičemž rozhodnutí nabylo právní moci dne 11. 1. 1996; ve lhůtě tří let od zániku bezpodílového spoluvlastnictví manželů nedošlo k vypořádání nemovitostí dohodou a nebyl podán ani návrh na vypořádání zaniklého bezpodílového spoluvlastnictví manželů soudem.

3) Krajský soud v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci usnesením ze dne 31. 5. 1999 prohlásil konkurs na majetek D. S. a správkyň konkursní podstaty ustavil žalobkyni.

4) Krajský soud v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci usnesením ze dne 23. 4. 1999 prohlásil konkurs na majetek H. S. a správcem konkursní podstaty ustavil žalovaného.

5) Žalovaný nemovitosti, na nichž „vázla zástavní práva věřitelů“, sepsal do soupisu majetku konkursní podstaty úpadkyně a následně zpeněžil.

6) Nemovitosti žalovaný „vydražil“ za 17 450 000 Kč; odděleným věřitelům bylo vyplaceno celkem 9 224 905,46 Kč, což „představovalo 70 % výtěžku“.

7) Žalobkyni bylo již vyplaceno 562 033,13 Kč.

8) Žalovaný „na nákladech zaplatil“ 833 852,48 Kč z titulu daně z příjmu za podíl připadající na D. S., 124 313 Kč jako zaplacené pojistné a daň z nemovitostí, 1 078 833 Kč z titulu nákladů spojených s konáním dražeb a 32 247 Kč z titulu nákladů spojených s údržbou a správou nemovitostí, kteréžto náklady „mají být odečteny z výtěžku zpeněžení“.

Cituje ustanovení § 18 odst. 2 a 3, § 27 odst. 5 a § 28 odst. 4 zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání (dále jen „ZKV“), soud prvního stupně především zdůraznil, že žalovaný do soupisu majetku konkursní podstaty úpadkyně sepsal nejen 50% podíl na nemovitostech ve vlastnictví úpadkyně, nýbrž – s odkazem na ustanovení § 27 odst. 5 ZKV – i 50% (ideální) podíl na nemovitostech ve vlastnictví úpadce; výtěžek zpeněžení nemovitostí přitom převýšil pohledávky oddělených věřitelů (věřitelů, jejichž pohledávky byly zajištěny zástavním právem k nemovitostem).

Jde-li „o nárok žalobkyně na podíl z výtěžku dražby nemovitostí“, vyšel „z utržené částky 17 450 000 Kč“. Na každého z úpadců připadl podíl 8 725 000 Kč. Žalovaný tak měl vydat žalobkyni před odečtením nákladů tuto částku. Odděleným věřitelům takto bylo vyplaceno celkem 9 224 905,46 Kč, což představovalo 70 % výtěžku. Výtěžek připadající na úpadkyni (žalovaného) představuje 6 107 500 Kč (70 % z 8 725 000 Kč). Rozdíl mezi 9 224 905,46 Kč a 6 107 500 Kč činí 3 117 405,50 Kč. V této částce byli oddělení věřitelé uspokojeni z podílu úpadce (žalobkyně). Po odečtení této částky náleží žalobkyni 5 607 594,50 Kč. Z této částky je nutné odečíst náklady, které vznikly žalovanému, celkem 2 069 245,48 Kč. Po odečtení této částky tak náleží žalobkyni 3 538 349,02 Kč. Žalobkyni bylo již zaplaceno 562 033,13 Kč. Zůstatek k vyplacení tak představuje 2 976 315,89 Kč“.

Jelikož právo pobírat užítky z věcí zařazených do soupisu majetku náleží cího do konkursní podstaty svědčilo žalovanému, a to bez ohledu na to, kdo je vlastníkem věcí, soud prvního stupně „neuznal nárok žalobkyně v části, pokud se domáhala podílu na utrženém nájemném“, naopak „neuznal jako oprávněný výdaj žalovaného na úhradu energií, vodného a stočného 89 124 Kč, neboť tyto buď účtoval nebo měl účtovat nájemcům, a provizi realitní kanceláři 61 000 Kč za zajištění nájemníků, když v obou případech šlo o náklady, které vynaložil na dosažení příjmů, které byly výlučně jeho příjmy“.

V r c h n í s o u d v Praze rozsudkem ze dne 10. 9. 2009 k odvolání obou účastníků rozsudek soudu prvního stupně „změnil“ tak, že zamítl žalobu o vyloučení částky 7 173 617,03 Kč ze soupisu majetku konkursní podstaty úpadkyně, žalovanému uložil zaplatit žalobkyni částku 3 482 638 Kč a co do zbývajících částky 3 690 979,03 Kč žalobu zamítl.

Ve vztahu k požadavku žalobkyně, aby „soud určil, že z konkursní podstaty žalovaného se vylučuje částka 7 173 617,03 Kč“, dospěl odvolací soud k závěru, že žalobkyně nemá naléhavý právní zájem na požadovaném určení podle ustanovení § 80 písm. c) zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, když taková žaloba nemůže být zpravidla opodstatněna tam, kde lze žalovat na splnění povinnosti podle § 80 písm. b) o. s. ř. „V dané věci právě o tento zmíněný případ jde, což vyplývá i z toho, že žalobkyně se žalobou jednak domáhá vyloučení uvedené částky ze soupisu konkursní podstaty a zároveň také, aby jí žalovaný uvedenou částku zaplatil.“

Ze zjištění soudu prvního stupně – pokračoval odvolací soud – vyplývá, že „na nemovitostech, které byly rovným dílem v podílovém vlastnictví“ úpadce a úpadkyně, bylo zřízeno zástavní právo pro zajištění pohledávek věřitelů úpadkyne. Nemovitosti zapsal do soupisu konkursní podstaty žalovaný a z jejich pronájmu v průběhu konkursu získal částku 1 842 379 Kč a následným zpeněžením částku 17 450 000 Kč. Náklady spojené s udržováním, správou a prodejem nemovitostí činily 2 069 245 Kč. Odděleným věřitelům byla na uspokojení jejich pohledávek vydána částka 9 224 905,46 Kč, tj. 70 % jejich výše.

„Při posouzení otázky, zda je žalovaný povinen vydat část výtěžku a v jaké výši ze zpeněžení podílu na nemovitostech ve vlastnictví úpadce, odvolací soud vyšel ze zásady, že zástavní právo slouží k zajištění pohledávky pro případ, že dluh nebude včas splněn, s tím, že v takovém případě lze dosáhnout uspokojení z výtěžku zpeněžení zástavy, tedy z výtěžku lze uspokojit pouze dluh. Ani v konkursu není prolomena zásada, že zástavní dlužník je povinen strpět, aby se z jeho majetku dostalo zástavnímu věřiteli plnění jen v rozsahu odpovídajícím výši zajištěné pohledávky. V souladu s tím je též odvolací soud přesvědčen o tom, že po odečtení výdajů spojených s udržováním, správou a prodejem zástavy náleží do konkursní podstaty částka odpovídající výši zajištěné pohledávky, přičemž další příjmy ze zástavy, získané jejím zpeněžením či braním užitků z ní, je třeba vrátit zástavnímu dlužníku. Na rozdíl od soudu prvního stupně proto zastává názor, že žalovaný, který nemovitosti sepsal do soupisu konkursní podstaty, může pobírat užitky ze zapsaných věcí – příjem z nájmu jen v případě, že by jich bylo použito na uspokojení zajištěných pohledávek. V tomto případě, kdy zajištěné pohledávky bylo možné uspokojit z výtěžku zpeněžení nemovitostí, je třeba uvedený užitek vydat zástavnímu dlužníkovi, popř. jej započítat na úhradu zajištěného dluhu. Zástavní právo pro zajištění pohledávek za úpadkyní vážne nejenom na podílu nemovitostí v jejím vlastnictví jako osobní dlužnice, ale také na podílu ve vlastnictví úpadce jako zástavního dlužníka. Z povahy zástavního práva je nutné dovodit, že zpeněžení zástavy v konkursu vedeném na majetek osobního dlužníka má přednost před jejím zpeněžením v konkursu vedeném na majetek zástavního dlužníka – vlastníka zástavy.“ Pro posouzení otázky, v jakém rozsahu je zástavní dlužník povinen strpět plnění do konkursní podstaty, odkázal na závěry uvedené v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2002, sp. zn. 29 Cdo 2086/2000, uveřejněném pod číslem 27/2003 Sbirky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 27/2003“).

Z výše uvedených „zjištění“ podle odvolacího soudu vyplývá, že „z pronájmu nemovitostí byla získána částka 1 842 379 Kč a jejich zpeněžením částka 17 450 000 Kč, celkem 19 292 379 Kč, když náklady spojené s udržováním, správou a prodejem nemovitostí činily 2 069 245 Kč, tedy čistý příjem konkursní podstaty činil 17 223 134 Kč“. Pohledávky oddělených věřitelů, které byly uspokojeny ve výši 70 % částkou 9 224 605,46 Kč, činily celkem 13 178 463 Kč.

Je tedy zřejmé, že zpeněžením zástavy a příjmu z jejího pronájmu byla získána vyšší částka, než kolik činí výše zajištěných pohledávek. Proto bylo nutné vyřešit, v jaké výši bude přebytek zpeněžení (hyperocha) vrácen zástavnímu dlužníkovi. Vzhledem k tomu, že čistý příjem ze zpeněžení činil 17 223 134 Kč, připadl podle podílu vlastnictví nemovitostí na každého vlastníka výtěžek 8 611 567 Kč. Protože zástavní právo bylo zřízeno pro zajištění pohledávek úpadkyně, je nutné pohledávky oddělených věřitelů přednostně uspokojit z výtěžku zpeněžení získaného z jejího podílu jako osobní dlužnice, jak bylo vysvětleno výše, a pokud tyto pohledávky v celé výši nebudou uspokojeny, je nutné zbývající část uspokojit z výtěžku zpeněžení podílu zástavního dlužníka. Po uspokojení pohledávek oddělených věřitelů ve výši 13 178 463 Kč „z výtěžku osobní dlužnice“, jenž činil 8 611 567 Kč, zůstaly neuspokojeny tyto pohledávky do výše 4 566 896 Kč, které mají být v této výši uspokojeny z výtěžku získaného „ze zpeněžení zástavního dlužníka“ (úpadce), jenž činil 8 611 567 Kč. Zbývající část, která byla použita k uspokojení pohledávek oddělených věřitelů, činí 4 044 671 Kč. Uvedený přebytek zpeněžení se vydá zástavnímu dlužníkovi. Za situace, kdy na jeho majetek byl prohlášen konkurs, je nutné uvedený přebytek vydat žalobkyni, která je správkyní jeho konkursní podstaty. Protože v průběhu konkursu žalovaný již žalobkyni vydal částku 562 033 Kč, vzniklo žalobkyni právo na zaplacení zbývající části, tj. 3 482 638 Kč. K námitce žalovaného, že nárok zástavního dlužníka může být uspokojen pouze jako pohledávka druhé třídy v konkursu vedeném na majetek osobní dlužnice, odvolací soud uzavřel, že takto má být uspokojena pouze pohledávka ve výši 4 566 896 Kč, představující částku, která byla z jeho majetku použita na uspokojení pohledávek oddělených věřitelů. Zbývající částku, představující přebytek, je žalovaný „povinen vydat zástavnímu dlužníkovi“.

Proti zamítavým výrokům rozsudku odvolacího soudu ve věci samé podala žalobkyně dovolání, odkazujíc co do jeho přípustnosti na ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř. a co do důvodu na ustanovení § 241a odst. 2 písm. b) a odst. 3 o. s. ř., tj. namítajíc, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci a vychází ze skutkového zjištění, které nemá podle obsahu spisu v podstatné části oporu v provedeném dokazování.

Dovolatelka především nesouhlasí se závěrem odvolacího soudu ohledně neexistence naléhavého právního zájmu na určení, že se žalovaná částka jako majetek úpadce vylučuje ze soupisu konkursní podstaty úpadkyně, a to z důvodu právní jistoty účastníků.

K tomu uvádí, že při posouzení nároku na zaplacení částky, kterou získal žalovaný zpeněžením zastavených nemovitostí ve vlastnictví úpadce, do jeho konkursní podstaty, je třeba vycházet ze skutečnosti, že je nesporné, že žalovaný zpeněžil zastavené nemovitosti za částku 17 450 000 Kč a že získal na nájemném z těchto nemovitostí částku 1 842 379 Kč. Po odečtení nákladů 2 069 245 Kč činil čistý výtěžek zpeněžení zastavených nemovitostí 17 223 134 Kč, tudíž částka připadající

cí na zpeněžení zastavených nemovitostí ve vlastnictví úpadce činí 8 611 567 Kč. Odvolací soud správně uzavřel, že pohledávky oddělených věřitelů se přednostně uspokojují z výtěžku zpeněžení získaného z prodeje zastavených nemovitostí ve vlastnictví úpadkyně jako osobní dlužnice a teprve takto neuhrzená část pohledávek se uspokojí z výtěžku zpeněžení podílu zastavených nemovitostí jako vlastnictví zástavce (úpadce). V řízení bylo prokázáno, že nároky oddělených věřitelů činí 9 224 905,46 Kč a nikoliv 13 178 463 Kč. Nárok na vydání přebytku byl uplatněn z důvodu, že oddělení věřitelé byli zcela uspokojeni, a to právě částkou 9 224 905,46 Kč. Výše pohledávek zástavních věřitelů byla v řízení mezi účastníky nesporná. Pokud tedy z výtěžku zpeněžení osobní dlužnice (úpadkyně) bylo uhrazeno 8 611 567 Kč, zůstaly pohledávky oddělených věřitelů neuspokojeny co do částky 613 338,40 Kč. Po odečtení této částky z výtěžku zpeněžení zastavených nemovitostí ve vlastnictví zástavce (úpadce) by tak měla být do jeho konkursní podstaty vydána částka 7 998 228,60 Kč. Po odečtení částky 562 033 Kč, která již byla vyplacena, zbývá k úhradě částka 7 436 195,60 Kč.

Proto dovolatelka požaduje, aby Nejvyšší soud v rozsahu dotčeném dovoláním rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc tomuto soudu vrátil k dalšímu řízení.

Proti vyhovujícímu výroku rozsudku odvolacího soudu ve věci samé podal dovolání žalovaný, máje je za přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) a c) o. s. ř. a spatřuje jeho zásadní právní význam v řešení otázek, zda:

1) Lze po nabytí právní moci rozvrhového usnesení v konkursním řízení, popřípadě po částečném či úplném uspokojení pohledávek za podstatou podle rozvrhu, navrhopvat a soudně přiznat vyplacení přebytku ze zpeněžení zástavy ve prospěch zástavního dlužníka, a to zejména za předpokladu, kdy zástavní dlužník proti rozvrhovému usnesení ničeho nenamítal?

2) V případě, že je odpověď na první otázku kladná, v jakém rozsahu a jakým způsobem lze použít výtěžek ze zástavy zapsané postupem podle § 27 odst. 5 ZKV za situace, kdy úpadkyně (jako osobní dlužnice) a zástavní dlužník jsou podílovými spoluvlastníky této zástavy, a tedy v jakém rozsahu případně vzniká za této situace zástavnímu dlužníku nárok na vrácení přebytku ze zpeněžení zástavy, pokud výnos přesahuje povinnost k uspokojení oddělených věřitelů podle § 28 odst. 4 ZKV?

Dovolatel uplatňuje všechny v úvahu přicházející dovolací důvody podle ustanovení § 241a odst. 2 a 3 o. s. ř., tj. namítá, že řízení je postiženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci a že vychází ze skutkového zjištění, které podle obsahu nemá v podstatné části oporu v provedeném dokazování.

Podle dovolatele ustanovení § 27 odst. 5 ZKV poskytuje zástavnímu dlužníku, jehož zástava byla zpeněžena, jediný nárok, a to aby došlo k zapsání pohledávek vzniklých v důsledku zpeněžení majetku zástavního dlužníka, tj. úpadce, do seznamu přihlášených pohledávek u žalovaného a následně k uspokojení nároku

zástavního dlužníka (respektive žalobkyně jako správkyně konkursní podstaty zástavního dlužníka) v rozvrhovém usnesení podle procentuálního poměru výše jeho pohledávky a pohledávek ostatních věřitelů, jejichž pohledávky byly zjištěny. Jiné nároky zástavního dlužníka nejsou podle názoru žalovaného založeny ani ustanovením § 27 odst. 5 ZKV ani jinými ustanoveními tohoto zákona. Právní názor odvolacího soudu je tedy v rozporu s citovaným ustanovením.

V každém případě – pokračuje dovolatel – žádný jiný nárok zástavního dlužníka nemůže být právně opodstatněný tehdy, pokud zástavní dlužník, respektive správkyně jeho konkursní podstaty, akceptuje rozvrhové usnesení v konkursním řízení proti úpadkyni, k čemuž v projednávané věci došlo. Žalobkyně proti usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci, kterým jí bylo plněno v rámci částečného rozvrhu, nepodala odvolání a plnění přijala. Právní názor odvolacího soudu, který akceptoval předmětný nárok žalobkyně po nabytí právní moci rozvrhového usnesení a po částečném uspokojení konkursních věřitelů, je tak v rozporu s § 27 odst. 5 ZKV a jde proti smyslu ustanovení § 30 a násl. ZKV. Při opačném výkladu by totiž došlo k zásahu do již nabytých práv všech věřitelů jak pohledávek za podstatou, tak pohledávek do konkursního řízení přihlášených za situace, kdy některé již realizované úkony nelze změnit, např. v důsledku promlčecích lhůt k opravným daňovým příznáním. Jednalo by se tak o realizaci rozšiřujícího výkladu zákona č. 328/1991 Sb., a to se zpětnou platností, a zásah do již učiněných pravomocných soudních rozhodnutí. Nastala by situace, kdy by správci konkursní podstaty bylo znemožněno nakládat s peněžními prostředky v konkursním řízení do doby, než-li by po zpeněžení majetku třetí osoby bylo možné najisto rozhodnout o částce, která třetí osobě v důsledku zpeněžení majetku bude vydána, a která část majetku zůstane k dispozici správce pro uspokojení pohledávek za podstatou a pohledávek zbývajících. Za této situace by nebylo možno hradit např. ani pojištění nemovitého majetku, daňové povinnosti, spotřebu el. energie a jiné platby a byl by ohrožován samotný průběh a výnosy konkursního řízení. Do doby zpeněžení, minimálně majetku třetích osob, případně až do doby schválení konečné zprávy by nebylo možné bez rizika způsobených škod jednotlivým účastníkům konkursního řízení vydávat jakákoliv peněžní plnění z podstaty. Takový výklad by tedy byl i v přímém rozporu se zásadou rychlosti konkursního řízení, způsobil by tak neodůvodněné průtahy v konkursním řízení a zasahoval by do práva účastníka na rozhodnutí soudu v přiměřené lhůtě ve smyslu čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (vyhláška č. 209/1992 Sb.).

Dospěl-li by dovolací soud k odlišnému právnímu názoru, žalovaný tvrdí, že „závazky, které se staly předmětem konkursního řízení prohlášeného na majetek úpadkyně, byly společnými dluhy žalobkyně i žalovaného vůči zajištěným věřitelům a uspokojování bylo provedeno z nemovitosti v podílovém spoluvlastnictví žalobkyně a žalovaného. Za této situace je třeba postupovat tak, aby z každého

podílu z výtěžku dražby nemovitosti bylo vyplaceno zajištěným věřitelům 50 %, tj. v projednávané věci 4 612 452,73 Kč (1/2 vyplacené částky odděleným věřitelům). Žalobkyni by tedy náleželo 4 112 547,27 Kč (8 725 000 Kč po odečtení částky 4 612 452,73 Kč), přičemž od tohoto plnění je třeba odečíst náklady 833 852,48 Kč (daň z příjmu uhrazená žalovanou z příjmů zpeněžení nemovitostí žalobce, kdy povinnost k úhradě této daňové povinnosti za celý příjem ze zpeněžení je dána u toho, kdo nemovitost zapsal do konkursní podstaty a zpeněžil, tento postup byl žalovaným konzultován s daňovými poradci a na základě jejich stanoviska byla úhrada daňové povinnosti provedena), 62 156,60 Kč (1/2 zaplaceného pojistného a daně z nemovitostí), 539 416,50 Kč (1/2 nákladů spojených s konáním dražby), 16 123,50 Kč (1/2 nákladů spojených s údržbou a správou nemovitostí). Tyto částky byly v řízení před soudem prvního stupně ze strany žalobce prohlášeny za nesporné. Celkem by náklady činily 1 451 548,98 Kč. Tuto částku a částku 562 033,13 Kč, což je částka, která již byla žalobkyni při částečném rozvrhu vyplacena, tj. celkem částku 2 013 582,11 Kč je nutno odečíst od částky 4 112 547,27 Kč, k úhradě žalobkyni by zůstala maximálně částka 2 098 965,13 Kč. Odvolací soud tedy postupoval v rozporu s § 28 odst. 5 ZKV, pokud nepoužil pro uspokojení pohledávky oddělených věřitelů výnosy z obou spoluvlastnických podílů rovným dílem, nýbrž pro uspokojení těchto pohledávek určil celý obnos z podílu osobního dlužníka a pouze menší zbytek těchto pohledávek byl uhrazen z výnosu podílu zástavního dlužníka.“

Konečně dovolatel považuje rozhodnutí odvolacího soudu ve vztahu k závěru o nákladech spojených se správou, údržbou a prodejem nemovitostí za nepřezkoumatelné, když z odůvodnění rozsudku není zřejmé, z čeho se náklady ve výši 2 069 245 Kč skládají, což vylučuje možnost úsudku o správnosti právního názoru odvolacího soudu.

Proto požaduje, aby Nejvyšší soud rozsudek odvolacího soudu v rozsahu dovoláním dotčeném zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

Žalobkyně i žalovaný ve svých vyjádřeních považují dovolání protistrany za nedůvodné.

N e j v y š š í s o u d ve výroku I. dovolání žalobkyně zamítl, ve zbývajícím rozsahu zrušil rozsudek odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Z o d ů v o d n ě n í :

V části, ve které směřuje proti zamítavému výroku rozsudku odvolacího soudu ve věci samé ohledně vyloučení částky 7 173 617,03 Kč, je dovolání žalobkyně přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř. (k tomu srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 8. 2003, sp. zn. 29 Odo 224/2001, uveřejněný v časopise Soudní judikatura č. 12, ročník 2003, pod číslem 210, jakož i důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 3. 10. 2007, sp. zn. 21 Cdo 2138/2006, uveřejněného pod číslem 70/2008 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

Ve zbývající části má Nejvyšší soud dovolání žalobkyně i dovolání žalovaného za přípustná podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) a c) o. s. ř. Přitom v rozsahu, v němž dovolání směřují proti těm částem výroků rozsudku odvolacího soudu ve věci samé, jimiž byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně, shledává Nejvyšší soud rozhodnutí odvolacího soudu zásadně právně významným v řešení otázky případného vzniku a výše nároku zástavního dlužníka na tu část čistého výtěžku zpeněžení zástavy, jež převyšuje výši zajištěné pohledávky.

Závěr, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam, přitom Nejvyšší soud přijal s vědomím faktu, že Ústavní soud nálezem pléna ze dne 21. 2. 2012, sp. zn. Pl. ÚS 29/11, zrušil ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. až uplynutím 31. 12. 2012, a s přihlédnutím k tomu, že v době podání dovolání měli dovolatelé právo legitimně očekávat, že splnění podmínek formulovaných ustanovením § 237 odst. 1 písm. c) a odst. 3 o. s. ř. povede k věcnému přezkumu jimi podaného dovolání.

Nejvyšší soud v první řadě předesílá, že k povaze vylučovací žaloby podle § 19 odst. 2 ZKV se vyslovil např. v rozsudku ze dne 31. 8. 2004, sp. zn. 29 Odo 182/2004, uveřejněném v časopise Soudní judikatura č. 9, ročník 2004, pod číslem 179, jakož i v důvodech rozsudku ze dne 21. 12. 2005, sp. zn. 29 Odo 851/2003, uveřejněného pod číslem 14/2007 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, přičemž dovodil, že jde o žalobu určovací.

Judikatura Nejvyššího soudu je rovněž ustálena v závěru, podle něhož k předpokladům, za nichž může soud vyhovět žalobě o vyloučení věci ze soupisu majetku konkursní podstaty (excindační žalobě), patří, že:

1) Věc byla správcem konkursní podstaty příslušného úpadce vskutku pojata do soupisu majetku konkursní podstaty.

2) Excindační žaloba podaná osobou odlišnou od úpadce došla soudu nejpozději posledního dne lhůty určené této osobě k podání žaloby výzvou soudu, který konkurs prohlásil.

3) Žalovaným je správce konkursní podstaty (§ 19 odst. 2, věta první, ZKV).

4) V době, kdy soud rozhoduje o vyloučení věci (§ 154 odst. 1 o. s. ř.), trvají účinky konkursu a věc je nadále sepsána v konkursní podstatě (nebyla v mezidobí ze soupisu majetku konkursní podstaty vyloučena).

5) Osoba, která se domáhá vyloučení věci ze soupisu, prokázala nejen to, že věc neměla (nebo ke dni rozhodnutí o žalobě již nemá) být do soupisu zařazena, nýbrž i to, že právo, které vylučovalo zařazení věci do soupisu majetku konkursní podstaty, svědčí jí (srov. např. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 27. 1. 1998, sp. zn. 2 Odo 86/97, ze dne 30. 5. 2002, sp. zn. 29 Cdo 2086/2000, a ze dne 24. 9. 2003, sp. zn. 29 Odo 604/2001, uveřejněné pod čísly 58/1998, 27/2003 a 9/2005 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek).

Je tak zcela zjevné, že existence naléhavého právního zájmu (§ 80 písm. c/ o. s. ř.) v případě žaloby o určení, že se (označený) majetek vylučuje ze soupisu majetku

konkursní podstaty (označeného) úpadce, předpokladem úspěšnosti takové žaloby není; u vylučovací žaloby podle ustanovení § 19 odst. 2 ZKV se naléhavý právní zájem ani netvrdí ani neprokazuje (k tomu srov. i důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 27. 8. 2009, sp. zn. 29 Cdo 3633/2007, uveřejněného v časopise Soudní judikatura č. 5, ročník 2010, pod číslem 65).

Přítom na shora uvedených závěrech není způsobila nic změnit ani okolnost, že v poměrech projednávané věci žalobkyně uplatnila vedle požadavku na vyloučení částky 7 173 617,03 Kč ze soupisu majetku konkursní podstaty úpadce i požadavek na zaplacení téže částky.

Právní posouzení věci odvolacím soudem, podle něhož na určení, že se z konkursní podstaty úpadkyně vylučuje označená částka, žalobkyně nemá naléhavý právní zájem, tak správné není.

Vzhledem k tomu, že žalobkyně se v řízení domáhá vůči žalovanému jednak vyloučení označené částky ze soupisu majetku konkursní podstaty úpadkyně, jednak zaplacení téže částky, a to v obou případech na základě tvrzení, podle něhož (posuzováno podle obsahu) jde o hyperochu, která v konkursní podstatě úpadkyně zůstala poté, co byla zpeněžena zástava v podílovém spoluvlastnictví úpadce (zástavního dlužníka) a úpadkyně (osobní a zástavní dlužnice) a čistý výtěžek zpeněžení byl vyšší než zástavním právem zajištěná pohledávka za osobní dlužníky, je zcela zjevné, že oba žalobkyni uplatněné nároky vedle sebe neobstojí (nemohou být oba shledány důvodnými) již proto, jakým způsobem byly uplatněny. Pro posouzení, zda lze obecně nárok na „vydání“ hyperochy úspěšně uplatnit excindační žalobou podle ustanovení § 19 odst. 2 ZKV nebo žalobou „o zaplacení“, je přítom rozhodující povaha zmíněného nároku.

Podle ustanovení § 18 ZKV soupis podstaty (dále jen „soupis“) provede správce podle pokynů soudu za použití seznamu předloženého úpadcem a za součinnosti věřitelského výboru (odstavec 1). Soupis je listinou, která správce opravňuje ke zpeněžení sepsaného majetku. Do soupisu se zapisují i věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty, které nenáleží úpadci (§ 6 odst. 3), ale mají být zpeněženy; jejich zapsání do soupisu je správce povinen oznámit jejich vlastníku nebo jiné osobě, která s nimi nakládá, a jde-li o nemovitosti, i příslušnému katastrálnímu úřadu. Na žádost osoby, která uplatňuje svá práva k věci, právu nebo jiné majetkové hodnotě, vydá správce osvědčení o tom, zda konkrétní věc, právo nebo jiná majetková hodnota byla nebo nebyla zapsána do soupisu podstaty (odstavec 2). Jakmile je věc, právo nebo jiná majetková hodnota zapsána do soupisu, může s ní nakládat pouze správce nebo osoba, jíž k tomu dal správce souhlas (odstavec 3).

Podle ustanovení § 28 ZKV věřitelé pohledávek, které byly zajištěny zástavním právem, zadržovacím právem, omezením převodu nemovitosti, převodem práva dle § 553 obč. zák. nebo postoupením pohledávky dle § 554 obč. zák. (dále jen „oddělení věřitelé“), mají právo, aby jejich pohledávka byla uspokojena ze zpeněžení věci, práva nebo pohledávky, jimiž byla zajištěna (odstavec 1). Výtěžek

zpeněžení po odečtení nákladů spojených s udržováním, správou a prodejem zpeněžené věci, práva nebo pohledávky (dále jen „výtěžek zpeněžení“) vydá správce odděleným věřitelům se souhlasem soudu. Nebyla-li zajištěná pohledávka plně uspokojena, považuje se její neuspokojená část za pohledávku přihlášenou podle § 20 (odstavec 2). Oddělení věřitelé se z výtěžku zpeněžení uspokojí podle pořadí, v jakém vznikl právní důvod jejich nároku na oddělené uspokojení. Pro pořadí zákonného zástavního práva je rozhodující den jeho záznamu v katastru nemovitostí; pro pořadí soudcovského zástavního práva k nemovitosti je rozhodující doba, kdy soudu došel návrh na jeho zřízení (odstavec 3). Oddělení věřitelé se podle tohoto ustanovení uspokojují do výše 70 % výtěžku zpeněžení na ně připadajícího. Neuspokojenou část pohledávky lze uspokojit v rozvrhu, a to ve třídě, do níž pohledávka podle své povahy patří (odstavec 4). Zajišťovací práva uvedená v odstavci 1 zanikají zpeněžením věci, práva nebo pohledávky v konkursu, a to i v případě, že oddělení věřitelé nepřihlásili své pohledávky (odstavec 5).

Nejvyšší soud již v R 27/2003 zdůraznil, že ustanovení § 28 ZKV nečiní rozdíl ve způsobu uspokojení zástavních práv oddělených věřitelů podle toho, zda je zástava ve vlastnictví úpadce nebo jiné osoby. Z pohledu daného zajišťovacího institutu je to plně logické, neboť zástavní právo je tzv. právem věcným, které nepůsobí jen mezi zástavcem a zástavním věřitelem, nýbrž i vůči třetím osobám. Umožňuje proto, aby zástavní věřitel dosáhl uspokojení své pohledávky ze zástavy i tehdy, změní-li se po vzniku zástavního práva vlastník zastavené věci. Při realizaci uhrazovací funkce zástavního práva je zástava majetkem sloužícím ke krytí dlužníkovy závazku bez zřetele k tomu, že dlužník mezitím za podmínky, za nichž zástavní právo zůstává zachováno, vlastnictví zástavy pozbyl, nebo že vlastníkem zástavy nikdy ani nebyl; (jen) v tomto smyslu se na zástavu pohlíží jako na majetek osobního dlužníka. Plnému prosazení cíle konkursu (srov. § 2 odst. 3 ZKV) i zde odpovídá, že plnění zástavního dlužníka odlišného od osobního dlužníka, který je v konkursu, se může za trvání konkursu (s účinky řádného splnění dluhu ze zástavní smlouvy) dostat zástavnímu věřiteli jen prostřednictvím konkursu (postupem dle § 28 ZKV), i to jen v případě, že zástavní věřitel svou pohledávku v konkursu řádně přihlásil. Jinak řečeno, je-li osobní dlužník v konkursu, zproští se zástavní dlužník povinnosti plnit (uspokojit zástavního věřitele v rozsahu zajištění ze zástavy) jen tím, že plní ve prospěch podstaty (vedle toho, že správci konkursní podstaty umožní zpeněžení zástavy, typicky tak, že – ve smyslu ustanovení § 151g obč. zák. ve znění účinném před 1. 1. 2001 a § 170 obč. zák. ve znění účinném od tohoto data – uhradí zajištěnou pohledávku nebo /převyšuje-li zajištěná pohledávka cenu zástavy/ složí cenu zástavy).

Nástrojem, jež měl správce konkursní podstaty k dispozici k vymáhání pohledávky vůči zástavnímu dlužníkovi ve prospěch konkursní podstaty, byl soupis majetku, kterým třetí osoby zajišťují pohledávky vůči úpadci, do konkursní podstaty, s tím, že osoby, jejichž majetek byl takto sepsán, mohly – jak rozvedeno

výše – zabránit jeho zpeněžení tím, že do konkursní podstaty uhradí zajištěnou pohledávku nebo (převyšuje-li zajištěná pohledávka cenu zástavy) složí cenu zástavy.

Dále platí, že plní-li zástavní dlužník do konkursní podstaty osobního dlužníka „zástavou“ (rozuměj tím, že nechá sepsat zástavu do soupisu majetku konkursní podstaty za účelem jejího následného zpeněžení), stane se jeho pohledávka za osobním dlužníkem pohledávkou v konkursu, aniž by bylo třeba ji přihlásit (v poměrech zákona o konkursu a vyrovnání ve znění účinném do 30. 4. 2000, tj. před novelou provedenou zákonem č. 105/2000 Sb.) (k tomu srov. ustanovení § 27 odst. 5 ZKV v uvedeném znění a v judikatuře R 27/2003). Naproti tomu v poměrech zákona o konkursu a vyrovnání ve znění účinném od 1. 5. 2000 musí zástavní dlužník přihlásit do konkursu vedeného na majetek osobního dlužníka pohledávku za osobním dlužníkem, která mu vůči osobnímu dlužníkovi vznikne tím, že plní zástavou, jako pohledávku vázanou na podmínku, že dojde ke zpeněžení zástavy v konkursu (viz ustanovení § 20 odst. 4 ZKV v označeném znění a v judikatuře např. rozsudek Nejvyšší soudu ze dne 31. 3. 2009, sp. zn. 29 Odo 1343/2006, uveřejněný pod číslem 58/2010 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek – dále jen „R 58/2010“, jakož i rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 7. 2009, sp. zn. 29 Cdo 2105/2007).

Konečně není pochyb o tom, že ta část čistého výtěžku zpeněžení zástavy (§ 28 odst. 2 ZKV), která převyšuje výši zajištěné pohledávky, musí být v případě, že šlo o zpeněžení majetku zástavního dlužníka, vydána tomuto dlužníku (k tomu srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2004, sp. zn. 29 Odo 86/2003, uveřejněný v časopise Soudní judikatura č. 11, ročník 2005, pod číslem 180). Přitom je zcela zjevné, že právo splnivšího zástavního dlužníka na vydání zmíněné části čistého výtěžku zpeněžení a tomuto právu odpovídající povinnost správce konkursní podstaty osobního dlužníka vznikají bez dalšího, aniž by takový nárok musel být zástavním dlužníkem do konkursu vedeného na majetek osobního dlužníka přihlášen (§ 20 ZKV) (v této části nejde o regresní nárok svého druhu popsany ve shora uvedeném R 58/2010, nýbrž o nárok odlišný).

Ze shora uvedeného plyne, že v okamžiku, kdy zástavní dlužník plní do konkursní podstaty osobního dlužníka „zástavou“ (bez ohledu na to, zda „dobrovolně“ /tím, že neprotestuje proti soupisu zástavy do konkursní podstaty osobního dlužníka/ nebo „nuceně“ /v případě, že jeho žaloba na vyloučení zástavy ze soupisu majetku konkursní podstaty je pravomocně zamítnuta/), o existenci hyperochy nelze hovořit. Ta totiž může vzniknout až po zpeněžení zástavy, a to v případě, převyšuje-li čistý výtěžek zpeněžení zajištěnou pohledávku. Nedostojí-li správce konkursní podstaty osobního dlužníka povinnosti uvedené shora (tj. nevydá-li hyperochu zástavnímu dlužníku vůbec nebo ve správné výši), může se zástavní dlužník domáhat splnění této povinnosti žalobou o vyloučení hyperochy z konkursní podstaty osobního dlužníka (tj. žalobou podle ustanovení § 19 odst. 2 ZKV).

Takový výsledek se přitom neprotiví ani závěru formulovanému Nejvyšším soudem v rozsudku ze dne 13. 12. 2005, sp. zn. 29 Odo 1005/2003, uveřejněném pod číslem 85/2006 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 85/2006“), k němuž se následně přihlásil např. v usnesení ze dne 23. 2. 2010, sp. zn. 29 Cdo 1560/2008, podle něhož předmětem vylučovací žaloby podle ustanovení § 19 odst. 2 ZKV sice může být i peněžité plnění, to však bez dalšího platí, jen jde-li o náhradní peněžité plnění získané správcem konkursní podstaty za majetek zpeněžený z konkursní podstaty, který by jinak sám byl (mohl být) předmětem vylučovací žaloby. Jinak může být taková vylučovací žaloba úspěšná, jen domáhá-li se jí vylučovatel vyloučení peněz (jakožto věci v právním smyslu jednotlivě určených (individualizovaných)).

U hyperochy vzešlé ze zpeněžení zástavy ve vlastnictví zástavního dlužníka (jenž není osobním dlužníkem) v konkursu vedeném na majetek osobního dlužníka nejde o náhradní peněžité plnění ve smyslu závěrů obsažených v R 85/2006 (v této věci byla zástava sepsána do konkursní podstaty osobního dlužníka /úpadkyně/ postupem dle § 27 odst. 5 ZKV a žaloby o vyloučení spoluvlastnických podílů zástavního dlužníka /úpadce/ na jednotlivých zástavách nebyly úspěšné; srov. rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci ze dne 31. 10. 2002, č.j. 29 Cm 27/99-12, který nabyl právní moci 20. 12. 2002, jakož i usnesení o zastavení řízení na č. l. 11 až 14 spisu).

Podstatné naopak je, že hyperocha je přebytek dosažený transformací (zpeněžením) odděleného majetku (zajištění poskytnutého třetí osobou) a dokud není vypořádána se zástavním dlužníkem, neztrácí svou oddělenou povahu. Nelze ji tedy coby majetek zástavního dlužníka (jenž není dlužníkem osobním), z něž se oddělený (zajištěný) věřitel neuspokojuje (jelikož přesahuje výši zajištěné pohledávky), „rozpustit“ v ostatním majetku konkursní podstaty osobního dlužníka. Výtěžek zpeněžení zajištění ve vlastnictví třetí osoby (zde zástavního dlužníka) je nutno „vést“ v konkursní podstatě odděleně do vypořádání nároků oddělených věřitelů podle § 28 odst. 3 a 4 ZKV a do vypořádání případné hyperochy s třetí osobou, která zajištění poskytla (zde se zástavním dlužníkem) a podle své povahy jde jednoznačně o vylučovací nárok ve smyslu § 19 odst. 2 ZKV (srov. i § 31 odst. 1 ZKV).

Akceptovat názor odvolacího soudu, podle něhož se zástavní dlužník může domoci „vydání“ hyperochy prostřednictvím žaloby o její zaplacení, by znamenalo připustit být i v režimu pohledávky za podstatou (při taxativním výčtu v § 31 odst. 2 ZKV obtížně dovoditelné) jen poměrné uspokojení zástavního dlužníka z toho, co mu má být jako hyperocha vráceno beze zbytku (srov. např. § 32 odst. 1, větu druhou, ZKV).

Výše specifikované závěry se plně prosadí i v projednávané věci, tj. za stavu, kdy nemovitosti zpeněžené v konkursu vedeném na majetek úpadkyně (osobní dlužnice) byly v podílovém spoluvlastnictví jmenované a úpadce (zástavního dlužníka).

Tím, že Nejvyšší soud vysvětlil, že způsobilým způsobem uplatnění nároku na vydání hyperochy je vylučovací žaloba (že jde o vylučovací nárok), se současně jeví právně bezvýznamnou dovolací argumentace žalovaného založená na výhradě, že byla opomenuta existence částečného rozvrhu. Skutečnost, že byl proveden částečný rozvrh, totiž ničeho nemění na zákonném požadavku vypořádat i kdykoli poté (nejpozději však v rozvrhu konečném) neuspokojené vylučovací nároky (srov. opět § 31 odst. 1 ZKV).

Jde-li o určení „podílu“ zástavního dlužníka a osobní dlužnice na „úhradě“ zajištěné pohledávky (pohledávky oddělených věřitelů), Nejvyšší soud shodně se soudem odvolacím vychází z toho, že zástavní právo je právem subsidiárním a akcesorickým. Subsidiarita zástavního práva vyjadřuje, že jde o podpůrný zdroj uspokojení pohledávky zástavního věřitele, který se uplatní jen tehdy, jestliže pohledávka nebyla dlužníkem dobrovolně splněna a ani nezanikla jiným způsobem. Akcesorickým je zástavní právo zejména proto, že vzniká pouze tehdy, vznikla-li platně také pohledávka, k jejímuž zajištění má sloužit (shodně srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 7. 2003, sp. zn. 21 Cdo 296/2003, uveřejněný pod číslem 64/2004 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

Právě subsidiarita zástavního práva v poměrech dané věci znamená, že k uspokojení pohledávky zástavního věřitele (v situaci, kdy byla zpeněžena zástava v podílovém spoluvlastnictví úpadkyně /osobní dlužnice/ a úpadce /zástavního dlužníka/) slouží v prvé řadě část čistého výtěžku zpeněžení připadající na spoluvlastnický podíl osobní dlužnice a teprve za stavu, kdy nedosahuje výše zajištěné pohledávky, lze k uspokojení pohledávky zástavního věřitele použít i část čistého výtěžku zpeněžení vztahující se ke spoluvlastnickému podílu (jen) zástavního dlužníka. Zmíněné pravidlo se přitom plně prosadí i za situace, kdy osobní dlužnice je současně dlužnicí zástavní; předpoklad „dobrovolného“ plnění osobním dlužníkem je bez dalšího dán tím, že s výtěžkem zpeněžení připadajícím na spoluvlastnický podíl osobní dlužnice může disponovat jen správce konkursní podstaty (žalovaný), a to jen způsobem určeným v ustanovení § 28 ZKV.

Nejvyšší soud se ztotožňuje i se závěry odvolacího soudu, vztahujícími se k výpočtu celkové výše hyperochy, podle nichž:

a) Vyjma částky, za kterou byly nemovitosti vydraženy (17 450 000 Kč), bylo dalším příjmem z nemovitostí, k němuž je nezbytné v tomto směru přihlídnout, nájemné inkasované žalovaným do konkursní podstaty H. S. ve výši 1 842 379 Kč.

b) Od čistého výtěžku zpeněžení je nutno „odečíst“ pohledávky oddělených věřitelů v plné výši a nikoliv pouze v rozsahu 70 %, v němž byly podle § 28 odst. 4 ZKV uspokojeny.

Již v rozsudku ze dne 20. 12. 2007, sp. zn. 29 Odo 1696/2005, uveřejněném pod číslem 88/2008 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, totiž formuloval a odůvodnil závěr, podle něhož má-li být beze zbytku naplněn účel sledovaný

ustanovením § 28 ZKV, tedy přednostní uspokojení odděleného konkursního věřitele ze zajištění, jež potud tvoří do značné míry „oddělenou“ konkursní podstatu (proto také zákonný termín „oddělení věřitelé“ v § 28 odst. 1 ZKV), pak příslušenství (srov. § 121 odst. 3 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku) té části výtěžku zpeněžení zajištění, určené k vyplacení oddělenému věřiteli (k oddělenému spokojení), musí sledovat (s omezením daným výší zajištěné pohledávky) „oddělený“ osud jistiny. Uvedené lze dokumentovat i tím, že nepřehlédnutelným inspiračním zdrojem institutu odděleného věřitele ve stávající úpravě zjevně byla úprava obsažená v § 1 a násl. zákona č. 64/1931 Sb. z. a n., kterým se vydávají řády konkursní, vyrovnací a odpůřčí (dále též jen „konkursní řád“), jež oddělený režim uspokojování posilovala i tím, že v souvislosti s odděleným majetkem hovořila o zvláštní podstatě, do které patřily i užitky z tam náležejících věcí (§ 52 odst. 1 konkursního řádu), a která výslovně předpokládala, že do společné konkursní podstaty připadne to, co ze zvláštní podstaty zbude po uspokojení oddělených věřitelů (§ 51 odst. 2 konkursního řádu).

V poměrech dané věci tak užitky (nájemné) z nemovitostí (zástav) inkasované žalovaným do konkursní podstaty úpadkyně, stejně jako „samotný“ čistý výtěžek zpeněžení nemovitostí, sloužily k uspokojení pohledávek oddělených věřitelů a bylo je nezbytné zohlednit i při výpočtu hyperochy.

Závěr, podle něhož je pro účely stanovení hyperochy rozhodující výše pohledávek oddělených věřitelů a nikoliv (jen) částka, která jim byla k úhradě zajištěných pohledávek vydána (tj. částka limitovaná 70 % těchto pohledávek), pak plyne ze shora zmíněného rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Odo 86/2003 (k tomu, co se ve smyslu ustanovení § 28 odst. 4 ZKV rozumí 70 % výtěžku zpeněžení připadajícího na zajištěného věřitele, srov. dále usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 4. 2002, sp. zn. 29 Odo 519/2001, uveřejněné pod číslem 18/2003 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek).

Vzhledem k závěru, podle něhož se zástavní dlužník nemůže úspěšně domáhat po správci konkursní podstaty osobního dlužníka hyperochy prostřednictvím žaloby na její zaplacení, Nejvyšší soud shledal nedůvodným dovolání žalobkyně proti výroku, jímž odvolací soud zamítl žalobu o zaplacení částky 3 690 979,03 Kč; v tomto rozsahu proto dovolání žalobkyně podle ustanovení § 243b odst. 2, části věty před středníkem, o. s. ř. zamítl.

Ve zbývajících částech, tj. ve výroku, jímž odvolací soud zamítl žalobu o vyloučení částky 7 173 617,03 Kč ze soupisu konkursní podstaty úpadkyně, a ve vyhovujícím výroku ohledně zaplacení částky 3 482 638 Kč, Nejvyšší soud rozhodnutí odvolacího soudu zrušil a věc v tomto rozsahu vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2 a odst. 3 o. s. ř.).

V další fázi řízení bude úkolem odvolacího soudu opětovně posoudit, zda a v jakém rozsahu je požadavek žalobkyně na vyloučení hyperochy (částky 7 173 617,03 Kč) z konkursní podstaty úpadkyně oprávněný a v této souvislosti

vyhodnotit i (ne)důvodnost námitek účastníků, vztahujících se k nákladům spojeným s udržováním, správou a prodejem zpeněžených nemovitostí a jejich výši. Současně zváží, zda v poměrech dané věci, zejména s přihlédnutím k doposud zjištěnému skutkovému stavu věci, se uplatní závěry formulované v rozhodnutích Nejvyššího soudu ze dne 17. 8. 2001, sp. zn. 31 Cdo 2036/2009, uveřejněného pod číslem 25/2012 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, a ze dne 30. 8. 2012, sp. zn. 29 Cdo 2738/2010, jež je k dispozici na webových stránkách Nejvyššího soudu.

INHALT*)

Entscheidungen in Strafsachen

Nr. 20 I. Mit dem Vertrieb von pornographischen Werken mittels der elektronischen Post unter den sog. E-Mail-Boxen, die mit individuellen Zugangspasswörtern geschützt werden, wird das Merkmal eines „öffentlich zugänglichen Netzwerkes“ im Sinne der §§ 191 Abs. 3 Buchst. b) und 192 Abs. 3 Buchst. b) StGBI. nicht erfüllt.

II. Für den Fall des Vertriebs von pornographischen Werken an eine größere Anzahl von E-Mail-Anschriften, sofern die Bedeutung dieses Handelns für die Verbreitung des Werkes in Bezug auf die Anzahl der angesprochenen Empfänger mit dem Begehen einer Straftat durch Druck, Film, Funk, TV oder das öffentlich zugängliche Netzwerk vergleichbar ist, wird das Merkmal „in einer ähnlich wirksamen Weise“ im Sinne der §§ 191 Abs. 3 Buchst. b) und 192 Abs. 3 Buchst. b) StGBI. erfüllt. Mit dem Vertrieb von pornographischen Werken an z.B. 163 Empfänger wird diese Bedingung erfüllt.*

III. Die Bestimmung des § 192 Abs. 1 StGBI. ist subsidiär in Beziehung zur Bestimmung des § 192 Abs. 2, Abs. 3 Buchst. b) StGBI., deshalb ist deren Idealkonkurrenz ausgeschlossen. Dies gilt auch dann, sofern der Täter die gleiche Box sowohl für die Aufbewahrung von pornographischen Werken und den Zugang zu ihnen als auch zu deren Vertrieb, wobei deren Aufbewahrung von Anfang an als Mittel für den Vertrieb derartiger Werke bestimmt ist.**

Nr. 21 Ein mit der Berufung des Staatsanwalts angegriffenes Urteil kann vom Berufungsgericht lediglich zu Ungunsten, sondern auch zu Ungunsten und zu Gunsten des Beklagten und ebenfalls ausschließlich zu dessen Gunsten aufgehoben oder geändert werden. Einer solchen Entscheidung steht auch der Umstand nicht im Wege, dass der Beklagte nach Verkündung des Urteils auf die Berufung ausdrücklich verzichtet hat (§ 250 Abs. 1 StO).

Zu entscheiden zu Gunsten des Beklagten kann vom Berufungsgericht lediglich unter der Erfüllung von Bedingungen, die in den Bestimmungen der §§ 254 Abs. 1, 2, 3 StO und 258 und 259 StO angeführt sind. In der Begründung der Entscheidung ist solch ein Vorgehen ordnungsgemäß zu begründen.

Nr. 22 I. Die Aufzählung der im § 277 StO angeführten Bestimmungen, mit dem die Erneuerung des Verfahrens genehmigt werden kann, ist taxativ, deshalb deren Umkreis auch unter Anwendung der Analogie zu Gunsten des Beklagten nicht erweitert werden darf.

Die Zulässigkeit der Erneuerung des Verfahrens hinsichtlich anderer Entscheidungen kann auch von Bestimmungen des Art. 4 Abs. 2 des Protokolls Nr. 7 zu der Konvention zum Schutz von Menschenrechten und Grundfreiheiten (veröffentlicht unter der Nr. 209/1992 Slg.), die das Verbot „ne bis in idem“ betrifft, nicht abgeleitet werden, der festlegt, dass es sich um keine Verletzung dieses Verbots für den Fall der Geltendmachung von außerordentlichen Regressmitteln handelt.

II. Hat sich der Beklagte in der Probezeit der bedingten Verurteilung nicht bewährt, und das Gericht hat entschieden, dass die verhängte Strafe des Freiheitsentzugs ausgeübt wird (§§ 83 Abs. 1, 86 Abs. 1 StGBI), und ist der Grund für diese Entscheidung die Verübung einer Straftat in der Probezeit eines bedingten Urteils, mit dem der Verurteilte auf Grund eines rechtskräftigen Urteils (Strafbefehl) anerkannt wurde, das anschließend auf Grund eines außerordentlichen Rechtsmittels aufgehoben wurde, so kann die entstandene Lage nicht mit der Erneuerung des Verfahrens gelöst werden, sondern mit der Aufhebung einer solchen Entscheidung als Beschwerde wegen der Gesetzesverletzung.

* Anm. der Redaktion: In der Begründung der Stellungnahme unter diesem Wortlaut wird angeführt: „Dies bedeutet jedoch nicht, dass die angeführte Bedingung der Vergleichbarkeit auch in dem Fall einer geringeren Anzahl von Empfängern nicht erfüllt werden könnte, nach Ansicht des Strafkollegiums wird es in der Regel so sein, sofern deren Anzahl einige Dutzende ausmacht.“

** Die Schlußfolgerungen in den Rechtssätzen kommen auch in Beziehung zu Bestimmungen der §§ 205 Abs. 2 Buchst. a), Abs. 3 Buchst. b) und 205 und des zuvor geltenden StG zur Geltung.

- Ähnlich kann auch in weiteren ähnlichen Fällen verfahren werden, z.B. in einem Verfahren, wo von einem bedingt Entlassenen der Rest der Freiheitsstrafe ausgeübt wird (§ 91 Abs. 1 StGBI.).
- Nr 23 Für die Schlussfolgerung, ob der Geschädigte in Not gehandelt hat, die vom Täter der Straftat des Wuchers nach § 218 Abs. 1 StGBI. missbraucht wurde, ist nicht relevant, ob der Geschädigte mit eigenem Zutun oder unter dem Einfluss der von dessen Willen unabhängigen Umständen in Not geraten ist. Konnte der Geschädigte der Entstehung der Not z.B. mit der Begleichung von fälligen Ratenzahlungen aus sonstigen Quellen vorbeugen, so bedeutet dies nicht, dass sofern er aus irgendeinem Grund nicht getan hat und letztendlich in Not doch geraten ist, wird damit die strafrechtliche Verantwortung des Täters der Straftat des Wuchers ausgeschlossen. Wesentlich ist, dass der Täter, der sich der prekären Lage des Geschädigten bewusst ist, diese nicht missbraucht und ihm beispielweise einen kurzfristigen Kredit oder ein Darlehen anbietet, für das er sich einen die übliche Höhe des durch die Tschechische Nationalbank festgelegten Zinssatz wesentlich übersteigenden Zinses versprechen lässt. Der vereinbarte Zinssatz in Höhe von 65 % stellt eine Leistung dar, die was die Natur und Höhe anbelangt, in einem krassen Missverhältnis mit der durch den Täter vorgenommenen Leistung steht, allerdings mit solch einem Missverhältnis kann auch die Vereinbarung auch eines niedrigeren Zinses begründet sein.
- Nr 24 I. Der Zustand der Wehrlosigkeit im Sinne der Bestimmung des § 241 Abs. 1 StG muss nicht allein die absolute Wehrlosigkeit bedeuten, also den Zustand, wo die geschädigte Person überhaupt nicht imstande ist, ihren Willen zum Ausdruck zu bringen, was den Geschlechtsverkehr mit dem Täter anbelangt, ist sie z.B. außerstande einen Widerstand zu leisten, ebenso auch in dem Fall, wo diese Fähigkeiten grundsätzlich reduziert (beschränkt) sind. In dem Zustand der Wehrlosigkeit kann sich auch ein Patient befinden, sofern an ihm vom Arzt solch ein Eingriff vorgenommen wird, bei dessen Durchführungsform die Möglichkeit, wie er die Handlung des Arztes wahrzunehmen und wie er darauf angemessen zu reagieren fähig ist, beschränkt wird (z.B. die Frau bei einer gynäkologischen Untersuchung). Begeht der Arzt in einer solchen Lage am Patienten den Geschlechtsverkehr, so wird damit das gesetzliche Merkmal des Missbrauchs der Wehrlosigkeit im Sinne der Bestimmung des § 241 Abs. 1 StG erfüllt.
- II. Der negative Tatbestandsirrtum des Täters der Straftat der Vergewaltigung kann nicht allein von dem Umstand abgeleitet werden, dass die geschädigte Person ihre Nichtzustimmung mit dem Geschlechtsverkehr allein aus dem Grund ihrer physischen oder psychischen Wehrlosigkeit, in der sie sich zum Zeitpunkt der Verübung dieser Tat befand, und in die sie vom Täter vorsätzlich gebracht hat, zum Ausdruck brachte.
- Nr 25 Für einen öffentlichen Ausdruck von Sympathien zu einer Bewegung, die auf die Unterdrückung von Menschenrechten und -freiheiten im Sinne der Bestimmung des § 261 StG orientiert ist, wird die Handlung des Täters gehalten, der sich in Anwesenheit von mindestens drei weiteren Personen (die keine Mittäter sind) mit den spezifischen Symbolen ablichten lässt, die für bestimmte historisch undemokratische Bewegungen charakteristisch sind (z.B. mit der Fahne von Hitlerdeutschland mit dem Hackenkreuz – Swastika zugleich mit dem Gruß einer schräg nach oben erhobenen offenen Hand und ausgestreckten Finger als Heil-Hitler-Begrüßung), sofern er sich der Natur und Bedeutung dieser Symbole und deren Gebrauch durch einige bestehende, offensichtlich z.B. an das Naziregime anknüpfende Bewegungen bewusst ist (vgl. der Standpunkt unter der Nr. 11/2007 Slg. Strafsentscheidungen).

Entscheidungen nach dem Sachen Bürgerlichen, Handels- und Verwaltungsrechts

- Nr 23 Die Rechtsbefugnis des Gemeinderats, die Gesamtzahl von Beschäftigten der Gemeinde im Gemeindegart festzulegen sowie über die Organisationsordnung (organisatorische Struktur) des Gemeindeamts zu entscheiden (§ 102 Abs. 2 Buchst. j/ und o/ des Gesetzes Nr. 128/2000 Slg., im Wortlaut späterer Vorschriften), umfasst in sich auch die Errichtung und Auflösung einzelner Arbeitsplätze im Rahmen der Organisationsstruktur des Gemeindeamts. Dem Vorsteher des Gemeindeamts steht eine solche Befugnis zur Verabschiedung von Organisationsstandards nicht zu.

- Nr. 24 Nach der Rechtsregelung der arbeitsrechtlichen Beziehungen, die ab 01.01.2007 wirksam ist, kann dem Arbeitnehmer vom Arbeitgeber in dessen Arbeitsposten nach Bestimmung des § 52 Arbeitsgesetz kündigen, auch wenn er die Möglichkeit hat, ihn in dem Ort, der als Ort der Arbeitserfüllung vereinbart wurde, auch weiterhin zu beschäftigen und ihn auch weiterhin mit einer anderen Arbeit zu beauftragen, die der vereinbarten Art der Beschäftigung entsprechen sollte und die für ihn geeignet wäre.
- Nr. 25 Der Angriff auf das Vermögen des Arbeitgebers, sei es ein direkter (z.B. als Diebstahl, Beschädigung, Missbrauch u.ä.) oder indirekter (z.B. als Versuch einen Teil vom Vermögen des Arbeitgebers ohne entsprechende Gegenleistung abzuschöpfen), stellt vom Gesichtspunkt aus der Abgrenzung einer relativ unbestimmten Hypothese des § 55 Abs. 1 Buchst. b) Arbeitsgesetzbuch einen derart wichtigen Umstand dar, dass sie bereits an sich für die Schlussfolgerung der Verletzung einer Pflicht des Arbeitnehmers aus den Arbeitsvorschriften, die sich von ihm in einer sehr rohen Weise ausgeübten Arbeit bezieht, genügt.
- Nr. 26 Gegen den Beschluss, mit dem der Antragsteller vom Amtsgericht nach Bestimmung des § 76h ZPO zur Hinterlegung einer Nachzahlung der Sicherheit aufgefordert wird, (§ 75 Abs. 1, zweiter Satz, ZPO), ist keine Berufung zulässig.
- Nr. 27 Der Beschluss, mit dem das Verfahren unterbrochen wird, wird den Beteiligten empfohlen, obwohl diese nach dessen Verkündung auf das Berufungsrecht verzichtet haben.
- Nr. 28 Nimmt der Arbeitnehmer eine Leistung an, die auf dem Weg der Exekution (Vollstreckung) vom Vermögen des Arbeitgebers für die Befriedigung eines Anspruchs, der bereits zuvor erfüllt wurde oder anderswie erloschen ist, eingetrieben wurde, so entsteht ihm damit eine ungerechtfertigte Bereicherung, die er verpflichtet ist, dem Arbeitgeber herauszugeben; der Umstand, ob, eventuell wann die Exekution (Vollstreckung) eingestellt wurde, ist hierbei nicht maßgeblich.
- Nr. 29 Die Verfahrensteilnehmer bezüglich der Bestellung eines Vormunds für vermutlichen Vater, der nicht mehr lebt (§ 55 Familiengesetz), sind ebenfalls auch eventuelle Erbfolger.
- Nr. 30 Auch dann, wenn die mit der Eröffnung des Insolvenzverfahrens verbundenen Auswirkungen eintreten, ist das Exekutionsgericht berechtigt, über den Antrag des Gemeinschuldners – Verpflichteten auf die Einstellung der Exekution zu entscheiden.
- Nr. 31 Eine aktive Teilnahme des Trägers der elterlichen Verantwortung für die unerwünschte Medienpräsenz des Kindes widerspiegelt sich primär im Bereich der Ausübung der elterlichen Verantwortung und nicht in den Erwägungen des Ausschlusses der Widerrechtlichkeit eines durch die Medien verursachten Eingriffs. Der Schutz der Persönlichkeitsrechte des Kindes erfordert, dass es gegen alle Eingriffe geschützt wird ohne Rücksicht darauf, aus welcher Seite sie kommen. Mit der Verletzung von Pflichten des Trägers der elterlichen Verantwortung nach Bestimmungen des § 31 Abs. 2 Familiengesetz i.V.m. Art. 16 der Konvention über die Rechte des Kindes wird die Höhe der relativen Satisfaktion, die vom Verursacher von Eingriffen in die Persönlichkeitsrechte des Minderjährigen gewährt wird, nicht vermindert.
- Nr. 32 Dem Regime von Bestimmungen des § 196a Abs. 3 HGB (in dem Wortlaut, der bis 30.06.2008 wirksam war) unterliegen (in einem durch den Paragraphen abgegrenzten Umfang) ebenfalls die entgeltlichen Vermögensübertragungen auf den Gründer dieser Gesellschaft ohne Rücksicht darauf, dass der Gründer der Gesellschaft zum Zeitpunkt der Übertragung nicht mehr deren Gesellschafter ist.
- Nr. 33 Mit dem Umstand, dass die Sparkasse einen Vertrag über den Zwischenfinanzierungskredit auch mit einer Person abschließt, die kein Recht auf die Kreditgewährung aus dem Bausparen im Sinne der Bestimmungen des § 5 Abs. 2 des Gesetzes Nr. 96/1993 Slg., im Wortlaut späterer Vorschriften, hat, wie mit einem weiteren Schuldner, wird kein Grund für die Nichtigkeit des Vertrags im Verhältnis zu dem weiteren Schuldner begründet.
- Nr. 34 Kommt der Pfandschuldner in die Konkursmasse des persönlichen Schuldners mit dem Pfand nach, kann er vom Verwalter der Konkursmasse des persönlichen Schuldners die „Rückgabe“ einer eventuellen Differenz zwischen der Nettoverwertung und der besicherten Forderung durch die Klage auf den Ausschluss dieser Gelddifferenz aus der Vermögensaufstellung der Konkursmasse des persönlichen Schuldners verlangen.

CONTENTS*)

Resolution in Criminal Law Cases

No. 20 I. Sending out pornographic work by means of electronic mail between so-called e-mail boxes protected with individual access passwords does not fulfil the attribute of a “publicly accessible computer network” pursuant to section 191(3)(b) and section 192(3)(b) of penal code.

II. If pornographic work is sent to a higher number of e-mail addresses, if significance of these activities of spreading of work with regard to the number of the contacted addressees is comparable with committing of a criminal offence by means of print, film, radio, television or a publicly accessible computer network, then it fulfils an attribute “in another similarly effective way” pursuant to section 191(3)(b) and section 192(3)(b) of penal code. Sending out pornographic work to e.g. 163 addresses fulfils this condition.*

III. The provisions of section 192(1) of penal code are subsidiary in relation to the provisions of section 192(2), (3)(b) of penal code, therefore their single-acting concurrence is excluded. This also applies if the offender uses the same e-mail address for both possession of pornographic work and access to it, and for its sending out, while the possessing is determined from the start to be the means for sending out of the work.**

No. 21 On the basis of the appeal lodged by the public prosecutor only to the detriment of the defendant, the court of appeal is entitled to cancel or change the contested verdict of the court of the first instance to one not only to the detriment but also in favour of the defendant, or solely to its favour. Such a decision is not even prevented by the fact that the defendant explicitly waived its right for appeal after the verdict had been pronounced (section 250(1) of penal code).

The court of appeal can only decide in favour of the defendant if the conditions specified in the provisions of section 254(1), (2) and (3) of penal code and section 258 and section 259 of penal code are fulfilled. Such a procedure must be justified properly in the justification of the decision.

No. 22 I. A list of the decisions specified in the provisions of section 277 of penal code in which it is possible to permit reopening of the proceedings is enumerative and therefore their group cannot be extended, not even using an analogy in favour of the defendant.

Permissibility of reopening of the proceedings concerning other decision cannot also be inferred from the provisions of article 4(2) of the Protocol No 7 of the Convention of Human Rights and Fundamental Freedoms (published under No 209/1992 Coll.) which relates to the ban of “ne bis in idem” and determines when it is not a case of breach of this ban when extraordinary remedial instruments are used.

II. If the convict did not prove themselves during the trial period of the suspended sentence and the court decided that it would administer the imprisonment punishment (section 83(1), section 86(1) of penal code) and if the reason of this decision is committing of a criminal offence during the trial period of the suspended sentence by means of which the convict was found guilty and a legitimate ruling (punishment order) was delivered which was subsequently cancelled on the basis of an extraordinary remedial instrument, then the specified situation cannot be solved by means of reopening of the proceedings but by cancellation of such a decision claiming a breach of the law.

In the same way it is possible to proceed also in other similar cases, e.g. in the proceedings concerning the fact whether the person on probation will have to serve the rest of the imprisonment sentence (section 91(1) of penal code).

* Remark of the editorial office: After this text, the justification of the standpoint states: “However, this does not mean that the specified condition of comparability could not be met even in case of a smaller number of addressees, according to the opinion of the penal collegiums it will usually be the case when their number is a few dozens.

** The conclusions stipulated in the legal sentences will also be applied in relation to the provisions of section 205(2)(a), (3)(b) and section 205a of the previously valid penal code.

- No 23 In order to come to a conclusion whether the damaged party acted under pressure which was misused by the offender of the criminal offence of usury pursuant to section 218(1) of penal code, it is not significant whether the damaged party got to the situation himself/herself or due to circumstances independent of his/her will. If the damaged party could have prevented occurrence of the pressure for example by settlement of due receivables from other financial sources, it does not mean that if he had not done so due to any reasons and had got under pressure in reality after all, that it excludes criminal liability of the offender of the criminal offence of usury. It is significant that the offender was aware of the pressure under which the damaged party was, misused it and offered him/here e.g. a short-term credit or a loan for which the offender asked for an interest rate significantly exceeding the usual amount of the interest rate determined by the Czech National Bank. The agreed interest at the amount of 65% is fulfilment which is, as regards its nature and amount, in gross disproportion to the fulfilment provided by the offender but such a disproportion can also be based on agreement of a lower interest, according to particular circumstances of the case.
- No 24 I. The state of powerlessness pursuant to the provisions of section 241(1) of penal code does not have to be based only on absolute helplessness, i.e. the fact that the damaged party is not able to show his/her will at all, as regards sexual intercourse with the offender or he/she is not able to put up any resistance to the offender but also in case when these abilities are decreased (limited) significantly.
The state of powerlessness can also be attributed to a patient on which a doctor is performing such a procedure which restricts him/her significantly due to the way of its implementation as regards his/her ability to register the activities of the doctor and react to them adequately (e.g. a woman during gynaecological examination).
If the doctor has a sexual intercourse with the patient in this situation, he will thus fulfil a legal attribute of misusing powerlessness pursuant to the provisions of section 241(1) of penal code.
II. A negative mistake of facts of an offender of a criminal offence of rape cannot be inferred only from the fact that the damaged person did not express the consent with the sex intercourse only due to the physical or mental powerlessness in which the person was at the moment when the act was committed and in which this person was brought deliberately by the offender.
- No 25 A public demonstration of sympathy with a movement aimed at suppression of human rights and freedoms pursuant to the provisions of section 261 of penal code must be considered to include actions of the offender who is photographed in presence of minimum three other persons (different from accomplices) with specific symbols characteristic for some historically non-democratic movements (e.g. the flag of Nazi Germany containing a swastika when at the same time he/she raised his/her right arm sideways with the open palm and fingers stretched in the Nazi greeting – so called hailing) if he/she is aware of the nature and meaning of these symbols and their use by some existing movements clearly continuing e.g. Nazism (comp. the standpoint under No 11/2007 Coll.).

Resolutions in Civil Law, Business Law and Administration Law Cases

- No. 23 The power of the municipal council to determine the total number of the municipal employees in the municipal office and to decide about the organisation order (organisation structure) of the municipal office (section 102(2)(j) and (o) of Act No 128/2000 Coll., as amended) also includes establishment and cancellation of the individual positions in the organisation structure of the municipal office. The secretary of the municipal office is not authorised to issue organisation standards.
- No. 24 According to the legal regulation of employment relationships valid starting from January 1, 2007, the employer is entitled to serve a notice to an employee from the employment relationship pursuant to the provisions of section 52 of labour code even if the employer still can employ this employee at the place which was agreed as the place of work and even if the employer could allocated to the employee some other work which would correspond to the agreed type of work and which would be suitable for the employee.

- No. 25 An attack on the assets of the employer, both a direct one (e.g. theft, damage, misuse etc.) or an indirect one (e.g. an attempt to drain away part of the assets of the employer without an adequate consideration) represents (from the point of view of a relatively vague hypothesis of section 55(1)(b) of labour code) such an important circumstance that is usually sufficient by itself to come to the conclusion that the employee breached his/her obligation arising from legal regulations relating to the work performed by him/her in a very gross way.
- No. 26 It is admissible to lodge an appeal against a resolution by means of which the court of the first instance pursuant to section 76(h) of court regulations asks the plaintiff to pay the remaining amount of the security (section 75(1), sentence two, court regulations).
- No. 27 A resolution by means of which proceedings are interrupted is delivered to the participants even if they waived their right for lodging an appeal after it is pronounced.)
- No. 28 If an employee accepts fulfilment which was collected by means of distraintment (a decision performance) from the assets of the employer in order to satisfy a claim which had already ceased to exist due to its fulfilment or otherwise, this will result in his/her groundless enrichment which he/she is obliged to return to the employer. The circumstance if or when the distraintment was stopped (the decision performance was stopped) is not crucial here.
- No. 29 The participants of proceedings for appointment of a guardian for the supposed father who is not alive (section 55 of Family Act) also include his possible heirs.
- No. 30 Even after the effects connected with commencement of insolvency proceedings come into force, the court of seizure is entitled to decide about a proposal from the debtor – obliged to stop the distraintment.
- No. 31 An active involvement of a bearer of parental liability in undesirable media coverage concerning the child is reflective primarily in the area of performance of parental liability, not in the contemplations about exclusion of lawlessness of the intervention caused by the media. Protection of the personality rights of the child requires protection against all interventions, regardless where they come from. A breach of the obligations of a bearer of parental liability pursuant to the provisions of section 31(2) of Family Act in relation to article 16 of Convention of the rights of the child does not result in decreasing of the amount of the satisfaction provided by the person who caused the intervention in the personality rights of the underage child.
- No. 32 The provisions of section 196a(3) of Commercial Code (in the wording valid until June 30, 2008) also govern (in the extent stipulated by it) transfer of company assets for a charge to the founder of the company regardless the fact that at the time of the transfer, the founder of the company is not its partner any more.
- No. 33 The fact that a building society concludes a contract on a bridging loan also with a person who is not entitled to provision of a credit from saving for building purposes pursuant to the provisions of section 5(2) of Act No 96/1993 Coll., as amended, as a secondary debtor, this does not represent a ground for invalidity of the contract in relation to the other debtor.
- No. 34 If the attaching debtor made a fulfilment into the bankruptcy assets of a personal debtor by means of a pledge, the attaching debtor may claim from the trustee in bankruptcy of the personal debtor “returning” of the possible hyperocha (the difference between the net proceeds of the liquidation and the secured debt) by means of a legal action for exclusion of the hyperocha from the list of the bankruptcy assets of the personal debtor.